

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Breve
fra
slekten Aalls
arkiver

1738 * 1905

Dreyer

B R E V E
F R A
S L E K T E N A A L L S A R K I V E R
1 7 3 8 - 1 9 0 5

M E D F O R O R D A V P R O F E S S O R S V E R K E S T E E N

D R E Y E R S F O R L A G

O S L O 1 9 4 8

F O R O R D

I året 1712 kom det til Porsgrunn en tiårgammel gutt som het *Niels Aall*. Han kom fra London hvor hans danskfødte far var forretningsmann. I Porsgrunn kom gutten straks inn i et miljø av innvandrede fremmede som spilte hovedrollen i Norges bynæringsliv på den tiden. I 1734 etablerte han seg som selvstendig forretningsmann i Porsgrunn, drev trelasthandel i stor stil og bondehandel, ble eier av jord- og skogeiendommer og av sagbruk, drev skipsrederi og var kommisjonær for utenlandske kjøpmenn. I løpet av noen tiår la han grunnen til en solid velstand.

Denne Niels Aall ble stamfar til slekten Aall i Norge, en tallrik slekt, hvis medlemmer har spilt en betydelig rolle i vårt lands historie, som forretningsmenn, som verkseiere og industriherrer, som politikere, som embetsmenn og på annen måte.

Av Niels Aalls 14 barn i tre ekteskap nådde bare to av sønnene voksen alder og førte slektens navn videre. Den eldste av disse var *Nicolai Benjamin*, som trådte inn i farens forretning etter at han i 1759 hadde tatt teologisk embetseksamen. En eldre bror som var bestemt til å overta forretningen, var nemlig død ved den tid. — Familien begynte altså i Norge på samme måten som så mange andre innvandrede fremmede. Grunnleggeren blir forretningsmann og bygger ut et solid økonomisk fundament. Annen generasjon fortsetter — hvis de er sønner — farens forretning og fører den videre, og yngre sønner om slike finnes, går gjerne over i embetsstanden; døtrene blir godt gift med forretningsmenn. I tredje generasjon foregår en lignende utspaltning, en eller flere blir forretningsmenn; de andre settes til boken for å bli embetsmenn. I tidens løp blir det flere og flere av de siste, og færre og færre av de første. Slik er rytmen i de store slekters gang.

Nicolai Benjamin Aall konsoliderte i enhver henseende den stilling hans far hadde vunnet, og han utvidet dens basis med en tilsetning av akademisk lærdom og litterær interesse. I de stort sett gode tidene etter 1770 drev han sin store forretning med rikt utbytte. Han kjøpte Ulefossgodset av familien Anker og ble på den måten eier av en mengde gårder og flere meget store sagbruk. I Porsgrunn bodde han med sin familie i et stort og vakkert hus og omga seg med rokokkoens lette og elegante utstyr, dyrket musikk og scenens kunst i de timer som ble ledige etter dagens sysler. — Christen Pram forteller at han «lod sine Børn, uvidende om sin Formue der engang blev deres, opdrage saaledes til deres gode Talenters Udvikling, som om de ene derved skulde vinde Lykke, ja Ophold».

De to eldste av N. B. Aalls sønner, *Niels* og *Jørgen*, skulle overta farens store forretning og fikk derfor en god praktisk og teoretisk utdanning utenlands; de to yngste sønnene *Jacob* og *Nicolai Benjamin* skulle bli embetsmenn og fikk tidens normale «lærde» utdanning ved universitetet i København og i utlandet.

Det er denne tredje generasjon av slekten som ruver mest i vårt lands historie, fordi flere av Nicolai Benjamin Aalls sønner spilte en betydelig rolle nettopp på et tidspunkt da landets fremste menn innen næringsliv og embetsverk grep inn i det politiske liv og hjalp til å bestemme vår politiske stilling for en meget lang fremtid. Det var i 1814. Men på det tidspunkt var alt de tre eldste av brødrene kjent av en større offentlighet, og den yngste var død.

I 1787 hadde Niels Aall d. y. 18 år gammel reist over til England sammen med sin to år yngre bror *Jørgen*. Der bodde de hos en prest nær London og lærte engelsk — bestefarens morsmål — fransk og andre humanistiske fag, dessuten matematikk, astronomi og «smukke kunster» som musikk, dans og ridning. Fra England drog brødrene til Frankrike hvor de oppholdt seg et års tid, og der opplevde de i Paris utbruddet av den store revolusjon sommeren 1789. — Da de kom hjem til Porsgrunn igjen, gikk de begge inn i farens forretning, som de i fremtiden selv skulle overta.

Etter farens død i 1798 fortsatte de to i fellesskap firmaets omfattende virksomhet inntil 1800, da de holdt skifte og etablerte hver sin selvstendige forretning. Niels som den eldste fikk Ulefossgodset. — Broren Jacob, som imidlertid hadde fullført sitt embetsstudium og var blitt kandidat i teologien, hadde oppgitt å slå inn på den geistlige bane og hadde i 1799 kjøpt Næs jernverk sammen med sin yngste bror Nicolai Benjamin.

Ved inngangen til det 19. århundre var det da i Skiensområdet fire mektige firmaer som tilhørte medlemmer av slekten Aall, Niels og *Jørgen* i Porsgrunn — den første senere på Ulefoss —, Jacob på Næs og brødrenes onkel, en annen Jacob Aall, på Borgestad, alle sammen firmaer som hadde nære kontakter med handelshus over hele Østlandet, i Danmark, i Nederland, i England, alle sammen firmaer hvis ledere ikke bare var forretningsfolk, men også samfunnsinteresserte kulturpersonligheter.

Fram til 1807 var det gode år — selv om tidene ikke var helt uten bekymringer — for de næringsdrivende i Norge. Alt som kunne produseres av trelast, av fisk, av malm og av metallvarer, fant villig avsetning til gode priser. Hele sommerhalvåret var skipene på farten, ja mange seilte i fraktfart året rundt i mildere soner. En lys og lykkelig stemning bredte seg over de stilige herskaps-husene som rikmenn lot reise, og over de muntre selskaper som samlet seg der.

Så kom krigen med England i 1807. Den skapte veldige vansker for alle store næringsdrivende, men den knekket likevel ikke det lyse livsmot og det friske initiativ som særpreger denne tids ledere. De skjønner og de lamenterer så en

kunne tro at opprør var en nærliggende mulighet, og at hele vårt næringsliv alt var styrtet i avgrunnen. Men klagesangen var til dels en jargong i tiden, og den lammet ikke handlekraften. Tidens menn fant utveier. De knyttet forbindelsen igjen med sitt hovedmarked England, og de skaffet korn til landets nødstedte innbyggere. Niels og Jacob Aall hørte til de aller virksomste når det gjaldt å skaffe korn fra Danmark til «husets» folk — dvs. til alle som var knyttet til deres firma —, og til distriktets innbyggere i det hele tatt. De kjøpte for egen regning, de utnyttet sin private kreditt, de forhandlet med de norske myndigheter og sluttet avtaler med kornhandlere og med skipperne. De norske myndigheter hadde mange lovord til brødrenes patriotiske virksomhet.

Under sin virksomhet var brødrene kommet i forbindelse med den unge grev *Wedel*, og dermed ble de trukket inn i politikken. Men alt tidligere hadde Niels Aall deltatt i forhandlinger om opprettelse av en norsk bank, et ledd i en selvstendig norsk økonomisk politikk.

I tiden etter 1800 hadde mange av Norges ledende forretningsmenn lært å tenke politisk, men de opptrådte ikke som politikere; de hadde ingen mulighet for å gjøre det, og de hadde ingen myndighet til å gjøre det. Den norske regjeringskommisjon som ble nedsatt i 1807, tellet da heller ikke en eneste forretningsmann blant sine medlemmer. Likevel ble de næringsdrivende nå trukket mer inn i politiske overveielser, først næringspolitiske, overveielser om handel, om bank- og pengestell, senere også statspolitiske.

Da grev *Wedel* ønsket å orientere Norge i retning av Sverige for å oppnå fred med England og for å bryte den politiske forbindelse med Danmark, ba han i august 1809 brødrene Niels og Jacob Aall til et møte på Bærums verk «for at overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets Redning». *Wedel* leste opp for de fremmøtte — også andre enn brødrene Aall var tilkalt — et brev han hadde fått fra den svenske konge Carl XIII, som i fortrolige uttrykk berørte tanken om en forening mellom Sverige og Norge. Men brødrene Aall svarte «at Norges Hu i Almindelighed, saavidt deres Erfaring strakte sig, ikke stod til en Forening med Sverige, og at dette Middel var det sidste som burde forsøges til Fædrelandets Redning. — — — De delte en fra Forfædrene nedarvet Hengivenhed for den herskende Kongestamme og følte sig utilbøielige til at deltage i nogetsomhelst Skridt til at opløse den gamle Forbindelse, medens de nærrede deres Landsmænds indgroede Fordom mod en nøiere Forbindelse med Sverige». — For Niels Aall var alternativene ikke union med Danmark eller union med Sverige, men det var union med Danmark eller full selvstendighet.

Wedels planer fant ingen tilslutning på møtet, og han lot dem falle, foreløpig.

Selv om Niels og Jacob Aall i de nærmeste årene søkte å holde seg borte fra politisk virksomhet, var det ikke til å unngå at de ble trukket inn i det politiske

spill, ved stiftelsen av Selskabet for Norges Vel, ved opprettelsen av det Kongelige Frederiks universitet. Og da *Christian Frederik* kom som stattholder til Norge i 1813 og skulle berede grunnen for sitt virke her, falt det helt naturlig at han blant andre søkte kontakt med brødrene Aall. De var også blant dem som ble innkalt til bankmøtet i Christiania ved juletider 1813, og Niels Aall gjorde en betydelig innsats der.

Det er derfor ikke overraskende at vi finner tre brødre Aall blant de menn som i 1814 var med og bestemte Norges skjebne. Jørgen og Jacob Aall var medlemmer av Riksforsamlingen på Eidsvoll, Niels Aall ble kallet til å ta sæte i det regjeringsråd *Christian Frederik* opprettet 2. mars 1814, og etter at Grunnloven var vedtatt, ble han statsråd. De tre brødrene sluttet ikke opp om samme politiske linje, Jacob Aall var tilhenger av en union med Sverige, Niels og Jørgen var ivrige selvstendighetsmenn.

Etter at unionen med Sverige var inngått og Carl XIII var valt til Norges konge, ønsket ikke Niels Aall å fortsette i regjeringen, men tok avskjed 28. november 1814. I 1815–16 møtte han som representant fra Bratsberg amt på det første ordentlige storting — der møtte også hans brødre Jørgen og Jacob. Niels Aall var en kort tid visepresident i Stortinget og president i Lagtinget, og dessuten var han i hele tingsamlingen formann i den viktige finanskomitéen. Etter 1816 trakk han seg ut av politikken og ofret seg helt for sin forretning, som under fredskrisen fikk veldige vanskeligheter å kjempe med. Jørgen Aall gikk også ut av det politiske liv, mens Jacob Aall ble gjenvalt til hvert storting inntil 1830.

Det er de to brødrene Niels og Jacob Aall som inntar den største plass i almenhetens bevissthet. De optrådte lengst på den politiske skueplass, og de var også de betydeligste. Av de to nevnes gjerne Jacob Aall i første rekke, fordi han er kjent ikke bare gjennom sin politiske, men også litterære virksomhet. Det er forresten ingen grunn til å lage mannjevning mellom de to, ulike som de er av temperament og delvis av meninger, hver med sine utvilsomme fortrinn. Begge hører de til den merkelige generasjon som fra det private forretningslivs relative ubemerkethet stiger fram i full offentlighet og med mandat fra folket søker å hamre ut folkets skjebne.

Niels Aalls virke både i krigsårene, i frigjøringsåret 1814, i den svære krisetid som fulgte, hans virke som menneskevenn — for å nytte et moteord fra samtiden —, som politiker og som forretningsmann bærer vitne om at han var en helstøpt og en edel personlighet. Han hadde prinsipper, og han levde etter dem. Hele det 18. århundres *humanitas* lyser fram av hans alvorlige ansikt. Tidens dyder det var for ham hellige krav som han også innfridde. Han eide en sosial ansvarsfølelse som de beste i sin tid; hjelpsomhet mot «husets» folk var en selvfølge, uten smålig hensyn til rentabiliteten. At han var forretningsmann, betyr ikke at han solgte og kjøpte utelukkende for å tjene og samle til seg og sitt hus.

Han så sin forretning som ledd i en større sammenheng; den skulle bevares og holdes oppe både for å sikre dem som var direkte interesserte, og for å støtte det samfunn han hørte til. Det hviler en egen patos over den strid han førte etter 1814 for å holde sin forretningsvirksomhet oppe og skaffe hver mann sitt.

Den linje Niels Aall fulgte i politikken, er klar og enkel. Han søkte å finne ut det som tjente nasjonens interesser best, ikke hans private, ikke den stand han hørte til. Et politisk brudd med Danmark har ikke vært noe ønskemål for ham, men om det måtte bli brudd, da skulle Norge velge selvstendighetens vei. Han tok sitt standpunkt i 1809, og han oppgav det ikke siden. Derfor stilte han seg til tjeneste da Christian Frederik kalte ham til regjeringsråd, til statsråd. Derfor forlot han regjeringen da en ny konge ble hans herre. Som menneske sviktet han ikke sin lojalitet overfor Christian Frederik, men som undersått bøyde han seg for unionens politiske nødvendighet.

Jacob Aall hadde mange av sin eldre brors dyder, menneskeligheten, hjelpsomheten, samfunnsfølelsen. Men han hadde et mildere og mykere sinn. Som politiker var han mer ruvende enn sin bror, men de rent menneskelige kvaliteter var ikke større. — Jacob Aall utførte et betydelig arbeid som stortingsmann, særlig når det gjaldt økonomiske spørsmål, og han virket mer i komitéene enn i tingsalen. Han ble gjerne brukt i høytidelige sendeferder både på grunn av sine politiske meninger — unionsvenn og regjeringsvennlig — og sine representative egenskaper. — Etter 1830 trakk han seg ut av det offentlige liv, og snart overlot han også ledelsen av jernverket i yngre hender. Helbredden sviktet, og kanskje også lysten til å delta i den hårdere politiske kamp som fulgte med bøndenes oppmarsj etter 1830. Hans siste leveår var fylt av en ganske omfattende litterær virksomhet av delvis meget høy kvalitet.

Både Niels og Jacob Aall skrev på sine eldre dager erindringer om det dramatiske høydepunkt i sitt politiske liv, om 1814 og delvis tiden før. Niels Aall skrev bare om selve det store året fram til avslutningen av Mossekonvensjonen, Jacob Aall skrev dessuten om tiden fra 1800 som en bred innledning til beretningen om frigjøringsåret. Begge holdt sine erindringer i tredje person, begge holdt seg selv beskjedent i bakgrunnen. Men ellers er de forskjellige, Niels Aall kort og forretningsmessig, Jacob Aall omstendelig, og noe omsvøpsfull. Begge gir verdifulle opplysninger om et tidsavsnitt vi aldri kan få vite nok om.

Men vil en lære å kjenne en svunnen tids mennesker, skal en søke dypere ned enn til de erindringer de skrev i overveielsens rolige dager med tanke på at deres skrifter skulle leses av den store almenhet. Vil en lære den svunne tids mennesker å kjenne, skal en dukke ned i deres brevkister og hente fram brev de har skrevet, og brev de har fått.

For brevene er øyeblikksbilder og nærbilder av mennene og av hendingene. De er personlig, direkte tale, ikke dokumenter, ikke beregnet på hver manns

øye. De er sprunget fram av øyeblikkets stemning, av spenningen, håpet, gleden, av forventningen, angsten, fortvilelsen. De bringer mennesket nær til oss. Det betyr ikke at de avslører intime hemmeligheter, men de viser oss menneskets reaksjoner i dagliglivet og overfor alvorlige situasjoner. Gjennom brevene taler slektens medlemmer til etterkommerne, hver i sin stil og i sitt språk. Ingen slektskrønike kan bli så levende som en samling av slektens brev. Ingen skilddring kan bli så sann som de personlige brev mannen selv har skrevet.

Slekten Aall hører til de sentrale slekter i Norge i det 18. og 19. århundre. Ved skjønnsomhet og hell er en stor del av familiearkivet blitt bevart og holdt i hevd. Den samling brev som her legges fram, er en del av arkivets skatter. Dels er brevene avtrykt etter originaler sendt til eller mottatt fra forretningsforbindelser, slekt og venner, dels er de hentet fra kopibøker som de enkelte brevskrivere har ført med omhu gjennom mange år. Tilsammen gir de ikke bare mange nye opplysninger om folk og forhold, men de gir også en dypere forståelse av brevskriverens personlighet. Det er en samling som har interesse langt ut over den slekt fra hvis brevkister de er hentet.

Hovedmassen av brevene er brev til og fra Niels Aall og Jacob Aall. Men dessuten finnes det i denne samling atskillige brev fra yngre medlemmer av slekten Aall, fra menn som har sittet i sentrale stillinger i vårt samfunn og nytt alminnelig tillit, selv om de i almenhetens øyne ikke er omgitt av den samme glans som det heroiske slektledd fra 1814.

Sverre Steen.

Brevene er samlet av kammerherre Cato Aall og utgitt i samarbeid med cand. mag. Mentz Schulerud. Brevene til slekten Aall er på få unntagelser nær trykt etter originalene, som oppbevares i arkivene på Ulefos og Næs jernverk. Brevene fra slekten Aall er for størstedelen trykt etter vedkommendes kopibøker i de samme arkiver. Noen få brev er trykt etter originaler i det norske og danske riksarkiv (geheimarkivet). I kopibøkene på Ulefos og Næs er brevene av vedkommende avskriver til dels innført med en nok så skjødesløs rettskrivning, som dog er bibeholdt uforandret.

Han er kalt den eldre til atskillelse fra de mange av hans etterkommere som senere har båret hans navn. Han er født i London 1702, og kom 1712 til Porsgrunn. — Den store ildebrann i London 1666, da mer enn 13 000 hus og 89 kirker brente ned, ga støtet til en voldsom trelasteksport fra Norge til England. Det var høykonjunktur mellom 1690 og 1709, og flere av de store engelske importhus hadde sine egne kommisjonærer boende i Porsgrunn i den tid. Det er antagelig en av dem, muligens James Bowman, som har tatt den unge Niels Aall med til Porsgrunn i 1712, idet foreldrene Jacob Aall og Frances Beckett i London vel har håpet på en fremtid i Norge for sin tredje sønn, og ikke med urette.

Alt i 1722 er Niels Aall blitt fullmektig hos Herman Leopoldus, slekten Løvenskiolds stamfar, som omkring 1700 hadde slått seg ned i Porsgrunn som trelasteksportør. I 1729 trådte Niels Aall i nærmere forbindelse med sin prinsipal, han ektet da Margretha Josten, som var en søsterdatter av Herman Leopoldus' hustru, Inger Borse, og var datter av Niels Henrichsøn Josten, som bl. a. eide Baaselands jernverk, det senere Næs jernverk. Hun var en datterdatter av assessor Halvor Søffrensen Borse, som eide Ulefos og Bolvig jernverker.

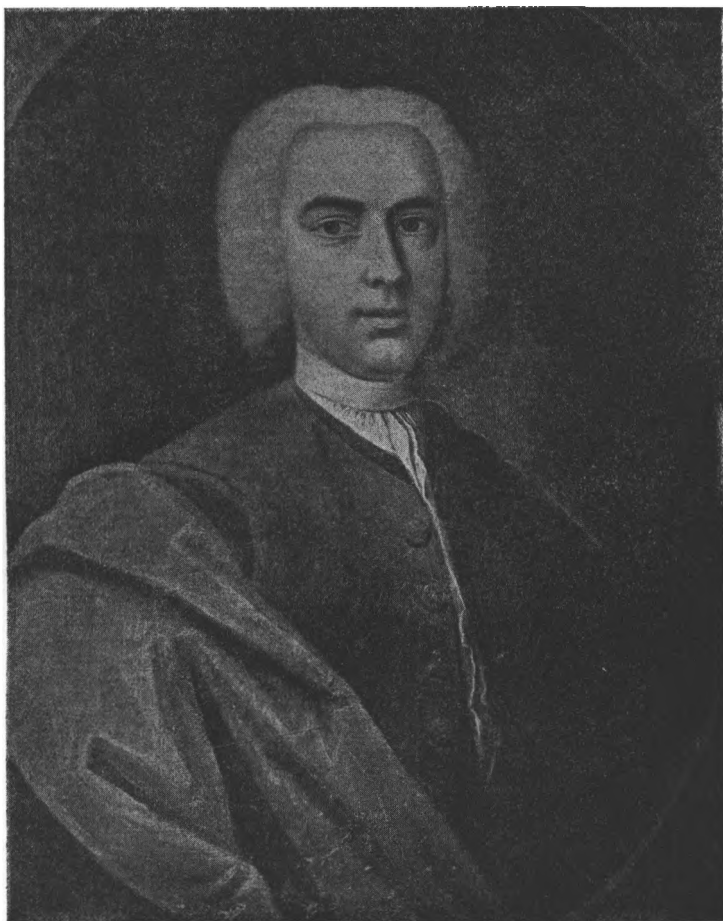
Ved sitt ekteskap var Niels Aall kommet inn i en krets av de største handels herrer i distriktet, noe som nok kom ham til nytte da han startet sin egen forretning omkring 1734, en forretning som siden i over to hundre år er blitt ført videre av hans etterkommere. Han ervervet seg også flere eiendommer i Telemark; av hans betydeligste eiendommer var «Det vestfjeldske Brug» med de to privilegerte «Herresauge» og en rekke underliggende eiendommer, og Smidieøen i Skien med fire privilegerte sagbruk, hvor nå Union Co. har sine fabrikker. Videre var han interessert i gruvedrift og skipsfart, og eide dels alene, dels sammen med andre, 8 skip, som fraktet hans trelast til utlandet. — I 1760 deltok han ivrig i oppførelsen av Porsgrunns kirke, og han bygde tre «anseelige Gaarde» i Porsgrunn. Han var også med i Toldsocietetet, som forpaktet all toll av staten, og han var tollkommissær for Skiensfjorden i en årrekke.

Endelig kan det nevnes at han ved siden av sin egen store forretningsvirksomhet også førte etslags overoppsyn med Herman Leopoldus' eiendommer i

Norge, bl. a. Ulefosgodset, etterat Leopoldus i 1739 var blitt adlet under navnet Løvenskiold og hadde bosatt seg i Danmark.

Niels Aalls første hustru døde 1737, året etter ektet han Benedicta Henrikka Bergh, datter av lagmann, assessor i overhoffretten, Nicolas Bergh og Constance Hench. I 1753 giftet han seg med sin 3. hustru, Frederikke Sophie Rasch, datter av rektor ved katedralskolen i Christiania, canselliråd Jacob Rasch og Anna Deichman, den kjente biskop Bartholomæus Deichmans datter.

I 1777 delte Niels Aall sine forretninger og eiendommer mellom sønnene Nicolai Benjamin og Jacob. — Han døde i 1784, og ble bisatt i kirkekjelleren under Porsgrunn kirke, hvor slekten hadde sitt gravsted.

NIELS AALL D. E.

F. I LONDON 1702, INNVANDRET TIL NORGE 1712, D. 1734

(Maleri på Ulefos fra ca. 1738)

Til Søfren Nielsen.

d. 3 Sept. 1738.

Vær saa god at bestille mig 23 Alen blaat silke Damask til een Rixdaler Alen samt 23 Alen guld og hviid silke Damask til een Rixdaler Alen, ligesaa behag at kiøbe, og med Eder hiembringe 5 à 600 Pd Homle til 18 à 20 Shilling pr. 100 Pd.

Vær saa god og at kiøbe 4 Par Pige Skoe til et Barn af 4 Aar, 4 Par Dreng Skoe til et Barn paa 3 Aar.....

Disse bestillingene ble gjort i anledning av Niels Aalls 2net ekteskap 6. oktober 1738 med Benedicta Henrikka Bergh, datter av assessor i overhoffretten, lagmann Nicolas Bergh.

Stormægtigst Allernaadigst
Herre Konge og Herre.

Porsgrund d. 20 Juny 1739.

Da det naadigst haver behaged Gud os saa vel udj vores som forhen havde Ægteskaber med Børn at velsigne, saa ere vi hermed aller underdanigst bedende det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt ved indløbende Dødsfald paa enten af Siderne at bevilge at den efterlevende imellem sig og begges vores Kul Børn maatte lade forrette, Skifte og deele over Efterladenskaberne ved Samfrænder uden nogen Byrde og Behandling af de rætte vedkommende Skifteforvaltere, hvorom vi Deres Majestæts allernaadigst Approbation saa allerunderdanigst udbeder os, som med Liv og Blod er til Døden forbunden.

Niels Aall

Til Monsr Olle Læssøe.

15. Febr. 1740.

I Andledning saa vel mine gifne Løfter, som Søster Constances Persuasion hafver ey vildet efterlade Dem at tilbyde mine Betænkninger andgaaende Deres Søn. Da saa fremt Deres Søn med Dem skulde inclinere for at sætte

ham hos mig, ynskte gierne hand først een 14 Dage à 3 Uger maatte holdes hos en Perruque mager for der at informere sig Maaden til en Perruques Accomodement, som naar er sked andtager jeg ham gierne imot at De paa de tre første Aaringer underholder ham med behøvende Klæder, da jeg derefter skal besørge hvad til hans Tarv maatte udfordres og som sømmelig Opførsel kand meritere; herom vil jeg udbede meg Deres forderligste Svar til min Efterretning.

Til Monsieur Thomas Cudrio,

Bjørntvedt den 18 Marts 1741.

Paa Monsieur Christen Gads forlangende meddeles dette, at naar hand kand finde sin Reigning af det mig tilhørende Skib Magdalena Sophia, Drægtig omtrent 420 Lod Tømmer, at give i Fragt fra Drammen til Lisabon toe tusind fem hundrede Rixdaler og for Retour fem Rixort af hver Tønde Salt som fra Skibet i Drammen med top maal maa leveres, tillige de $\frac{2}{3}$ parter Omkostninger efter Sæe Coutume, skal jeg paa given Noticie, som dog med allerførste Post maa indberettes mig, føye anstalt til Skibets afsejling til Dem, som naar ankommen og bliver accorderet 14 Dage til Skibets Expedition hos Dem, og tillige een Maaned for udladning og tilladning i Lisabon, ligesaa naar Gud vil Skibet gienkommer, bliver og tilstaaed 14 Dage til dens Lodsning i Drammen.....

Selvangivelse for 1743.

I allerunderdanigst Følge af hands Kongelige Majestæts udkomne For Ordning af 23 Augusty sidstleden andgaaende Formue, Kop, Hest og Chariols Skats udreedelse og Øvrighedens der om giort Anfordring angiver ieg underskrevne Niels Aall;

Andgaaende min Formue bestaaende af alt som nævnes kand except

mine Huus-Meubler	8500 Rd.
hvorimod ieg er bort skyldig	2500 Rd.
bliver saa igien min Formue	6000 Rd.

Til Kop Skats Svarelse mig og min Familje

- 1 Præceptor
- 2 Skrivers Karle
- 2 Gaards Dreng
- 3 Piiger
- 1 Amme
- 1 Chariol.

Til Sr. Johan Collett,¹⁾ London.

14. Aug. 1743.

Skulde Hr. Cammer Raad Deichman²⁾ opholde sig nu udi London vil vi bede ham hos Dem at være Recommandered til hvad Assistance hand behøver, og min Niels Aalls Reigning derfor Debitere.

Vi lever med største Hengivenhed.

Til Sr. Johan Collett, London.

23 Aug. 1743.

Efterdi den store maleur ved Ulefos er indløben at alle de der staaende 4de Sauger for omtrent 10 Dage siden af een ulykkelig Ildebrand er lagt i aske, desuden Vandet til Closter Saugene saaledes er udfalden at ey til Skiørsel haves 3 Dager Vand, saa kand ieg ingen Encouragement give at andskaffe høyst ærede Yndere den omskrefne Ladning til September Maaned.

Til Etatsraad Løvenskiold.³⁾

Den 24 Jan. 1746.

Gud give paa Conjungturerne een god Forandring som det af Aviserne lader sig indsee, da samme indberetter, at Førsten af Cumberland hafver adspredet Rebellerne, hvilket causerer at Actierne allerede i England har steget.

Gud frelse os, at Qvæg Sygen saa svært grasserer, som til Sverig eer avancered.

Medfører dette Sandhed bliver ikke ventelig at Norge befries hvilket Gud i Naade afværge og lade det ophøre hvor det nu eer.

¹⁾ Johan (John) Collett (1698–1759) sønn av den til Norge innvandrede kommerseråd James Collett, nedsatte seg i 1720 som forretningsmann i London og ble boende der til sin død.

²⁾ Wilhelm eller Carl Deichman, sønner av den kjente biskop Bartholomeus D., bosatte seg iallfall før 1742 i Porsgrunn og drev betydelige forretninger bl. a. sammen med Niels Aall d. e.

Carl Deichman skjenket i 1780 sin boksamling på 6000 bind til Christiania by som grunnstamme for Deichmanske Bibliotek, som ble åpnet for publikum i 1785.

³⁾ Herman Leopoldus (1677–1750) sønn av den til Christiania innvandrede Herman Leopoldus, slo seg ca. 1700 ned som trelasteksportør i Porsgrunn og ble herved og ved to ekteskaper eier av flere store eiendommer og en rik mann. I 1739 kjøpte han godset Birkholm på Sjælland, bosatte seg der og ble samme år adlet med navnet Løvenskiold. Hans sønn geheimeråd Severin Løvenskiold fikk av Birkholm med flere eiendommer opprettet baroniet Løvenborg i 1773.

Til fru Anne Cathrine Leuch f. Hellesen.
Dydædle Madame.

24 Oct. 1746.

Paa den mig med indløbne høystærede Skrivelse af 21 hujus indeberettede, Dem tilfaldende Hierte Sorg¹⁾ bliver min Condolation herved og altid med Forsikring at som jeg udi denne Deris Bedrøvelse ikke tager een ringe Deel, saa skal det Glæde mig, at Gud vil opfylde Dem med sin Naades Trøst, hvorved De maatte bestriide alt hvad denne for Dem i saa hart beklagelige Dødsfald kunde forvolde.

Til Mr. Nicolas Le Cres, Jersey.

2 Juli 1748.

I send my eldest Son²⁾ by the Bearer, whom I am willing to have boarded at your Place for two years, there to learn to write English, French, Book-keeping and Navigation, and as I prefer your House to any other, where I am sure he will be taken good care of, could wish you would accept of him, and what the Master agrees with you for a year shall order you paid at Mr. Collett in London; after the Boy has learnt French, English, Bookkeeping and Navigation, would have him learn to dance and play on a Fiddle and Spinnett.

Til Herr Conference Raad Løvenskiold.

Porsgrund. 3. September 1748.

Jeg erfarer af Colletts Brev at Borse hafver oppebaared een udsædvanlig stor Summa Penge til Skibs Udgifter, som hands Reign. vel opliuser hvortil de er udtælgte. Han med hans Kiæriste og een af Pigerne hafver paa een Tiid voren sterkt incomodered af Blot Sot men nu Gud være loved er alle restituered.

Bedrøvelsen for Korn Vahrer her er ej alleene stor men efter Aspecterne bliver større siden ingen Tilførsel skeer. Fra Sandnes er i disse Dage andkommen en Skude som har solgt hands Slette Byg for contant 2 Rdr. pr. Tønden. Vel har Kongen voren saa naadig imod Norge at tillade fremmede Korn Vahrers Indførsel indtil dette Aars Udgang men da Aaret saa vit er Expirered at een hver gjør sig Betenkning derom at Correspondere, befrygtende at importationen ey kunde skee tiidsnoch saa er det at tvivle at denne friihed kommer til stædets

¹⁾ Den ansette Christiania-kjøpmann Peder Leuch, som drev firmaet Collett og Leuch sammen med Peter Collett, døde 1746.

²⁾ Sønnen, som også het Niels Aall, var født 1736, og var altså bare 12 år da han ble sendt ut i verden i 1748. Han døde alt i 1760.

nøtte; jeg har hasarderet at Correspondere min Ven udi England at sende mig een Deel hafre og byg, ligesaa fra Holland det vil altsaa andkomme paa lycken om jeg faaer noget eller ey.

Til Conference Raad Herman Løvenskiold.

7 Octt. 1748.

Forige Uge var jeg som snarest op i mit Brug, hvor jeg blandt mine Bønder fandt een stoer Bedrøvelse for Kornvahrer, som desværre overalt i Udbøjgden findes, da de fleeste ey af deres aufling faae meere end det de saaede. Derimod udj øverste Tellemarcken er Groeden temmelig vel udfalden. Gud velsigne Kongen som med denne Post haver givet Frihed paa fremmed Havre og Meels Indførsel uden Tolds Svarelse.

Til Herr Conference Raad Løvenskiold.

Porsgrund 18. Janv. 1749.

De Andstalter her gøres med Magazinernes istandsættelse og ellers at 15 Regimenter skal have faaet Ordre at holde sig i marchsfærdig stand, giver opmærksomhed. Een Kongl. Placat om artillerie Hæster i talled 640 stk. og 320 Kudskers andskaffelse i fornødne tilfælde er og kommen for dagen, og at dem som udi Aared 1744 leverede Hæste og Kudske, nu og maatte gjøre sig betenkning at holde disse færdig. Om dette er adskillig Raisonnements, men da de alle er upaaliidelige forbigaaer jeg dem med taushed og alleene ønsker at Gud vil bevare os fra Kriig.

d. 10 Martj 1749.

— — — — her er Omstændighederne saa bedrøvelig at ieg i ald Guds Sandhed ey vidste at faae laant 10 Rdr. for nogen Mand. Nyt er her ifra inted mælværdigt uden at General Arnold¹⁾ skal være sterct beskæftiged med Kriigs forandstaltninger, som Gud i Naade af værge.

¹⁾ Hans Jacob Arnold (1669–1758), feltmarskalk, 1736–1758, kommanderende general i Norge.

Krigsfrykten kom av det spente forhold mellom Danmark-Norge og Sverige i 1740-årene.

Til Conferentseraad Løvenskiold.

D. 26 May 1749.

At Lorentz¹⁾ paa een Tiid ey haver givet Rapport om det fornødne i hands Affaire maa tilskrives hans Upasselighed som ved een Alteration er bleven forøged, thi da hand sidst var ved Værket for at confrontere sine Reign. med Bomhoff skal hand være bleven omringed med haarde Ord, Trudsler og Haandgreb af Værksfolchene, hvilche sidste afgick maadelig siden Bomhoff var til stæde.

Deris Fundament til denne Oprør var at Lorentz andfører Priserne paa Vahrene alt for høy og derved beriger sig self.

Til Hr. Commerce Raad Ancher.²⁾

D. 11 Decb. 1752.

Det fornøyer mig meget af jndløbne meget ærede under 8de hujus at fornemme de 12tn Østers uskad er indkommen, ikke mindre at kiære Ven, saaledes som skeed er, har paataget sig Uddelelsen, hvormed ieg er gandske fornøyet.

Hils Monsieur Niels Leuch Junior og Kiæriste og lad dem vide, at min kiære Søn Jacob³⁾ er hensoven i Døden, saa at deres Datter er nu degagered.

Ieg beder min ydmyge Compliment for Frue Kiæriste og kiære Venner maa andmældes og er ieg stedse.....

Til justitsraad Erik Ancher,
Mosse Jernværk.

14 December 1761.

Jeg maa tilstaae at være meget høyt bekymred af indløbne ærede Skrivelse af 13de hujus at fornemme den ved Deres Velbaarenheds kiære Frues Død⁴⁾ tilfaldne Bedrøvelse og hvorudi jeg ganske forsikrer at tage stor Part, Kiære Ven, Tillad mig som een udi samme Begivenhed 2de gange prøved, at give Dem det eniste Raad jeg har funden til mit Soulagement, det er at kysse paa Vores kiærlige Faders Haand, aldelis at underkaste Dem hans Villie, og med Bøn at tilbede Dem hans Naades Trøst i denne hjertetyngende Sorg. Sandelig; De skal finde een kraftig Hjælp, da ellers ingen Hjælp er til. Herren give Dem een Naade hertil, og at jeg maa glædes ved stetse at høre Deres Velgaaende trohiertig ønskes af den, som med besynderlig Høiagtelse er og lever.

¹⁾ Lorentz var i Løvenskiolds tjeneste, med verket menes Holden senere kalt Ulefos jernverk, som L. eide sammen med Ulefos bruk. Bomhoff var forvalter på stedet.

²⁾ Commerseraad senere justisråd Christian Ancher (1711–1765), far av Bernt og Peder Ancher, drev en betydelig forretningsvirksomhet i Christiania bl. a. sammen med Niels Leuch.

³⁾ Niels Aalls sønn Jacob Christian var bare 11 år gammel, da han døde i 1752, og han må altså så å si «paa vuggen» være blitt forlovet med Niels Leuchs datter.

⁴⁾ Erik Anchers hustru Anne Cathrine Tank var død 13. desember 1761.

Til Mr. Theop. Thompson.

2 Juni 1762.

I have a daughter that is engaged and as I am informed that table linen and other necessaries for house keeping are cheaper with you than in any part of England, give me leave to beg the favour of your Lady to buy me in the best manners she can the following:

6 dozens of ordinary napkins for daily use.

6 table clothes of the same make.

2 dozens napkins something finer.

2 table clothes of the same make.

2 dozens napkins something finer.

2 table clothes of the same make.

(I would not have this very fine but strong, having of the finer sort myself to furnish her with.)

72 yards of fresh and strong linen for sheets, yard wide, at about 12 d.p. yard.

72 yards do. do. do. do. at 14 d.p. yards.

72 yards of coarse and strong yarn do. for sheets to the servants at about 8 d.p. yard.

20 yards of towell linen ordinary sort and strong.

All this I must desire to be of the freshest and strongest, having observed that some linen I have had from Irland has been extremely bad, hardly bearing wearing. As for bedding, I must leave that entirely to your Lady whether she thinks proper to buy the beds ready made or to buy the tucking and feathers. If she thinks proper to buy the tucking as perhaps she may, I must desire to buy following:

Tucking for three beds and four pillows strong and moderate fine.

Tucking for do. do. strong and coarse.

Tucking for four beds and four pillows coarse for servants use.

Feather sufficient for the whole, Pray excuse the freedom I take in troubling your Lady with this comission, give my best compliments to her, and tell her I will endeavour to give returns in what she may command.

Til Sr. Borch, Kiøbenhavfn.

12 Octt. 1767.

Af indløbne højstærede under 3die hujus med glæde erfares min lille Søns¹⁾ Nedkomst, men derimod er det mig meget bekymmerlig, at den kiære Hr. Bierregaard skal have indrycket udi det ham givne Testimonium, det som han

1) Sønnen Jacob Aall var født 1754 og var altså 13 år da han ble sendt til Kjøbenhavn. Han ble senere eier av Borgestad gård ved Porsgrunn.

ikke engang har lært, især da ieg derved er skuffet udi den Tillid, som jeg bestandig har havt i de 5 Aar min Søn har voren udi hans Information. Hvad er herved nu andet at gjøre end at overlevere ham aldeles udi Guds og Deres Hænder; og ligesom mit Forhold har voren med hands ældre Broder, da han soutinerede sine Examina, hverken at complimentere Professorene, langt mindre at tilsnige sig paa anden maade blot Navn af Student, men at hand med Grundig Kundskab kunde gjøre sig værdig den Carakter, som og Gud være æred, til min Glæde er skeed, saa er det og min Forhaabning, at det ligeledes med denne min lille Gut under kjære Vens Forsorg skeer. Til den Ende vil jeg have ham saaledes hos Dem rekkommenderet, at naar De ser, hand ikke med Honneur for ham og Dem og til min Glæde kan tage Depositi i December, er ieg fornøyet, at det dermed beroer til næste Aars St. Hansdag, og dersom kiære Ven skulde finde det til nogen Recreation for ham at hand bliver oplært paa Violen, vil jeg vente mig derom Deres Betænkning.

Jeg tacker ærbødigst, at kiære Ven har faaet min Søn at frequentere hos Professor Riisbrighs Collegium; for ham og Hr. Norman beder ieg min ærbødigste Compliment at maa anmeldes, ligesaa for Deres Vært og Værtinde, da jeg især under den sidstes Tilsium vil have min lille Søn rekkommenderet.

Jeg har auseet Mr. Witlok for et skikkeligt Menneske og altsaa idag tilskrevet min Søn at jeg consenterer gierne, at han bliver hans Contubernal, saa længe kiære Ven, som eene over ham har at sige, finder det ham tienlig.

Han ble født i Porsgrunn 1739 og tok teologisk embetseksamen 1759. Under sitt studieopphold i Kjøbenhavn bodde han på Regentsen, hvor Johan Ernst Gunnerus var forstander. Gunnerus ble i 1758 utnevnt til biskop i Trondhjem og ansatte da Nicolai Benjamin Aall som sin famulus, en stilling som han innehadde ett å to år. Imidlertid døde hans eldre bror Niels i 1760, og Nicolai måtte da oppgi sin geistlige løpebane for å gå inn i farens forretning. Han oppholdt seg nå lengre tid i England og Frankrike, og det var under hans opphold i Paris i 1763 at den bekjente Lorentz Pasch malte hosstående bilde av ham.

Etter utenlandsoppholdet gikk han så inn i farens forretning. I 1769 giftet han seg med Amborg Wesseltuft, datter av den rike Skiens-kjøpmann Jørgen Simonsen Wesseltuft og Inger Coldevin. Han tok borgerskap i Skien og Porsgrunn i 1772, og i 1775 ble han medeier for $\frac{1}{8}$ part i Ulefosgodset sammen med Bernt og Peder Anker. I 1782 løste han så Anker'ne ut for en kjøpesum av tilsammen 104.500 rdlr. og ble eneieier av Ulefos, som siden har tilhørt hans slekt.

I 1777 trakk faren, Niels Aall d. e., seg ut av forretningen, og eiendommene ble delt mellom de to brødre Nicolai og Jacob (den senere eier av Borgestad gård ved Porsgrunn). Nicolai fikk foruten de to privilegerte sauge på Smidieøen i Skien diverse skogeieendommer i Telemark som grenset inn til Ulefosbrukets skoger, og som han slo sammen med dem. Det var store og verdifulle eiendommer han nå satt med, på de privilegerte sauge på Ulefos kunne han skjære 100.000 bord årlig, det var dobbelt så meget som noe annet bruk i Skiensfjorden hadde rett til. På ett enkelt år skipet han opptil 90 ladninger vesentlig med sine egne 12–14 skip. Hans «jordebø» viser at han eide 74 større og mindre gårder og skoger i Telemark foruten sin bygård i Porsgrunn og Bjørntvedt gård. Bjørntvedt hadde en særskilt verdi ved at Porsgrunn by lå på gårdens grunn, og det innbrakte eieren en årlig grunnleie.

Alt gjennom sin far var han kommet i forbindelse med Toldforpaktningssocietetet, og han forpaktet for egen regning all konsumpsjon for distriktet omkring Skiensfjorden fra 1776 til 1792 for en årlig avgift av 3500 rdlr.

I sin «Bratsberg Amts Beskrivelse» (Christiania 1784) omtaler Bartholomæus Løvenskiold, og visstnok med rette, Nicolai Benjamin Aall slik: «Denne virksomme Mand er meget elsket og æret af vort Publico da hans Handlinger ere vel overlagte og han forglømmer aldrig den værdige Lidende med Raad og Understøttelse».

Han døde i Porsgrunn i 1798.

NICOLAI BENJAMIN AALL

F. 1739 D. 1798. EIER AV ULEFOS 1775/82—1798

(Maleri på Ulefos signert: Peint par Pasch a Paris 1763)

Garantibrev for forpaktningen av
«Skiens Byes med underliggende Distrikters Consumption.»

Eftersom Hans Kongelige Mayestæt til Danmark og Norge p.p. høyanbetroede Deputerede og Committerede udi Det Westindiske, Guinesiske, Rente og Generaltoldkammer paa aller høystbemeldte Hans Kongelige Mayestæts Vegne til mig undertegnede have forpagtet Skiens Byes med underliggende Districters Consumption for den Summa 3500 Rdlr., siger Tre Tusinde og Fem Hundrede Rixdaler aarligen udi 3de næstefterfølgende Aaringer 1777, 1778 og 1779 efter det derom oprettede Forpagtningsbrevs videre Indhold, saa lover og forpligter jeg mig tillige med Undertegnede min for denne Forpagtning havende Kautionist som troe Forlover og Selvskyldner ei alleene for Terminernes rigtige Betaling men endog for Contractens vedbørlige Holdelse i alle Maader, saa at høystbemeldte Herrer paa aller høystbemeldte Hans Kongelige Mayestæts Vegne af os og vore Arvinger Een for Alle og Alle for Een skal være og blive uden Skade og skadesløsholden i alle optenkelige Maader.

Porsgrund den 18 November 1776.

Som Kautionist og Selvskyldner
Jochum Jørgensen.¹⁾

Nicolai Benjamin Aall
L. S.

Til Velædle Allerhøistærede
herr v. Cappelen!²⁾

Porsgrund d. 28 Mai 1785.

Visselig havde det været min Skyldighed at opvarte Dem og Deris kiære Familie i andledning af den Dem tilfaldne store Sorg, og det icke allene, fordi De alle have beviist mig saa meget Venskab, men endog fordi jeg i Sandhed

¹⁾ Svogeren Jochum Jørgensen Wesseltoft.

N. B. Aall hadde overtatt tollforpaktningen etter sin far Niels Aall d. e. og beholdt den til 1792, da ovenstående garantibrev ble avlyst på Skiens byting.

²⁾ Didrik v. Cappelen 1734–1794, stor forretningsmann og eiendomsbesitter i Skien, hans første hustru Petronelle Pedersdatter Juel døde 1785.

haver æret Deris kiære Afdøde i Livet. Men da min Helbreds Forfatning icke haver tilladt det, haaber jeg en oprigtig god Villie antages i Gierningens Stæd. Af denne sandfærdige Aarsag maa jeg og benytte mig, for ydmygst at søge undskyldt, at jeg icke efter Deris høystærede Indbydelse af dags dato kan love eller vente mig den Ære at kunne bivaane Deris salig Kiærestes paa Tiirsdag berammede Begravelse, da min Svaghed i Fødderne endnu icke er saa gandske ophørt, at jeg uden befrygtende Følger skulde kunde holde det ud.

Jeg nødes altsaa ydmygst at bede at det eene med det andet i den bedste Mening maatte andtages, og at De min høystærede Velynder med Deres kiere Familie vilde være fuldkommen forsickret, at min Kone og jeg begge føle ømt med og for Dem i denne saa bekymringsfulde Omstændighed, og at vi oprigtig ønske, at Den Allershøyste og Algode vil Selv læge det Hierte Saar han efter sin behagelig Villie haver saaret Dem med, ved at berøve Dem een saa æret og trofast Ven og Moder, og at han i den følgende Tiid vil afvende al Sorg og Bekymring for Dem Alle.

Jeg haver iøvrigt den Ære at andmelde min Kones og egen ærbødige og sørgeligste Condolations Compliment og forsickrer mig at være med skyldig Høyagtelse

Velædle

Allerhøystærede her v. Cappelen

Deres ærbødige Tiener

Nic. Benj. Aall.

Til General Kriigs Comisair
P. d: Anker.¹⁾

Porsgrund den 10 Aug. 1791.

Det vil være mig kiært, om det lidet Beviis ieg ved Deres Høj-Velbaarenheds kiære Nærværelse paa disse Grændser ydede Dem paa min Hengivenhed, var Dem til Fornøyelse. — Troe mig, min kiære Velynder, at saavel ieg som min øvrige Familie altid imodtager Dem med aabne Arme, og at ieg føler sand Glæde i at kunde regne mig blaudt Deres Venner.

Jo Visselig vil ieg, icke allene Selv med Beredvillighed avgive mit Bidrag til den nye Vey over Langanen, men endog dertil med Fornøyelse Colligere hos Andre, da ieg anseer denne Vey af megen Nytte haade for Kongens Tieneste og det Almindeliges Vel.

¹⁾ Peder Anker (1749–1824), titulær Generalkrigskommissær fra 1788 og General-veiintendant i Akershus fra 1789, var meget virksom i denne stilling; senere eidsvollsmann og statsminister i Stockholm 1814—1822.

Til Admiral Fr. Grodtschilling¹⁾
i Kiøbenhavn.

Den 11 Janu. 1792.

Jeg bevidner Deres Høj-Velbaarenhed herved min aller forbindtligste Erkiendtlighed for Deres Godhed og Bevaagenhed for mig i den forbigangne Tiid, som i mange andre Maader, saa i Særdeleshed for de tilsendte Musicalier, som ieg alle rigtig haver imodtaget og som alle findes værdige Deres skønsomme Valg.

Dermed og nogle flere, som andre Liebhabere have anskaffet, er Man fuldkommen hjulpet for Vinteren, saa ieg først hen imod Høsten vil behøve at ansøge Deres Høj-Velbaarenheds videre Godhed i den Deel.

Aarenes Omvexling byder mig tillige at opvarte Dem ved denne Tiid, og dette skeer, ikke blot for at følge een Ceremonie, men mit Hjertets Dictat, den indbefattes i det oprigtige Ønske: at Den Algode Gud vil velsigne Dem og alle Deres i dette begyndte og mange flere gledefulde Aar og at De ved at fremleve samme må nyde varig Helbreed og uafbrudte Fornøjelser.

Dette skee!!!

Endelig kommer ieg til min gamle Materie, som er at anbefale vort Lots-Væsen til Deres Høj-Velbaarenheds vigtige Beskyttelse, der nu eer meere nødvendig, end forhen, da vore Lotser have opsagt deres Tienester paa Grund af, at deres Fortieneste er saa meget avtaget ved det nye Regulativ, at de icke derved kan subsistere, der og i Sandhed forholder sig saa, da de af Lots Hyren neppe kan udgiøre $\frac{1}{3}$ Part af hvad Een af mine simple Bielke Huggere aarlig continuere.

Den nærmere Forklaring herom vil Deres Høj-Velb.hed erføre af en Forestilling Skib Reederne her have formaaet Lotsoldermanden hr. Rasch til at indgaae med til det Kongl. Admiralitet, og som ieg formoder med denne Post avgaaer.

Dertil vil ieg kun føye: at det er saare vigtigt for deres Skibsfarht, at de nærværende Lotser vedblive, siden de besidde den Duelighed og Erfarenhed, som udfordres i denne vanskelige Fiord, og det vil blive ubehageligt for os at betroe vore Eyendomme i ukyndiges Hænder, om end andre kunde faaes, som dog bliver meget vanskeligt.

— — — —

¹⁾ Frederik Grodtschilling (1731–1792), kontreadmiral, adlet 1784. Fra 1780 til 1789 gjorde han tjeneste som interimschef for orlogsverftet i Fredrikvern, bekjentskapet mellom ham og N. B. Aall skriver seg antagelig derfra.

Sønnen Georg Joachim, født i Fredrikvern 1785, falt som premierløytnant 6. juli 1812 på Najaden i slaget ved Lyngør.

Til sønnen Niels Aall.

I Heenseende til hvad Du ellers melder om Din Handel i Hitterdal, da maa jeg i Almindelighed sige, at jeg er meget frygtsom for at enten Du eller Din Broder skal kløre Dem altfor vidt ud i denne Tiid; thi de nærværende Tiider levne ikke store Fordeele for Trælasthandelen, og jeg kjender ingen anden Ressource eller ønsker nogen anden for Dem end den, De kan faa fra mig, og den kan desværre i denne Tid ikke blive stor, da jeg har endnu mange Huller at stoppe, og flere aabner sig daglig til S. J.¹⁾ og Flere.

Skal man nødes at sælge at Random saa Gud bedre . . . Min Ømhed over at sige Magt Sprog har tilbageholdt min Erklæring i Henseende til de Brug Du har kiøbt, da jeg har syntes at spore, at Du anseer Dine Handeler fordeeltigt, og disse vil og kan jeg ikke som Fader berøve Dig. Efter at have sagt dette til Grund for min Stiltienhed, og for at vise, at det ikke er skeet af Mistillid, lader jeg det Øvrige ankomme paa Dig Selv. Jeg troer at Din Broder og Du bør kunne under en ordentlig Husholdning klare Dem igjennem med Ære, naar jeg lægger 500 Rdlr. aarlig til det øvrige Etablissement jeg har skaffet Dem. Dette er i det mindste min egen Plan, indtil jeg kan arbeide mig ud saaledes, at jeg ikke med Frygt skal overlade Eder hvad jeg selv sidder med. Det er mig kjært at det gaar hurtigt med Saltløsningen. Jeg beder, at Du og Din Broder vil af og til have et Øie dermed, at det gaar ordentlig til dermed, ligesom jeg og indstændig beder Eder Begge, at se til med de øvrige baade ind og udvortes Forretninger, saasom Hugst, Landsætning, og at man ikke stjæler mine Kubber bort.

Indlagte vilde Du levere til Schiøtt i Henseende til de forestaaende Ladninger og med ham overlægge, at alt kan gøres færdigt.

Hils Din Moder at jeg vil gjerne have hende ned, om hendes Hus tillader det, og hun kan undskylde sig hos Kammerherren.²⁾ Mig og Constance ville Du undskylde hos Kammerherren, da vi begge have Forfald. Hils Din Kone.

Roligh. 13. Mai 1794.

Nic. Benj. Aall.

¹⁾ S. J. svogeren Simon Jørgensen Wesseltoft.

²⁾ Severin Løvenskiold (1743–1818) gift 1775 med N. B. Aalls søster Benedicta Henrikka Aall (1756–1813). De bodde i «Kammerherregaarden» i Porsgrunn.

Porsgrund ved Brevig den 14de Juni 1797.

Til Sønnen Jacob Aall.

Min kjære Søn.

Dit Brev fra Kiel af 14de f. M. var særdeles kjærkomment for mig, Din Moder og øvrige Veener, da vi deraf med Fornøjelse erfare, at Din første Bestemmelse er opnaaet med Helbred og Sundhed og at Dit Forsæt er med Lyst og Fyrighed at samle de nyttige Kundskaber, som der kan faaes og som Du selv anseer hensigtsmæssige for Dit tilkommende Liv. Der med tilønsker jeg Dig da, min kjære Jacob, en heldig Fortsættelse av de Indsigter Du allerede haer erhvervet, da jeg er aldeles fornøjet med den Plan, Du selv vælger, forsikret om, at samme lægges med Hensyn til Nytte og Fornøjelse for Dig i Fremtiden, der er overensstemmende med mit Ønske.

Kun et Ord maa Du taale jeg siger Dig, nemlig dette: at Mennesket maa danne sig til sælskabelig Omgang, og følgelig gjøre sig bekiendt med og erfare om det daglige Livs Begivenheder, hvorved usigelig Nytte kan stiftes, da derimod een isoleret lærd Mand ligesaa lidet gavner Sælskabet, som gjør sit eget Liv behageligt, fordi han gemeenlig abstraherer sig fra den sælskabelige Omgang. Min Maade har altid været, at jeg ikke har været undseelig for at omgaaes enten Store eller Smaa, men har givet enhver den Ære ham tilkommer, dog uden at give Slip paa mit eget Prerogativ, som een af Naturen friebaaren Mand. Det er at sige, at min Opførsel imod Alle haer været anstændig uden at krybe for Nogen, og dertil troer jeg Ethvert fornuftig Menneske lettelig kan danne sig. I det mindste haer jeg sluppet godt igjennem dermed. *Fiat applicatio.*

Du vil viide, hvorledes jeg befinder mig? Jeg bør sige Dig det, skiøndt ikke ganske til Din Fyldestgjørelse. Aldrig haer min Svaghed været meere halstarrig end denne Gang, da den haer holdt mig bestandig inde indtil paa et Par Uger, og endnu kan jeg kun siælden vove mig ud i Luften uden at have smertende Følelser deraf. Deraf kan Du selv dømme om mit Mod og tilkommende Helbreds Udsigt. Jeg staaer imidlertid mod, saa meget jeg kan og arbejder endnu saa troelig, som mine Kræfter ville tillade, skiøndt i denne Tid ikke med mit sædvanlige Hæld, formedelst de ravgale Handels-Conjuncturer som Krigen foraarsager i de fleeste Lande, men mest i England (Norges Resource) hvor Handel, Credit og Penge Omløb er næsten gandske standset, saa de fleeste af vore Norske Skibe maae lægge op af Mangel paa Fragt.

Jeg haer hidiindtil slabbet til at holde mine i Farten, men Gud veed, hvor længe det vil vare. Dette er en troe Beskrivelse over vor nuværende Forfatning. I forrige Uge tabte jeg ved Banquerotter i England 6 a 7000 Rdlr.

Jeg ønsker Dig ellers at leve og lide vel baade paa Sjæl og Legerne og nest at anmelde min og alle Dine Venners kjærligste Hilsen, forsikrer om min faderlige Hengivenhed og oprigtige Venskab

Nic: Benj: Aall

A Monsieur Jacob Aall junior
chez Monsieur le Chambellan de Bruchdorff a Kiel.
frco. Hamburg.

Fru Amborg Aall¹⁾ fra sønnene Nicolai Benjamin, Jacob og Niels.

Ness Jernværk d. 7 Jan. 1800.

Det vilde være utilgiveligt af mig, hvis det ikke ved min Ankomst til Ness var en af mine første Beskjæftigelser at skrive Dem til bedste Moder. Jeg har at takke Dem for de Velgjerninger, De har viist mig i en Række af Aar og jeg indseer med Undseelse, at min Fortjeneste af Dem er ringe. Jeg har intet uden Tak men aldri skal jeg glemme det. Vi fandt Alt ved Værket i den ønskeligste Forfatning, Masovnen har i lang Tid ikke givet saa meget af sig, og Ødelæggelsen er allerede istandsat, kuns beklager vi at den nødlidende Kiær var halvgal, da vi lod ham hente.

Min Broder har fortalt mig, at hans Kone forlader sin Fødebye den 3 eller 4 Februari, han vil da møde hende hos Dem og jeg misunder ham meget de glade Dage, han i den Tid skal tilbringe i sin Vennekreds.

Maa jeg bebyrde Dem bedste Moder med at bede Hans Møller opsøge mit Signet, jeg har glemst det hjemme, formodentlig maa det findes i den sribede Casimirs Vest, som jeg fik med Hals eller i en eller anden Skuffe paa Skolen. — Hav den Godhed ømmeste Moder at hilse mine Venner fra

Deres hengivne lydige Søn

Nic: Benj: Aall²⁾

Jeg har, kjæreste Moder, saa mange økonomiske Spørgsmaal at forelægge Dem, saa megen Veiledning at hente og tillige adskillige Breve at skrive paa

¹⁾ Amborg Aall f. Wesseltoft (1741–1815), enke etter Nicolai Benjamin Aall (1739–1798), eier av Ulefos 1775/82–1798.

²⁾ De to brødre Jacob og Nicolai Benjamin Aall hadde i 1799 kjøpt Næs jernverk for 165.000 rdlr. dansk courant og var i januar 1800 reist til Næs for å overta verket. I 1802 løste Jacob Aall broren ut og ble eneieier av verket, som ennå er i slektens eie.

Embeds Vegne, saa jeg maa bede Dem undskyldte, at jeg idag — mod min Skyldighed — lader det blive med disse faa Linier og udsætter til næste Post at skrive et fuldstændigere Brev.

Deres lydige

Jacob Aall.

Ogsaa jeg sender Dem, bedste Moder, en taknemmelig og kjærlig Hilsen. Vort Ophold her er ret behagelig, Værkets Forfatning svarer til vor Forventning og lover dets nye Eiere en behagelig Stilling og i Fremtiden et sorgfrit Udkomme.

Paa Torsdag reiser Wright og jeg til Arendal og derfra reiser vi Søndag Morgen hjem efter og haaber Søndag Aften at være i Porsgrund. Gid jeg da, bedste Moder, maatte forefinde Dem i den Helbredstilstand, der er Gjenstanden for mine ivrigste Ønsker.

Imidlertid hilse De mine Venner og Veninder i Porsgrund og selv være De overbeviist om min sønlige Hengivenhed

Niels Aall.

født i Porsgrunn i 1769 fikk en grundig undervisning i hjemmet av huslærere, bl. a. franskmannen Campeaux.

Fra 1787 gikk han på skole et års tid i den lille engelske by Twickenham og oppholdt seg deretter et år i Frankrike i den bevegede tid like før revolusjonen. — Etter hjemkomsten arbeidet han i farens forretning, og da faren døde, fikk han ved skiftet i 1800 bl. a. Ulefosgodset i arv. I årene 1800–1805 bygde han den nåværende hovedbygning på Ulefoss og moderniserte bruket. — I 1794 hadde han ektet Marianne Møller, datter av landphysicus dr. med. Hans Møller på Åkre ved Porsgrunn, hun døde alt i 1796, og han giftet seg igjen i 1804 med Christine Johanne Blom, datter av skipsreder Hans Chr. Blom på Lagmandsgården ved Skien. Han tok interessert del i stiftelsen av Selskabet for Norges Vel i 1809 og skjenket i 1811 10 000 rdlr. til opprettelsen av Universitetet. I alt ytet slekten Aall 38 000 rdlr. I 1810 kjøpte Niels Aall Brekke gård ved Skien til vinterbolig (det nåværende fylkesmuseum) og ofret meget på å sette den i stand.

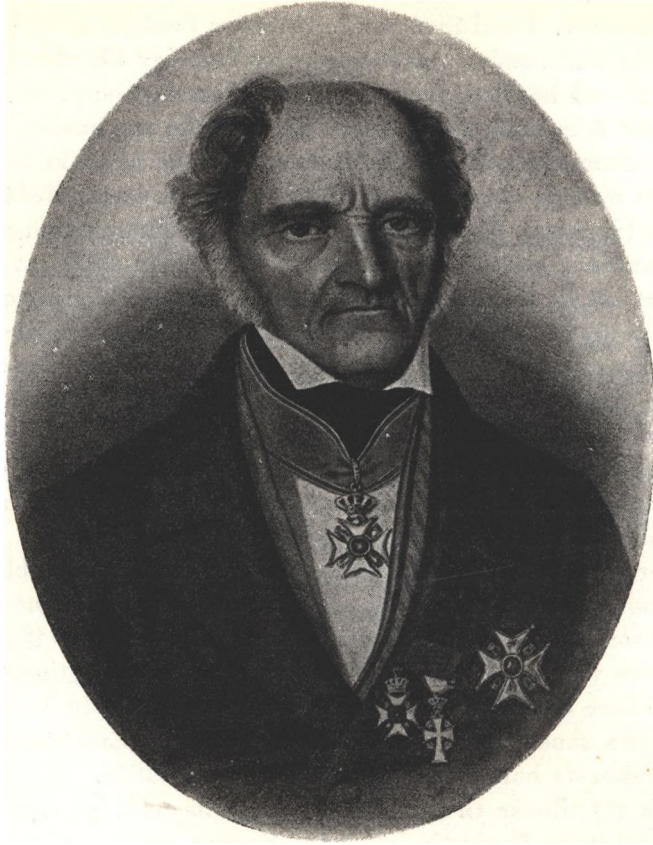
Fra 1810 til 1813 var han rådmann i Skien og Porsgrunn og innehadde andre tillitsverv, bl. a. var han i nødsårene etter 1807 formann for provideringskommisjonen for Bratsberg, som fikk offentlig autoritet, og skaffet «med stor Vove af egen Formue» store kornpartier over havet til lindring av hungersnøden. — I august 1813 foretok Christian Frederik en reise på Sørlandet for å gjøre seg kjent med stemningen og de menn han tenkte å knytte til seg. På denne reise besøkte han Niels Aall på Brekke.

Etter innbydelse fra Christian Frederik deltok Aall i bankmøtet i Christiania fra 5. des. 1813 til 5. jan. 1814, og liksom broren Jacob var han medlem av den 15-mannskomité som utarbeidet planen for en bank og diskontokasse. — Deretter ble han bedt av Christian Frederik om å innfinne seg i Christiania den 16. februar. På grunn av sykdom kunne han først komme noen dager senere, og da var det såkalte notabelmøte på Eidsvoll allerede holdt uten at han fikk anledning til å delta.

Under 2. mars ble han utnevnt til regjeringsråd av Christian Frederik, en titel som kort etter ble forandret til statsråd. Som statsråd var han til stede under riksforsamlingen på Eidsvoll, hvor hans brødre Jacob og Jørgen

satt som medlemmer. I mai 1814 sendte Christian Frederik ham til England som formann for en ambassade, som foruten ham besto av Christie og Rosenkilde, for å tale Norges sak hos flere av de européiske statsoverhoder, men den engelske regjering nektet å ta imot ambassaden, da den følte seg bundet av sine løfter til Sverige. — Sammen med statsråd Collett fikk han fullmakt til å føre fredsforhandlingene med de svenske utsendinger 13. og 14. august 1814 og avsluttet konvensjonen til Moss. General grev A. F. Skjöldebrand, som var en av de svenske forhandlere, sier i sine memoarer (Stockholm 1904) at «Collett stod visserligen fast vid sin nations förmenta intresse, men Aall var mycket skarpare, och hos honom låg nationaliskan under det mesta af hvad han sade.» — Sammen med Collett, Rosenkrantz og Sommerhjelm utgjorde Aall deretter den interim-regjering som styrte landet inntil Carl XIII i november ble valt til Norges konge. «Han var en ubøielig selvstendighetsven, som helst slet ikke havde gaaet ind paa Mossekonventionen; hans rake karakter var imod ethvert kompromis, og han hørte utvilsomt til de sterkeste mænd i regjeringen i 1814.» (Halvdan Koht i Norsk Biografisk Leksikon, bind 1, Kristiania 1923.) — Da den nye regjeringen skulle dannes etter foreningen med Sverige, ble han tilbudt å fortsette som statsråd, men avslo og fikk sin avskjed 28. november 1814. Han ble valt som 1. representant fra Bratsberg til Stortinget 1815/16, og fungerte en tid som vicepresident i Stortinget og president i Lagtinget, liksom han var formann i flere komitéer. «For de Beviser han med Opofrelse af egen Fordel havde givet paa sandt Fædrelandssind og udmærket Embedsduelighed,» het det i hans devise, da han fikk Nordstjerneordenen i 1815.

Han trakk seg tilbake til privatlivet etter å ha møtt på stortinget i 1816. «Han kunde medtage Bevidstheden», sier Yngvar Nielsen (Grev Wedel II s. 330), «om at have opfyldt sin Pligt under de vanskeligste Forhold, hvori en norsk Regjering har været sat. Særlig vil den Andel, han havde i den lykkelige Afslutning af Konventionen i Moss, for altid give ham Ret til at nævnes mellem Fædrelandets mest fortjente Mænd.» — Etter at han hadde trukket seg tilbake fra det offentlige liv, ofret Niels Aall seg helt for sin private virksomhet. Han døde på Ulefoss i 1854.

NIELS AALL

F. 1769 D. 1854, STATSRÅD, EIER AV ULEFOS 1800—1840

(Maleri på Ulefos av H. P. Dahl 1849)

Højstærede, kjære Forældre.

London Mai 1787.

Strax ved vores Ankomst her til London addresserede vi os først til Mr. Thornber og siden de andre Venner og overleverede dem de os betroede Breve, alle vise sig som vore oprigtige Venner, alle kappes om at vise os Tjenester og Godhed, saa vi med Sandhed kan siges at være kommen af en Venne-Kreds i en anden, allene med den Forskjel Slægtskab har forbundet os lidt nøyere med den første; særlig Mr. Thornber med hans dydige Kone, Deres Omsorg og Fædrene-Ømhed beundre vi; de ere os i Forældres Sted, de vise sig i Sandhed saa, aldrig kunde vi ønske, aldrig forestille os saadan Behandling blandt fremmede, de følge os, tage Deel i adskillige Fornøyer med os, kort sagt spare intet for at gjøre os det saa behageligt som mueligt.

Til at bevidne alt dette vil Capt. Bruun være den dyktigste.

Til denne Tid have vi med Fornøelse taget Deel i først, under Geleyde af Hr. E. Wolff seet Tower Fæstning, og der Amunionerne, saavel til Vands som til Lands, de Kongl. Regalia, alle Kongerne (de engelske) som ere bekjendte i Historien, i deres fulde Harnisk, findes der sadte, alle efter deres Tidens Brug, og foruden dette mange andre Curiositeter, blandt andet en Mængde vilde Dyr og meere; foruden dette bivaanede vi for nogle Dage siden et Campement af det Kongelige Cavallerie, og der havde den herligste Anledning til at see Kongen selv temmelig nær, Campementet stod i Greenwich Park, saa vi ved samme Anledning saa Greenwich Hospital, vi haer og med Præsten Hr. Gros havt Tilladelse at see det Britiske Museum, været paa boatmakerball, men endnu ikke paa Comoedien hvorhen vi med det første skal i Sælskab med Hr. J. Wolff; alle disse Fornøyer kand man endnu ingen sand Deel tage i, førend vi blive Sproget mægtig, hvilket bliver vor fornemste Syssel.

Efter mange Omsvøb ere vi endelig bestemte til en Skole omtrent 10 engelske Mile fra London, vi var derude alle med Thornber hans Kone og Capt. Bruun for at se Stædet og høre Mandens Termina sidste Søndag; Indretningen der er saaledes; Manden, der er Prest holder Skole for alle skikkelige Folks Børn, mod at nyde 30 guineer aarlig, derfor informeres til Fuldkommenhed og

efter grammaticalske Regler det engelske Sprog, om det forlanges informeres man i Fransk ved en særskilt Master, som han selv lønner i Skolen, desuden een, som informerer i Matematique, Geographie, Historie og andre smukke Videnskaber, dette er just saadan vi leedte efter, men at indgaa samme Vilkaar som Børnene ved jeg er imod min Faders Ønske; vil man nu være ved det saakaldede Parlerboard, maa man betale 100 guineer aarlig, dette indsaae jeg nok var for meget, vi forestillede ham da vi vare tre, han kunde vente vi vilde recommendere flere til ham, naar vi bleve behandlede efter Ønske, han indgik at modtage os paa saadanne Vilkaar:, at vi skulde betale ham 50 guineer aarlig mod at informeres af ham selv i det engelske Sprog, desuden i det franske, Matematique og de andre forud meldte smukke Videnskaber; dette haaber jeg vil finde mine Forældres Bifald, da den Skole er anset for den bedste i heele England, sandt er det, noget dyrt, men saa har man af Fordeele, man i andre Skoler mangler, foruden dette kan der neppe tænkes et mere angenemnt Stæd: Twickenham er Byens Navn; det er kuns en liden Lands-Bye, men omgivet af de behageligste Egne, Naturen kan frembringe, Floden Themis løber tæt forbi vores Opholds Stæd, overalt tror jeg ikke et bedre Stæd kunde opsøges os end dette, jeg tvivler derfor ikke paa, at jo mine kiære Forældres Ønske er opnaet.

Nu, Bedstel veed jeg intet meer at melde Dem uden at vi Gud være lovet ere alle vel; intet var mig nu meer ønskeligt at erfare, at dette forefinder Dem ved Helbred og Sundhed, dette saa dyrebare Gode, hvis Værd vi nu ret skjønne; og føle, hvad det er at føres frem ved dydige og fornuftige Ledsagere, Gud! bevar mig disse, styr mig paa din Vey til din Ære og deres Ønske, saa naaer jeg mit sande Vel, og du vil vise dig min faste Skjold!!!

Tillad, ellers, jeg bemøyer med Hilsen til alle vore Venner, som jeg skyldte nogle Linier, men Tiden er mig dertil for kort, ved Capt. O. Arøe haaber jeg at kunde opfylde min Pligt mod dem. Tilgiv min Skynding.

Lev vel bedste Forældre!

N. Aall.

Til faren Nicolai Benjamin Aall.

London Augs. 24 1787.

The general Opinion here is: that a civil War in Holland is inevitable, our last foreign Accounts report, that the King of Prussia is going to march an Army against the united Provinces, and we are also apprehensive, France and England will be complicated in this Affair, and consequently the Treaty between these two Kingdoms broken, which probably will concern all Europe. It was a Report: that the Prince of Wales had married Mrs. Fitz-Herbert, a

Woman endow'd with great Accomplishments, and has been married to a private Man before; which has caused some Difference between the Royal Personages & himself, as it is expressly contrary to the Laws of this Realm for a Prince of Royal Blood to marry with any Person but of Royal Descent. — The Duke of Yorke, the Kings second Son is going to marry the Princess of Prussia, who is said to be one of the best accomplish'd and most beautiful Ladies in Europe.

Til samme.

Twickenham Septbr. 22de 1787.

I learn by your Letter, that Mr. Schwarck¹⁾ is going to put your musical Conversation into a Light; may we, in Time, increase your number as worthy members.

It seems as we here are preparing for war, they continue pressing sailors as fast as possible; a foreign Account reported, «that the King of Prussia has made himself master of Amsterdam and the Province Utrecht» and by those means deprives the united Provinces of future Power to injure the Stadtholder; The french appear very quiet and employ'd in some Disturbances at home, requiring their Attention. I dare say England will wait upon them at first Appearance. The Contract will seemingly be of more value next year.

We are very much obliged for the sent Fruit, Salmon and Polona, they are very welcome to the Family here, being look'd upon as rarities.

Mr. & Miss Stretch as also Mr. Möller join with me in best Respects and I remain for ever

Honoured Father
your Dutiful Son

N. Aall.

Til samme.

London March 27th. 1788.

In consequence of your letter I immediately returned to town in order to consult Mr. G. Wolff about the farther proceeding on our travels; in your letter you express a desire of our leaving the school at Twickenham and undertaking our journey through England as soon as possible; but considering the unpleasant time of the year for travelling and the short time we have left, I hope you'll find no objection to our staying at Twickenham, till the year is out, which will be next May.

¹⁾ Peter Schwarck, organist i Porsgrunn.

I have no other views by this proposal, than as we have lately made a beginning in Geography and Astronomy, I think, it would be a pity, and I dare say, contrary to your wishes, to leave those sciences unfinished; Mr. Wolff as well as Mr. Thornber coincide with me in this matter, and I doubt not that it will meet with your approbation; I am also, as I mentioned to you in my last letter, employing some of my time at Geometry, and by that time I hope I shall get a tolerable insight in it.

We have with the consent of Mr. Wolff fixed on a person for companion on our journey to France; this gentleman, who is by birth a Frenchman is equally capable of teaching the french and english languages, and is likewise a very good latin scholar; he has been in England these seven years, and made himself perfect master of the language; we have been acquainted with him almost since we came to England and know him to be a man of a very amiable disposition and a very good moral character, I hope our choice will prove of double advantage, as we shall not only have an opportunity of practising the english but also the latin language, as for the french we shall have no occasion for any other master. Our Terms are, that he is to go with us at the rate of £ 60 pr. annum, and we, naturally, are to find him his expenses; which is thought very cheap. This step, we flatter ourselves, will give you satisfaction and tend to our welfare.

I am now in daily expectations of seeing some of your ships here, as the weather seems to have changed rather in their favour; they'll all be in very good time as the market here is very low, and when the prices once fall, it is not easy to get them raised again, Mr. Wolff wished them to stay away a month yet; however I am very assiduous of hearing from you and hope they'll soon be here.

This is what I at present have to say, only beg leave to charge you with my own and brothers dutiful respects to my mother, with our thanks for her last letter, which my room here will not permit me to answer; remember us to all our friends and relations and believe me.

Dr. Father

your dutiful and affectionate son

N. Aall.

pardon a little haste.

Paris Marts 1789.

Til samme.

Avec beaucoup d'impatience, mon très cher Pere, nous attendimes de vos nouvelles, quand votre lettre du 2 Fevrier nous est parvenue, bientôt nous en fumes dédommagés apprenants votre santé, avec celle de notre chère mère, et d'autres de nos parents, nous ne pouvons cependant, qu'avec regrets vous songer tourmenté de votre maladie obstinée, quoique elle ne

vous empêche pas de surveiller aux vos affaires, elle doit vous etes fort pénible, je ne pense qu' avec transport a ce jour heureux, quand je serais en état de vous soulager et m'acquitter d'une dette que vos bienfaits m'ont imposé. La bonté, dont vous jugez notre démarche en prolongeant notre voyage contraire à vos prescrits, ne peuvent qu' exiter notre reconnaissance; vous observez avec justice que l'utilité ne repond guère aux depens de voyage, mais vous l'avez oublié, moi aussi alors.

Je suis charmé que vous approuviez de nos lettres francaises nous mettons tout en oeuvre pour acquerir des principes solides, afin de pouvoir par nous mêmes étudier la langue avec plus de facilité, malheureusement notre maitre de langues à été oblige de quitter Paris pour des affaires pressantes et comme nous avons si peu de temps à rester, nous le croyons inutile d'en engager un autre; d'ailleurs à présent nous tâchons seulement d'obtenir une prononciation coulante ce qui ne s'obtient que dans la société. Votre consentement pour nous apprenions faire des armes, me fait espérer que vous ne serez pas fâché parce que nous prenons quelques lecons pour la danse; certainement notre projet en voulant apprendre tirer des armes, n'a pas été de nous en servir que pour l'exercise du corps; je crois aussi qu'un jeune homme ne doit pas plus négliger d'orner le crops que l'ame, ne craignez pas mon inclination pour le militaire, la paix fera toujours mon bonheur.

J'ai déjà hier reçu une lettre de M. M. Weddik et Wendel, ou ils m'avertissent d'avoir reçu votre lettre; en même temps ils m'ont envoyé une lettre de crédit sur leur Banquiers ici, avec d' autres lettres de recommandation, que nous serviront sur notre route d'ici en Hollande, quant à notre départ nous l'avons fixé suivant vos ordres, nous n'avons pas encore déterminés quelle route nous prendrons, je crois cependant celle de Bruxelles sera la plus courte et la moins couteuse, à cet égard là nous en consulterons avec les amis de M. M. Weddik et Wendel: Les tristes nouvelles de notre chere Norwege m' affligent vivement; on se prepare à la guerre de tous cotés, Dieu sait a qu'il en resultera, je sais bien que ce ne peut pas être l'interet d'un pauvre pays de s'engager dans une guerre qui ne manque jamais de porter de suites facheuses.

On est ici dans la plus grande consternation.

Le Roi de Prusse est presente en Bohemie avec une armee de 60 mille hommes, l'Empereur a fait demandé à la France (en vertu d'un traité, par lequel il est stipulé, que le Roi de France fournira à l'Empereur, quand il aura besoin 40 mille hommes ou 12 millions) leur secours; des revolutions interieurs, qui augmentent chaque jours, empêcheront peut être le Roi de remplir ce traité; ce qui aura pour verité probablement une guerre avec l'Empereur.

Je vous prie de faire bien de remerciements de ma part à ma chère mère pour les nouvelles intéressantes qu' elle a eu la bonté de m'indiquer, au reste je vous prie d'être assuré de mes attentions a vos bons conseils et de me croire avec une parfaite estime et sincère dévouement.

Mon très chère Père
votre fils affectioné

N. Aall.

Nous avons à présent un Domestique dont la conduite à toujours été irrépréhensible, j'ai tout lieu a croire qu'il nous suivra en Norwege.

Til samme.

Kjøbenhavn d. 15. Oct. 1796.

Uden at nogen merkværdig Hendelse mødte os indtraf vi her i Mandags, efter en gandske behagelig Reise, nogle smaa Uleiligheder undtagen, vor Reise Voiture paaførte os, hvilken dens saa forroeste Styrke uagtet, to tre Gange satte os i Forlegenhed; dog hinglede vi afsted med den indtil Helsingborg, hvor den just ved Indfarten til Byen næsten faldt sammen; vi var da nød til at efterlade den der, og ere nu raadvilde i, hvad vi med Hensyn til Hjemreisen skal foretage med den. Hvad der ellers forsinkede vor Fremfart var en Dags Ophold hos Tank paa Hallen og halvanden Dag i Gottenborg; ingen af Delene havde vi Aarsag at fortryde, den Dag paa Hallen tilbragte vi hos Hr. Niels Anker paa Sukkerhuset, og paa det sidste Stæd gjorde vi Bekiendtskab med toe af de bedste Handelshuse, der bibragte os Begreber om den Gottenborgske Handel, vi maa-skee vil finde Leilighed til at benytte; ved vort Ophold var der imidlertid intet at gjøre, da der just nogle Dage forud var afholdt et Salg af ostindiske Varer og Beholdningerne af Jern næsten udtømte, og af disse toe Kilder forenet med Sildehandelen øse Gothenborgske Kjøbmænd Deres Velstand.

I Helsingør forefandt vi vor Jacob Aall, Malte og Jochum Jørgensen, og ved Ankomsten hertil et af den første bestilt Logie hos Möllers på Østergade, hvor vi endnu opholde os, men som vi, dels for Dyrhedens Skyld og dels for at undflye et temmelig urolig Naboskab af nogle reisende Franskmænd søge Leilighed at faae ombyttet.

Den første Ubehagelighed vi mødte var Efterretningen om den høisalige Dronnings¹⁾ Død, der har tillukket alle de offentlige Forlystelser, hvoraf vi især begræde Komoediens Savn, en Tidsfordriv, der for de mere tænkende har mere

¹⁾ Juliane Marie, 1729–1796, ektet 1752 Frederik V, 1723–1766. Som enkedronning styrte hun 1772–1784 riket under sin sinnssyke stesønn Christian VII.s regering. Hun døde på Fredensborg 10. oktober 1796.

end sandselig Interesse, og er næsten den eneste Tilflugt for den fremmede Reisende i Kjøbenhavn; i dens Sted har man nu riktignok Klubberne; men disse ere ingenlunde efter min Smag, dog ere vi allerede optagne som reisende Medlemmer i et Par deraf, hvoraf vi dog endnu ikke have benyttet os. Efter Rygtet skal denne almindelige Stilstand vare i 6 Uger, og Hofsorgen i sex Maaneder, man troer Kronprindsen gjør sig megen Umag for at afkorte paa de til deslige Leiligheder henhørende Formaliteter, men den Høisaliges Forbindelser mener man og vil lægge ham Hindringer i Veien. Dronningens Gjeld skal meget overgaae hendes Efterladenskaber, som man, nogle Pretiosa undtagne, ansætter til en meget ringe Værd. Nogle sige Arveprindsen har tilbuden at paatage sig Gjelden imod at oppebære et Aars Appanage, som da bliver 180 000 Rdlr. I Gaar skulde det hele afgjøres i Statsraadet og endnu er Resultatet icke offentlig. — — — —

Af politiske Nyheder ruller her kun meget faae; blandt disse ere de vigtigste, at Krigen med Spanien og England ansees for erklæret, da Engellænderne allerede skal have taget nogle spanske Skibe i Søen. At Newfoundland er indtaget af Franskmændene, og de der liggende engelske Skibe sadte i Brand. At Sverrig og Frankrige icke staar paa det fredeligste Forhold til hinanden, som man slutter deraf, at den republikanske Minister i Stockholm har faaet Ordre uopholdelig at begive sig bort, og opholder sig for nærværende Tid her, realiseres denne Udsigt bliver vi den eneste nordiske Magt, der kan bringe sig den almindelige Krig til Nytte, og da blev der noget at hale.

Man forsikrer ellers, at vi slet intet har at frygte fra Ruslands eller Sverrigs Side, men at de begge tvertimod ytrer de fredeligste Dispositioner. — — —

Til samme.

Kjøbenhavn d. 5te Novbr. 1796.

Man mumler her om at Kronprindsen¹⁾ vil have Kongen²⁾ til at nedlægge Sceptret til nyt Aar, og at dette har foranlediget hyppige Kabinets-Debatter især imellem Arveprindsen og Kronprindsen, og at Bernstorf skal have erklæret, at hvis dette gik for sig, ville han tage sin Afskeed. — Dog dette er kun Bye-Rygter, som have kun liden Sandsynlighed. Man seer her icke saa hastig den almindelige Fred imøde, man troer at Missionen fra det engelske Hof er et nyt Krigspuds af Pitt for at afvælte sig den Beskyldning, ikke at ville gjøre Fred,

¹⁾ Kronprins Frederik (Frederik VI) havde fra 1784 ført regjeringen i den sinnssyke Christian VII.s sted.

²⁾ Christian VII, 1749–1808, konge 1766–1808.

i Nationens Øine, og derved desto lettere udvirke nye Penge Forstrækninger — Kursen er nu igjen i det faldende, formodentlig gav den flygtige Udsigt til Fred den sin Forhøjelse, men nu synes den at være forsvunden, ved Spaniens Mellemkomst, som De af Aviserne vil erfare har erklært Engeland Krig.

Hr. J. v. Reiersen¹⁾
til Kjøbenhavn.

Porsgrund ved Brevig d. 2den Oct. 1799.

— — — — —
Derimod ere de, under samme Skrivelse sendte, 1800 rd. Deres regning godskrevne. Vi takke Dem meget for den Nøyagtighed, hvormed De sendte os denne Secours, sandelig vi trængte til den; thi ogsaa her lader Pengemangelen sig allerede stærkt føle, som da er en naturlig Følge, siden vore Pengeskilder ogsaa have sine Udløb fra Khavn. hvor det efter alles Beskrivelse seer meget kritisk ud. Man havde her udspreedt det Rygte, at Kejser Dumrian havde tilbagekaldet sin Ukase²⁾, da Lars Sørensens Ankomst tilintetgjorde dette Haab
.....

Sørensen ligger allerede under Ladning, for atter at gjøre et Forsøg paa Keiserens Naade, og i andet Fald hos det meere fredeligsindede Preussen at hente vort Vinter Forraad, thi Korn maae vi have, hvis vi ikke ville udsætte os og vore Folk for Hungersnød. Det seer slemt ud i Hamborg, en lille lærepenge kunde vel ikke have skadet disse Handels-Despoter, men det lader nu til at gaae for vidt. Dog lykkes Engælændernes Tog til Holland, vaagner Hamborg snart af denne Dvale, og ogsaa vor Handel faaer nyt Liv; og derom tør man vel gjøre temmelig sikre Forhaabninger. Kort: naar Faren er størst, er Gud nærmest, hedder det, og derved faaer vi trøste os.

1) Kaptein Jens Reiersen var visstnok sjøoffiser og associé i det ansette firma som innehades av etatsråd N. L. Reiersen og Fredrik de Connick. Han var i mange år Niels Aalls kommisjonær i Kjøbenhavn og bodde i sin tid i det hus som Aall eidde der. De stod i stadig korrespondanse, og særlig i kritiske tider holdt de hverandre underrettet med hver post om begivenhetenes gang.

2) Keiserens ukas gikk ut på helt enkelt å forby dansk-norske skip å anlope russiske havner for å hente korn.

Til S. T. Capt. Jens Reiersen
i Kiøbenhavn.

Junii 11 1800.

— — —

Dog troer ieg ikke de Politikens Spaadomsmand, der bebude Englands totale Fallit. De gode Folk kiende neppe de uhyre Resourcer, dette Land eier i sit Skiød, og at dets Handel aldrig var meer blomstrende, og Penge Omløbet var aldrig overflødiger end nu, saa at havde jeg Leilighed dertil turde jeg nok vove at lade mine Fonds blive staaende der endnu en Tid. Hvad man kan befrygte er en Statsreform, og vistnok ville denne være forbunden med megen Forstyrrelse og Ulempe, men neppe vilde den kunde kuldkaaste den Engelske Handel og Vindskibelighed, ligesaalidt som den vil kunne udtørre de Rigdoms Kilder, hvoraf Landet er i Besiddelse.

Til Hr. Capt. Reiersen i Kjøbenhavn.

13. august 1800.

Et her udspreedt Rygte, at der i alle brittiske Havne skulde være lagt Beslag paa danske og norske Skibe, formedelst en mellem Fregatten Freya¹⁾ og 2de engelske Fregatter indtruffen Affaire, har sadt os i megen Bekymring, dog da man endnu ikke har faaet nogen officiel Beretning derpaa, begynder man at tage dets Troværdighed i Tvivl.

Gud naade os, fik vi Engellænderne til Fiender, derved var jo vor hele Handel ødelagt, galt nok var det allerede, om hin Affaire blev Gienstanden for en Kabinetsafhandling; vore Skibe vilde derved sættes i Vanskelighed for hele Aaret, og dette vilde svie stygt til os.

Til Messrs. Wolff & Dorville i London.

20 August 1800.

Meget kiært var det mig at erfare det Haab De yttre om, ved den forestaaende Rets Session at faae en Opgiørelse i Lars Sørensens Opbringelses Sag, og ingenlunde tvivler jeg at De paa sammes ønskeligste Udfald vil anvende Deres heele Opmærksomhed. — Vel var det om den mellem den engelske Eskadre og vor Fregat Freja indtrufne Affaire ikke maatte faae andre Følger, her har Efterretningen giort megen Sensation, og det lader som vores Regiering har belavet sig paa alt, da her er kommen Ordre til Udskrivning af alle tjenstdygtige

¹⁾ Den 25. juli 1800 var den dansk-norske fregatt Freya under kaptein Krabbe blitt overfalt av en overlegen engelsk eskadre. Tross tapper motstand ble Freya til sist oppbrakt sammen med de handelsskip som den eskorterte.

Matroser. Tungt var det, om saaledes en heel Nations Roelighed og Tilfredshed skulde opofres for nogle hidsige Hoveders Ubesindighed, dog maae det glæde enhver fædrelandsk sindet dansk eller norsk, at vores Krabbe har viist de stolte Engellændere, at der gives Tapperhed og Mod udenfor deres Rige.

Huset Wolff & Dorville var Niels Aalls kommisjonærer i London. Det var stiftet i 1783 av nordmannen Georg Wolff og drev store forretninger på Norge i mange år, inntil det så seg nødsaget til å likvidere i 1818.

Til Hr. Capt. J. Reiersen i Kiøbenhavn.

Den 20 Aug. 1800.

I Gjensvar paa Deres Velbaarenheds med seeneste Post indløbne meget ærede, har jeg blot denne Gang at takke Dem for den deri meddeelte Efterretning om Forefaldet mellem den engelske Eskadre og vores Fregat Freja. Saa stolte vi have Aarsag til at være af vor Landsmands udviiste Kiækhed og Overlæg ved den Leilighed — han har ladet de indbilske Engellændere føle, at dansk og norsk Tapperhed endnu ikke er uddød — saa meget maatte vi beklage, om denne Tildragelse skulde paaføre os en Krig, paa en Tid, da Livets første Fornødenheder fattes os, og med et Land, hvorfra vor Handel den norske især, har sit Udspring; dog hedder det i de Beretninger, vi have fra Engelland, at man der meget misbilliger den engelske Chefs Opførsel og at han skal underkastes en Krigsret, som vil sætte ham selv i Fare. Imidlertid har den hertil ankomne Ordre til Udskrivning af alle tjenstdygtige Matroser opvakt megen Uroe blandt os; og har allerede havt den ubehagelige Følge at vor Skibsfart er standset; bliver denne Ordre ikke snart tilbagekaldet, vil det bevirke et betydeligt Tab, og en nye Forvirring i Penge Cirkulationen. Men vi haabe med næste Post en Forandring deri, da Engellænderne lade til at ville give Satisfaktion.

Give kuns Gud, at Russerne ikke trak os i Spild med sig, denne Synspunkt af Tingenes Stilling synes mig at være den frygteligste.

Til Capt. H. M. Hals af Skibet «Porsgrund».

Den 25 Aug. 1800.

De kritiske Aspecter uagtede have min Broder og jeg besluttet at lade Skibet gaae ud, thi skulde end det værste blive Følgen af hiin Skjærmydsel, vilde dog Forhandlingerne derom rimeligviis levne Dem Tid nok til Reisens Fuldførelse, desuden har jeg et vel svagt dog ikke aldeles ugrundet Haab, at vor gode Ven Saunders torde udvirke en Undtagelse for «Porsgrund» omend Engellænderne finde for godt at standse vore Skibe, som den der bestandig har været brugt til Dokkfahrten. De benytte da Hr. Ven den første gunstige Leilighed til at fort-

sætte Reisen til Deptford; skulde noget armeret Skib som De er sikker paa at være engelsk, underveis antaste Dem, tvivler jeg næsten ikke paa at den Erklæring, at Ladningen er bestemt til de Kongelige Dokker, vil skaffe Dem Deres Frihed igien; fra Deptford melder De strax Deres Ankomst for Saunders, og udbeder hans Bestemmelse i Henseende til Skibets Lossested, og derefter med mueligste Iil paadrives Lossingen, skulde end nogle smaae overordentlige Udgifter udfordres, da en eeneste Dags Ophold i et saa kritisk Øieblik kan være af megen Vigtighed.

Til Capt. J. Reiersen
i Kjøbenhavn.

29 Aug. 1800.

I Forventning om med den nu ankommende Post, at erholde nogle tilforladelige Efterretninger om Betydningen af den engelske Flaades Ankomst til Hælsingøer og de flere Nutidens Jertegn, lod jeg min Post afhente paa Moss, og udsatte Besvarelsen af Deres med forrige Post indløbne ærede under 16 d.m. for med den Expresse, der afgaar hermed at besvare begge Deele; men der var efter Postmesterens Opgivende paa Moss, intet fra Dem til mig denne Gang, saa jeg heri forfeilede min Hensigt.

Hvad Slutninger skal man gjøre sig om alle disse Tildragelser, vil Engelland overrumple os, eller tilbyder det os maaskee denne Secours for at gaae over paa dets Partie?

Dog dette er et Mørke, som kuns de i Kabinetshemmelighederne indviede torde giennemtrænge. Himlen veed, hvad der tiener os bedst. Norge vil ved Krig med Engelland i kort Tid forvandles til en Udørken, og Dannemark lide meget ved hiine Nationers Fiendskab, saa man ikke veed, hvad man skal foretrække, naar man har det heeles Vel for Øie. Give Gud, at begge Deele kunne afværges, skulde end vor Stolthed lide noget derved, var dette bedre end alle de Elendigheder, som vilde blive Følgerne af en ødelæggende Krig. Under alle Omstændigheder bliver jeg Dem særdeles forbunden for hvilke paalidelige Oplysninger, De vilde i denne kritiske Tid meddeele mig. De Skibe vi have hiemme, have vi standset; allerede dette er tungt nok nu da der er noget at fortjene med dem og Aarets Fremskriden ikke tillader lang Opsættelse. Kornvare er her nu næsten ikke at faae for Penge saa at faae vi ikke snart Tilførsel, kunne vi snarere vente at sulte ihiel, end at slaaes ihiel. Kort her seer ynkeligt ud.

Til Wolff & Dorville i London.

Den 29 Aug. 1800.

En til Helsingør ankommen Engelsk Flaade med en betydelig Transport har her vakt foruroligende Gisninger om Engellands Sindelaug mod os, lægger man dertil den Virksomhed, der i Kjøbenhavn anvendes paa Flaadens Udrustning, og de fleere krigerske Foranstaltninger man sporer, er et Fredsbrud med Engelland ikke usandsynligt.

Disse sørgelige Udsigter gjør det nødvendig for os at inddrage vore engelske Fonds, saa rimeligt det end var at oppebie en for Omsætningen beleiligere Tid, men skulde ved Krig all Connection med Engelland ophøre, kunde en saadan Udsættelse foraarsage os Forlegenhed. Jeg har derfor under Dags Dato trasseret paa de høistærede Venner til Jens v. Reiersen 3/m S. for £ 500, 400, 300, 250 og £ 150 tilsammen £ 1600 St. om hvis prompte Antagelse jeg gjør mig forsikret forventende mig ved Forfaldstiden derfor debiteret.

Saae uheldigt vilde det være om vor Skibsfart skulde standses paa en Tid, da den er saa vigtig for Landet, og vor Udskebning just florerer. Dog tør man haabe at Nationernes gjensidige Interesser tør bevirke en mindelig Afgjørelse af de opkomne Tvistigheder. — Give det Gud! Men fik end Tingene det værste Udfald skulde det ikke være mueligt igiennem Hambourg at fortsætte nogen Mellemandhandel med Engelland, naar for Exempel, vore engelske Correspondentere lode Skibe fra Hambourg hidkomme, for under Hambourger Flag og for Hamborgske Kjøbmænds Regning at afhente saadanne Effekter, der ikke vare tielige til Krigs Fornødenheder? Jeg troer, det lod sig gjøre men ønsker inderlig det ikke meer paatrænges.

Til Wolff & Dorville.

Porsgrund by Brevig 5. September 1800.

Vores Frygt for Fredsbrud med Engelland er nu hævet, da sidste Kiøbenhavnske Post bragte den saare glædelige Efterretning, at de opkomne Tvistigheder paa den venskabeligste Maade ere bielagt. Vor Handel, som formedelst hine frygtelige Udsigter var standset, begynder altsaa nu igien sin forrige Virksomhet.

Den 29. august 1800 ble der avsluttet en konvensjon mellom Norge-Danmark og England i anledning den ubehagelige Freya-affære.

Til Capt. Jens Reiersen, Kjøbenhavn.

22 October 1800.

En særdeles glædelig Efterretning var mig den om Freds-Præliminarienes Undertegnelse imellem Frankrig og Østerrig; og maatte den være et Forbud paa almindelig Fred, vilde det endnu meere glæde mig; thi blive end derved

mine Indkomster mindre, kunde ieg haabe at nyde dem i Roe, og ikke idelig oprøres ved Tidender om gyselige Mordscener, et nyt Feldtog upaatvivlelig vilde medføre.

Til Capt. J. v. Reiersen til Kjøbenhavn.

26 November 1800.

Rygtet om den i Engelland udbrudte Pest haaber ieg er overilet, da ieg selv med sidste Post havde Breve derfra, som ikke nævnte noget om denne Ulykke.

Give kuns Gud vi faae Udveie til Brød saa blev der vel Redning for Livet, men denne Udsigt bliver med hver Dag mørkere. Her spises nu for det meste Bygbrød, men endog af denne Kornsort er her ingen Overflødighed. Dog et Raad bliver det vel. Vilde kun Almuen ikke finde paa Spektakler som den i en saadan Tid som den nærværende er saa let oplagt til.

Til Capt. Jens v. Reiersen i Kjøbenhavn.

3 December 1800.

Rygtet om de engelske Skibes Anholdelse, har her paa nye vagt Frygten for et Fredsbrudd med Engelland, da man formoder Keiseren vil trække os med i Spildet.

Hvad paalidelige Efterretninger De, denne Sag angaaende, venskabeligst vilde meddeele mig, vilde være mig vigtige.

Formodentlig er Keiserens Vrede Virkningen af Hans Pretensioner paa Maltha¹⁾, og muligens føier det engelske Hof hellere dette Lune, end paadrager sig hans Fiendskab.

Til Hr. Capt. J. v. Reiersen, Kjøbenhavn.

17 December 1800.

Vel mangler ieg ikke Fonds i Engelland, men til hvad Nytte ere de mig, naar ikke engelske Papiirer kunne afsættes? Med den Forhaabning at den for nogen Tid siden sandsynlige Fred paa det faste Land skulle ophjælpe Coursen har ieg saa sparsomt som mueligt berørt mine engelske Fonds; men Keiser Pauls Politik, som man nok især kan tilskrive den befrygtede Stilstand i den nordiske Handel, har bortfjernet denne Udsigt.

¹⁾ Napoleon hadde i 1798 bemektiget seg Malta, men i 1800 måtte den franske besetning etter et heltemodig forsvar overgi øya til England, som siden har beholdt den.

Dog synes mig det er rimeligt, det Engel. Hof hellere opgiver sine Spekulationer paa Maltha, som vel er Tvistens Æble end det udsætter sig for Fiendtligheder af en nordisk Coalition.

Sandt er det, at Udsigterne for vort Fødeland aldrig vare mørkere, dog maae vi ikke mistvivle; den mørkeste stormfulle Nat er ofte Forgiængeren for en blid og oplivende Dag, og synes end de truende Ulykker at overvinde vore Kræfter, maae dog den Tanke, at de blot ere Redskaber i det alt ledende Forsyns veldædige Haand indgyde os Mod og Kraft til at udholde dem.

Til Hr. Capt. Reiersen i Kiøbenhavn.

Jan 21de 1801.

— — — —
og dernæst forbindtligst at takke Dem for derved meddeelte politiske Efterretninger, som nu desværre igien kræve vor Opmærksomhed.

Dog har jeg det Haab, at ogsaa de nærværende mørke Aspekter ere mørke Skyer, som uden at bryde løs ville adspredes.

Jeg kan ikke forestille mig, at Engelland vover at maale sig med de 4 nordiske Magter; ikke fordi det jo kan byde Magt mod Magt men dets heele Handel vilde derved standses, og Stats Kilderne derved for en stor Deel udtørres. Imidlertid er det vist klogt paa vor Regjerings Side at belave sig paa alt, siden man før har seet ligesaa frapante Exempler paa Engellands Overmod.

Truedes vi kun ikke af den altfortærende Hungersnød, torde vi maaskee enda byde denne Havets Tyran Spidsen for en Tid.

Til Hr. Capt. Jens v. Reiersen, Khvn.

Jan. 28. 1801.

Her udsprede nu det Rygte, at der skal være kommen en Coureer fra Kjøbenhavn med den Efterretning, at Keiser Paul ikke meere vil erkiende Kongen af Danmark, at han vil tilvende Kongen af Sverrig Norge og de danske Øer, selv forbeholde sig Finland, og gjøre Kongen af Danmark til Friherre af Jylland og hvornaar skulde man kunne forestille sig at en saadan Plan i Begyndelsen af det 19de Seculum torde yttres; dog hvad kan man ikke tiltroe Dumhed, Ergierrighed og Barbarie.

Haardt er det imidlertid for det tænkende Menneske at være Tyrannernes Spillebold. Kunde vi sætte Magt mod Magt jeg haaber da, der endnu skulde findes saa meget gammelt norsk Blod i vore Aarer, at vi ikke villige lode os paalægge ethvert Aag, men hvad nytter det os at byde Ruslands og Sveriges

foreenede Kræfter Spidsen. Ogsaa fik vi igaar en Stafette fra Xania, at der i London¹⁾ var lagt Embargo paa alle danske og svenske Skibe, saa Gud veed hvad det bliver af. Kuns den Trøst er os levnet, at Forsynets Planer saa ubegribelige de end forekommer os dog have vort sande Vel til Formaal; og at hiin Forfølgelse dog ikke naae paa hiin Side Graven.

Til Hr. Capt. J. Reiersen i Khvn.

5 Februar 1801.

Saae kiært vilde det være mig, om De med Damm kunde skaffe mig nogle Kornvarer, var det end noget lidet.

De kan ikke forestille Dem hvor her seer bedrøveligt ud, allerede ere vore Beholdninger for det meeste udtømte og ingen Tilførsel faae vi, uagted Vinteren ingen Hindringer har lagt i Veien derfor, men det lader ret som Jyderne ville ret lære os at sætte Pris paa deres Existence. Skulde nu de fleere uveirsvangre Skyer, der viser sig paa vores Horizont bryde løs, O, da var Norge ødelagt, men bort med disse Skrække Billeder. Tingene torde jevne sig og alt blive godt.

Til Wolff & Dorville, London.

5 Februar 1801.

Et Rygte at der i England er lagt Beslag paa alle danske Skibe har vakt megen Bestyrtelse, dog smigre vi os endnu dermed at Tvistigheden mellem vores og det engelske Hof i Mindelighed tør bielægges, da det saameget strider mod begge Parters Interesse at føre Krig mod hinanden.

Det som værre er at man siger den Russiske Keiser skal være bleven os ublid fordi vi ikke villige nok undertegnede Alliancetractaten mod Engelland; vist er det, at vores Gesandt i Petersburg er forviist, og den russiske rapelleret fra Kjøbenhavn, men hvad videre Følger det kan have maae Himlen vide.

Til Capt. Reiersen i Kjøbenhavn.

11te Februar 1801.

De har Ret høistærede Ven, vor politiske Stilling synes at blive meere og meere forviklet og dog forekommer det mig ved Sammenligning af de forskellige Tildragelser, som om vi intet fiendtlig af Engelland have at befrygte, og at de hidtil tagne Mesures meere sigte til at indjage os Skræk for en Con-

¹⁾ Den 15. januar 1801 la den engelske regjering beslag på alle russiske, svenske og dansk-norske skip i engelske havner. Ikke mindre enn 149 dansk-norske skip ble tatt av England.

fœderation mod Engelland end til et aabenbaret Fredsbrud, der dog ogsaa paa dette Lands Handels-System vilde have en følelig Indflydelse.

Et Forefald i Østre Risøer der for nyelig existerede, bestyrker mig i denne Formodning. Der ankom i forrige Uge en Fregat og efterat have besat 5 der liggende svenske Skibe bemægtigede den sig og et dansk, men paa Byefogdens Demonstration derimod og Oplysning om, at det var dansk Eiendom erklærede Capitainen det sidste Foretagende for en Feiltagelse, og lagde til, at det ingenlunde var hans Mission at fortrædige danske Undersaatter men tvertimod vilde han om det gjaldt paa, tage dem i Beskyttelse mod svensk og russisk Overfald. Saa lyde Efterretningerne fra Risøer om denne Tildragelse. Kunde man kuns ikke deraf udlede, at Engelland paa denne Maade vil bringe de nordiske Magter i Harnisk mod hinanden indbyrdes, for derefter i all Mag at henvende sin heele Styrke mod Frankerig, er dette jo et afgjørende Beviis paa Engellands Partiskhed for os; og har Kongen af Sverrig forladt Petersburg med Keiserens Unaade torde vi vel og blive sikre fra den Kant og alt jevne sig.

Saa sørgeligt er det, at Damm opholdes saalænge i Khvn, da vi hvis ikke en hastig hjælp indtræffer meget snart maae befrygte Hungersnød. Antyd De Høistærede baade Neergaard & Jørgensen og Damm den Længsel hvormed vi vente denne Tilførsel, og beed dem ikke agte paa en ringe Udgift for at afværge dette Onde.

Til Wolff & Dorville.

25 Februar 1801.

Ikke kan jeg forestille mig at disse Herrer¹⁾ vil benytte sig af de udbrydende Uroligheder mellem Engeland og Danmark for at krybe i Skjul. En saa lav Tænkemaade tiltroer jeg ikke nogen af disse gamle Bekjendtere.

Imidlertid beder jeg Dem, høystærede Venner, med størst mueligste Virksomhed og Agtpaagivenhed at afværge deslige Ubehageligheder. Skulde en Krig mellem England og de nordiske Magter — hvortil Udsigterne med hver Dag blive frygteligere — bryde ud, forsikkrer jeg mig ikke blot, at De ville sørge for mine i Deres Hender værende Fordringers nøyagtige Inddrivelse, men at De om en almindelig Confiskation — som man af vore oplyste Tider maae frygte — skulde finde Stæd, De da ville udfinde en Maade til at unddrage Deres Correspondenteres Fonds derfra, ligesom jeg og gjør mig det Haab, at De i dette ulyk-

¹⁾ Det synes som om enkelte av Niels Aalls engelske forretningsforbindelser hadde benyttet den alminnelige forvirring til å nekte å akseptere de veksler som Aall hadde trukket på dem for levert trelast.

kelige Tilfælde ville tillade mig enten over Hamborg, Amsterdam eller hvilket Stød jeg dertil maatte finde beqvemest at trassere for ihændeværende Valuta.

Alting er her i Bevægelse; Folket rejser sig en Masse, for at modsætte sig Engælændernes Voldsomheder; alt vaabendyktigt Mandskab fra 18 til 50 aar er sadt i Requisition, og man er nu beskjæftiget med at organisere det paa militair Fod, saa at Engælænderne om de have i Sinde at angribe os, ville faae med heele Nationen at bestille.

Gud forbyde, at alle disse Forberedelser skulde komme til Nytte, al Rørelse vilde da standses, og Engælands Existence da muligens ligesaa meget sættes paa Spil, som vores.

Til Capt. Reiersen til Kjøbenhavn.

26 Februar 1801.

I Anledning af Deres seenere under 14. d. M. skylder ieg Dem megen Tak for de politiske Efterretninger samme indeholder, og som fra andre Hænder ere blevne bekræftede. Det glædeligste deriblandt var Rygtet om Preussens Deeltagelse i den nordiske Alliance som man her, efter at Kronprindsen egenhændig har underrettet Khrr. Kaas¹⁾ derom, antager for afgjort Vished. Dette, og det Haab nogle giøre sig om en Forandring i det engelske Ministerium ere nu maaskee de eneste Glimt af Haab til Fredens Vedligeholdelse. Endnu er det os ikke bekiendt, at Engælænderne have udtaget danske eller norske Skibe af vore Havne, derimod have de paa fleere Stæder bortført svenske, og de Fregat Capitainer, som have udført dette Ærende, haver erklæret, at Krigen mellem Engælend, Rusland og Sverrig var forkyndt, og at man i Engælend ventede dette og snart vilde blive Tilfældet med Dannemark.

At der i Søen er opbragt nogle danske Skibe har man temmelig sikker Efterretning om; men man forklarer det som en egenmægtig Handling af en engelsk Fregat efterat han havde hørt, der i Engælend var lagt Embargo paa alle danske Skibe, hvorvidt dette sidste er grundet, tør ieg ikke afgiøre.

Imidlertid bereede vi os paa en masse at modtage Engælænderne, til den Ende ere alt vaabendyktigt Mandskab fra 18 til 50 Aar i Requisition, og man arbeider af alle Kræfter paa at beskytte Indløbene til vore Havne deels ved Batterier og deels med Skiærbaade og Galleier. Give Gud det maatte være overflødigt.

¹⁾ Frederik Julius Kaas, f. 1758 i Kjøbenhavn, 1783 assessor i Overhoffretten i Christiania, 1789 assessor i Høyesterett i Kjøbenhavn, 1792 magistratspresident i Christiania, 1795 stiftamtmand i Akershus, 1802 justitiarius i Høyesterett i Kjøbenhavn, 1804 president i det danske Kancelli, 1809–1810 medlem av Regjeringskommisjonen i Norge og stiftamtmand i Akershus, 1813 justisminister, 1814 geheimstatsminister, død i Kjøbenhavn 1827.

Hungersnøden er steget til det høieste saa at faae vi ikke snart Biestand fra de Kongelige Magaziner, hvorom vi have Løfte, ville Følgerne deraf blive skrækkeligere end af den meest ødeleggende Krig. En mørkere Tidspunkt for Norge har neppe existeret, og gaaer man til Aarsagen hvad er den da vel, uden Pitts Ærgjerrighed og Pauls Luuner; sørgeligt, at saamange fredelige Menneskers Skjæbne skal hænge af deslige Uhyrer — men nok herom.

Til Hr. Jeppe Prætorius¹⁾, Kjøbenhavn,

d. 4. Marts 1801.

Vi have her den Efterretning ved en preussisk Skipper, at Embargoen i England saavel paa Svenske som Danske Skibe d. 10de Feb. var ophævet. Denne Beretning har bemeldte Skipper under et retsligt Forhør paa Raadstuen i Christiansand aflagt, saa at man ej bør tvivle paa Troværdigheden deraf. Denne lykkelige Vending som vi sikkerlig skylder Kongen af Preussens Mellemkomst, torde give Handelsaanden sit forrige Liv.

Uden Tvivl vil ogsaa Fjenden paa det faste Land vække Engælændernes Opmærksomhed, og mueligens drage en almindelig Freed efter sig, maatte kun ikke Kejser Pauls Fordringer strække sig forvidt. Endnu have vi ingen Danske i vore Havne med Korn Varer, men skulde Embargoen være hævet, kommer de vel. Imidlertid har Kongen aabnet sine Magaziner og dette vil afhjælpe Øyeblikkets Trang.

Til Hr. Raadmand Ingstad, udi Christiania.

18 Marts 1801.

Forandringen i det Engelske Ministerium og Efterretningen om den til K.havn forventede Engelske Gesandt har oplivet vort Fredshaab. Ikke desto mindre væbne vi os af alle Kræfter mod fiendtlige Anfald, snart vil heele Vestlandet udgjøre en Leyr, ligesom man og med den mueligste Iver arbejder paa Batteriers Oprettelse ved Kysterne. Maatte kun ikke Levnets Midler mangle os, tør vi snart vove en Dyst med den overmodige Engelder.

Dog denne Ære renoncere vi gjerne paa, naar Vi under Fredens blide Beskyttelse, maatte kun fortsætte vore Næringsveje i Roe.

Til Capt. J. v. Reiersen, udi Kjøbenhavn.

19 Marts 1801.

— — — paa det forbindtligste takke Dem for de trøstelige politiske Efterretninger samme indeholder. Jeg har altid tvivlet om det var Engellands alvorlige Hensigt at bryde med os, kuns troede jeg, det vilde indjage os Skræk for

¹⁾ Niels Aalls kommisjonær i Kbh.

at deeltage i den nordiske Coalition, for dog at være sikker paa Hamburg, men efter at Preussen har talt saa kraftige Ord i Sagen, er denne Udsigt dem aldeles betagen og hvor i al Verden kan da den Engelske Handel hvorpaa dets Subsistence eene beror, tienstes? Der bliver det jo ikke levnet een eeneste neutral Havn i hele Europa. Kort, jeg har det bedste Haab at Tingene jævner sig, og at vi snart under Fredens Skygge tør fortsætte vore Næringsveye. Stor Ulykke har allerede Engellands Fremfærd gjort os; de første Frugter af dette Aars Udskibning ere gangne forlorne, men kunne vi for denne Priis tilkiøbe os Freden, var den ikke for dyrt betalt.

Det skrækkelige Øyeblik nærmer sig, da ingen Levnetsmidler meere er at erholde, saa at kommer ikke den forventede Transport snart, see vi gyselige Storme imøde.

Vel have vi faaet noget af de Kongelige Magaziner og have meere i vente, men deels bestaaer det i Ruug, som den Norske Bonde ikke kan komme tilrette med.

Kunde De med omtalte Transport finde Leylighed at sende mig 100 Tønder godt Byg og 50 Tønder Havre, da gjør De mig en betydelig Tjeneste. Om Prisen spørger jeg ikke, kun udbeder jeg desangaaende Deres bestemte Svar til min Efterretning. Deres Søn var igaar hos mig i Maanedes Lieutenants Uniform. Er han ved Haanden, naar Skibene igjen kommer i Farten, skal hans Plads staae ham aaben.

Til Messrs Wolff & Dorville, udi London.

1 April 1801.

Vores Skjæbne med Hensyn paa Krig med Engeland, hænger nu af den Engelske Flaades Bestemmelse. Skal den igjennem Sundet, er Krigen uundgaaelig, men man har dog endnu et godt Haab. I alle Fald ere vi belavede paa at modtage Britterne med Oliegreene i den ene og Sværdet i den anden Haand.

Allerede 12. mars 1801 hadde den engelske flåte under admiralene sir Hyde Parker og Horatio Nelson forlatt Yarmouth. Dens mål var Kjøbenhavn, men ennå så sent som 1. april hadde Niels Aall altså ikke kjensskap til dette.

Til Capt. J. v. Reiersen, i Kjøbenhavn.

1 April 1801.

Kuns for at takke Dem Høystærede for de med Deres seeneste Skrivelse meddeelte politiske Efterretninger, som i denne Tid ere enhver Patriot saa angelegen men allermest Handelsmanden, og fremdeles udbede mig Fortsættelsen deraf, saavidt som Deres Tid maatte tillade det. — — Ved denne Tid er vel vores Skjæbne i Henseende Krig eller Fred afgjort. Blev det end det

vørste, var dog dette at foretrække for den piinlige Uvished vi nu svæve i, og som sætter os i stor Forlegenhed at vi ikke veed, hva vi til vor Fremtids Vel skal foretage.

Hungersnøden bliver hver Dag skrækkeligere iblandt os og Gud veed hvad Raad der skal blive, hvis Engelskmanden paa os uskyldige Stakler vil anvende sit Sultnings System. Aldrig vare Udsigterne meere brogede for dette Land.

Himlen give en hastig og god Vending, da vi ellers komme til at vandre paa Cadavrer.

Til Capt. J. v. Reiersen, udi Kjøbenhavn.

9 April 1801.

De politiske Efterretninger i Deres seeneste ærede af 28de f. M. vare ikke ret trøstelige, men end meere foruroligende ere nogle seenere ved preussiske fra Helsingøer ankomne Skippere, der berettede at den Engelske Flaade var passeret Sundet, og ved deres Afrejse hørtes en Kanonade fra Kjøbenhavn.¹⁾

Det frygtelige Uvejr, som med Blodstrømme truer at overstrømme heele Europa er altsaa brudt løs.

Kun det altseende Øye kan beregne Følgerne af disse de meest barbariske politiske Produkter. Dog dette er ikke den værste Plage der truer os, maatte vi kun erholde det nødvendige til Livets Underholdning, med frit Mod skulle vi da gaae hiine Storme imøde, men endogsaa denne Udsigt er os betaget.

Hidindtil har vi tæret paa noget Magazin Korn Hs. Mayst. har overladt os, men dermed faaer det snart Ende, og faaer vi ikke imidlertid Undsætning er den græsseligste Hungersnød uundgaaelig.

Glædeligt er det at erfare den Fædrenelands Kiærlighed og Borgeraand, som i denne kritiske Tidspunkt ytrer sig i Kjøbenhavn.

Ogsaa vi belaver os paa et mandigt Forsvar, om Engellænderne skulde finde for godt at aflægge et Besøg. Skade er det kun at vi mangle de fornødne Vaaben, og at det fra Regjeringens Side, gaaer meget langsomt med disses Anskaffelse, som vi dog ikke selv kan tilvejebringe.

Til Hr. Jeppe Prætorius, udi Kjøbenhavn.

9 April 1801.

Det Glimt af Haab Deres Betragtninger over Vores politiske Stilling indgiød mig, forsvandt aldeles ved Efterretningen om den Engelske Flaades Passage igiennem Sundet. Krigen er da allerede udbrudt, dog har jeg den Tillid

¹⁾ Slaget på Kjøbenhavns red fant sted 2. april 1801.

til vore Danske Helte, at dette Vovestykke af engelsk Overmod vil komme dem dyrt at staae, og lære dem, at Nordens og Sydens Kjemper ikke staae i en Klasse.

Maaskee vil og den stolte Britte deraf erfare at man ikke uhævnnet taaler enhver Fornærmelse, og vor Selvstændighed saaledes faae meere Værd i Europas Øyne.

Sørgeligt er det i den yderste Grad, at ingen Undsætning af Levnets Midler kommer til os fra Dannemark. Hidindtil have vi tæret paa noget Magazin Korn, som Hans Majestæt har overladt os, men snart vil dette faae Ende, og vee os, om vi ikke forinden faaer nogen Hjælp. Ogsaa her øve vi os i Vaaben, og freydige skulle vi møde Engellænderne, naar vi kuns havde Mad, men hvad er Helten uden denne?

Til Hr. J. Prætorius
i Kjøbenhavn.

22 April 1801.

Vaabenstilstanden, og end meere Keiser Pauls Død, ansee vi her som Signaler til en almindelig Freed, snart haabe vi disse Lysninger paa vor politiske Horizont, vil forjage det Mørke, der nys bedækkede den, og at blidere Dage vil bringe vore nærværende Lidelser i Forglemmelse; allerede have vi faaet nogen Undsætning fra Dannemark, som endskjønt den er dygtig pauver, dog var saare velkommen.

Ogsaa har Hs. Majestæt overladt os en Deel til Friderichsværn bestemt Korn til temmelig billige Priser, saa vi nu see en blidere Fremtid imøde.

Til Capt. Jens v. Reiersen
Kjøbenhavn.

6 Maii 1801.

Nu da alle Aspecter spaae os en hastig og lykkelig Vending paa de rædsomme Optrin vi nys have seet, og tildeels ikke saa gandske overstaaet, haaber jeg vores Correspondance vil faae nyt Liv. Keiseren af Rusland byder jo Hænderne til mindeligt Forlig, og neppe er det de øvrige Angjældendes Interesse at modstemme ham heri.

Tak og udødelig Hæder være imidlertid vore Sølhelte, der saa mandige ofrede Liv og Blod for vores fælleds Tarv, og lærte Britterne at nordisk Mod og Tap- perhed endnu ikke er uddød.

Til Hr. Jeppe Prætorius i Kjøbenhavn.

6 Maii 1801.

Andre autentiske Efterretninger bekræfte den meddeelte Foranstaltning af Keiseren af Rusland og tilføie, at *Parker* viste megen Tilbøielighed, til at adlyde hans Vink, saa vi snart tør haabe en mindelig Afgjørelse af Stridighederne med Engelland, og at vor for Norges Subsistence saa uundværlige Commerce med Engelland nu inden kort Tid kommer i Gang igien.

Til Capt. J. v. Reiersen Kjøbenhavn.

29 November 1806.

Min Reise til Kjøbenhavn er nu bestemt til næste Mandag. Min Kone og en af hendes Søstre følger med. Jeg udbeder da, at De ville have den Godhed at betinge os Logis og da vi ikke agter at opholde os længe i Kjøbenhavn, men i den Tid vi ere der tage alle Fornøielser med, ønskede jeg, De kunde sikre os Værelser, som vendte mod Kongens Nytorv og helst hos Møllers. Jeg veed nok at disse ville blive kostbare men for mine Fruentimmers Skyld seer jeg ikke paa denne Bekostning for en kort Tid. Vi behøver et Værelse for 3 Personer, et Sideværelse for en Pige og vores smaa, som vi tænker at have hos os og en Conversations Sahl samt Tjenerkammer.

Til Wolff & Dorville, London.

18. August 1807.

Engelske Kriigs-Skibes Ankomst til Kiøbenhavn og Belterne indgyde os een grundet Frygt for Overfald, men jeg haver dog den Tillid til den engelske Regjerings Retfærdighed at den ikke vil bruge een overlegen Magt mod os som ikkun lyde den strængeste Neutralitets Grundsætninger.

Til samme.

22 August 1807.

Hidtil er saavidt os bekiendt ingen Fiendtlighed forefalden, men den engelske Flaades truende Stilling lader os befrygte alt, skjønt Historien neppe har Mage til et saadant Overfald. Nogle ville mene, det Hele kun er Demonstration for at tvinge Napoleon til mindelige Fredsbetingelser. Gid det var saa og vi snart trækkes ud af denne Uvished.

Den engelske flåte forlot England 27. juli og 2. august 1807, og ankret 3. august på Helsingørs red.

Den 13. august brød krigen ut, og allerede 16. august gikk englenderne i land på Sjælland.

Til Capt. J. v. Reiersen, Kjøbenhavn.

19 September 1807.

Det var skrækkelig Tidende Deres ærede af 12te d. m. indeholdt. Saa maatte da den skønne Hovedstad bukke under for Træskhed og Overmagt, og Ret-skaffenhed og Uskyld vorde Offre for en skjændig Politik. Aldrig havde jeg kunnet forestille mig at det skulde være kommen til den Yderlighed. Saa lidet kan man med uindviede Øjne giennemskue vor Tids Cabinets Planer, der synes at gaa ud paa Mord og Ran, og at træde Menneskehedens helligste Rettigheder under Fødder for at føde Egennyttighed og Herskesyge. — — Endnu have Engellænderne skaanet vore Kyster, men ved Flekkerøe har lagt sig en liden Eskadre, hvis Hensigt man ikke veed, men formodes at være at sætte sig i Besiddelse af Havnen, for der at have et Tilflugtsstæd for sine Skibe.

I brev av 12. september hadde Reiersen underrettet Niels Aall om Kjøbenhavns bombardement 2.-5. september, og om at byen hadde overgitt seg 7. september.

Til Den Kongelige Interimistiske
Regjerings Commission. Christiania.

22 September 1807.

Uhyret er bruddt løs. Dets Slag falder tungt paa Nationen i Almindelighed, men i Særdeleshed rammer de den Classe af Borgere, som, trygge ved en retfærdig og fredselkendende Konges kraftfulde Beskyttelse, overlade sig til Benyttelsen af en hædret Neutralitet; men som nu, ved en ligesaa plutselig, som exempelløs Vending, seer sig ikke alleene overladte til en ængstelig Uvirksomhed, men endog udsat for aldeles at berøves Frugterne af hiin lykkelige Tidspunkt.

Denne — naadige Prinds og Høyvelbaarne Herrer, er i dette Øyeblikk den norske Handelsstands Skjæbne, som bliver end frygteligere derved, at der fra Kjøbenhavn allerede høres Fallissementer af de vigtigste og solideste Handels-huuse, hvoraf Følgen upaatvivlelig vil blive, at Vexler i Mængdeviis ville komme tilbage paa os, og true med Overfald, som maatte knuse os i en Stilling, hvor Pengemangel er almindelig og alle Resourcer tilstoppede, hvis ikke Statsstyrerne med kraftige og hurtige Midler ville komme os til Hjelp.

Men denne Udsigt har den høye Regjeringskommission aabnet os, ved den i Intelligents Bladet under 15.de d. m. indrykkede Bekjendtgjørelse, og det er med Tillid dertil, at jeg underdanig ansøger, at vorde meddeelt et Moratorium, som for trende Maaneder eller indtil heldigere Conjunkturer maatte indtræffe, hvorved Pengecirkulationen igjen kunde komme i Gang, kunde beskytte mig mod Anfald af mine Creditorer.

Som Motiver for denne min underdanige Ansøgning, kan jeg kun anføre, en udbredt Virkekreds, hvorved nogle Hundrede Mennesker holdes i Virksom-

hed, og mange fattige Familier ernæres, en Formue, som skulde end Engellændernes Ranelyst berøve mig mine Ejendomme paa Havet og i deres Havne, er fuldkommen tilstrækkelig til at sikkre mine Creditorer for Tab, og endelig den offentlige Tillid, jeg tør beraabe mig paa, ikke at ville misbruge en saadan Bevilgning.

Saaledes anbefaler jeg dette Anliggende, hvorpaa min borgerlige Existence beroer, til Deres Durchlaughtigheds og øvrige høye Herrers høygunstigste Beslutning, og haaber mit Ønske indvilget.

Det plutselige utbrudd av krigen forstyrret pengeomsætningen og stoppet offentlige og private inntektskilder, det førte til en alminnelig mangel på kontanter. Regjeringskommissjonen hadde derfor kunngjort at det var adgang til moratorium.

Niels Aalls økonomiske stilling på denne tid var i virkeligheten glimrende, og da det kom til stykket, slapp han å gå til denne ytterlighet, da han fikk et lån i det nyopprettede Låneinstitut i Christiania.

Til Wolff & Dorville, London.

Porsgrund Sept. 25d 1807.

Many a sigh has been drawn for the sake of humanity on the late political events, and irreparable calamities, spread over the world by the fatal contest on universal dominion, but never did human beings witness a more dreadful scene of perfidy & horror, than that to which Copenhagen and its environs lately fell a prey. Surely will it in history be recorded as the most artfull and atrocious attempt on human rights; and if there be a revenging angel, certainly his sword might fall heavy on the aggressors; These however I dont look upon to be the English nation in general, on the Contrary I am confident, that the greatest part of it highly disapproves the conduct of their leaders, I only wonder, that such a despicable set of men are suffered to lead a generous and polished people. Not that we are ignorant of the vile pretext for their bloody sceeme, but was this even founded in truth they might have used means, more consistent with the laws of humanity to screen their but.

No, such means did not serve to grasp that scepter over the ocean, which another power holds on the continent, and to this ambition solely is the peace and tranquility of the universe sacrificed. O tempora! O mores!

Be it how it will, those proceedings will be attended with severe grievances to both nations, and cause a division amongst them, which not easily will be supperfied, this however, I hope, will not stretch its influence on our commercial interference; In this conviction, I am perfectly easy for my funds in your hands, even in the case that your government should add the cruelty to confiscate all foreign property.

Til Søecapt. Fabricius,¹⁾ Frid:værn.

27 October 1807.

Jeg modtog igaar Morges Deres høyædle Velbaarenheds forbindtlige Skrivelse. Deres virksomme Foranstaltning og den brave Capt. Billes²⁾ Conduite skylder maaskee Langesund sin Redning og hele Fiorden Befrielse fra et lignende Besøg. Befrygteligt er det imidlertid at denne Gjæst var Spejder for en større Magt, saa meget meere magtpaaliggende synes mig det er at beholde en Division af Kanonbaaderne i Nærheden.

Amtmand Løvenskiold³⁾ har derpaa gjort General Kommandoen opmærksom, jeg har i en anden Anledning forestillet Sagen for Stiftamtmanden Grev Moltke,⁴⁾ og naar nu Deres høyædle Velbaarenhed hertil ville føye Deres med større Vægt og Sagkundskab understøttede Tilskyndelse, torde man maaskee afstaae fra den synderlige Plan at oplægge brugbare Krigsfartøyer midt i Krig.

Saa ubetydelige end disse smaae Fartøyer kunne synes mod en overmodig Fjende, haver de dog ved flere Leyligheder indgivet ham Respect. Overalt staaer jo vor Marine med usvækket Glands i heele Europas Øyne og hvorfor da indspare det Forsvar den endnu kan yde os. Dog heri har vel Politiken atter sit Spil og hvo kan i vore Dage gennemskue dens mangehaande Labyrinter.

Idéen om her at bygge nogle Kanonbaade, grunder sig paa den beviiste Nytte af det Forsvar disse Fartøyer yde, og den tilsyneladende Plan at overlade Forsvaret til os selv. Men uden Veyledning og uden Penge kunde vi med den bedste Villie intet udrette.

Saasart imidlertid disse Mangler kunne hæves, tvivler jeg ikke om, at her jo ville gives Patrioter, som foreene Evner med Villie til at hævde Fædrelandets Ære og Selvstændighed.⁵⁾

Jeg talte igaar med en fra London under 5te dns. hjemkommen Skibscaptein, som ved at stille Caution fik sit Skib frit. Han beretter at Stemmerne som sædvanlig vare deelte over Toget til Kjøbenhavn, og at man ingen almindelig Glæde sporer derover.

1) Jens Schow Fabricius (1758–1841) fra 1801 høystbefalende over Fredriksvern verft og festning og over den norske ro-flotille, senere admiral og eidsvollsmann.

2) Søren Adolpf Bille (1775–1819), 1809 kapteinløytnant og sjef for den Fredriksvernske chaluppedivisjon, senere kommandørkaptein.

3) Severin Løvenskiold (1777–1856), eier av Fossum, amtmann i Bratsberg 1803–1813, eidsvollsmann, statsråd 1814–1816, statsminister i Stockholm 1828–1841, statholder 1841–1856.

4) Grev Otto Joachim Moltke, stiftamtmand i Kristiansand.

5) Niels Aall utstyrte selv en kanonjolle, i hans hovedbok 1800–1811 har «Canonjollen» egen konto fra 1. april til 31. desember 1808.

Dette bestyrker mig endmeere i den Formodning jeg altid har gjort mig, at vi i Engeland selv skulle finde vore mægtigste Allierede; Nationen selv vil opstaae og tvinge Ministeriet til Fred, eene derved kan Engeland reddes fra Undergang. Det er sandt, det maae skee snart, hvis vi skulle ræddes, men vi bør da og sætte Liid til det altbestyrende Forsyn, som vist vil sætte Despotismens og Anarchiets lige frygtelige Fremskridt Grændser.

Til Jacob Aall.

27.de October 1807.

Disse Dage have været saare frugtbare paa Nyheder, men som for største Deelen ere grundede paa upaalidelige Rygter; deriblandt er der et, at Jylland og Holsteen skulle separeres fra den danske Krone og udgjøre et Kongerige, som skal regjeres af den franske Prinds Pontecorvo,¹⁾ og at Kongen af Danmark derimod skulde faae Sverige. Men dette er vist blot Hjernesvind af nogle politiske Drømmere. Vished har vi derimod om, at Efterretningen om Opløbet i *Kiøbenhavn* er aldeles falsk.

Til Jacob Aall.

Porsgrund 26. April 1808.

Posten bragte mig Brev fra Hage, hvori han beretter, at Prinds Christian den 19de har angrebet og totaliter slaaet et svensk Corps af 3000 Mand, som var trængt ind ved Blakier-Sund, saaledes at de deraf, som ikke bleve dræbte eller fangne, ræddede sig ved en iilsom Flugt. Den 21de blev der indbragt til Christiania 95 svenske Husarer tilligemed deres Anfører, en Grev Mørner,²⁾ og 50 Heste. Næste Dag ventede man 240 Mand. En Lieutenant Krebs³⁾ af Jægercorpset har distingueret sig ved i flere Timer med 100 Mand at opholde 900 Svenske og slap dog godt fra dem. Efter «Budstikken» lyde Efterretningerne ikke saa gunstige, men Breve fra Hage og andre ere sildigere og stemme gandske godt overeens i ovenmældte Beretning. Saaledes er da Svenskernes første Forsøg paa at overfalde os mislykket, og vore Landsmænd have viist sig værdige Sønner af Norges gamle Kjæmper. Vore Folk have overalt viist udmærket Mod, og Prinds Christian har ved en fortræffelig Disposition gjort sig værdig til Nationens Agtelse og Taknæmmelighed.

¹⁾ General Bernadotte, den senere kong Carl Johan av Norge og Sverige.

²⁾ Grev Axel Otto Mørner, som ble anbrakt som krigsfange hos Niels Aall.

³⁾ Andreas Samuel Krebs (1766–1818), oberst. «Helten fra Lier og Matrand», utmerket seg både under krigen i 1808 og 1814.

Men med alt dette sukker dog enhver Fædrelandsven efter Fred. Hvorledes skulle vi ellers faae Levnetsmidler; Nøden tegner sig allerede med stærke Træk trindt om os, og Passagen mellem os og Danmark er spærret af engelske og svenske Krydsere. Dog er der et Forsyn, derpaa alene kunne vi grunde vort Haab om Redning. —

De Franske ere trukne tilbage og ligge fordeelte i Jylland, saa der næsten intet Haab meere er, at de kunne komme over til Sjælland.

Til Jacob Aall.

2 2 1808 (2)

Her høres ikke Andet end Jammerskrig efter Korn, og snart ere Beholdningerne udtømte; dog, naar Nøden er størst, er ofte Hjelpen nærmest. Gud sende os den snart. Tank har skrevet, at de Svenske staae allerede $\frac{3}{4}$ Miil fra Fredrikshald, og at Prinds Christian er i fuld Anmarch didhen, saa man derfra venter vigtige Efterretninger. Dog holdes denne Efterretning hemmelig. Man vil have seet et Par Fregatter her paa Kysten, efter hvilke 3 Kanonbaade fra Fredriksværn skulle have været paa Jagt, men de vove sig vel neppe ind til os.

Endnu ere de svenske Fanger ikke komne, man siger endog, at der ikke kommer flere, end de allerede ankomne, som var saare ønskeligt.

Til sin hustru.

Christiania 17 Januar 1809.

Hertil kom vi Søndags Aften, igaar spiste vi i grand Galla hos Grev Moltke¹⁾, idag skal vi mædske os hos Collett, og iaften paa Komoedie, hvis jeg ellers faar Tid, som vil holde haardt, da jeg i Eftermiddag skal have en vigtig Conferentse med Grev Moltke. Grev Wedel²⁾ ymter om, at jeg ikke slipper herfra førend sidst i Ugen, hvis jeg vil udrette Noget for vor Providering, og for denne Sag maa jeg opoffre mit kjæreste Ønske. Det lader, som man vil bruge mine ringe Evner i denne Anledning, og jeg kan ikke undslaae mig derfor, saameget det end vil koste min Roelighed.

1) Stiftamtmand, greve Gebhard Moltke, medlem av regjeringskommisjonen. De øvrige medlemmer var prins Christian August af Augustenborg, justitiarius Enevold de Falsen og amtmann i Smålenene Marcus Gjæe Rosenkrantz.

2) Lensgreve Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg (1779–1840), amtmann i Buskerud 1806–1813, medlem av provideringskommisjonen 1807, av regjeringskommisjonen 1809–1810, av riksforsamlingen på Eidsvoll 1814, stortingsmann 1814, finansminister 1814–1822, stortingsmann 1824, 1828, 1831, statholder 1836–1840.

Fra Grev Wedel.

Xa. 25/4 1809.

.....

 En bestemtere Vaabenstilstand med Sverrig bliver formodentlig en af Dagene afsluttet — Opbringelser af Skibe ere fra Norsk og Svensk Side forbuden.

Med egentlig Fred, seer det langvarig ud — Rigsdagen maae først afgjøre Sverrigs politiske Skjæbne — Endnu vides intet ret bestemt. I gyselig Hast anbefaler jeg mig i Deres og ærede Families venskabelige Erindring og er med Høiagtelse og Venskab

Deres
 ærbødigst hengivne

Læs om De kan —

H. W.-Jarlsberg.

Fra Grev A. O. Mørner.

Gripsholm ce 14de juin 1809.

Monsieur!

Si j'avais trouvé un occasion d'envoyer une lettre, j'aurais il y a longtems donné de mes nouvelles, mais quoique des voyageurs ont passé en Norvege depuis mon arrivé, il s'est trouvé que j'ai été absent de Stockholm, alors, & que je n'en ai rien appris qu'après coup, un de mes amis vient de me mander que si j'ai quelque chose a envoyer a Norvege, il y a un occasion pour en profiter je m'en vais demain a Stockholm, & pour avoir plutot fait, j'ecris cette lettre ici — ce qui en outre me donne une occupation agreable, dont en ce lieu on a besoin — Car quoique ce chateau se trouve dans La plus belle situation & qu'il soit entouré de promenades charmantes L'aspect guerier que dans ce moment il offre ote infiniment a L'agrement du Seyour, — au reste d'habiter un endroit qui sert de prison, n'est pas ce qu'il y a de plus agreable, — Je vois Le cidevant Roi tous les jours, il est de fort bonne humeur, & parrait créé, pour le role qu'il joue, c'est a dire d'être en prison — La Reine est arivé avec Ces enfants, ce qui rend ce Seyour un peu plus gai, car on voit par ci par la, une figure de femme.

La premiere nouvelle que j'eus après avoir passé la frontiere fut La mort de mon petit fils. Vous concevez aisement, combien j'en fus affecté & combien La joije que j'avoir de me retrouver bientot ches moi, fut melé d'amertume, —

Heureusement que j'ai trouvé ma femme, quoique desolée de sa perte, en bonne santé ainsi que ma petite Elise, que j'ai trouvé beaucoup grandie, est fort gentille —

Gustav IV Adolf ble 13. mars 1809 fengslet av Adlercreutz på Stockholms slott og først ført til Drottningholm og deretter til Gripsholm. Etter abdikasjonen ble han overført til Tyskland, hvor han tok navnet oberst Gustafsson og oppholdt seg på forskjellige steder til sin død i 1837.

Les écrits de Gustave III, sont déjà achetés & je les envoie, puissiez vous en les lisant vous rappeler de moi comme d'un ami Sincere qui assure que parmi les connaissances que j'ai fait dans mes fréquentes voyages, La votre est de celles que j'ai quitté avec le plus de regret —

Dans une époque comme celui ci, tous le monde est empressé de concourir au but de rétablir les affaires de la patrie, & quelques uns par Zele d'autre d'autres par Dieu Sait quelles motifs écrivent & font paraître des quantité de projets, de plan de question & Dieu sait quoi —. j'ai fait une collection de tous les brochures qui ont paru pendant la Diète, & je vous l'envoie —. il y en a qui valent quelque chose, ainsi que de très médiocres.

Parmi les vœux que je forme celui de vous voir M. Aall ici, tient un rang distingué, mais Celui de me retrouver sous des auspices plus heureux, en Norvege, chés vous & chés nos amis communs, l'emporte. — & j'espère que ce Souhait pourra bien Se réaliser.

Veillez dire mille chose de ma part a votre aimable épouse. —. Comme elle a bien voulu permettre que ma figure se trouve dans son Cabinet je ne tarderai pas a l'envoier —. Elise a été très flatté de la lettre que Hans Aall l'a écrit & elle me charge de les complimens.

Je vous prie de me rappeler au Souvenirs de M. Le Chambellan de Løvenskiold ainsi qu'a Mme & Mademoiselle, je me flatte qu'ils sont assez convaincu du prix que j'ai mis a leurs bontés pour que j'ai besoin de le dire.

J'aurai le plaisir sous peu d'écrire a M. Løvenskiold a Fossum, en attendant veuillez bien lui dire, que j'ose le regarder comme une de mes meilleurs amis —. J'ai prié M. Cappelen de saluer Mlle Johanne Schlanbusch & Mlles Blom, mais comme a mon gré je ne puis pas assez être rappeler dans leur Souvenirs, je vous prie aussi de leur parler de moi —.

Je viens dans le moment de recevoir Ordres d'aller a Stockholm avec mon Bataillon pour parader au Couronnement qui doit avoir lieu le 28de ce mois.

Conservez moi dans votre Souvenir, comme un bon Ami, qui assure qu'il ne cessera jamais de l'être.

A. O. Mørner.

Grev Axel Otto Mørner 1774–1852 ble som oberstløytnant under krigen mellom Norge og Sverige tatt til fange ved Toverud 18. april 1808 og satt deretter i over ett år til utpå våren 1809 som krigsfange hos Niels Aall på Ulefos. Under sit fangenskap malte grev Mørner, som var en ansett maler, veggmaleriene i hagesalen på Ulefos.

Brevet av 14. juni 1809 er skrevet kort tid etter at Mørner fra sitt fangenskap var vendt tilbake til Sverige.

Allerede i juli 1809 var grev Mørner tilbake i Norge, hvor han 24. juli overbrakte prins Christian August den offisielle meddelelse om at den svenske riksdag hadde valgt ham til tronfølger i Sverige, og han besøkte da også Niels Aall på Ulefos.

Grev Mörner hadde medbrakt en fortrolig skrivelse fra Carl XIII om fordelene ved å løsrive Norge fra Danmark og forene det med Sverige og søkte å få blant andre Niels Aall med på denne plan.

For å drøfte dette deltok både Niels Aall og Jacob Aall i et hemmelig møte hos Peder Anker på Bærum i august 1809 (se grev Wedels brev til Jacob Aall, hvori han ber ham om å komme til Bærum til dette møte).

Begge brødrene Aall nektet imidlertid å medvirke til en slik plan, og møtet førte i det hele ikke til noe resultat.

Grev Mörner kom senere til å spille en ganske betydelig rolle i Sverige, han ble statsråd i 1840 og døde som generaløyntant i 1852.

Til sin hustru.

Christiania 22 Juni 1809.

Gaarsdagen forløb med frugtesløse Opvartninger, men idag har jeg bragt det dertil, at jeg imorgen kan fortsætte Reisen til Sverrig. Jeg havde i Formiddag Audience hos Præsident Kaas, og fandt ham ikke alleene meget bevaagen, men aldeles tilfreds med mit Hoved-Ærinde; han haver endog, mellem os sagt, givet mig nogle smaae Kommissioner. Kort jeg reiser med den hele Regjerings-Kommissions Vidende og Samtykke; Du veed hvor meget det strider mod min Tænkemaade at handle fordæktig. Efter Rygterne her er Salt, Tobak og Risengryn godt Kjøb i Gothenborg; jeg tror derfor ikke, jeg indlader mig med Andet; dog faae vi nu see, naar vi komme der, men K. fraraadede at kjøbe engelske Manufactur- eller Fabrikvarer, hvilket stemmer ganske med min Plan. Overalt, kunde jeg kuns faae afsat nogen Trælast, opnaaede jeg Hoved-Øiemedet af min Reise. Grev Wedel gjør Alt mulig for mig, og endnu iaften venter jeg ved hans Mægling at erholde nogle Leidebreve. Maatte nu kuns Sagerne mellem Engeland og Sverrig blive staaende paa den nærværende Fod en tid, saa kunde jeg maaske faae min Reise vel betalt. —

Igaarftes var jeg hos Collett¹⁾ paa Ullevold og besaa alle dets Herligheder; idag har jeg været hos min gode Ven Weidemann. —

Til sin hustru.

Gothenborg, den 5 Juli 1809.

Endnu er jeg ligesaa nær, som da jeg sidst skrev. Vare synes at stige, fordi her er saa mange Speculanter, og med Trælast-Salget har det store Vanskeligheder. Dog, kommer her ny Tilførsel, som hver Dag ventes, turde Bladet vende sig. I alle fald maae jeg oppebie Udfaldet paa mine Underhandlinger om Skibet «Hafsørnen». For fint Klæde forlanges her c. 12. Rd. bc. og alle andre engl. Vare i Proportion: Deraf kan Du slutte, hvordan Handelen her gaar.

¹⁾ John Collett (1758–1810), innehaver av det store firma Collett & Søn.

Vi gjorde i Søndags en Tour til Gunneboe¹⁾ og morede os ret godt. Det er sandt, det er et nydeligt Stæd, men har ogsaa kostet vakkre Penge. Den stakels Frue Hall, som endnu er i Besiddelse deraf, kan neppe beholde det, siden hun, ved hendes Søns Fallit, har mistet næsten sin heele Formue.

Vi har ogsaa været hos Tarras paa Landet, og levet tykt men icke moret os synderlig. Overalt maae man være let om Hiertet for at nyde deslige Glæder og Selskabeligheden her er desuden for Tiden meget borneret, da Gothenborgeren lever og virker eene for sin Pung. Mig forekommer Stemningen gandske forskjellig fra, hvad jeg før har kjendt den. I Aften skal vi gjøre et nyt Familie Bekjendtskab, hvoraf jeg dog lover mig nogen Underholdning; Det er vores Bekjendte Strøms Kjæreste og Svingerforældre.

Vi holder os for det meste til vore Landsmænd, og deraf er overflødigt Selskab.

Fra Grev Wedel.

Xa 1/8 9

Hvad der skal blive Enden paa alle de Forviklinger vi ere i, er vanskeligt at sige. Jeg er imidlertid af den Formeening, at man uden Betænkning bør gaa ad den eneste Vei, som maaske endnu kan redde os, bliver man hindret deri, maa man tage, hvad Øieblikket medfører. Vor Stilling er ellers saa desperat, at man inden meget kort Tid bliver nødt at fatte en Beslutning — som kan føre til det bedre eller værre.

I Henseende til Stillingen med Sverrig kan jeg ikkun sige Dem min Mening, som er, at hvad visse Personer end maatte ville og befale vil den ingen Indfald adlydende Nødvendighed vedligeholde en fredelig Tilstand mellem Norge og Sverrig i hvis Følge efter min Formeening intet voves ved merkantilsk Forbindelse med Sverrig.

Jeg beder Dem antage denne ytring ikkuns som min i Fortroelighed venskabelig sagte Meening, — for hvis Rigtighed jeg ikke borger. Intet uden et slags blindt Raserie kand efter min Meening frembringe en meer fiendtlig Stilling

¹⁾ Gunnebo herregård ved Gøteborg ble bygget i 1780 årene av den engelskfødte store forretningsmann i Gøteborg John Hall og utstyrt på det mest luksuriøse, bl. a. med praktfulle parkanlegg. Sønnen, som også het John Hall, ruinerte imidlertid familien totalt og endte sitt liv i Stockholm som en kjent gatefigur, forarmet og husvill.

Tragedien om Gunnebo har blant andre Sophie Elkan skildret i en fengslende roman. Gunnebo regnes i dag som et av de beste, muligens det beste minnesmerke Sverige har fra empiretiden, etter at de nåværende eiere friherre og friherreinne Sparre så vidt mulig har ført det tilbake til dets opprinnelige skikkelse.

imod Sverrig, som vi ikke kunne erobre med vore faa Folk uden Magaziner etc.
— og som er vor vigtigste Formuur imod Oversvømmelse af Barbarer.

Tilgiv dette hastige Smøriere fra Deres med sand Høiagtelse Dem hengivne
forbundne

H. W. Jarlsberg.

Brevet til Reg: Com: har jeg indleveret, da det ikke skader.

Til Jacob Aall.

Porsgd. d. 20 Sept. 1809.

— — —

Jeg hører intet fra Xia. Prindsen ventedes i Xia — — —, men kom ikke. Armeen opløses, alle Gaardmænd og Huusmænd ere permitterede; men om dette er efter høyere eller aller høyeste Ordre, er endnu en Gaade. Jeg troer det Heele kaager bort, og vi bliver hvad vi vare. Her er ingen Enthusiasme, man synes rolig at ville oppebie Begivenhedernes Gang.

Lev vel — Hils Din Louise og alle Dine Gutter fra Din hengivne Broder.

Mor Aall er vel og hilser —

Til Jacob Aall.

Porsgd. den 28/9 09.

— — —

En Ven fra Xia skriver mig med Dags Posten at der nu gives engl. Licencer paa at føre Korn fra Danmark til Norge, men med den Forpligtelse at anløbe Leith, og der erlægge Tonnage duty. Hvilket Hav-Tyrannie! imidlertid lader (jeg) den Sag nøjere undersøge.

W(edel) melder mig at Vaabenstilstanden er sluttet fra norsk Side, fordi der intet meer er i Magazinerne, og formoder at dette er Retfærdiggjørelse nok; men Du husker vores Konversation om Troppenes Afskedigelse. Sagen mellem P(rinds) C(hristian) og K(ongen) nærmer sig Afgjørelsen. Een maae vige, men man veed endnu ikke hvem. Der spørges om Forestillinger, men jeg troer vi bør forsikkre os Føde, forinden vi indlader os. Hvad mener Du?

Venskabelig Hilsen og broderlig Hengivenhed,

Niels Aall.

Til Jacob Aall.

Porsgd. 14/10-09.

— — —
*Hs. Møller*¹⁾ kom i gaar Aftes fra Xia, man venter med første Coureer Efterretning om Fredens Undertegnelse med Sverrige, og troer at Pr. Chr.²⁾ derefter lister sig bort, og med ham vil vel alt Haab om Selvstændighed forsvinde. W. klager over Forsagthed og Irresolution, men det er ikke Spøg at slaae til Lyd i en saadan Sag — K(aas) er forglemt og bestiller intet, Vestgd. Affairen er overladt til Hans Majest.s Afgjørelse, men gives der ikke fyldestgjørende Revanche — ved Tilbagekaldelse i de offentlige Tidender — vil vedkommende tage den selv. — Saa staae Tingene for Tiden, og vi blive formodentlig hvad vi vare, dersom ikke en fremmed Haand blande sig i Spillet — I Sverrige ymtes om en Contra Revolution men som man nok vil vide at dæmpe i Tide. Imidlertid skal Nap. være misfornøiet med Freden mellem Rusland og Sverrige og skal have givet Ordre at optage svenske Skibe. Posten skal være stoppet. Hvad alt det skal betyde, maa Gud vide.

Lev vel og hils Din Kone og Sønn.

Niels Aall.

Fra Grev Wedel.

Cha. 17/11 1809.

.....
 Desværre vide vi endnu ikke det allermindste med Bestemthed angaaende Forholdet imellem D: F:³⁾ og Sverrig. —

I 3 Uger har vi ingen Coureer modtaget — Enten det er fordi Indtogets Festlighed beskjæftiger alle Gemytter i saadan Grad at de stakkels Fjeldboer kunne finde en Plads i samme eller fordi Dupuis for store Raskhed i at under-vise X X X. har forbauset saaledes at man behøver 3 Uger for at komme sig — veed man ikke. —

Hidtil troer jeg at Sverrig har gjort alt mueligt for at befordre Freden — Men om et saa langt Ophold som synes uden Grund — kunde give Anledning til andre Idéer; — er sandeligt vanskelig at bestemme. —

1) Hans Eleonardus Møller (1780–1860), forretningsmann i Porsgrunn og eier av gården Aakre.

2) Prins Christian August (1768–1810), general og statholder i Norge, ble i juli 1809 valgt til svensk tronfølger, nedla statholderembetet i Norge 29. desember 1809 og forlot landet 7. januar 1810. Han døde plutselig under en leirsamling på Qvidinge hede 28. mai 1810.

3) D: F: — De Forenede Kongeriger.

K. reiser formodentlig snart — Det er det klogeste han under nærværende Omstændigheder, kan gjøre! —

Opbringelserne ere saa hyppige at man maae grues derover — Hvorledes denne stakkels lille Stat skal udholde dette indseer jeg ved Gud ikke.

Snart haaber jeg skal en Opfordring til et stort Selskabs¹⁾ Oprettelse fremkomme.

Deres oprigtige Ven og Nordmand

H. Wedel-Jarlsberg.

Fra Grev Wedel.

Xa. 21/11 1809.

Endeligen har man faaet den Efterretning fra Sverrig (men ikke endnu fra Kjøbenhavn) at Rosenkrantz²⁾ er ankommet til Jönkjöping saa at Prindscongressen der kan ansees aabnet! —

Siden den 21d. Octr: have vi med Coureer ingen Efterretning fra Kjøbenhavn — (formodentlig fordi man udtrykkeligen har ansøgt om at der hver 8d: Dag maatte sendes en Coureer for at fremme Handel og andre Forretninger) —

Angaaende den fatale Fruentimmer Affaire, som er indtruffet paa de bril-lante Høitidsdage i Kjn. har De vel erfaret hvad cronique scandaleuse fortæller. — Man siger Damen³⁾ Pr: C: — Pr. C:s Gemalinde skal rejse og at Dupuis skal være arresteret —

Hver Dag bringer desværre endnu Underretning om Opbringelser. Nu er i Oct.r og Nov:r henved 90 N.d. Fartøier indbragte blot til Götheborg — Gud veed hvorledes man skal erstatte dette Tab! — Endeel af de nyebygte Fartøier kunne ei seile af Mangel paa Taugværk og Seil-Ressourcerne begynde sandeligen snart at mangle til enhver Ting. — I Hast —

H. Wedel-Jarlsberg.

¹⁾ Selskabet for Norges Vel.

²⁾ Niels Rosenkrantz (1757–1824) geheime stats- og utenriksminister, bror av Marcus Gjøe R. og født i Norge.

³⁾ Prinsesse Charlotte Frederikke av Mecklenburg-Schwerin, som i 1808 ble gift med prins Christian Frederik (Pr. C.), Norges konge i 1814 og senere dansk konge. De ble skilt i 1809. Dupuy eller Du Puy (1773–1840) fremragende fransk sanger, komponist og orkesterdirigent; konsertmester i Kjøbenhavn fra 1799. Han forlot Danmark i 1809.

Fra Grev Wedel.

12/12 1809.

.....
 Her er intet Nyt — undtagen at Kongen af Sverrig, (den nuværende) er meget syg —

En Coureer er i Dag ankommet fra Kn: men intet Nyt —

I Jönkjöping¹⁾ maae jeg formode man ikkuns skriver eet Bud om Dagen —
 Freden imellem Frankrige og Sverrig siges afsluttet — Vi bliver altsaa allene i Krig med Sverrig.

I Hast — Deres forbundne hengivne

H. W-Jarlsberg.

Fra Grev Wedel.

Xa. 19/12 1809.

Undskyld gunstige Hr. Aall at den Suus og Duus hvori jeg tilbringer mit Liv samt nogle Dages Upasselighed (der nu er over) har gjort mig saa uefterrettelig at jeg har glemt at mælde Dem Modtagelsen af Deres venskabelige Skr. af 2den d. M.

Undskyld at jeg ved denne Leilighed, for at undgaae lignende Confusioner — udbeder mig af Deres Godhed at ville skrive alt ang. Penge-Sager &c. til P: Com: og derimod naar Deres Venskab under mig nogle private Ord lægger en Seddel ind i, thi da vore private Breve indeholde Adskilligt, som ikke enhver maae læse — kunne de ikke komme paa Comptoirerne og bliver let liggende ubesvarede &c.

Desuden maae P: C: en Gang i Tiden i Henseende til Pengesager legitimere sine Handlinger ved den førte Correspondance! Undskyld denne venskabelige Anmodning!

Tak for Brevet af 15de d. M. Det som ang: Forretninger har P: C: besvaret.

Alle Rygter om P. Ankers Reise ere aldeles ugrundede ligesom om den gjorte Paastand.

En svensk Coureer bragte for nogle Dage siden Underretning om Fredens Afslutning i Jönkjöping og i Nat ankom 2 danske Coureerer hvoraf den ene bragte Freden — Alt er uden Vanskeligheder afgjort paa gamle Fod.

Jeg indrømmer Dem at Cautionerne for Exporten &c. &c. ere byrdefulde, dog kan man ei tvivle om at Tilførsel som skeer fra ethvert Sted indfrier Cautionen naar Beløbet er det samme.

¹⁾ 10. desember 1809 var det sluttet fred i Jönköping mellom Danmark-Norge og Sverige.

Man arbeider nu i Kiøbn. paa nye Skatter især Toldens Forhøielse.

De maae endeligen komme til Festen — Ved denne Leilighed bringes nok et og andet i strængeste loyale og lovlige Form paa Bane til Norges Opkomst. Denne Fest kan maaskee blive af vigtige Følger.

Pr: C:¹⁾ var i Løverdags paa Kongsvinger for at aftale med Adlersparre om Indreisen til Sverrig som neppe bliver før efter Nyt Aar.

Man har nu den forbandede bestemte Efterretning at Engl: ingen fleere Korn Licencer ville udstæde. Mange har anmodet om saadanne men forgjæves!

Betydeligt Nyt er der ikke efter Sigende, dog har jeg ikke havt Tid at læse de i Dag med Courererne komne Aviser.

I stor Hast — Undskyld derfor dette gyselige Smørierie — fra Deres ærbødigt hengivne Ven

H. W. Jarlsberg.

Fra Grev Wedel.

Xa: 2/1 1810.

Jkkuns med 2d. Ord kan jeg idag besvare Deres Venskabelige af 29d. f. M.

Inderligen ondt gjorde det mange at savne Dem og andre oplyste Mænd her ved den Leilighed som Høitidelighederne for Pr: C: gav til fornøftig Aftale.

Jeg er overbeviist om at gyldige Forfald vare Aarsag i Fraværelsen. Desværre vil De ei kunne være i blandt dem som ledsage Pr: C: til Grændsen eller sige ham farvel her — thi han reiser i Overmorgen tidlig Kl. 8.

Jeg ønsker Dem især og enhver Fædrelandsven i Almindelighed, al muelig Lykke til det nye Aar — og at det maatte falde i vor Lod at virke noget klækkeligt til Norges Opkomst. —

I stor Hast — Vale et fave

H. W. Jarlsberg.

Til Jacob Aall.

Porsgrund Jan. 12. 1810

— — —
Et Rygte her fortæller at 24 000 Franske skulle have besat Hamburg og Altona. Er det sandt, betyder det intet godt. — Kaas skal være bleven Overkammerherre. Han har altsaa ikke spilt sin Rolle saa slet som vi troede. I Christiania subscriberes til en Arbeidsanstalt som skal føre Pr. Christians Navn, og hvortil Collett allerede har givet 3000 rd. Men saa bør det sig en Ridder.

¹⁾ Prins Christian August.

Aggershuusstift skal være tilbuden Baron Adeler og Otto Moltke¹⁾, men begge have afslaaet det. Maaskee nu Thygeson²⁾ torde naae sit Yndlings Formaal.

Lev vel og hils Din Kone og Sønn

fra Din hengivneste

Niels Aall.

Til Jacob Aall.

Christiania 10/2 1810.

I Christiania er der endnu megen Mumlen. Prinsens³⁾ Afreise gjorde stærk Sensation og de senere Handelsindskrænkninger har endnu meere forbitret Gemytterne. Men hvor vil man hen?

Foreningen med Sverige er yderst betænkelig og Selvstændighed kan vel icke lade sig tænke. Den kloge Mand vil nok altsaa oppebie Udfaldet af de store Begivenheder, der uden Tvivl vente det øvrige Europa, forinden han giver sit Votum til noget Foretagende af det Slags; imidlertid er Selskabet for Norges Vel et vel udtænkt Foreeningspunkt.

Til Grev Wedel.

Den 17de Marts 1810.

*Biskop Bech*⁴⁾ har sendt mig Indbydelse til Subscription til Selskabet for Norges Vel, men det gaaer kun smaat dermed. Man er mistroisk mod disse store Associationer, maaskee fordi *the true public spirit* er endnu ikke rigtig rodfæstet blandt os, dog jeg haaber meget af denne Foreeningspunkt.

Her annoncerer man Majestætens Komme til Norge i Sommer.

Veed De kjære Hr. Greve noget derom?

Det vilde være klogt af ham og maaskee gavnligt for os. Den sidste Skatte Anordning har gjort store Øyne. Mig frapperer den ikke, og kan den hæve vores Finantsvæsen, skal jeg velsigne den.

For mig er den Bestemmelse, at Kornindførsel til Liquidation med Trælast-udførsel kun skal gjælde fra Forordningens Dato meget ubequem, da jeg just nogle Dage forud har importeret en betydelig Ladning og nu er overflødig forsynet til mit Brug. Kan deri for en Providering's Kommissair ventes nogen Facilitet?

¹⁾ Grev Otto Joachim Moltke (1770–1853), fra 1798 amtmann i Bratsberg, fra 1804 direktør for rentekammeret.

²⁾ Nicolai Emanuel de Thygeson (1772–1860), stiftamtmand.

³⁾ Prins Christian August.

⁴⁾ Selskabet for Norges Vel ble stiftet i 1810 med prinsen av Hessen som preses og biskop Fredrik Julius Bech som vise-preses.

Til Grev Wedel.

Den 25 Sept 1810.

Der har fornyelig været Dem — høystærede Hr. Greve — forelagt en Ansøgning til Reg: Com: fra de hr. Monrad og Altenburg af dette Stæd, om Befrielsen af et Skib, disse Mænd for kort Tid siden købte i London, og som paa Hidreysen er bleven opbragt af en norsk Kaper. De yttrede den enhver Fædrelandsven, saa naturlige Uvillie over dette skjændige Røveri, som fordærver Nationens Moralitet, dræber al Industrie, og skaber en skadelig Luxus; men De fandt, hvad enhver med vores politiske Stilling indviet maatte erkjende, at hiin Ansøgning ikke var affattet i passende Form. Først efter at vedkommende havde faaet denne Beskeed, henvendte de sig til mig om Raad, og da jeg blev tydelig underrettet om Sagens Sammenhæng, indsaae jeg strax, at Reg: Commissionen heri ikke vel kan indlade sig, da det her gjælder private Mænds Rettigheder, grundede paa en bestemt Lovgivning, og at Sagen altsaa maa afgjøres ved Domstolene, hvor intet godt Udfald er at vente.

Jeg tilraadede da de angjeldende strax at begive sig til Kaper Rederen og søge at bevirke en mindelig Forstaaelse som det eeneste Redningsmiddel jeg kjender i den forvirrede Vending Sagerne have taget. Men jeg maatte tillige love dem, at formaae Dem — høystærede hr. Greve at skrive et par Ord til Stiftamtmand Cederfeldt Simonsen, for at formaae denne Hædersmand til at interessere sig for Sagen og virke paa Kaper-Rederen.

Fra Marcus Gjõe Rosenkrantz¹⁾.

Før 9/1 1811.

P. C.²⁾ eer da kommen til sit tilkommende Herredømme. Han var i ⁴/₄ Kiøbh: meget forbindtlig og efter hvad her fortælles meget aabenhierdig. — De Svenske havde gjort sig al mulig Umage for at overtale ham til ej at see vort Hof; men da Chargedafairen i Hambourg sagde ham, at Kongen ventede at see ham, svarede han: C'est un detour, mais pour faire plaisir au Roi je ferais 100 lieues de detour.

Han har viist sig meget tilfreds med den Modtagelse han har mødt i Siælland og med Kongen og Dronningen, for hvem han skal have en udmærket Høi-

¹⁾ Marcus Gjõe Rosenkrantz (1762–1838), medlem av regjeringskommisjonen 1807–1810, stiftamtmand i Akershus 1810–1812, eidsvollsmann, statsråd 1814–1815, stortingsmann 1827 og 1828.

²⁾ P. C. — general Bernadotte, fyrste av Ponte Corvo, var valgt til svensk tronfølger på riksdagen i Örebro 21. august 1810.

agtelse. Fra Sverrig skriver man mig til, at General Armfeldt¹⁾ skal sidde arresteret i Finland, fordi han der skal have sagt at den afdøde Kronprinds var rejst sygelig fra Stokholm og aldrig kom levende der tilbage. — Posse eer nu meget strængt bevogtet.

Maatte Sandheden ved denne afskyelige Begivenhed dog eengang blive opklaret! NB. Armfeldt var rejst 5 Dage før fra Stokholm end Prindsen.

..... Gid De, Højstærede Herr Aall, og Deres elskværdige Familie leve saa lykkelig som muligt, og gid de almindelige Omtumlinger, aldrig forstyrrer Deres Held.

Deres særdeles hengivne
Rosenkrantz.

Brevet mangler datum, men er påtegnet at det er besvart 9. januar 1811, og må altså være skrevet kort før.

Fra Marcus Gjæe Rosenkrantz.

Christiania d. 14de Maji 1811.

..... Politikens Himmel er svanger med nye Tordenskyer som synes at true Verden med et nyt Uvejr. —

Hvad vil dog omsider Enden blive paa disse endløse Krige?

Jeg gyser ved at see i den nærmeste Fremtid. Den blive hvordan den vil i Almindelighed, saa gid dog vort Fædreland snart maatte komme til nogen Hvile. Vare vi først ude af Stormen, saa maaskee det var muligt ved større Varsomhed og Klogskab, at undgaae paa nye at inddrages i dens Virvel.

Under alle Omstændigheder ønsker jeg mig Vedligeholdelsen af Deres ærede Venskab og anbefaler mig til samme hos Dem og Deres agtværdige Familie.

Deres hengivne
Rosenkrantz.

Fra Marcus Gjæe Rosenkrantz.

Christiania d. 6te December 1811.

Med Kiøbenhavn Posten som ankom igaar modtog Grev Wedel-Jarlsberg og jeg Ordre at rejse snarest muligt til Kiøbenhavn for at indtræde i en Commission, hvis Formand skal være den værdige Ove Malling, der er befalet at nedsættes i Kiøbh. for at gjøre Forslag til Valget af Stedet til det norske Uni-

¹⁾ Generalløytnant, grev Gustav Mauritz Armfeldt, f. i Finland 1757, død 1814. Han hadde i 1790 forhandlet med misfornøyde nordmenn (Yngvar Nielsen: Grev Wedel 1, s. 175). I 1808 som øverstbefalende for den svenske hær mot Norge kunde eller måhända ville han ingenting uträtta, hvarigenom han åter föll i onåd och hemkallades (Hofberg: Svenskt Biografiskt Handlexikon.)

versitetes Anlæg m: m: Det Meere der skal forhandles i denne Commission vil, idetmindste den største Deel deraf, gaae langt over mine saare indskrænkede Kundskaber at bedømme; men om Valget af Stedet til et norsk Universitet troer jeg mig lige saa duelig til at have en Meening som enhver anden af mine Medborgere.

Under de mange Samtaler jeg har haft med Adskillige over dette Emne, men især, besynderligt nok, efter at have læst Wergeland, som saa ivrigen fejter for Christiania som det rette Sted til et norsk Universitet, er jeg bragt til at troe Porsgrund skulde være dertil det bequemteste Sted i Norge. — Dette Steds skønne Beliggenhed; dets større Sikkerhed for fiendtligt Overfald, end nogen anden Kiøbstad i heele Norge; dets betydelige Handel, der dog vel er en Gienstand den norske Studerende aldrig bør tabe af Sigte; den Lethed med hvilken de Studerende fra dette Sted kunne besøge de vigtigste Biergværker i det søndenfieldske Norge; den langt større Lethed med hvilken der kan faaes de fornødne Grunde til Universitetets Bygninger og Hauge, end her; dette og meere; men især (: jeg smigrer i Sandhed aldrig med Overlæg :) Indvaanernes blide Omgangs og Selskabs Tone har bragt mig til ret ivrigen at ønske, at Porsgrund maatte blive det Sted der vælges for det norske Universitet.

Imidlertid er det dog muligt, at jeg henrives af den store Kiærlighed jeg har for den Egn til at oversee hvad der kan være af Vigtighed at indvende mod denne min Meening, saa og at jeg maaskee ej erindrer Alt hvad der kan anføres til Styrke for den.

Jeg ønsker derfor, at De ville anvende Deres sociale og øvrige Kundskaber til at opgive mig Alt hvad De finder der kan anføres for og imod min Meening; hvorved De ville forøge de Forpligtelser til Dem, De ved saa mange Anledninger have paalagt mig.

Forbind mig end meere, højstærede Ven, ved at anbefale mig til Deres Kones Yndest, og vær selv stedse forvisset om den sande Højagtelse med hvilken jeg er

Deres særdeles hengivne
Rosenkrantz.

Til regimentsquartermester Øvre¹⁾.

Christiania den 24 Aug. 1812.

Deres seneste Brev, som jeg modtog i et stort Kollats hos Rosenkrantz i gaar — kjære Øvre — vakte den samme Følelse hos mig og en Deel af mit Sælskab, som naar den i Taage forvildede Søemand øjner en tryk Havn. Indtil

¹⁾ Regimentsquartermester Øvre bestyrte Niels Aalls store bedrift under Aalls fravær.

det Øjeblik havde jeg endnu ikke fattet nogen fast Beslutning om vores Rejse, men jeg tilstaaer Dem, det havde været mig ubehageligt efter denne Omflakken at begynde Rejsen til Kjøbenhavn, omendskjønt den med Hensyn paa Forholdet med vore Naboer kunde have være foretaget med den sandsynligste Tryghed, da Tropperne saavel der som her hjempermitteres, og alle Aspekter spaae en venskabelig Forstaaelse. Nu derimod vender jeg med dobbelt Fryd tilbage til det roelige Brække, naar jeg har skaffet mit Selskab nogen Erstatning for den mislingede længere Rejse.

Hvor længe Rejsen endnu kan vare, kan jeg ikke med Bestemthed sige Dem, men skal jeg gjøre mit Selskab fyldest, vil nok det meste af 14 Dage endnu medgaae. Hidindtil have vi tilbragt et Par Dage paa Hafslund, een Dag paa Moss hos Dv. Chrystie, og her leve vi i en bestandig Svir, saa jeg troer mit Selskab morer sig ret godt. I morgen tage vi ud til Bogstad, hvor vi nok bliver een Dag over. I Dag skulle vi festere? paa Ullevold.

De og Schweder¹⁾ hilses af os alle med

venskabelig Hengivenhed

Niels Aall.

Fra Marcus Gjõe Rosenkrantz.

Christiania d. 9d. Novemb: 1813.

..... Deres Bemærkninger om de sandsynlige Følger for os, ifald Efterretningerne fra Naboerne ere sande, stemmer saa ganske overeens med mine ogsaa, at jeg kun finder dette at tilføie, at jeg øjner endnu et Glimt af Haab for os i Formodningen om, at tvinges den store Mand til at give Slip paa Alt hvad der ligger paa denne Side Rinstrømmen, saa ville de nye Sejerherrer neppe blive eenige om at deele Byttet, og under den Storm derved vil rase igien i det ulykkelige Tydskland vil den store Mand faae nye Anledning til at spille en Rulle, der vil give de øvrige Magter nok at bestille, og tvinge dem, maaskee, til at lade de mod os sammensmidede Planer fare.

Gid dette mit Haab, om Tingene staaer, som der fortælles, maatte blive opfyldt, med saa megen Skaansel for andre plagede Stater som muligt.

.....

Jeg haaber De selv ingen Tvivl har om det oprigtige Venskab og den udmærkede Højagtelse hvormed jeg stedse er

Deres hengivne

Rosenkrantz.

¹⁾ Jens Severin Schweder var ansatt på Niels Aalls kontor.

Til prins Christian Frederik.

19 Novr. 1813.

Maatte jeg end ikke ansee Deres Høyheds naadigste Opfordring i Skrivelse af 17d. d: M: for en Befaling, skulde min Fædrelandsfølelse gjøre mig det til Pligt at modtage det hæderlige Hverv, Deres Høyhed deri naadigst paalægger mig.

Jeg bereder mig derfor paa at møde i Christiania den 15d. næste Maaned med de blideste Ahnelser om Resultaterne af en Plan, som er et nyt lysende Beviis paa Deres Høyheds uafbrudte Opmærksomhed for Norges Tarv.

Planen var å få opprettet en privat lånekasse. På møtet ble det nedsatt en komité på 15 medlemmer til å arbeide med denne plan, og både Niels Aall og Jacob Aall var medlemmer av komitéen. Den største betydning av dette møte lå i at det møtte folk fra de forskjellige landsdeler, og at de utvekslet meninger om landets stilling i det hele.

Fra Stiftamtmand de Thygeson.

Chriania 28 Jan. 14.

Saaledes som vedlagte viser, har ieg gode Aall tilskrevet samtl. Embedsmænd under min Embeds Kreds — til Dem tilføjer ieg: at næsten hele Norge er afstaaet¹⁾ — men —

Kun *Mod, Kraft og Enighed*; samt *fuldkommen Tillid* til vor elskede Prinds Chrían. Fredrik, (og Fremtidens Aarbøger skulle i sin Tid bekræfte Sagnets Sandhed «de kjøbte Huden førend Bjørnen var skudt») — Meer *tør* og *kan* ieg ikke sige Dem *i Dag* — saasnart noget vigtigt indløber skal De strax erholde samme. —

Vær imidlertid fuldkommen roelig ved Dagens talløse — Rygter — husk vor sidste Samtale i mit Bibliotek — har De ej allerede faaet Prindsens Befaling til at komme til Ham om en føje Tid saa faaer De den sikker i Morgen el. Overmorgen. —

Vendsk. Deres

Thygeson.

Amerikanerne har taget den hele Eng. Armee til Fange i Canada!!!

¹⁾ Ved Kieltraktaten avsluttet 14. januar 1814: Norge ble avstått til den svenske konge. Thygeson må med sine ord «næsten hele Norge» ha tenkt på at Færøyene, Island og Grønland ikke ble avstått.

Fra stiftamtmand de Thygeson.

Christiania 4. Feb. 14.

Vedlagt gode Rdmd. Aall alt hvad ieg veed.

*Brock*¹⁾ sagde mundlig: at Stemningen i Khf n. var icke god, og at man under hans Ophold der havde hilst *Jakob von Thyboe*²⁾ med larmende Bifald!!!

Naar noget vigtigt indløber skal De sikker erholde samme — at min Tid er saare knap, behøver ieg vist icke at sige Dem. —

Vor elskede Prinds befinder sig vel og ubeskrivelig lykkelig ved den udeelte Hyldest, som møder ham overalt.

Deres

Thygeson.

Brække ved Skien 8de Februar 1814.

Til prins Christian Frederik.

Med sidste Post modtog jeg først Deres Høiheds naadigste Befaling: at indfinde mig i Christiania, for at gaae Bank-Direktionen tilhaande med Udarbejdelsen af en Plan til Foreeningen af Rigsbanken med den private Laane- og Disconto Casse og jeg skulde allerede have været underveis, naar ikke et Gigttilfælde holdt mig bunden til Stuen.

Saasnart dette giver efter, lyder jeg med ligesaa megen Tilbøielighed som Følelse af Pligt et saa hæderligt Kald.

Underdanigst

Niels Aall.

Det senere såkalte «Notabelmøte» holdtes på Eidsvoll 16. februar 1814. Niels Aall deltok ikke i dette. Han kom på grunn av sykdom først til Christiania etter at møtet var holdt.

Til regimentsquartermester Øvre.

Cha. 11/3 1814.

Desværre seer det ikke ud til, jeg snart skulde kunne aflaste Dem. Men det er min Trøst, at jeg opofrer mig, og mine kjæreste Forbindelser for et elsket Fødeland; mislykkes end mine og de flere virksomme Deeltageres Anstrængelser, beholde vi dog immer den Overbevisning, at have virket for en god Sag.

¹⁾ Ludvig Frederik Brock 1774–1853, stabssjef hos Christian Frederik.

²⁾ Med Jakob von Thyboe er det utvilsomt ment Carl Johan.

Konf: Anker¹⁾ er rejst til Engelland, og Resultatet af denne Mission vil bestemme vores Skjæbne. Generalen²⁾ kommer nok ikke, for det første til at rejse, dog ligger han færdig paa første Vink.

Thygesen og Rosenkrantz ere gaaede til Khavn, for at sondere Terrainet der, ogsaa derfra kunne vi da vente vigtige Efterretninger. Ellers er intet af Vigtighed forefaldet, uden at de Svenske viser sig noget mildere, i det de tillader fri Samfærdsel, og endog tillade Kornudførsel, men som dog nok kun er en nye Snare. —

Vil E. kun være passiv, frygter vi dem ikke.

Hils alle hos Far Blom, Cappelens og paa Brække fra

Deres overlæssede Ven
Aall.

Til regimentskvartermester Øvre.

Christiania 15. Marts 1814.

Min kjære Øvre, jeg føler det med hver Dag meer og meer, at min nye Stilling ikke passer sig for mig. Ved Gud, hvor man tager Feil af mig, naar man troer, at Forfængelighed og Udmerkelseslyst har ledet mig i denne Begivenhed. Troe mig, kjære Øvre, intet uden min Fædrelandskjærlighed og den Nødvendighed, jeg blev sat i enten at erklære mig mod Tingenes nye Forfatning eller aldeles trække mig tilbage, kunde bestemme mig til at opgive Forbindelsen, der gjorde mit Livs Lykke. Her er jeg intet mindre eller meere, end et Slæbebest fra Morgen til Aften. De kan gjøre Dem et Begreb derom, naar De tænker, at jeg nu besørger de Forretninger ved et Par Menneskers Hjælp, som før paaalaae General Toldkammeret og Kommerce Collegiet, og Guderne maae gjerne troe, at nye Koste feje bedst, der øses Ansøgninger, Forestillinger osv. ned paa mig. Gud glæde vores brave Regent, han lader heller ikke nogen hvile af Mangel paa Beskjæftigelse.

Niels Aall var 2. mars 1814 blitt utnevnt til regjeringsråd og sjef for 4. departement samt til 2. medlem av overprovideringsskommisjonen.

Den 19. mai 1814 kunngjorde Christian Frederik at regjeringsrådet skulle føre navn av statsråd.

¹⁾ Carsten Tank Anker (1747–1824), statsråd, eier av Eidsvoll verk, ble sendt av kong Christian Frederik til London for å virke for Norges sak. A. oppholdt seg i London med dette oppdrag fra 14. mars og flere måneder utover.

²⁾ Peter Anker (1744–1832), guvernør med generalmajors tittel, ble sendt av Christian Frederik til London senere i mars for å bistå broren Carsten. På vei til England møtte Anker i Holmestrand Jacob Aall, som sier i sine «Erindringer» s. 370: «Den gamle Mand rystede paa Hovedet ved at omtale sit Ærende og yttrede ikke mindste Haab om et heldig Udfald.»

Til regimentsquarttermester Øvre.

Cha 22 Marts 1814.

Politiske Nyheder er her ingen, uden at der, efter en engelsk Avis af 4 Marts, skal være sluttet Vaabenstilstand imellem de Allierede og Franskmændene, og følger deraf en Kongress, som skal udarbejde en Fredsbasis.

Om Engellands Sindelag mod os have vi endnu ingen paalidelig Efterretning, rigtig nok roser Bladet The Conner under 22 Febr. Norges Beslutning, men private Breve mælde paa samme Tid, at nogle Skibe anholdes. Saa man ikke veed hvad man skal troe. Overalt vil den Gaade først løses, naar vi høre noget fra Anker. Fra Danmark vide vi intet, uden at der gøres kraftige Foranstaltninger til at fremme Korntilførselen til Norge, men aldeles uden Regjeringens Medvirkning.

Til regimentsquarttermester Øvre.

Cha 20 April 1814.

Hvorvidt jeg fremdeles her skal være länkebunden, kommer for en stor Deel an paa Udfaldet af Rigsdagen.

Forbliver Norge en selvstændig Stat, vil jeg for det første neppe kunde rive mig løs; og alle Aspekter synes at bekræfte disse Nationens næsten udeelte Ønsker.

En Minoritet, under Navn af Vestpartiet, fordi dets fleste Tilhængere skriver sig fra Vestlandet, synes rigtig nok at have været af anden Meening. Men de ere overstemte og bidrage nu kuns til at give det store Machinerie en gavnlig Friktion.

Af hvad der allerede er passeret kan man med Grund slutte sig til et indskrænket Monarchie, under vor nærværende Regents, og Nationens valgte Repræsentanters, forenede Styrelse.

Et Skipperrygte har utbredt, at der skal krydse en engelsk Fregat i vore Fahrvande, som siger sig bemyndiget til at opbringe alle Fartøier, det være sig svenske, danske eller norske, da Engelland anseer Freden i Norden afgjort.

Gid det maatte bekræfte sig; saa var vi godt deran.

Fra Anker haves endnu intet. Hvoraf man slutter sig, at Engelland vil simulere, indtil Sagerne paa Fastlandet ere ordnede; hvad der i seneste Tid er foregaaet, veed vi aldeles intet om.

De Svenske vedblive at anvende deels truende deels overtalende Fabricationer for at overrende Norge, men med samme Hæld som hidtil.

I morgen rejser jeg atter til Eidsvold tilligemed de øvrige Raader, og ved Hjemkomsten derfra vil jeg rimeligviis kunne fortælle Dem det endelige Resultat af Rigsdagen.

Ambassaden til England.

«Nous Chretien Frederic par la Grace de Dieu et d'après la Constitution du Royaume, Roi de Norvege, Prince de Dannemarc, Duc de Slesvig, Holstein, Stormarn et Oldenborg

Munissons par la présente:

NIELS AALL

WILHELM F. K. CHRISTIE¹⁾

PETER V. ROSENKILDE²⁾

de Nos pleins pouvoirs pour annoncer à Son Altesse Royale le Prince Regent de la Grand Brétagne (Sa Majesté Empereur des Russies, Sa Majesté le Roi de Prusse, Sa Majesté l'Empereur d'Autriche, Sa Majesté le Roi de France, Son Altesse Sérénissime Prince Souveraine des Pays-bas) que les representans du Peuple Norvégien ont terminé la Diète en établissant la Constitution du Royaume de la Norvége et en Nous offrant la Couronne, Don sacré que Nous avons accepté des mains d'un peuple libre, en jurant de gouverner le Royaume d'après la Constitution et les Lois.

Conformement au Voeu de la Diète Ils porteront de même à la Connaissance de Son Altesse Royale la Déclaration solennelle de la Diète au Nom de la Nation norvégienne: qu 'Elle veut tout indurer pour maintenir et defendre son indépendance, preferant le Sacrefice de ce quelle a de plus precieux et la mort même à l'ignominie et à l'esclavage.

L'adresse qui contient cette Déclaration ainsi que les autres pièces officielles sont enjointes à Notre lettre à sa Altesse royale le Prince Regent de la Grande Bretagne, que les susnommés Envoyés extraordinaires sont chargés de remettre en Ses propres mains et qui les autorise a témoigner à ce Prince comme a la

¹⁾ Wilhelm Frimann Koren Christie (1778–1849), sorenskriver i Nordhordlehn 1809–1815, sekretær i riksforsamlingen på Eidsvoll, stortingspresident, stiftamtmand i Bergen 1815–1825, tollinspektør i Bergen 1828–1849, tok i 1825 initiativet til stiftelsen av Bergens museum.

²⁾ Peder Valentin Rosenkilde (1772–1836), forretningsmand og stadshauptmann i Stavanger, eidsvollsmann, stortingsmann.

Les susnommés Envoyés extraordinaires sont chargés de remettre
 en ses propres mains & que les autorités à témoigner à ce Prince
 comme à la Nation Britannique mon amitié inviolable & la
 Confiance illimitée que le Souverain norvégien & son Peuple voue
 à cette grande & noble Souveraine, qui depuis des temps immémoriaux
 & jusqu'à la dernière guerre s'est montrée l'amie de la
 Norvège, comme en tout temps, le défenseur du droit des gens,
 Droit sacré que la Norvège réclame en sa faveur, à de si
 justes titres

Fait à Christiania le 25 mai 1814

Sur quoi Nous signons la présente en
 y apposant le Sceau des Royaumes.

Christian Frédéric

Kong Christian Frederiks fullmakt av 25. mai 1814
 for ambassaden til England

Nation Britannique mon Amitié inviolable et la Confiance illimitée que le Peuple norvégien et son Roi voue a cette grande et noble Puissance, qui depuis des tems immémoriaux et jusqu'a la dernière guerre s'est montrée l'amie de la Norvége, comme en tout tems, le Defenseur du droit des gens, Droit sacré que la Norvége reclame en sa faveur, à de si justes titres.

Fait à Christiania le 25 mai 1814.

Surquoi nous signons la Présente
en y apposant le sceau du Royaume.

Christian Frederic.

L. S.

v: Holten.

Plains Pouvoir pour: Niels Aall, Wilhelm F. K. Christie et Peter V. Rosenkilde.

De originale fullmakter til de 6 suverener beror i arkivet på Ulefos. Ambassadens oppdrag fremgår av etterfølgende brev fra Christian Frederik til formannen Niels Aall.

Fra Kong Christian Frederik.

Ladegaardsøen 4. Jun. 1814.

Hr. Statsraad Aall.

De seeneste Efterretninger melde i fra Kiøbenhavn under 15de at den russiske, preussiske og østerrigske Gesandt bestemt til Norge der ere ankomne; den engelske nævnes at skulle være en Mr. Cambel men han er ej ankommen. De true meget og som det synes meener Rusland det alvorligt i det mindste mod Dannemark, thi Benningsen¹⁾ med Belejringscorpset for Hamborg er sat under Kongen af Sverrigs Commando som med en Division af den svenske Armee ligeledes tager denne Retning, men iøvrigt ventes tilbage til Sverrig i denne Maaned, 1 Division Svenske marschere giennem Hannover til Pommern. — — — fra Hannover meldes under 10 Maj af *Baron Hardenberg*,²⁾ at han ved

¹⁾ L. A. T., greve af Benningsen (1743–1826), berømt russisk feltherre.

²⁾ Baron Hardenberg-Rewentlow, dansk godseier og kammerjunker. Sønn av den prøyssiske storkansler fyrst Hardenberg. Etter avtale med Christian Frederik skulle han forsøke å tale hans sak ved de européiske hoffer. Se neste brev, instruksen for Struve. (Etter Yngvar Nielsen).

en Samtale med Hertugen af Cambridge har forvissat sig om at Prinds Regenten, Ministrene og det engelske Folk ønsker Norges Foretagende Held. — Han tvivler ej paa at England, Preussen og Østerig ønske at antage sig Norges Sag, kun Kejseren af Rusland ledes af Dronningen af Sverrig. — Denne vil trænge paa i Danmark at jeg skal erklæres arveløs og at Arveretten skal gaae over paa Kronprindsessen og hun skal have Hensigter paa et Ægteskab imellem Kronprindsessen og *hans* Søn, altsaa (mener: Carl Johans sønn) har hun intet mindre isinde end de tre Nordiske Rigers Forening, hvilket udentvilt vil aabne Øjnene paa de andre Magter og styrte ham.

*Consul Konow*¹⁾ i Holland har meldt mig under 6 Maj at han har overleveret mit første Brev til Prindsen af Oranien og funden hos ham som overalt i Holland megen Deeltagelse for Norges Sag. Statssecretairen havde forsikret ham at Rusland, Preussen og England i Hiertet ønskede at Norge maatte soutienere sit begyndte Værk og at de mistroede Kronprindsen af Sverrig, men hvad Rusland angaaer troer jeg det ikke at være Tilfældet. Konow var betænkt paa at gaae over til England —

Hollænderne frygtede for at expedere til Norge siden den svenske Blockade.

Af et Brev fra Etatsraad Davidsens Søn til hans Fader seer jeg at Anker virkeligen har været arresteret i England for 14 m L.St. gammel Gield, som han nok under Krigen har indbetalt til Kongen af Danmark. Det er højst ufor-sigtigt af Anker at udsætte sig for sligt.

Han vil ikke kunne forlade England med Ære uden at betale og hertil maae nok gjøres Udvej herfra eller ved Laanet. Af 10.000 L. St. bestemte til Indkjøb af Klæde ved Riis skal jeg foranstalte endeel stillet til Ankers Disposition. Upaatvivleligen have Svenske Intriguer været virksomme i denne Begivenhed, men skulde det have forspildt hans Credit eller Indflydelse da maatte han hellere vende tilbage. De maa i saa Fald tale directe med Generalen hans Broder.

Af Instructionen som jeg medgav *Struve*²⁾ der rejste til Holland og havde ligelydende Breve med til de allierede Fyrster og deres Ministre vedlægges Gjenpart for at De kan og spørge ham om han har funden Lejlighed til nøjagtigen at udføre sin Commission.

Konsul Konow træffer De rimeligvis ogsaa i England. Ham har jeg ligeledes tilskreven med *Struve* og anbefalet ham at overbringe Brevene til England

1) August Konow (1780–1873), kjøpmann i Bergen, prøyssisk konsul, stortingsmann, ble av Christian Frederik sendt til Holland i 1814 for å virke for Norges sak.

2) Philip Gustav Christoph Struve, født i Hannover 1788, kom til Norge 1813 og hadde en stilling i riksbanken, ble senere byråsjef i Finansdepartementet.

og aflevere dem til Anker, som maa bedømme om de Allieredes Forehavender mod Norge skulde gjøre det fornødent maaskee førend Deres Ankomst at overrække dem. I saafald nævner De ved Overrækningen blot at De er befuldmægtiget at overlevere min Skrivelse af hvilken H. Majestæt eller H. Kongl. Højhed allerede vil have modtaget en Afskrift, men ere de med Struve overbragte Skrivelser ikke overleverede da overleveres hine ikke, men de som Statsraaden medbringer, thi Adresserne ere senere blevne omtrykte med meere Flid. Jeg ønsker Dem en lykkelig Overrejse

velvilligst

Christian Frederik.

Gienpart af den Instruktion som blev givet Herr Struwe til hans befalede Reise i Hans Majestæt Konge Christian Frederiks Ærinde.

Herr Struwe. De søger Lejlighed med et hollandsk Skib, for fra Vestlandet at afseile til Holland. Ankommen der opsøger De consul Konow og overleverer ham Brevet til Prindsen af Oranien.

De meddeler ham tillige alle her udkomne Bekjendtgjørelser og det Brev jeg har medgivet Dem til ham. Skulde Prindsen af Oranien være afreist til Engeland, og Consul Konow ligeledes være fraværende, da sørger De for at Brevet til Prindsen af Oranien saavel som mine Breve til General Anker, som rimeligvis er i Engeland, beforders i bemeldte General Ankers Hænder, gjennem Handels Huset Weddich og Vendel, og et engelsk Handelshuus.

Efter at have indhentet alle Underretninger fra Consul Konow om Statsraad Anker, samt om Kronprindsen af Sverrigs Foretagender, hvilket Alt De maae berette mig med første Skibslejlighed fra Holland, afreiser De til Paris, men hvis De erfarer at Kongen af Preussen, og Statscanceler Hardenberg er i Engeland, da reiser De over Calais og erkyndiger sig nøye om dansk Kammerherre og Hofjægermester Baron Hardenberg Reventlow er reist til Engeland eller ikke, De foregiver at have private Ærinder til ham, følger efter ham og søger ham op; men er Stats Canceler Hardenberg i Paris, saa er han der vist ogsaa, og De reiser da lige derhen, De afleverer i saa Fald Brevene til *Prindsen af Benvent*, *Fyrsten af Metternich*, *Stats Canceler Hardenberg*, *Grev Nesselrode*, saavel som til Baronen selv, i hans Hænder, men er han ikke i Paris, da benytter De det Dem overgivne Brev til *Grev Christian Bernstorff* og overleverer Brevene til ham, hvis han vil modtage dem; vil han ikke modtage dem, da overlades det til Dem selv, at faa dem afleverte efter deres Udskrift til

Vedkommende Minister, men de Breve som De ikke kan faa sikkert afleverede i Paris tager De med til London, hvor De opsøger Baron Hardenberg hvis han til den Tid er der, eller Generalmajor Anker, der da videre maa sørge for Brevenes Afleverelse. At Deres Ærinde er for Mig maa ikke mærkes, førend De har udført det.

Jeg anbefaler Dem derfor Forsigtighed i Deres Udladelser, men da det stundom kan være Dem fordelagtigt, og man dobbelt interesserer sig for Dem, naar man veed De kommer fra Norge, saa hvis dette er Tilfældet da ville De tale som Nordmand med varm Følelse om den Aand der besjæler hele Folket. De ville vogte Dem for svenske Spioner som maae ventes at omringe enhver Nordmand

underskrevet

in fidem copie
Brom(?)

Christian Frederik

Fra Kong Christian Frederik.

Ladegaardsøen d. 5 Juni 1814.

Hr. Statsraad Aall.

Idag morges modtog jeg Tidende om en engelsk Gesandt Mr. Moriers¹⁾ Ankomst til Christiansand; jeg venter ham hertil imorgen og taler nok med ham Overmorgen middag.

Jeg skal derefter strax meddeele Dem Underretning om hvad hans Ærinde ere; man kan vel omtrent slutte sig dertil; thi Engeland begynder formodentlig ogsaa med at true; dog forekommer det mig at være gode Tegn at han er kommen den Vej uden ængsteligen at søge at foreene sig med de andre Magters Gesandtere²⁾; fordelagtigt er det vist ogsaa at tale eene med ham, førend hiines endnu uanmeldte Ankomst.

¹⁾ John Philip Morier, britisk diplomat og privatsekretær hos den britiske premierminister lord Castlereagh, kom til Christiania 5te juni. Hans opgave var å undersøke stemningen i Norge og forklare Christian Frederik og det norske folk at den britiske regjering stod fast ved sine forpliktelser overfor Sverige og ved freden i Kiel. Hans sendelse var bare forberedende.

²⁾ De 4 allierte stormakter hadde imøtekommet Carl Johans henvendelse om å sende en spesiell misjon til Norge, og de 4 stormaktskommisærer kom til Christiania 30. juni med liknende instruksjer som Moriers.

Min Meening er iøvrigt at Deres Sendelse er uafhængig af hvad han bringer, thi hvad her er hændet kan ikke have været bekiendt i Engeland da han forlod dette Land.

Er den engelske Esquadrechefs Svar altsaa gunstigt og Vinden ligesaa da ophold Dem ikke thi afgjørende bliver ej Morriers Sendelse hvis den er ufordelagtig for os førend Efterretning om Deres Modtagelse indløber og førend man erfarer, hvorledes de Meddelelser De haver at medbringe optages af den engelske Regiering.

Favoriserer derimod Esquadrechefen ikke Deres Overrejse da afvent Fredag i Christiansand inden hvilken Tid jeg haaber at De skal have Efterretning fra mig og om et Forsøg som jeg vil gjøre at faae Gesandten til at favorisere Deres Overrejse ved en Skrivelse til Esquadrechefen.

Men selv uden slige Anbefalinger maae De naar det skal være afrejse kun længer vester fra.

Hav den Godhed at meddeele Statsraad Anker Indholden af mit Brev af 4 Juni, jeg faaer ej Tid at sette det i Ciffer men selv hvis De skulde reise over Holland og formenes Adgang til Engeland da meddeel ham det i Ciffer fra Holland tilligemed vedlagte Brev som er i Ciffer saavidt som nødvendigt er; Deres Ciffer og hans er eens.

Daae meddeeler Dem Bestillinger til Uniformer med meere, trættes ikke over deres Mangfoldighed, Lejligheden maae benyttes.

Endnu engang en heldig Overrejse og god Lykke.

velvilligst

Christian Frederik.

Fra Kong Christian Frederik.

Ladegaardsøen d. 6 Juni 1814.

Herr Statsraad Aall!

Jeg ønsker at dette Brev endnu maae træffe Dem i Christiansand thi det bringer Dem en behagelig Tidende skjønt den engelske Afsending Hr. Morrier bragte den Erklæring fra sit Hof (hvilken nok egentligen var bestemt til Rigsforsamlingen) at det maatte blive sine Forbindelser troe og at det følgelig først formaaede at antage sig det norske Folks Lykke og Frihed under den Forudsætning at det erkjendte det svenske Overherredømme — saa fandt jeg dog i Manden selv en særdeles human og blid Mand der inderligen ønsker at mægle til vores Fordeel og paa mit Spørgsmaal om man i Engeland vidste at det var

Nationens eenstemmige Villie eller om man troede, at det var et Partie der handlede her i Norge tilstod han at man derom ikke var synderlig underrettet; men paa min Anmodning lovede han, hvad han erkjendte at være gandske i hans Instruxions Aand at underrette sin Regiering om den sande Stemning saaledes som han troede sig overbeviist at have funden den nemlig at det var Nationens Villie der modsatte sig Foreningen med Sverrig og var han villig til at sende een af sine Secretairer med sin Rapport til sit Hof samt imidlertid at forblive her. Jeg nyttede denne Lejlighed til at bede ham om at sikre Deres Overrejse ved et Par Ord til den engelske Esquadrechef, men i Uvisheden hvor denne maatte være at finde, (thi der er sagde han kun tre engelske Skibe paa Kysten,) tilbød han sig at ville lade sin Brig sejle fra Gothenburg, hvorhen den var befalet, til Christiansand for der at indtage hans Secretair med Rapporten og *Dem tilligemed de andre Deputerede og at overføre dere samtlige til Engeland.*

Det syntes at være ham meget kiert at kunne vise mig denne Tieneste som jeg inderliggen erkjender thi den forskaffer Dem en sikker Overfart og De kommer i rette Tid, thi førend hans Rapports Ankomst vilde Ministrene neppe have indladt sig med Dem, og hvilken god Virkning kan det ej have paa vore Anliggender at see den norske Nations Deputerede saa vel behandlede.

Overhovedet synes hans Forekommenhed i denne Post at vise at hans Instruxioner ingenlunde ere fiendtligsindede men snarere udsonende og han gav lige tydeligen tilkiende at Engeland vist vilde forsøge Alt for at forekomme Blodsudgydelse i Norden.

De andre Hoffers Ministre (om hvis Ankomst det ligeledes fra Sverrig er bleven tyst) vidste han intet om og han erklærede sin Mission at være aldeles særskilt.

Jeg meddeelte ham de her udkomne Publicationer og Adresser samt Kopie af mine Breve til Prinds Regenten og Lord Castlereagh og forestilte ham alt hvad Menneskelighed og Politik kunde tale til Fordeel for Norge hos Engeland og androg jeg særdeles paa Englands Mediation til at gienoprette god Forstaaelse og Forbund mellem Sverrig og Norge hvorved fælleds Fordeel kunde opnaaes og Freden ved de store Magters Garantie kunde sikres; jeg formeente endogsaa at for at vinde Freden maatte Kongen af Sverrig gjerne beholde Tittelen af Konge af Norge, ja om det skulde være kunde en Familiepakt oprettes saaledes at naar den regierende Kongestamme paa Norges eller Sverrigs Trone udsluktes da skulde den anden foreslaaes til Tronfølger; saaledes overlodes Udfaldet til Forsynet og Tiden, og denne kunde maaskee udslette det Nationalhad som nu lægger en uovervindelig Hindring i Vejen for begge Nationers godvillige Forening uden hvilken sandeligen denne kun vilde afstedkomme Øde-

læggelse og begge Riigers Svækkelse til Fordeel for Rusland — men ihvad Engeland som Mægler vil foreslaae da erklærede jeg ham højtideligen at det Norske Folk vilde forsvare sin Constitution og at jeg holdt mig forbunden til at følge den i Rigsforsamlingens Adresse indeholdne Erklæring, hvorefter intet svensk Herredømme godvilligen taaltes. Han har sikkert lagt Mærke til disse Forslag og Andragender om Englands kraftige Mægling og han vil uden Tvivl bidrage sit til at stemme det engelske Ministerium til vores Fordeel hvortil dernæst den sandru Forestilling af Begivenhederne De vil give forhaabentligen vil bidrage meget.

Nu god Lykke, mig synes at Haabet smiler, i det mindste er jeg vis paa at De med et lettere Sind foretager Rejsen og alle Nordmænds gode Ønsker følge Dem.

Endnu maa jeg tilføje at han paa sit gode engelsk viser stor Ringeagt for alt hvad der er fransk og altsaa ligeledes for Ponte Corvo.

Følgende er et Udtog af en Samtale som Haxthausen¹⁾ har berettet mig at have havt med ham og af hvilken en omtrent ligelydende har funden Sted mellem ham og *Holten*.

H. forestilte ham om Engeland ikke skulde være mere disponeret at udrette noget for mig end for Ponte Corvo.

M. svarede: Vous etes dans l'erreur, l'Angleterre ne fait rien pour le Prince royal de Suede mais tout pour la Suède.

H. formeente at dette langt sikrere fremmedes ved at sikre Freden i Norden og forhielp mig til Sverrigs Trone medens Ponte Corvo, som aldrig vil være roelig, anderledes befordredes.

M. Ma foi je suis tout de votre avis au sujet de Ponte Corvo et peur-être notre Ministère pas moins mais comment l'effectuer.

H. meente at Sverrig blot behøvede at kiende hvad de vandt derved nemlig Norge godvilligen og Englands Bistand.

M. Mais la manière de se separer d'avec ce Prince francais?

H. meente han kunde tage til takke med en Øe, et lidet Fyrstendømme, altid meer end der med Rette kunde tilkomme ham.

M. mais il reste encore une grande inconveniance c'est le Prince²⁾ Royal Neveu de l'Empereur de Russie, que faire de lui et de ses pretensions?

¹⁾ Frederik Gottschalck Haxthausen (1750–1825), regjeringsråd og statsråd i 1814, general.

²⁾ Gustaf, prins av Vasa (1799–1877), sønn av Gustav IV Adolf. Etter farens avsettelse i 1809 søkte gustafianerne uten hell å få G. utsett som tronfølger etter Karl XIII. Han døde som østerriksk feltmarskalkløytnant.

H. meente at den svenske Adel dog ikke vilde tage ham af Ruslands Haand.

M. Croyez vous que le Prince Royal de Suede aye une grande partie de la Nation pour soi?

H. mente nei af bestemte Grunde.

M. Oh Mons: on ne peut pas nier que les grandes puissances sont dans un certain trouble qui les egare sur leurs propres interrets. Ils ont pris pour seul objet de terrasser l'influence francaise sous Napoleon et ils oublient ce qui pourrait arriver a un armée ou deux d'ici.

H. meente at Englands sande Interesse miskiendtes hvis det ej søgte at forbinde sig med eller bistaee Norge eller naar det tillod at Norge ved Russisk Hielp blev en svensk Provinds thi da var Rusland Herre baade i Sverrig og Norge, hvilket Morrier bekræftede, sigende: Cela pourrait mafoi bien arriver.

M. fortalte ogsaa med en vis Skadefrohed at Ponte Corvo var bleven saare lunkent modtaget i Paris; man havde aplauderet da han treen ind i Operaen, men hysset da man saae at det var ham — han bemærkede ogsaa at hans Svenske intet havde udrettet i hele Krigen.

Alt dette om det ej er Beviis saa giver det dog tilkiende at Ponte Corvo i de Allieredes, i Englands Øine kun er saare lidet fast i Sadlen; det gjelder uden tvivl kun om at holde ud og staae imod Trusler og Savn for at komme vel igiennem.

Disse Underretninger ville De meddele Anker (og Baron Hardenberg) hvilken sidste De formodentligen træffer i London, thi Kejseren af Rusland, Kongen af Preussen ventedes d. 6te Juni til England og deres Ministre ere rejst med saa jeg ikke tvivler paa at Sønnen *Baron Hardenberg Reventlov* følger Faderen.

Morrier fortalte ogsaa at Partiet mellem Kronprindsessen af England og Prindsen af Oranien var endnu ubestemt.

Jeg har altsaa begaaet en Feil i Brevet til den souveraine Fyrste af Nederlandene, men Afstanden maae undskyldte det — det kan ikke meer ændres forudsat at Struve har naaet Holland.

Jeg nævner mig med Højagtelse Deres

velvillige

Christian Frederik.

Fra kong Christian Frederik.

Ladegaards Øen den 8de Juni 1814.

(Ikke egenhändig men underskrevet af Chr. Fr.)

Herr Statsraad Aall.

Det bliver ved Aftalen. Imorgen sender Gesandten sin Secretair til Gothenborg og med ham kommer Cutteren til Flækkerøe Havn for at indtage Dem; førend Onsdag næste Uge kan det vel neppe blive, hvis Vinden ey særdeles skulle føje. De, og de øvrige Herrer ville være rede til, saasnart Fartøyet ankommer til Flækkerøe, at begive sig ombord inden nogle Timer, thi det er naturligviis vigtigt, at det ey opholdes. Struve behøver nu ikke at vove noget ved, som Coureer, at reise over Holland, men han kan jo følge med Dem som Reisende, og siden bruges til, fra Engeland enten at sendes til Paris til Baron Hardenberg, eller tilbage med Dépêcher fra Dem. De Breve han havde med til Souverainerne og deres Ministre behøve nu ikke at overleveres, naar de bruges, som Chrystie havde med og som vare forsynede med den anden Udgave af Publicationen og Adresserne. Kun de smaae Breve han skulle have overleveret til Hardenberg, og det til Bernstorff, for i Tilfælde at bruges, og det til Konow og Anker, maae medtages. Hvor særdeles heldigt at Reisen nu kan udføres saa sikkert! Copie af Moriers Note, sendt i Couvert til *von Holten* og af dennes Svar, vedføytes til Deres Underretning, og De ville meddele dem til Anker. Den tjener tillige til Rettesnor for Dem. Usigelig meget, maa-skee alt ville vindes hvis Engeland antager det sidste fremsatte Alternativ, thi ved at vinde Tid og Fred i 4 Maaneder, turde meget forandre sig.

De forstaaer mig altsaa, naar Engeland vil mægle et garanteret Forbund, Familiepact, eller noget deslige mellem Sverrig og Norge, naar det vil sikre Norges Constitution under en slig uafhængig, men foederativ Forbindelse med Sverrig, da anseer jeg det for Min Pligt at forelægge disse Vilkaar for en overordentlig Rigsforsamling; men indtil denne kan afholdes, er Constitutionen og Erklæringen af 19de May Min eneste Lov, Rettesnoren for Mine Handlinger. — Ere Vilkaarene billige antagelige for Os, sikkrende Norges Constitution og Uafhængighed, hvortil hører at ingen af Fæstningerne overgives, eller sløyfes, da ønsker Jeg at Engeland maatte tale et bestemt Sprog; hvilken af Parterne, der ey antager disse Vilkaar, er vor Fiende, ønsker Jeg, at det maatte hede.

Den 9de Juni.

Just som Jeg vilde afslutte denne Skrivelse, erfarer Jeg, at Gesandten atter har indgivet en Note, hvilken i Copie vedføytes, men hvis Fordring Jeg ikke kunne billige, thi at bekjendtgjøre en saa officiell og bestemt Erklæring af det Stor-

brittaniske Gouvernement, vilde nedslaae Nationen og binde Hænderne paa denne Regjering, selv om den, oplyst om Tingenes sande Sammenhæng, forandrede sin Beslutning og vilde vise sig mere favorabelt, hvilket Jeg hidindtil har Grund til at haabe. Jeg tog derimod Anledning af hans Yttring, at Jeg havde nægtet at forelægge en Rigsforsamling denne Note, og gjentog efter at have hørt Statsraadets Betænkning, Min Erklæring at jeg i Tillid til, at England vilde fremtræde som Mægler, med lige Agtelse for Folkeretten, som det Norske Folk paakalder, og for denne Nations Lykke, var villig til at sammenkalde et overordentligt Storting, og til strax at befale Valgene til samme foretagne, hvorhos som en nødvendig Betingelse, for at dette skulle kunne sættes og afholdes med Roelighed og for at rettfærdiggjøre denne overordentlige Sammenkaldelse for Nationen, fordredes at Neutralitet, Englands Paavirkning til Indstilling af alle Fiendtligheder fra Svensk Side, og fri Samfærdsel med England, lovedes og tilstodes i de 3-4 Maaneder, inden hvilken Tid intet Storting kan afholdes.

Mundtligen har Gesandten erkjendt denne Betingelse at være billig og indstilt den til sit Hof. Jeg venter hans skriftlige Svar. De maae fremstille den som aldeles nødvendig for Underhandlingerne, som skal kunne lede til et ønskeligt Maal, og for Mig i Min Stilling som Statsbestyrer ifølge Constitutionen paa det helligste bunden ved samme, og ved den seneste Rigsforsamlings afgivne høytidelige Erklæring.

Hvis dette billige Vilkaar opnaaes, da vindes Tid til Fordeel for Os, ja endog for den forestaaende Høst, og da Jeg som Konge, som Fader for Mit Folk, maa ønske at kunne forelægge dets Representanter, hvad Forslag der maatte gjøres af de mæglende Stater, og som ey maatte stride mot Constitutionen og Nationens Ære, saa fandt Jeg det ikke uhensigtsmæssigt at sammenkalde et nyt Storting, saa meget mere som det viiste at man havde Hensyn paa den mæglende Stats Ønske med hvilken Underhandlingerne ey bør afbrydes. Mig synes det er allerede meget vundet, at Gesandten efter sin Note No. 3 er bleven her, at han beforder det Norske Folks Gesandter til England, og viiser sig villig til at mægle. Maatte hans Cabinet kun vorde ligesaa godt stemt for Os, som han er det. Jeg kan ikke faae Tid til at meddele Anker alt hvad Jeg har meddeelt Dem, Jeg overlader altsaa denne Omsorg til Dem, hvorfor Jeg tillige beder Dem, at lægge særdeles Vægt paa hos ham, hvor vigtigt det vil vorde Mig at see ham her tilbage til de forestaaende Underhandlinger. Han kjender hvor Ene Jeg er. Haabe gjør Jeg, at hans Penge-Affairer ved Venners Hjælp og den Norske Regjerings Garantie, som ubetinget gives ham, arrangerer sig saaledes, at dette bliver ham mueligt.

I alle Tilfælde, om alle Magter foreene sig om at tvinge Sverrig og Norge sammen, tænker Jeg paa, om Man ikke kan gjøre det til en Betingelse, at et nyt Kongevalg skal foretages i Sverrig, thi Ponte Corvo kan ey regjere i Norge, ifølge Constitutionen, og det sidste Middel er, som sagt, at kaste sig i Englands Arme. — Hvor fortvivlet det end vil være, tvivler Jeg ikke paa at den Norske Nation foretrækker Kamp mod dem Alle, for Skiændsel og Underkastelse, og dette kan De ikke noksom lade dem høre og føle i Engeland.

Jeg haaber at De vil kunne sende Beretning om Deres Modtagelse, en Deel af de bestilte Sager, ja endog at Anker maaskee vil kunne reise tilbage paa den Cutter som overfører Dem, og som skal bringe Moriers Secretair til Laurvigen. Efterretninger maae De endeligen meddele Mig med ham.

Det forandrede Brev til Prindsen af Oranien vedlægges og vil De, i det usandsynlige Tilfælde at De ey skulde blive tilladt at komme op til London, sørge for, at alle Brevskaber kommer i een af Brødrene Ankers Hænder til videre Besørgelse. Gjennem Kjøbmandshuse, og maaskee ved Struve som Hannoveraner gaaer det vel an i alle Tilfælde.

Christian Frederik.

Fra Kong Christian Frederik.
Hr Statsraad Aall!

D. 10 Juni 1814.

Skulde Formælingen imellem Prindsessen af Engeland og Prindsen af Oraniens Søn finde Sted da overleveres det første Brev, i andet Fald dette som nu medsendes.

De fleere Exemplarer af de franske Bekjendtgørelser leveres til Anker og Hardenberg og Konow.

Christian Frederik

Fra Kong Christian Frederik.

Ladegaardsøen d. 12 Juni 1814.

Vedlagt tilstilles Dem et privat Brev til Storfyrstinde Catharina, Enke efter Prindsen af Oldenburg, som for nærværende Tid befinder sig med sin Broder Kejser Alexander i London udi hvilket Brev jeg har søgt at overtale hende til at interessere sig for Norges Sag hos hendes Broder. Det er altid mueligt at slige Midler kunde virke noget godt derfor maae De ogsaa strax efter Deres

Ankomst søge enten directe at overlevere det eller giennem hendes Svoger Arveprindsen af Holstein Oldenburg som rimeligviis er i London, eller og med Posten kun at det kommer hende i Hænde.

Mr. Morriers Secretair er afrejst i forgaars morgen, saa at jeg ej omtvivler at Cutteren jo snart henter Dem i Flekkerøe.

Kongen af Sverrig er ankommen d. 28 Maj til Carlsrona og ventes efter den 20 Juni til Armeen her paa Grændsen, men jeg stoler paa at Morrier ej tillader ham at brusquere isvrigt er man beredt paa at modtage ham.

Mandtalslisterne ere nu befalet optagne, ifølge Constitutionen ligeledes Valgene i Nordland og Finmarken men de øvrige Valg ere med Hensyn paa disse Provindsers Fraliggenhed i de øvrige Stifter udsatte indtil nærmere Svar angaaende den forlangte Neutralitet i denne Mellemtid indløber.

Saaledes er Løftet til Gesandten og Nationens Værdighed gjort Fyldest. Jeg takker Dem for de trufne Foranstaltninger med *Zeiner*, maatte han blot lykkeligen være kommet over.

Jeg ønsker Dem en lykkelig Rejse

Christian Frederik.

Til Kong Christian Frederik.
Allernaadigste Konge.

Christiansand 13de Juni 1814.

Siden sidste Fredag Middag befinder Chrystie og jeg os her. Rosenkilde, som uvidende om Deres Majestæts allernaadigste Forsorg for Deputationens sikkre Overfart har begivet sig hjem, da man her havde overtudet ham om, at det os bestemte Fartøi ikke kunde blive sejlferdigt førend sidst i denne Uge, savne vi, men der blev øjeblikkelig efter vores Ankomst afsendt en Estafette efter ham, og vi haabe han vil indtræffe, forinden den engelske Kutterbrigs Ankomst. I andet Fald, og hvis Chefen for Cutterbriggen ikke er at formaa til at udsætte Afreisen, ere Chrystie og jeg enige om at nytte Leiligheden og at aftale med Capt. *Stiboldt*, hvorledes Rosenkilde snarligst kunde komme efter. Paa denne Maade troe vi nøjagtigst at opfylde Hensigten af vores Sendelse, da man altid under Paaskud af en pludselig Sygdom kan retfærdiggjøre Rosenkildes Udeblivelse. For imidlertid at være beredt paa alt, have vi anmodet Capt. *Stiboldt* at fortfare med Istandsættelse af det os bestemte Fartøi, som da i Nødsfald kunde benyttes af Rosenkilde, dersom Deres Majestæt skulde finde det fornødent, at han kommer efter.

Efter Deres Majestæts allernaadigste Tilladelse har jeg engageret to Personer til at følge med Deputationen, Den ene er *Doctor Gartner*¹⁾ fra Arendal, en ung Mand med sjældne Anlæg og videnskabelig Iver for sit Fag. Han har forhen opholdt sig i London og Edinburg og har særdeles gode Connexioner der, endog udenfor Lægevidenskabens Dyrkere. Han ønskede meget at gjøre Reisen med for at gjøre sig bekjendt med Lægekunstens sidste Fremskridt i Engelland og derved gavne sit Fædreland, saa jeg tør haabe Deres Majestæt allernaadigst vil bifalde dette mit Valg, saavel som og at jeg har antaget *Coffardie-Capitain Cruuse*,²⁾ een Mand, som med gode Sømandskundskaber forener Handels-Indsigter og en ualmindelig Færdighed i det engelske Sprog. Begge er antagne med den Betingelse at skulle bringe Efterretninger tilbage, saasnart noget af Vigtighed møder Deputationen derover.

Struve afgaar i Dag med et Fahrtoj under Meklenborgsk Flag til Holland, før har han ingen Leilighed funden. Jeg kunde saaledes tilbageholde Brevet til Fyrsten af Nederlandene, paa Grund af Deres Majestæts Yttring om den deri indflettede antiiciperede Lykønskning til Formælingen imellem Prindsen af Oranien og Prindsessen af Wallis. Men enten maatte da Struve have reist uden Brev til Fyrsten af Nederlandene, eller og maatte han her have oppebiet en forandret skrivelse fra Deres Majestæt, og begge Tilfælde ansaa jeg stridende mod Deres Majestæts Hensigt med hans Sendelse. Jeg besluttede derfor at lade ham benytte een Leilighed, som vanskeligen igjen tilbyder sig, da Hollænderne efter Løitnant *Jacobsens* Beretning ere blevne frygtsomme for den fransk-engelske Blokade, og beder allerunderdanigst om Tilgivelse, hvis jeg her imod min bedste Villie skulde have forfejlet Deres Majestæts Biefald.

Hvad *Chrystie* og mig angaaer, da venter vi med Længsel paa den engelske Kutterbrigs Ankomst for at kunne tiltræde det hæderlige Kald, Deres Majestæts Naade har betroet os. Maatte kuns Omstændighederne begunstige vore Bestræbelser, tør jeg haabe Deres Majestæts allernaadigste Tilfredshed, skulde end vore ringe diplomatiske Evner ikke svare til vor gode Villie.

Samtalen imellem General *Haxthausen* og Mr. *Morier*, som Deres Majestæt har havt den Naade at meddele mig, bestyrker den Formodning jeg allerede har næret om det engelske Cabinets Politik med Hensyn til Norge. Imidlertid har den, tilligemed Gesandts Forekommenhed i at tilbyde Deputationen sin Beskyttelse, som i mine Øine bærer det tydeligste Præg af Velvillie hævet mange af de Betænkeligheder, med hvilke jeg begyndte denne Reise, og i Sandhed uden dette Tilbud skulde det have blevet os meget vanskeligt at udføre

¹⁾ Doktor Gartner fulgte med som deputasjonens sekretær.

²⁾ og *Coffardie-Capitain Cruuse* som eventuell kurér.

vort Ærinde, da her vrimler af Krydsere lige til Næsset, og de i de senere Dage have været dristige nok til at sende Barkasser ind i et par Havne her i Nærheden for at udtage Skibe, dog uden Synderligt Held, som Deres Majestæt af indsendte Rapporter sikkerligen allerede vil have bemærket.

Capitain *Stiboldt* har ikke kunnet selv udføre Parlamenteringen med den engelske Escadre-Chef, fordi her gives ingen Authoritet paa Stædet, som kunde give ham Parla-mentaire-Patent, og har derfor ansøgt nye Forholdsregler. Men havde ikke Hr. Moriærs Tilbud gjort denne Foranstaltning overflødig, skulde jeg have anbefalet Capitainen at sende en anden Officeer forsynt med Patent fra ham, i den Formening at Hensigten derved ligesaa godt vilde have været opnaet.

Zejner er igaar afgaaet her fra; men neppe var han borte, førend et expresse Bud bragte et Brev til ham fra *Assessor Krogh*¹⁾, og da man formodede af Vindens Beskaffenhed, at Zejner endnu laa i en Udhavn, blev Brevet sendt derhen tilligemed en Skrivelse fra Capitain *Stiboldt*, som overlod det aldeles til ham at tage en Beslutning, han fandt meest stemmende med Kroghs Meddelelser. Brevene traf ham, og han fortsatte sin Reise, og glad blev jeg ved denne Underretning, da jeg ikke tvivler om, at han, de strenge Forholdsregler til Trods, man i Danmark giver sig Mine af, jo finder Udgang. Det eneste, der i mine Tanker voves, er, at Fahrtoiet, hvormed han afgik, anholdes, men dette Offer syntes mig man skyldte Kjellerups Iver for Norges Sag.

I Skien var jeg ikke saa lykkelig at kunne skaffe Zejner engelske Vexler eller Creditiver, kuns i Arendal fik han £ 500 St. i Vexler, £ 300 af Dedekammerne og £ 200 af et Par andre Kjøbmand. For Resten fik han alle Riksbanksedler, fra 1813, som vare ombyttede i Skien, Porsgrund, Risør, Arendal og Christiansand, saa han dog medbringer en god Slump Betalingsmidler.

Lieutenant *Jacobsen*, som bragte General *Anker* over til Amsterdam, beretter, at de havde den heldigste Overreis, og at Generalen var reist over Rotterdam til London. Han beretter tillige, at nogle Dage førend hans Afrejse, blev det paa Amsterdams Børs bekendtgjort, at Norge af Engelland og Sverrige er blokeret, og de Handlende advaret mod alt Samkvem med Norge. Ikke desto mindre syntes han hos de hollandske Publikum at spore de bedste Ønsker for Norges Selvstændighed.

I Arendal, hvor jeg opholdt mig i nogle Timer, viste Gemytterne sig stemmte for den gode Sag, her derimod er Meningerne mere delte, imidlertid troer jeg hos de mest oplyste Folk at have opdaget ædle Tilbøieligheder skjøndt parrede med nogen Tvivl.

¹⁾ Christian Krogh (1777-1828), assessor i Trondhjems stiftsoverrett fra 1804, professor, statsråd 1814. Han opholdt seg fra mars 1814 i Danmark for å kjøpe korn.

Men højst overrasket er jeg bleven ved at overttydes om, at her paa Landet virkelig er Mangel paa Levnetsmidler. Her i Christiansand klynker man overlydt, i Arendal er større Beholdninger af Korn, men de Handlende vægrer sig ved at sælge af Frygt for at sætte Byen selv i Forlegenhed. Under disse Omstændigheder vover jeg til Deres Majestæts allernaadigste Beslutning at indstille om ikke 1000 Tønder af det til Øster-Risøer for offentlig Regning ankomne Korn maatte overlades Nedenæs Amt til Disposition. Derved tror jeg Mangelen ved Hjælp af Fiskeriet betydeligen vilde forminskes, og mange Tusinders Velsignelser vilde bestyrke Nationens Tillid til Deres Majestæts landsfaderlige Regimente.

Himlen velsigne Deres Majestæts uafbrudte Bestræbelser for Norges Hæder og Held. Taknemmelig vil dog enhver retsindig Normand i Deres Majestæt erkjende det Redskab, hvoraf det algode Forsyn især har benyttet sig til Norges Befrielse fra et skjændigt Slaveri, og enhver oplyst Verdensborger vil fryde sig over Menneskerettighedernes Sejr. Alltid vil Deres Majestæt finde en ivrig Fædrelandsven, og en tro Undersaat i

Deres Majestæts
 allerunderdanigst
 hengivne
Niels Aall.»

Christiansand 13 juni 1814.

I Arbeidet med at lukke dette brev modtog jeg Deres Majestæts allernaadigste Meddelelser ved Lieutnant Holbye. Den truende Karakter Hr. Moriers officielle Noter antydede mistrøster mig ikke; Jeg anser denne som en Virkning af de vrangte Begreber, det har lykkedes de svenske Udsendte at bibringe det engelske Cabinet om det norske Folks Sindelag, men som ved Fremlæggelsen af de ubdragelige Kjendetegn paa Nationens almene Ønske, Deputationen har i Hænde, vil hæves.

At Deputationen derpaa vil anvende de yderste Bestræbelser, derom haaber jeg Deres Majestæt forud er overbevist, og end nærer jeg den blide Forventning at kunne bringe Deres Majestæt og vore fædrelandsksindede Landsmænd behagelige Efterretninger.

Struve er i Nat Kl. 2, afsejlet med Meklenborgeren, og jeg haaber uden Skade for Sagen, da det dog vilde være ønskeligt, om man i Engelland fik et Nys om vores Komme, og vi desuden gjorde ham opmærksom, at hvis han skulde erfare,

at Formælingen endnu ikke var bragt i det reene, skulde han søge Anledning at undskylde Feiltagelsen med vores isolerede Stilling, og den ved Sverriges grusomme Politik hæmmede Samfærdsel med Fastlandet.

Chrystie og jeg bereede os paa øjeblikkelig at følge den engelske Secretairs Vink, og jeg igjentager den paa mine Fædrelandsfølelser ligesaa meget som paa min fulde Overbevisning grundede Forsikring om min ubrødelige Hengivenhed.

Allerunderdanigst

Mandag Middag den 13 Juni.

Niels Aall.

(Originalen i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Til den britiske eskadresjef.

The Undersigned Deputies from the late Norwegian Diet, are charged with the honorable function of presenting to the British government the unanimous resolution of the People of Norway, to defend the natural rights of an independent nation at the expence even of its dearest interests, and for that purpose to implore the support of the most wealthy and generous nation.

With this view said deputies make free to invoke the protection of the Commander in chief of the british Squadron, cruising off the coast of Norway, against the violence of an overpowering enemy and form their hopes of that condescendency on the engagement of the british Ambassador Mr. Morier, of giving them a passage by the return of his British Majestys Brig, that brought him hither, but which unfortunately was missed, as well as on the proponensity of every true Briton to promote the sake of justice and humanity.

We are with great respect and with the expectation of a favourable answer at

Christiansand this 15 of June 1814.

Aall.

Chrystie.

Rosenkilde.

To

The Commander in chief of the british squadron cruising off the coast of Norway.

Etter en kopi skrevet av Niels Aall i det danske riksarkiv (geheimearkivet).

Til Kong Christian Frederik.

Christiansand 15de Juni 1814.

Allernaadigste konge.

En højst ubehagelig Hændelse nøder mig til at sænde Deres Majestæt denne Stafette.

Den skjønne og sikre Udgang Deres Majestæts Godhed og den engelske Gesandtes Velvillighed havde aabnet Deputation til Engelland, er fortabt, dog uden at vi kunne bebrejde os den ringeste Forsømmelse. Tilfældet var: I Middags Kl. 12 hørtes et par svære Kanonskud fra Søen og man bragte i Erfaring, at en fremmed Kutterbrig stod ind til Landet; jeg begav mig strax paa Telegraphstedet, var der Kl. 1, og saa en Cutterbrig med parlamentair Flag omtrent en Miil fra Landet.

Jeg tvivlede nu ikke længere om, at det var vores Mentor, ilede derfor tilbage og gjorde alting færdig til Afreisen. Strax efter indløb en Rapport, at Cutterbriggen med fulde Sejl holdt ind paa Havnen; nu troede vi os aldeles sikre paa hans Komme; imidlertid blev der gjort Anstalt til Baad at føre os ud til Flekkerø, hvor vi efter Deres Majestæts allernaadigste Bestemmelse ventede at gaae ombord. Endelig kom en Lodsbaad Kl. $\frac{1}{2}3$ med et Brev til Hr. Morier og et mundtlig Bud, at Captain Luccas oppebiede os $\frac{1}{2}$ Miil i Søen og vilde vente i 3 Timer. Nu indskibede vi os uden Ophold, men da vi Kl. $5\frac{1}{2}$ var komne 1 Miil omtrent fra Byen mødte en Officer os og meldte, at Cutterbriggen allerede var sejlt, og nu saa vi den fortsætte sin Cours med frisk Vind og alle Sejl satte til i 1 til 2 Miles Afstand.

Det var altsaa en positiv Umulighed at indhente ham og vi vendte yderst nedslagne tilbage.

Siden har vi erfaret af Lieutenant Doran, som laae ved Flekkerø med en Division af Canonbaade, og havde været ombord hos Englænderne, at Lodsbaaden var gaaet fra Briggen Kl. mellem 1 og 2, men da den kuns havde et par Mænd og Vinden ikke var aldeles gunstig, naaede den ikke hid før Kl. henimod 4. En Officeer, som fra Captein Didrichson øjenblikkelig blev sendt for at complimentere Captein Luccas, og melde ham vores hurtige Komme kunde ikke mere naa ham.

Heraf bør jeg slutte, at den engelske Capt. virkelig ikke ønskede at bringe oss over, og at de Miner han dertil gjorde blot vare Formaliteter og næsten skulde jeg troe, at den svenske Nedrighed ogsaa har havt en Rolle. Havde det været Mandens alvorlige Hensigt at tage os med, maatte han have sendt sin Baad, eller i det mindste en skriftlig Melding om hans Ankomst, ikke at tale om, at almindelig Høflighed vilde have diceret denne Fremgangsmaade.

Men ingen af Deelene skeede, og vi efterlodes i den ængstelige Uvished, hvad vi i dette Dilemma bør foretage os.

Imidlertid havde vi besluttet i Morgen at skikke en Parlamentair ud til den engelske Escadrechef, tilkjendegive ham vort Ærinde, og paa Grund af Hr. Moriers uopfyldte Løfte, utbeede os hans Beskyttelse til Rejsen.

Indvilges denne os, indskibe vi os, saasnart det Skib, som nu er sat i Arbejde, er færdigt.

I andet Fald oppebier vi Deres Majestæts allernaadigste Forholdsordre og indstiller allerunderdanigst, om det ikke maatte findes passende at formaa Hr. Morier ved et Sikkerhedspas eller en Ordre til Escadrechefen om at beskytte vores Sendelse.

Maatte denne vores Beslutning finde Deres Majestæts allerhøjeste Bifald, og maatte denne med den nøgne Sandhed overensstemmende Fremstilling af denne ubehagelige Begivenhed betage Deres Majestæt enhver Tvivl om den Iver og Beredvillighed, hvoraf Chrystie og jeg, endnu er Rosenkilde ikke kommen hertil, føle os beskjælede for at udføre det vigtigste Hverv, Deres Majestæts allernaadigste Tillid har betroet os.

Jeg bør ikke lade ubemærket, at her vrimler af Krydsere, saa det er næsten umuligt at undgaa deres Opmærksomhed. Struve, som Deres Majestæts seneste Ordre ikke naaede, er efter en Rapport fra Vestkysten formodentlig opsnappet.

Uden nogen Beskyttelse lader sig derfor Rejsens heldige Udfald neppe tænke.

Med den inderligste Hengivenhed

Allerunderdanigst

Aall.

Originalen i det danske riksarkiv (geheimarkivet).

Til Kong Christian Frederik.

Christiansand den 15 Junii 1814.

Efterat dette var fuldført, modtog jeg Deres Majestæts allernaadigste Skrivelse under 12. d. m., og skal, saasnart jeg naaer min Bestemmelse, nøjaktigen opfylde dets Indhold.

Allerunderdanigst

Aall.

Til Kong Christian Frederik.

Christiansand den 17 Junii 1814.

Allernaadigste konge.

Omendskjønt jeg og mine Meddeputerede føle os beroligede ved Overbevisningen om Deres Majestæts milde Bedømmelse, troer jeg til vores Retfærdiggjørelse i Anledning af den mislingede Overfart med den engelske Cutterbrig at burde indberette nogle senere, end min allerunderdanigste Rapport om denne uheldige Begivenhed, opdagede Omstændigheder.

Lodsen som blev udsendt til Cutterbriggen beretter: At han Kl. 12½ Middag kom ombord til ham, Kl. 1 afsendte Capitainen Luccas ham med Budskabet til os, og Brevet til Hr. Morier, med den Besked, at han vilde vente i 3 Timer efter os udenfor Flekkerø. Da Lodsen gjorde ham opmærksom paa, at han sandsynligen ikke inden 3 Timer kunde naa Christiansand, tog han ham paa Slæbetouget et kort Stykke, og lovede at bie til han kom ud igjen. Imidlertid gikk Capitainen efter Maanedslieutnant Dorans Udsigende, som strax efter kom ombord i Briggen, ud til de krydsede Krigsskibe og da han derfra kom tilbage Kl. 4½ Eftermiddag, var han ikke at formaa til at bie. Det var os saaledes en positiv Umulighed at have benyttet denne Anledning, med mindre vi havde lagt i Flekkerø, da han viste sig udenfor.

Overalt nærer jeg det Haab, at Deres Majestæt allernaadigst fritager os for den ringeste Forsømmelse af vor Pligt i denne Anledning, naar Deres Majestæt allernaadigst tager Hensyn paa, at Lodsbaaden først henimod 4 kom til os med Budskabet, at vi Kl. 4½ satte ud, og dog ikke kunde foretage Rejsen, førend vi havde Vished om, at det virkelig var den forventede Brig, og at det var dens Bestemmelse at medtage os.

Jeg frygter immer, at Capitainen har stødt paa svensksindede Raadgivere under den Conference han havde med de øvrige Krigsskibe.

Den gode Efterretning bragte dog Lieutn. Doran fra ham, at den engelske Fregat, som i nogle Dage har holdt sig herudenfor, medens Capitain Luccas var ombord hos ham, havde faaet Ordre ikke at gaae ind i nogen norsk Havn, ikke at molestere noget norsk Fartøj, og at behandle de norske Cutterbrigge med Agtelse, saalænge de ikke gave noget Skud paa ham. Denne Ordre troede Capitainen at være en Virkning af Ankers Underhandling, og yttrede forøvrigt megen Uvillie mod de Svenske.

Igaar Morges affærdigede jeg et Brev til Escadrechefen herudenfor, men igaar var Veiret saa taaget og stormende at det var farligt at opsøge ham, og i Dag har ingen Krydsere vist sig ved Kysten saa vi endnu intet Svar have faaet, imidlertid vedlægger jeg herved allerunderdanigst Afskrift af dette Brev.

Rosenkilde er igaar ankommen fra Stavanger, og fortæller at ogsaa paa den Kant af Landet viser sig mange Krydsere, saa han anser det ligesaa farligt, at gaae ud derfra, som fra dette Stæd.

Begunstiger altsaa ikke Escadrechefen herudenfor vores Overfart, have vi besluttet at oppebie Deres Majestæts videre allerhøjeste Forholds-Ordre.

Allerunderdanigst

Aall.

Originalen i det danske riksarkiv (geheimarkivet).

Ladegaardsøen den 20. Juni 1814.

Fra Kong Christian Frederik.

Hr. Statsraad Aall!

Ikke mindre bekymret end De blev jeg ved Modtagelsen af Deres Brev af 15 hujus.

Jeg frygter for at Hændelsen ikke alleene har havt sit Spil i det feilslagne Forsøg paa at skaffe Dem en sikker Overreise. Det vil vise sig, hvis Gesandten paa min gjentagne Opfordring om et Salvum conductum for Dem nægter eller giver samme.

Han er nu fraværende, til Frederikshald, men jeg venter hans Svar i morgen Aften. Dette maae De oppebie men imidlertid bør i Stavanger hvis denne Havn ej er blockeret eller i manglende Fald i Bergen skaffes Lejlighed for et Skib der for Regjeringens Regning maae føre Dem over. Fra Christiansand nytter det ej at afsejle.

Jeg erkiender at det aldeles ikke er De Hrres Skyld at Overrejsen i saa Maade forsinkedes, maatte blot Sikkerheden kunde opnaaes.

Rosenkilde vil jeg haabe nu at have mødt Dem efter Bestemmelsen.

Om Struwes Opbringelse skaffer De mig vel om mueligt nærmere Underretning.

velvilligst

Christian Frederik.

Ladegaardsøen 22 Juni 1814.

Fra Kong Christian Frederik.

Hr. Statsraad Aall!

En for igaar Aftes modtagen saare lang Depeche fra Statsraad Anker har opholdt dette mit Brev til Dem een Dag, jeg ønskede gierne at svare ham ved denne Lejlighed.

Hans Depeche indeholdt saare meget interessant; han har de fortreffeligste Connectioner og har støbt Kugler for Lord Grey til hans udmærkede Tale i Parlamentet.

Hans Arrest for Gield har aldeles ikke skadet hans politiske Stilling; Jeg troer det altsaa gavnligt at han endnu bliver der og har henstilt det til ham saa længe han finder det nyttigt og ej Underhandlinger af Varighed drives i Norge — Generalen holder sig aldeles i en privat Stilling i London det skulde altsaa være Statsraaden der skulde producere Dem; men han er som Negociateur fra Norge ej antagen i de ministerielle Cretser, jeg troer altsaa at Deres og de to andre Herrers Mission maae ansees speciel efter Deres Instructioner og at ikkun *Deres* Navne bør indføres i Fuldmagterne.

Skulde Omstændighederne paa Stedet og især den Avis som enten Statsraaden eller General Anker maatte have erholdt imidlertid gjøre det tilraadeligt at een af dem tog Deel i Ærindets Udførelse da følges Instructionen i saa Henseende i hvem af dem det saa maatte blive. — Det er mig magtpaaliggende at Statsraad Anker forvisses om min usvekkede Tillid til ham som han saa højligten fortjener. Han er endnu i Relation med Ministrene og sendes ej bort, uagtet de Svenskes Bestræbelser i saa Henseende. Han har i en officiel Skrivelse til en af Under Statssecretairene paa given Anledning yttret sine Tanker derhen at en engelsk Mediation maatte begynde med Vaabenstilstand og at slig mild og retfærdig Adfærd vist var den eneste at vælge for at bringe Norges Anliggender til et ønskeligt Resultat. — Det samme som erklæredes i Noten til Morrier, — hvis Sendelse jeg tør troe tildeels at være en Følge af Ankers Forestillinger.

For Dem min kiære Aall og Deres Colleger er ingen Tid at tabe. Morrier kan ej give Licence, som han frygter ej respecteres af de svenske, vil den engelske Esquadrechef altsaa ikke beskytte Deres Overrejse naar De ombord i et Skib med Parlamentaire Flag og efter foregaaende Aftale giver sig i hans Vold eller vil han ej, ligeledes efter foregaaende Aftale opbringe Deres Skib til Engeland; da rejs lige til Bergen, tag sans facon det første det bedste Skib en god Sejler til Holland eller Engeland, lad Dem convoyere ud i aaben Sø og sejl saa paa god Lykke og Fromme, Svenske møder De ej paa denne Vej. Tab intet Øjeblik. —

En Adresse for en hurtigsejlende Hummerskude som bragte Snedorf hid vedlægges, men er ingen Hummer fangede til Rejsen saa varer det for længe og fra Bergen kan man sejle med Sikkerhed uden Licence. Morrier selv raadede dertil.

Jeg skal hvis Trælastskibene inden faae Dage afsejle fra Schensfiorden beordre dem at anløbe Christiansand for det usandsynlige Tilfældes Skyld at De endnu skulde være der.

Men de svenske har gjort Vanskeligheder for den engelske Commissionair at reise ind til Gothenborg hvor Licenserne ere tilbageholdte, hvorover Morrier er opbragt.

De længe ventede Commissarier fra de Allierede Magter komme hertil næste Uge; de faar samme Svar som Morier, skulde end Krigen blive en Følge deraf, men jeg kan ikke handle anderledes, min Overbeviisning siger mig det.

Gesandten har været meget tilfreds med sin Rejse til Frederikshald og med Tank. Han har undslaaet sig for at have en Samtale med en svensk Afsending.

Brevet til Feldmarschal Blücher leveres, om De saa behager, i Statsraad Ankers Hænder.

Tør jeg bede Dem hilse Chrystie og Rosenkilde og stedse at troe mig Deres

forbundne og velvillige

Christian Frederik.

Vedlagte Breve til Lieut. Doran skaffer Dem Assistance og Convoy ud i rum Søe — For Fartøj maae De selv sørge ved at skrive maaskee til Rolfsen. Jeg maae særdeles paalægge Dem ej at tilintetgiøre Brevene til Hofferne og Ministrene selvom De bliver opbragt; De finder maaskee Lejlighed til dog at faae dem læst; og skulde De anløbe en engelsk Havn men ej blive admitteret eller tilladt at rejse til London da maae De for gode Ord og Penge hos Kiøb-mænd eller Embedsmænd formaae dem til at besørge samtlige Breve til London i Ankers Hænder enten directe eller igiennem Hornemanns Huus. — Det er altfor vigtigt at de kommer frem — En betroet Mand af Besætningen kan sagtens foregive Sygdom og komme i Land, hvis slige Paaskud skulde behøves, men det troer jeg ikke.

Det er ret vel at *Doct. Gartner* følger med.

Christiansand 24 Junii 1814.

Til Kong Christian Frederik.

Allernaadigste konge.

Neppe følte den i Asiens Ørkener vandrende Muselmand højere Glæde ved Synet af et klartspringende Kildevæld, end jeg og mine Rejsefæller ved Modtagelsen af Deres Majestæts allernaadigste Skrivelse under 20. ds.

Den vidner ikke blot, at Deres Majestæt billiger vor Uskyld i Tildragelsen med den engelske Cutterbrig, men den er et nyt Bevis paa de milde Grundsatninger, der lede Deres Majestæts Domme over menneskelige Handlinger, og lægger nye Kraft til den Iver og Hengivenhed, hvormed enhver af os saa inderligen ønskede at befordre Deres Majestæts landsfaderlige Planer for vort Fædrelands Hæder og Held. Maatte kuns de udvortes Omstændigheder begunstige disse Planer, og maatte det Menneskeheden nedværdigende Uhyre, Politikken, give Plads for Moralens retmæssige Herredømme.

O! da ville Deres Majestæts ædle og høimodige Opofrelser lønnes med det fortjente Navn af Norges Befrier.

Endnu har det ikke lykkedes os at faa en Parlamentair ud til de engelske Crydsere; de holde sig 5 à 6 Mile i den senere Tid; kuns Svenske nærme sig nu og da Kysten for at spejde, og med disse har man ikke tordet indlade sig. Hvad der ellers mest skrækker os er eenstemmige Efterretninger om en Mængde svenske Capere, som krydser i en Afstand af 4 til 6 Mile fra Lindesnæs, og som det altsaa er næsten umuligt at undgaa, og af hvilke man endog kunne befrygte personlig Mishandling. Efter Beretninger fra Vestkysten krydser der en Caper uden for Lister og en svensk Fregat paa Bergens Leed. Det synes altsaa som Blokaden er gjort temmelig fuldstændig, dog turde det maaske lykkes os at undgaa denne strenge Opsigt, naar de tre Cutterbrigger, som nu have sin Station her paa Kysten, kunde ledsage os 4 a 6 Mile i Søen, og saaledes bringe os uden for Capernes Rækkevidde. Men herom skulde vi nærmere conferere med Captein Lund, som commanderer disse Brigge, naar Deres Majestæts endelige Bestemmelse indløber.

Vi ere forresten færdige paa første Vink at afseile og stole paa vor gode Sag for Udfaldet.

Om Struve er der ingen anden Efterretning, end den jeg i mit seneste allerunderdanigst indberettede.

Et hollandsk Skib, som var tilladet i Arendal blev i forrige Uge taget af en svensk Caper 4 Miile af Næsset; men Mandskabet tog det tilbage igjen og ind-

bragte det til Fahrsund, og af de dermed indbragte 3 Fanger har man Efterretningen om de mange svenske Capere.

For Resten veed jeg intet at berette Deres Majestæt fra disse Egne. Derimod cirkulerer her de meest usammenhængende Rygter fra Østlandet, som vi dog saa godt vi kunde søge at betage deres Virkning paa Folkets Stemning.

Jeg anbefaler mig allerunderdanigst

Aall.

(Originalen i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Fra den britiske eskadresjef.

His Britannic Majestys Ship Venus off
Christiansand 27 June 1814.

Gentlemen!

I have to acknowledge the receipt of your letter dated Christiansand 15 Inst, in which you beg me, to provide you with protection for your voyage to England, having been appointed by the Norwegian Diet as Deputies to present to the British Gouvernement several resolutions of the Norwegian People etc. etc. etc.

In answer to which I am happy to say, I feel it my duty to meet your wishes, and that one of the vessels under my command shall be dispatched in a day or two for Leith with directions for her commander to receive you on board for a Passage to that Port.

I have the honour to be Gentlemen

Your obedient Servant

Mackenzie

Commanding his Britannic Majestys
Squadron on Blocade of Norway.»

To the
Norwegian Deputies charged with a mission
to England.»

(Avskrift i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Fra den britiske eskadresjef.

His Britannic Majestys Ship Venus off
Christiansand 28the Day of June 1814.

Sirs!

I have the honour to acquaint you that agreeable to my promise of yesterday, His Britannic Majestys Brig Sheldrake, will be off Christiansand to morrow about noon, for the purpose of receiving you for a Passage to Leith.

I have the honour to be
your most obedient
humble Servant

Mackenzie.

Comm. his Britannic Majestys Squadron on
Blokade of Norway.

To the Norwegian Deputies appointed
to take charge of a Mission to England.

(Avskrift i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Til Kong Christian Frederik.

Christiansand 28 Junii 1814.

Allernaadigste Konge.

Efter flere forgjeves gjentagne Forsøg paa at komme i Underhandling med Chefen for den engelske Escadre herudenor, lykkedes det Maanedslieutnant Doran igaar Eftermiddag at bringe Capt. Mackenzie af Fregatten Venus det Brev fra Deputationen, hvoraf jeg allerunderdanigst har sendt Deres Majestæt en Afskrift.

Det saare behagelige Svar vi derpaa i gaar aftes Kl. 12 modtog, giver jeg mig den Frihed i Copi at vedlægge. Vi skynder os nu af alle Kræfter for at benytte dette overordentlig gode Tilbud og tage strax ud til Flekkerø for at være paa reede Haand, saasnart Briggen nærmer sig Landet, overbeviste om, at den engelske Høimodighed ikke kan tillade sig et saadant Kunstgreb paa denne Maade at ville lokke os i Snaren.

Den lille Affaire med den svenske Barcasse, som i Søndags blev taget, gav Anledning til den lykkelige Vending i Vores Stilling, Styrmanden, som forestod Togtet, gav os de Kjendemerker paa den engelske Fregat, som veiledede

Dorans Undersøgelser. Det vilde ellers have været meget vanskeligt at finde denne Fregat, da der efter Escadrechefens Yttring til Doran, krydser foruden 2 svenske Fregatter og en Brig en russisk Fregat, og en engelsk Brig foruden Fregatten.

I øvrigt tilkjendegav Captein Mackenzie den mest levende Interesse for Norges Selvstændighed, hvorhos han dog advarede mod en haard Kamp, da de allierede Magter vare bestemte til at paastaa Afstaaelsen, og sagde, at han nu havde Ordre at opbringe alt, som kom fra eller gik til Norge, endog de norske Brigger; om dette sidste har jeg anmodet Captein Didrichson at underrette vedkommende Brigchefer.

En Time førend vi modtog Capt. Mackenzies Brev indløb mig Deres Majestæts allernaadigste Skrivelse med Lieutenant Brynie, hvis Indhold tilligemed de os givne Forholdsregler med samvittighedsfuld Nøyagtighed skal blive opfyldt.

Himlen beskytte Deres Majestæt og begunstige Deres Majestæts højmodige Anstrængelser for Norges Hæder og Hæld, saa vist som jeg og mine Rejsefæller af yderste Evne ville stræbe at befordre dette store Øjemedts Opnaaelse.

Under alle Omstændigheder vil Deres Majestæt i mig finde en Dem med fuld Overbevisning og uforanderlig Hengivenhed

Allerunderdanigst hengivne

Undersaat

Aall.

Zeiner ligger desværre endnu i en Udhavn her i Nærheden.

Jeg bør ikke lade ubemærket at Captein Didrichson, som commanderede Roeflotillen her, har vist megen Aarvaagenhed og Conduite ved Palamenteringen, og at Lieutenant Doran med Raskhed og Overlæg har udført dette Hverv.

(Originalen i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Til Kong Christian Frederik.

Flekkerø den 29 Junii 1814

Allernaadigste Konge.

Kl. 11 Formiddag.

Efterat vi havde modtaget det gunstige Svar paa vores Adresse til den engelske Escadrechef, hvoraf jeg under Gaars Dato allerunderdanigst meddelte en Afskrift ilede vi til dette Sted for at være reede paa første Signal. Her modtog vi det saare forbindtlige Brev fra bemeldte Escadrechef hvoraf indsluttet følger

Afskrift, og som jeg har troet vilde interessere Deres Majestæt, da det bær umiskjendelige Preg af den engelske Nations Velvillie mod Norge. Maatte kun den forhærdede Politik ikke være døv mod Menneskelighedens Stemme, tør vi af denne Adfærd gjøre os de behageligste Slutninger.

I dette Øieblik seer vi det aftalte Signal fra Briggen Shelldrake $\frac{1}{2}$ a $\frac{3}{4}$ Miil i Sæn, vi indskiber os derfor uopholdelig i en Lodsbaad og haaber, at vores næste Indberetning skal være datered fra Leith.

Paa egne og Meddeputeredes Vegne

Allerunderdanigst

Aall.

(Originalen i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Til Kong Christian Frederik.

Leith i Skotland den 9 Julj 1814.

Allerunderdanigst opfylde vi herved den behagelige Pligt at indberette Deres Majestæt vores Ankomst til dette Sted.

Skiønt under en næsten uafbrudt Kamp mod ugundstige Vinde bragte dog vores brave Matroser os hid i otte Dage efterat vi havde forladt Christiansand.

Saasnaart vi vare ankomne paa Rehden addresserede vi en Note til Admiral Hope, som er Høistcommanderende for den her liggende Esquadre, af det Indhold vedlagte Afskrift viser. Vi erholdt derpaa det Svar hvoraf ligeledes hermed følger Copie, og overlode os derefter til den behageligste Forhaabning om Udførelsen af vort Ærinde, men neppe vare vi stegne i Land førend den øverste Toldbetient herpaastedet indfandt sig og spurgte efter vore Passe, og med hvilken Tilladelse vi vare landede — Vi fandt det ikke passende at forevise denne Person vores Fuldmagt, og lode os derfor nøie med at forelægge ham Admiralens Brev, det vi maatte ansee som tilstrækkelig Autoritet for os — Dette syntes Manden at erkiende, men erklærede derhos, at Admiralen ikke var berettiget til at give saadan Tilladelse, men at han, Toldbetienten — havde modtaget speciel Ordre fra the privy council at anholde en fra Norge forventet Deputation indtil nærmere Forholds Ordre; og at en lignende Foranstaltning var giort ved alle Toldbode i England. — Da vi imidlertid vare komne i Land tillod han os at forblive mod vore Æresord ikke at forlade Leith forinden han dertil gav sit Samtykke — I denne Betingelse maatte vi naturligvis finde os; og vore smaae Applicationer saavel til Admiralen som andre Mænd af Ind-

flydelse her have blot bevirket at vi have faaet Tilladelse at gaa omkring her og i Edinburg, som ligger en kort M. herfra. — Vi maae da saaledes oppebie the privy councils Beslutning, og denne kunde vi først om 5 a 6 Dage vente os meddelt —

Imidlertid har jeg — Aall — tilskrevet Statsraad Anker, meldt ham vor Stilling, og bedet ham anvende sin Indflydelse for at forskaffe os Adgang til Ministeriet; og i Tilfælde denne aldeles skulde nægtes os da at bevirke, at vi som private Mænd kunde komme til London, hvorved dog muligens noget Godt kunde udrettes —

Formodentl. er det Engelske Ministerium ved Capt. Luccass' Tilbagekomst underrettet om vores Mission, og disse alvorlige Foranstaltninger en Følge deraf.

Overalt lader det af hvad vi her kunne spore som at Englands Forhold til Norge ville antage en bittre Character — Man vil vide at 4 a 5 Fregatter og et Par Kutterbrigge ere udsendte for at forstærke den Engelske Blokerings Eskadre.

Ikke destomindre er den almindelige Stemme her aldeles for Norges Selvstændighed, og selv Søofficererne yttre høit det Ønske at kunne forene sig med os for at forsvare vor retfærdige Sag.

Vi kunne ikke noksom rose Officerernes Adfærd paa den Kutterbrig som bragte os herover. De kappedes om at viise os Forekommenhed og Velvillie og yttrede samstemmig den høieste Interesse for Norges Selvstændighed.

(Originalen i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Til Kong Christian Frederik.

Leith i Skotland d. 15d. Julii 1814.

Allernaadigste Konge.

Siden d. 9d. d. M: da vi allerund: indberettede D: M: vore Hændelser til den Tid, have vi, saa at sige, staaet med een Fod i Vognen for at rejse til London, og med den anden i Baaden for at gaae tilbage til Norge.

Sidste Tirsdag modtog Admiral Hope Ordre fra det Londonner Admiralitet at sende os tilbage med det første Krigsskib, som skulde afgaae til den norske Kyst, med Tillæg, at da Mr. Morier strax bliver tilsendt det Engl: Hofs Ultimatum med Hensyn paa Norge, vilde vores Tilsyneladelse i London blot forsinke Underhandlingernes Gang. —

Ved at meddele os denne Beslutning, tilkjendegav Admiralen os, at en Sloop of War (igaar) 14de skulde indtage os og vort Følge.

Vi beklagede os over denne pludselige Affærdigelse, i et Brev til Admiralen, og udbad Tilladelse at oppebie Svar paa en Forestilling, vi havde, igjennem vore Venner i London, indgivet om at tillades Adgang der som private Mænd. — men endogsaa denne Begjæring blev os, skjøndt i meget forbindtlige Udtryk fra Admiralen, afslaaet.

Vi maatte da i Hui og Hast gjøre os færdige til Embarkering; men heldigvis kom Posten fra London en Time førend vi vare bestemte at gaae ombord, og bragte os Brev fra Rook & Hornemann at vore Passe som private Personer vare udfærdigede. Vi ilede derefter hen til Toldcontrolleuren, og erfarede der, at Permissionerne allerede var ankomne.

Med denne Efterretning præsenterede vi os for Admiral Hope og udbade hiin Foranstaltning hævet. —

Denne ædle og for Norges Uafhængighed saa varmt førende Mand erklærede, at han, under disse Omstændigheder, ikke ansaae sig forpligtet til at hindre vores Afrejse til London, og at han hjerteligen ønskede os et godt Udfald.

Vi bleve nu maalte og beskrevne af Toldcontrolleuren, og vente om et Par Timer vore Passe fra Lord Provost of Scotland.

Saasnart vi have faaet disse ihænde, begiver vi os paa Rejsen, med det Haab, fra London at kunne give Deres Majestæt meere interessante Beretninger.

Jeg — Aall — har i Dag havt 2 Breve fra Statsraad Anker, som vidne om, at denne Norges oplyste Mand ogsaa i denne Anledning heldigen har anvendt sine Bestræbelser.

Dette Brev afgaaer med en norsk Skipper, som har været opbragt hertil og har faaet Løfte om, at blive sat i Land paa den norske Kyst. — Vi haaber derfor det kommer sikkert frem, og lade følge nogle Aviser og Brochurer, hvoraf de sidste især vidne om den engelske Nations Stemning for D: M: og for Norge.

Her er betydelig Beholdning af fremmed Korn i Leith, som kan udføres allevegne undtagen til Norge. — Naar vi kommer til London, vil det være en af vore vigtigste Bestræbelser, at udfinde et Middel til at aabne vore Landsmænd Adgang til disse Magaziner. — Bygget staar omtrent 12 Skil: St: for en Td: dansk Maal; og Havren 10 S: 6d. —

Iøvrigt have vi blot at anbefale os til D: M: Naade, og forsikrer om vore redeligste Bestræbelser for at opfylde Hensigten af vores Sendelse.

allerund:

(Originalen i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Fra Carsten Anker.

London d. 20de Juli 1814.

To Ord, min gode Ven, i dette stygge Øieblik. Vi maa sees, hvordan det end gaar. Skulde det være saa uheldig, at den strænge Ordre, man har givet, der indskrænker Deres Ophold til 1 Time her paa Stedet, virkelig overholdes, saa er der intet andet Middel for os to at tale sammen, end at De leier en Portchaise for Dem selv allene paa den første Station, saa skal jeg søge Leilighed at møde Dem paa Gaden. Jeg træder da ind i Chaisen til Dem og kører med Dem en 4 a 5 Mil og gaar saa tilbage. Dersom man ikke her var saa ganske opbragt, saa var det kanske muligt, at De for Deres Person kunde faa Tilladelse at blive her en Dags Tid under Paaskud af merkantile Operationer, men jeg frygter ret meget, at denne Velvillighed vil vorde Dem negtet.

Jeg nedlægger dette hos Hr. Hornemann med Anmodning om at blive underrettet, til hvilket Hotel De kører hen, thi jeg formoder, De standser der. Maaske lader jeg en Duplikat aflægge i Hotellerne i Jermyn Street. Skulde dette træffe Dem der, da send mig i Minutet Bud med to Ord om Deres Ankomst, adresseret til mit Logis her. Men skriv ikke mit navn udenpaa Brevet. Adresser det til Hr. Gielstrup.

Indlagte er Kopi af et Brev, jeg skrev Dem til i Leith, og de medsendte forseglede er mig tilsendte. Jeg mindes ikke af hvem. Adieu!

C. Anker.

Når den engelske regjering nektet ambassaden opholdstillatelse, var det fordi den ikke ville «bryde sit Sverige givne Ord» og som Niels Aall sier i sin rapport til Kongen av 5. august ikke ville «gjøre noget Skridt til Fordel for Norge forinden Congressen i Wien samlede.» — (Hornemann, kjøpmann i London.)

Fra Patr. Bortwich.

Leith 21 July 1814.

Dear Sir.

I am sorry to find by a letter from Mr. Hornemann to day, that you will, in consequence of the continued wish of our government to prevent your remaining in the country, as deputies from Norway be obliged to go down to Yarmouth, and thence return to Norway. When the convoy was about to sail admiral Hope intimated to capt. Mortensen that he could not direct the captain of the convoy Ship to put him on shore in Norway, because that might take him out of his track, with the convoy, but capt. M. would be put on shore at Elsinour, he would however be as ill of there as here, and consequently, he has not gone.

Admiral Hope has now promised, that if any ship sails from Leith for the coast of Norway, to join the blockading squadron — capt. Mortensen should be allowed to go with him, as this is however uncertain, I have to day sent p. Coach to Yarmouth, the letters and newspapers which I intended to send p. Mortensen, and shall esteem it a great favour if you will take them under your charge. The newspapers and the Edin. Review, I intended for the King, and shall be obliged by your presenting them to him in my name, there is in the review a most excellent article on Norway, there is also an article in the Scottish review on the same subject.

I expected to have got some copies to have sent to Norway, of the article on Norway, in the shape of a Pamphlet, and if ready tomorrow they shall be sent, as they may still reach you in time.

I enclose a letter received for you this morning, and shall be glad to hear from you at Yarmouth, that you have got these papers, and wish you have any agreeable news as regards to Norway since you left this. —

I found you had drawn the £ 300 Bill upon plan paper which is contrary to our law, I therefor requested our friends in London to get a new Bill for it on the proper stamp.

I shall be most happy to hear from you after your return to Norway, and as you know that no one in this country takes a warmer Interest in the affairs of Norway, you may believe that I shall receive with particular satisfaction any accounts of an improvement in her prospects —

If I can be of any service to you in a Mercantile point of view it will give me much pleasure.

J am Dear Sir your most —

Patr. Bortwich

Patr. Bortwich, forretningsmann i Leith. Medinnehaver av firmaet Corbett, Bortwich & Co., en av Niels Aalls forretningsforbindelser.

Til Kong Christian Frederik.

Christiansand 5 Aug. 1814.

Allernaadigste Konge.

Deres Majestæt modtager hermed allerunderdanigst Indberetning om mine Rejsefællers og min Tilbagekomst hertil igaar Eftermiddag, samt nogle Depescher deels fra Statsraad Anker, og deels fra Deputationen af en ældre Dato, som Hændelsen igjen bragte i vore Hænder.

Det Hele haaber jeg vil vidne, at intet fra vores Side er efterladt for at udføre det hæderlige Kald, Deres Majestæt allernaadigst betroede os, og at vi ikke uden at compromittere vore Charakterer som Deres Majestæt og den norske Nations Sendebud, kunde have drevet vor Paastand paa at forblive i Engelland videre.

Som Bevis herpaa tager jeg mig den Frihed allerunderdanigst at vedlægge 2de Breve fra den første Secretair i the Alien Office Mr. Muusgrave, med hvem jeg i Statsraad Ankers Logis havde en temmelig lang Samtale, og hos hvem jeg troer det lykkedes mig at udrydde den hos det engelske Ministerium saa indgroede Fordom mod Norges Anstrengelser, at disse nemlig sigte til en Gjenforening med Danmark.

Han gjorde mig i denne Anledning adskillige indirecte Spørgsmaal, men hvoraf jeg strax sporede Tendentsen og besvarede saaledes, at Samtalen endte med tilsyneladende Uforbeholdenhed fra hans Side, og med den Erklæring, at han, saavel som enhver retskaffen Englænder inderligen ønskede at Norge maatte kunne bestaa i den haarde Kamp, som forestod det; men at det var aldeles stridende mod den engelske Politik at gjøre noget Skridt til Fordel for Norge forinden Congressen i Wien samledes, men kunde man kuns holde det saalenge ud, syntes han ikke at tvivle om at Sagen vilde jevnes.

At denne saa oplyste og godmodige Mand, med hvem Statsraad Anker ogsaa syntes at staae i god Forstaaelse, var udsendt for at sondere os, slutter jeg deraf, at han ved Enden af Samtalen, spurgte om han var berettiget til at meddele Andre mine Yttringer; hertil gav jeg ham ubetinget Frihed, med den Erklæring, at jeg om Leilighed gaves mig vilde bekræfte ethvert Ord i Lord Castlereaghs Paahør. Denne sidste synes stødt over at vi paa en dobbelt Maade havde søgt Adgang til London. I Grunden var han nok ærgerlig over at have røbet den Mangel paa Combination mellem Departementene, som de 2de modsatte Foranstaltninger mod os viste.

Derfor var Muusgraves første Brev temmelig drøjt, men da jeg i en meget alvorlig skjøndt beskeden Tone ankede paa visse Udtryk, erholdt jeg det senere langt mere tilfredsstillende Svar.

Med Sandhed kan jeg forsikre, Deres Majestæt, at saavel blandt Englænderne som Skotlænderne gives der ikke een af Hundrede Tænkende, som billige Ministeriets Skridt, og mangfoldige Andsøgninger ere i den senere Tiid presenterede i Parliamentet angaaende Blockadens Ophævelse.

Derimod omtaler man den svenske Fremgangsmaade med Foragt. Især Sø-officererne ere rasende forbittede over de Svenske, og ytrer høit den Ønske at kunne foreene sig med os imod dem.

Hvorledes de i London for nyelig samlede Ministre udlode sig om Pontecorvo og Norges Anliggende i Almindelighed vil Deres Majestæt af Statsraad Ankers vedlagte Depesche vistnok erfare.

Den gamle Blücher var især bitter, naar Talen var om ham, og de øvrige lode sig ikke utydeligen forstaa med, at man ingenlunde havde i Sinde at give Sverige nogen virksom Hjælp, men at man var nødt til for en Tid at holde gode Miner.

Maatte det altsaa lykkes Norges kække Krigere at afslaa det første Choque, paa hvilket Fienden formodentlig anvender sin hele Kraft og derved svække de fiendtlige og hæve vore Troppers Enthusiasme, har jeg endnu det bedste Haab for Norges Uafhængighed under Deres Majestæts Ægide.

Himlen opfyldte dette mit Haab og velsigne Deres Majestæts højmodige Anstrængelser, for at betage Magthaverne den forhadte Troe, at Mennesker ere en Handelsvare, der som Qvæg kan bringes til Markedet!!!

Det medfølgende trygte Brev fra Sir Philip Francis, en oplyst hæderlig Olding, til Earl Graey, tør jeg tilligemed Kritikken derover i Edinburg Aviser anbefale Deres Majestæt, som noget af det grundigste og vittigste, der hidendtil er talt eller skrevet i Norges Sag.

I Morgen tidlig begiver vi os paa Reisen herfra, men jeg tør haabe Deres Majestæt allernaadigst tilgiver, at jeg tilbringer 1 a 2 Dage i min Familiekreds, inden jeg personlig presenterer mig.

Jeg trænger højlig, Deres Majestæt, til denne Sindsforfriskning efter de mange Krænkelser og mislingede Bestræbelser denne Rejse har foranlediget. Jeg vil derefter med saa meget mere Kraft og Iver kunde virke for Deres Majestæts og mit Fædrelands Interesse.

Man svæver her i en ængstelig Uvished om Dagens seneste Begivenheder paa Østlandet. Telegrafan har antydnet Feldtslag, men intet sikkert Resultat; for Resten synes mig Stemningen bedre, end den var, da jeg sidst opholdt mig her.

Overalt kunde vore Fiender efter min Overbevisning ikke gjøre os nogen større Tjeneste end angribe os i aaben Mark, naar de ellers ikke opgive deres Pretension. Det vil forene alle Partier, og hvad der før var saa mange bøjelige Quiste, vil nu blive en urokkelig Stamme.

Jeg ansøger Deres Majestæts Tilgivelse for dette vidtløftige Raisonnement, men hvad Hjertet er fuldt af flyder saa let i Pennen og Deres Majestæt har vænt mig til at tale Hjertets Sprog.

Alle mine Bestræbelser og mit sidste Suk skal være for Dem, allernaadigste Konge og for mit kjære Fødeland.

Allerunderdanigst

(Originalen i det danske riksarkiv, geheimearkivet.)

Aall.»

Uddrag af Niels Aalls «Erindringer fra 1813 og 14»
 forsaavidt angaar konventionen til Moss 14de august 1814.

Men nu blev der (i Statsraadets Møde 13de August) Spørgsmaal om norske Underhandlere. Ingen af Statsraaderne var tilbøielig til at paatage sig dette Hverv; dog maatte Collett og Aall give efter for Kongens indstændige Anmodninger, og paatage sig Missionen uden anden Instrux, end at søge en Vaabenstilstand opnaaet paa de lempeligste Betingelser, som kunde erholdes.

Underhandlingerne fandt Sted i et privat Huus paa Moss, hvor Generalerne Sköldebrand og Björnstjerna — fra svensk side — vare indkvarterede. Men General Sköldebrand havde om Morgenen faaet Budskab, at Hans Søn Oberstlieutenant Sköldebrand under en Attakke, — som, formodentlig for at give Sveriges Fordringer saa meget større Eftertryk, i samme Stund, som de svenske Underhandlere afgik fra Leiren, rettedes paa Ahrenfeldts Stilling ved Kjølberg Broe, — ved en norsk Kugle havde faaet et Been afskudt, og kunde i Sorg over dette Uhæld ikke deeltage i Underhandlingerne.

Saaledes fik de norske Commissarier kuns med Björnstjerna at bestille; man eenedes snart om Hovedpunkterne i Vaabenstilstanden: Krigens Ophør, Sammenkaldelsen af et overordentligt Storthing, Kongen af Sverigs Erkjendelse af Constitutjonen paa Eidsvold, hvori der ikke skulde foreslaaes andre Modifikationer end dem, en Forening med Sverig gjorde fornødne, og ved nærmere Overeenskomst med Storthinget fandtes antagelige.

Men da der blev Tale om: Overgivelsen af Fredrikssteen — om en svensk Garnison af 5000 Mand i Bergen, og Udvidelse af den svenske Armees Demarcationslinie til hiinsides Moss, troede de norske Commissarier at burde gjøre alvorlige Modforestillinger. Fredrikssteen stod endnu, vel udrustet og betjent af erkjendt dygtige og fædrelandssindede Anførere — Gen: Major Ohme og Oberst Pettersen, den Sidste som Vice-Commandant — uanfægtet paa sin gamle Hædersplads. Men afskaaren fra al Understøttelse og omringet af en talrig og med alle Angrebsmidler vel forsynet Fiende, som desuden let kunde hente Forstærkninger, var det at befrygte, at om dog ikke Magt, saa dog Mangel paa Ammunition og Proviant omsider kunde betvinge den; og da den svenske Underhandler erklærede denne Overgivelse for et Vilkaar, sine qua non for Vaabenstilstanden, vovede de norske Commissarier ikke mod Deres Instrux at insistere paa dette Punkt; hvorimod De bestemt erklærede ikke at kunne indvilge i Besættelsen af Bergen, som nedværdigende for Natjonen og desuden sikkerligen vilde lægge Tønder til den Uvillie, Bergenserne især havde viist mod Foreningen, og gjøre Garnisonens Ophold blandt dem høist slibrig. — Her gav

Arriver, sicent pensionnaire, l'après le loy de grace
y a de Maj^{te} le Roi de s'ins. remplir ce
pour après ce qui de de Maj^{te} le Roi de s'ins.
pour faire l'usage de l'ordonnance ou l'interd-
promulgue, depuis le 14 de Janv^r 1814 contre
la fonctionnaire public, au pr. lieu que l'interd-
le Royaume de Norvige, en general.

Ala quartier General de Moss le
14 Août 1814

Niels Aall
Lieutenant General de Moss
Lieutenant General de Moss
Lieutenant General de Moss
Lieutenant General de Moss

Platifié
Charles-Jean

Platifié
Lieutenant General de Moss
Lieutenant General de Moss
Lieutenant General de Moss
Lieutenant General de Moss

14 Août 1814

Underskrifter på konvensjonen til Moss
av 14. august 1814

den svenske Commissair da efter, men var destomere paastaelig paa det sidste Punkt om Demarcatjonslinien som han erklærede ikke at kunne opgive. De norske Commissarier sattes derved i en ikke ringe Forlegenhed. Deres Fuldmagt bød dem kuns søge de mueligst lempelige Betingelser opnaaede, og Deres Vægning kunde her blive en Andstødssteen for Vaabenstilstanden. Paa den anden Side gav denne Translocatjon den svenske Armee store militaire Fordele, lod Den Veien til Hovedstaden næsten aaben, antydede Erkjendelsen af et Nederlag, som dog ikke havde fundet Sted, og ville mueligens lægge Baand paa Friheden i Storthingets Raadslutninger. Disse Betragtninger bestenite de norske Commissarier til, paa eget Ansvar, at paastaae Status quo for begge Armeer; og Björnstjerna, som under den hele Forhandling viste Tilbøielighed til at jevne alle Vanskeligheder, erklærede, at Han vel ikke kunde give efter i dette Punkt, men ansaae det ikke usandsynligt, at H.K.H. Kronprindsen ved næriere Overveielse af Omstendighederne vilde frafalde denne Betingelse, og foreslog derfor, at Betingelsen, som den af ham var fremsat, skulde tilføies Conventjonen, og at de norske Commissarier undertegnede med den Reservatjon, at Demarcatjonslinien for de gjensidige Armeer skulde være Status quo. Denne Udvei grebes med Begjerlighed og dermed endtes denne Underhandling.

Manuskriptet til Niels Aalls Erindringer 1813 og 14 — er skrevet visstnok 1842–44 med hans egen hånd og beror i arkivet på Ulefos.

I «Excellensen Grefve A. F. Skjöldebrands Memoarer» omtaler forfatteren at han også deltok i forhandlingene, så det beror kanskje på en feilerindring av Niels Aall at det bare ble forhandlet med Björnstjerna. Skjöldebrand skildrer de to norske forhandlere således: «Collett stod visserligen fast ved sin nations förmenta intresse, men Aall var mycket skarpare och hos honom låg nationalilskan under det mesta af hvad han sade.»

Om forhandlingene på Moss se forøvrig de brov som 1842–44 ble vekslet mellom Collett, Niels Aall og Jacob Aall, og som er inntatt under kapitlet Jacob Aall.

Christian Frederiks fullmakter for statsrådene Aall og Collett til å avslutte konvensjonen til Moss 14. august 1814.

De Hrr. Statsraader Aall og Collett befuldmægtiges herved til, med D'Hrr. Generaler Skjöldebrand¹⁾ og Björnstjerna²⁾, som Commissarier for Hans Kongelige Høyhed Kronprindsen af Sverrig at afslutte en Vaabenstilstand til min Ratification.

Moss den 14de August 1814

Christian Frederik

¹⁾ Friherre senere grev Anders Fredrik Skjöldebrand (1757–1834), general, 1815 statsråd.

²⁾ Friherre senere grev Magnus Fredrik Ferdinaud Björnstjerna (1779–1847), general, 1828 norsk-svensk minister i London.

Da det fordres som Basis for all Underhandling, der eene kan redde Nationen, at den additionelle Artikkel, som indeholder min personlige Declaration, Ord for Ord antages, saa er det min bestemte Villie, og Befaling, at den ogsaa af Eder uden videre Vægning underskrives og forelægges mig til Ratification.

Moss den 14 August 1814

Christian Frederik.

Det norske statsråd til kronprins Carl Johan.

Monseigneur

Le Prince Royal de Suède.

Le conseil d' état de la Norwège, etant muni de l'autorité executive de ce pays par un édit du — — de ce mois, ose compter sur l' indulgence de Votre Altesse Royale en s' adressant directe — ment a Elle, pour en premier lieu Lui temoigner leur sensibilité de la bienveillance de Votre Altesse Royale envers le peuple norwégien, dont Elle a déjà donné des preuves si *évidentes*, & en même tems Lui s'assurer sur les intentions de ce conseil, dont les efforts actuels n'ont d' autre objêt, que d' appaise les esprits turbulents, & conserver la tranquillité interieure jusqu' au tems, qu'il pourra déposer ses fonctions dans les mains de la diète prochaine, & mettre celle ci en état de pouvoir reflechir murement sur la «choix», qu'elle doit prendre pour consolider le salut de notre patrie.

Fidèles aux engagements, pris dans la convention ainsi que par le traité, conclud a Moss le 14me de ce mois, nous nous efforcons de les remplir scrupuleusement; & nous venons ce jour meme de reconnaitre M. le Generalmajor de Björnstjerna dans la qualité de commissaire auprès du gouvernement norwégien pour être le temoin de nos procédés a cet égard.

Mais il y a encore des questions a décider, concernant l' armistice, notamment:

- a) sur le desarmement ainsi que sur les positions differentes des flottes respectives de la Suède & de la Norwège.
- b) les moyens pour rouvrir la correspondance de la Norwège avec des pays étrangers par la voie de la Suède.
- c) la manière de securer le passage des individus voyageurs tant en Suède, qu' en traversant des lignes de démarcation.

Sur le premier point, dont depend essentiellement l' opinion de la sûreté du trafic, — la seul ressource que nous reste pour redresser les privations de pres de sept ans — nous osons éesperer, que Votre Altesse Royale donnera gracieusement des instructions, prouvant de nouveau les intentions liberales du gouvernement suédois. Quant au deux derniers, nous somme persuadés de la tendance de Votre Altesse Royale à facilité des communications, si necessaires à la restitution de nos relations de commerce.

Au reste nous prions Votre Altesse Royale tres humblement d' agrées la repitions de reconnaicanse & de respêt le plus profond, dont nous avons l' honneur de nous souscrire

Monseigneur
De Votre Altesse Royale
les plus humbles & plus obéissants serviteurs

Rosencrantz Sommerhielm¹⁾ Aall

Christiania au Conseil d' Etat de la Norwège le 29 août 1814

Skrivelsen, som i gjenpart beror i arkivet på Ulefos, er skrevet med statsråd Aalls håndskrift og er egenhendig undertegnet av de tre medlemmer av interimregjeringen.

Fra President W. F. K. Christie.

Bergen d. 3die Sept. 1814.

P. M.

Efterat jeg d. 18de f. M. havde havt den Ære at sige Deres Højvelbaarenhed Farvel, fortsatte jeg Rejsen hjemefter saa hastigt, som de med Befordringsvæsenet herskende Uordener vilde tillade det. Jeg ankom hertil d. 28de f. M. i god Helbreds Stand. Jeg fandt Byens Indbyggere meget nedtrykte over de indtrufne Omstændigheder og den indgaaede Vaabenstilstand, især over den Bestemmelse — som ogsaa meget frapperede mig —

at Bergenhuusiske og Trondhjemske Regimenter skal gaae hjem til sine respective Hjemsteder.

Imidlertid er det saa langt fra at Indbyggerne haver tabt Modet, at de meget meer ere i højere Grad end forhen forbittrede paa Svensken og at de endnu fastere end tilforn haver besluttet at vove Alt for at befrie sig fra hans Aag. —

¹⁾ Mathias Otto Leth Sommerhielm 1764–1827, eier av Tomb herregård, 1801 general-auditor, 1810 amtmann i Smålenene, 1814 statsråd, 1822–1827 statsminister i Stockholm.

Den samme Stemning hersker, saavidt jeg har kunnet erfare, paa Landet i dette Stift. — Löven er nu bleven tirret og saaret, saa at den er modigene og grusommere end før.

Adskillige Embedsmænd fra Landet har forsikkret mig om, at Gaardmændene til Høsten villigen forlade deres Gaarde for at møde Svensken og at de vanskeligen bliver at afholde derfra. — Jeg har selv talt med 2 Oldinge, omtrent paa 80 Aar, der grædende have sagt mig, at de heller vilde gaae hen til Svenskerne, for, med Vaaben i Hænderne, at søge Døden, end at underkaste sig Sverrig.

Her høres overalt: lad kun Folk udskrives! Her er nok af dem, alle villige at gaae; og ingen af os tvivler paa, at jo vor gode, viise Konge sørger for, at Tropperne igjen ere samlede paa Østlandet førend Vaabenstilstanden er udløben.

Saaledes tænker og taler man baade paa Landet og i Staden; de samme Yttringer hørte jeg ogsaa paa Rejsen hertil udenfor dette Stift. Kapt: Garland har indtil i Forgaars krydset her udenfor. I Gaar var han inde i Bratholmen, og var selv her i Byen, men jeg fik ham ikke i Tale.

Kjøbmændene, som endnu ikke haver faaet Underretning om Blokaden virkelig er hævet, ere frygtssomme for at sende deres Skibe ud efter Kornvarer.

Jeg er inderlig glad over, at jeg igjen er kommen tilbage til mit District, og jeg vilde være det dobbelt, dersom ikke jeg var i Frygt for, atter at blive sendt til Storthinget, en Sendelse, som jeg beder Gud bevare mig fra.

Min Collega, Foged Bøgh, har anmodet mig om at anbefale ham til Hr. Statsraaden, da han har indgivet Ansøgning om Amtmandskabet i nordre Bergenhuus. Han er min Ven. Jeg haaber altsaa, at Hr. Statsraaden ikke tager ilde op, at jeg vover at anbefale ham. Han er en duelig og activ Embedsmand, der har holdt sit Foged-Embed i den bedste Orden, og som er yndet og agtet som en Fader af Almuen. Han er desuden en rettænkende Mand og ærlig norsk sindet. I circa 12 Aar har han været Foged; men nu er hans Embede ikke Levebrød for ham, da alt, men især Contoirholdet, er for dyrt.

Kan De, uden at tilsidesætte meer fortjente, bidrage til at hjælpe denne værdige Mand, forvisser jeg mig om at De gjør det; — thi at jeg ikke vovede at fremkomme med Bøn for en uværdig, det veed De, og et Ord fra Dem til de øvrige Hrr. Statsraader, eller om Gud er os saa god at helbrede vor gode Konge, da til ham, udretter meget.

Min Compliment bedes ærbødigt frembragt for Deres Frue, Statsraaderne Rosenkrantz, Sommerhjelm og Collett samt Kammerherre Berg.

Jeg har den Ære at anbefale mig som Deres ærbødige og meget forbundne

W. F. K. Christie.

Fra Carsten Anker.

London d. 16de September 1814.

Allerhøystærede Hr. Ven!

Det venskabelig Brev af 5te f. M: modtog jeg et Par Uger, efter at det var skrevet.

Med Glæde erfarede jeg deraf Deres korte og lykkelige Overrejse —

Nogle Dage, efter at De vare afgaaede, havde jeg en lang og fortroelig Samtale med Hr. Musgrave. Han deeltog paa det liberaleste i det høyst Ubehagelige, som var foregaaet med Dem mine Venner, og ikke alene beklagede; men misbilligede samme. Mine Anmærkninger derover kan De let tilslutte Dem. Jeg tog ikke i Betænkning at yttre mig med Skaansel, i Hensyn til den delicate Punkt, at det Brittiske Ministerium undslog sig for at modtage Dem *som Deputerede*, da jeg godt skjønte Ministernes Forlegenhed; men sagde jeg, that they would not allow them to remain for a short time in London, on account of their own concerns, was downright Caprice, and little short of rudeness. I am sure, that every sensible man must, and will disapprove it.

Til Svar paa dette sagde han mig, næsten i et officielt Sprog, at om de gode Herrer endnu ønskede at komme til London i privat Anliggende, troede han ikke, at Ministerne skulde have noget derimod, naar De blot kom over Holland. Da jeg ikke fandt fornødent at indlade mig paa denne Vending, igjentog han sin Bemærkning paa en Maade, som tydelig tilkjendegav, at han var bemyndiget at meddeele mig samme. Jeg underretter Hr. Ven! herom, som en liden Anekdote, der synes at bevise, at man har følt sin Uret, og ønskede paa nogen Maade at overslætte den; men Maaden var bagvendt.

Indlagt tilstiller jeg Hr. Ven Quittering for de 6 L. Stl.; De ædelmodigen skjænkede til tvende Matroser, samt et Brev fra hr. Struve, som jeg har erholdt for omtrent 14 Dage siden.

Angaaende de vigtige Tildragelser, der ere foregaaede i Norge, blev det unyttigt for mig at gjøre Bemærkninger, thi disse vilde vorde frem og tilbage, og mangehaande, da jeg ingen anden Grund havde at bygge dem paa, end franske Tidninger, udstafferede med fransk Insolence.

Med dyb følt Bekymring beklager jeg, at jeg saa længe skal være uvidende om Sandheden af de store Begivenheder.

Mig synes, jeg burde have været underrettet, ikke alene om de virkelige Facta i deres hele Vidde og alle Omstændigheder; men endog om Detailler af Krigs-Operationerne. Det første til Vejledning af de Skridt, og Forandring i Tonen, som jeg i denne Anledning burde antage. — Det andet for at kunne

lade offentlig bekjendtgjøre i Aviserne, at de svenske Vaabens Fremgang ikke har været (dette er min visse Formodning) saa lysende og stolt, som Fiendens Bulletins med saa meget Overmod forklare.

Nu maa jeg, i Stedet for at tale bestemt blot yttre halve Meeninger, paa-beraabende mig den ydmygende Sandhed, at mig intet officielt endnu var meddeelt. —

I Stedet for at contradisere det svenske Pralerie, ved at opgive specielle Data, har jeg nu maattet lade mig nøye med at opgive til de Avissskrivere, der ere mig hengivne, almindelige Bemærkninger over de afsluttede Conventioner.

I disse finder jeg vel god Stof; men det forslaaer ikke efter min Følelse.

En Skipper var hos mig for nogle Dage siden og berettede mig blandt andet, at vor dyrebare Konge var syg. Hvad Virkning dette havde paa mit Sind, ja paa min hele Physik, kan min fornuftige Ven begribe, skjøndt jeg kan ikke beskrive samme. Det er mig bittert at være fraværende i dette Øjeblik, ikke fordi jeg forfængeligen troer at tiltrænges; men fordi jeg tiltrængte at være hos Dem. Det er min urokkelige Beslutning at staae eller falde med vor Konge og vort Fødeland.

I min Depêche til Hs. Majestæt, som afgaaer ved denne Lejlighed, ytrer jeg nogle Ideer, som han muligens meddeeler Statsraadet.

Glæm ikke, kjæreste Ven! i dette Tilfælde, at betragte dem for, hvad de ere, nemlig: Udlinier af Tanker, opstaaede, og forklarede under en oprørt Sinds-Forfatning, og under Bekymringer for Kongen og for Norge, som næsten overgaae min Kræfter. Hertil forener sig den høyst fatale Tildragelse med den protesterede Vexel, som sætter mig i megen Forlegenhed; så og Udeblivelsen af Remissen af £ 1335 Stl: til den anden Betalings Termin for det i Skotland indkjøbte Korn, og som udløb den 8de. Jeg beder Dem, allerhøystærede Ven, at bruge al Deres Indflydelse for at rette paa disse Ting. Nu, da der er temporaire Udslibning, formoder jeg med Grund, at engelske Vexler skulde være at erholde.

Vi maa slet ikke bryde os om, at en forøget Seddelmasse giver Anledning til Coursens Stigning. Dette kan ikke forekommes, og bør ingenlunde standse, eller svække vor Uafhængigheds Plan, og vore Anstalter til Provideringen.

Lev altid vel!

C. A.

Fra Patr. Bortwich.

Leith 21 Sept. 1814.

Dear Sir.

The events in Norway have since that occupied my most anxious attention and the only consolation, under considerable disappointment at the course they have taken, arises from the belief that the exertion of your countrymen have not, in whatever way the necessity of submitting to incontrollable circumstances may now finish the arrangements with Sweden, been fruitless, and that these exertions have secured to you under all circumstances the constitution of Eidsvold.

Yours

Patr. Bortwich.

Fra Carsten Anker.

London de. 26 September 1814.

S. T.

Private.

Allerhøystærede Hr. Ven!

Efter at mit Andet af 16 d. var sluttet, og ventede blot paa Skipperens Afsejling, læser jeg af Dags Avisen indlagde Artikel. Da jeg til dette Øjeblik er blottet for enhver paalidelig Efterretning; thi siden d: 3die Augusti (den sidste Depêche fra Kongen) har jeg ikke havt en Linie fra noget Menneske i Norge, saa besværges jeg Dem ved alle de Baand, der ere Dem og mig hellige, at give mig fuld Efterretning, angaaende de sande Omstændigheder, især i Hensyn til det, som indlagte Extract benævner.

Jeg afholder mig fra enhver Bemærkning over en saa total Forandring i Grundsætningerne, hvorom min høystærede Ven gav mig igjentagne Forsikringer ved vor *detsværre!* korte Samtale her paa Stedet; men befinder mig i den uomgjængelige Nødvendighed at bede om en uforbeholden Meddeelelse om hvad, der er passeret og intenderes, for derefter at rette mig i de forskjellige Skridt, som endnu staar tilbage for mig at iværksætte.

Ingen Omstændighed skal formaae mig til at lægge Hænderne i Skjødets. Saafremt den citerede § er at stoele paa, tvivler jeg ingenlunde, at den er Resultatet af, og overeensstemmende med Nationens Ønske og Hensigt

God bless You

C. Anker

P. S. Jeg besværges Dem skjul mig intet! —

Har Kongen resigneret, saa maa al Authorité hvile hos Stats Raadet. I saa Fald, hvad ønsker Stats Raadet af mig?

Fra Kong Christian Frederik.
(egenhändig)

Ladegaardsøen d. 30. Sept. 1814.

Jeg erfarer af Falsen at tre Commissionairer fra Creditorer i Danmark ere komne hertil for at paatale deres Fordringer; jeg anseer det af yderste Vigtighed at disse om mueligt opgiøres førend Storthinget; min Ære og Statens Credit er lige engageret deri; naar disse Personer vil modtage Norske Rigsbankpenge maae man efter min Formeening hellere betale noget meere end at lade Fordringen ubetalt; ikke noksom kan jeg lægge Statsraadet det paa Hierte at faa denne Sag, der meget bekymrer mig, afgjort med Commissionairerne selv.

Var det Dem mueligt i dag engang at komme ud til mig, helst før Bordet, da skulde det være mig meget kiært.

Christian Frederik

Fra Carsten Anker.
Private.

London den 5te October 1814.

Allerhøistærede Ven!

Netop i Formiddag modtog jeg, under Dhrr. Rock & Hornemans Couvert, Duplicater af Hans Majestæts Depêcher af 2d. og 6te. f. M.; men jeg veed ikke med hvilken Lejlighed, de ere ankomne.

Hvor højligens maa jeg ikke beklage at være holdt i saadan Uvidenhed, angaaende Tildragelserne i Fædrelandet.

Med Originalerne af nysnævnte Depêcher fulgte Bladet Tiden indtil 29d. Augusti. Blandt disse finder jeg et, der indeholder Publikationen betræffende Overdragelsen fra Hans Majestæt Kongen af Statsbestyrelsen til Stats-Raadet. I Mangel af denne Underretning havde jeg været ganske uvidende om en saa højst væsentlig Foranstaltning.

Kjæreste Ven! sørg for, at mig bliver meddeelt alle de Underretninger, hvortil jeg saa højligens trænger. Befal, at jeg i det mindste bliver tilstillet Aviserne.

I Anledning af denne Forandring maa jeg herefter vente mine Forholds-Ordres fra Stats-Raadet og med Længsel modseer jeg Samme.

Jeg er overbeviist, at Norges Skjæbne vil komme under alvorlig Betragtning ved den forestaaende Congress i Wien. Jeg har i denne Anledning yttret min Tanker til Hans Majestæt Kongen, og da mine officielle Depêcher naturligviis ville vorde overleverede til Stats-Raadet; saa er det overflødig at igjengtage samme.

Jeg mangler endnu *fuld Vished* om, og hvorvidt min Nærværelse i Wien kunde vorde gavnlig — Saavidt jeg endnu veed, troer jeg det, for at kunne oppnaae Englands og Ruslands Garantie for Norges Constitution, forudsat, at Nationen, ved dets Repræsentantere paa Stor-Thinget, samtykker i Foreningen.

Jeg maa altsaa henstille til Stats-Raadet, om det ikke var tjenligt, uopholdelig at sende mig en lovformelig Fuldmagt til at foretage denne Rejse, og der, paa Stats-Raadets Vegne, at drive de Underhandlinger, og slutte de provisoriske Conventioner, som Omstændighederne tillade, og gave Anledning til.

Stats-Raadets Instrux venter jeg i saa Tilfælde, formodentlig forfattet i de Chiffre, som jeg modtog af Kongen ved min Afrejse. Men det bliver nok fornødent, at Stats-Raadet ganske overlader til mig, enten at foretage denne Rejse, eller ikke, i Overeensstemmelse med de Omstændigheder, som jeg imidlertid kan have bragt i Erfaring.

Hr. Ven indseer nok, at her ingen Tid er at tabe, og at i Tilfælde, Stats-Raadet ønsker denne Rejse, da maa de fornødne Remisser og Creditiver med det samme sendes mig.

Lev altid vel!

C. Anker.

P: S: Betænk kjæreste Ven! Vi skriver idag den 5te, og den 8de forfalder den tredie Termin, og endnu til dette Øjeblik savner jeg Remisse, ikke alene til denne; men endog til den Anden.

Skulde Hans Majestæt have forladt Norge, som Aviserne igjentagne Gange paastaae, da maatte Stats-Raadet behage at aabne min Depêche til ham, og ansee samme, som skreven til Stats-Raadet selv. Det Private til Hans Majestæt ønsker jeg Ham derimod tilstillet uaabnet.

Til Carsten Anker.

Christiania 24. Okt. 1814.

Sætter De Dem — høitærede Velynder — tilfulde ind i min og mine Collegers Stilling i de seneste 2de Maaneder. Tænker De Dem den hundresiede Hydra, der med aabent Gab belurede ethvert af vore Skridt, vil De lettelig finde en Undskyldning for en Taushed over hvilken De under andre Omstændigheder med Rette kunde beklage Dem. De forestiller Dem en Vandring paa Randen af 2de Afgrunde, paa den ene Side Despotismen og paa den anden Anarkiets Boliger, og De vil kunne gjøre Dem et temmelig klart Begreb om vores Stilling

i denne skrækkelige Periode, og De vil indse hvor let, et Feilskridt kunde styrtet os og Nationen i langvarig Elendighed. Hidtil holdt vi saa nogenlunde Balancen, og øine, om ikke det forønskede Maal, saa dog det hvorved Fornuften byder os at standse. — Allerede førend jeg vendte tilbage fra den Mission, hvis slette Udfald dog ikke betog mig Haabet om Norges Selvstændighed, var Loddet kastet. Modløshed og Insubordination — fremvirkede af store Strabadser, Mangel paa Provisioner, Fiendens Overlegenhed — havde lammet Armeens Kraft. Derimod var vore Modstanderes Dristighed betydeligen tiltaget. Christiania og det hele sydlige Norge truedes med Rov og Plyndring, da Vaabenstilstanden blev tilbudt. Endnu var Nationen i Fyr og Flamme for Friheds Sag, og bered til ethvert Offer, dens Tarv maatte fordre. Man haabede derfor i Vaabenstilstanden at finde den høist fornødne Hvile og Tid til Indsamling af de savnede Hjælpemidler. Men næiere Undersøgelse overbeviste den sindige Iagttager, at Spillet var udspilt, og Fornuften raadede at søge en fredelig Overenskomst. Stortinget blev sammenkaldt; Kongen havde forpligtet sig til at fratræde Regjeringen. Hans Sundheds Tilstand gjorde det til en Nødvendighed — og Statsraadet maatte overtage Styrelsen paa en Tid, da frygtelige Storme saavel inden som udenfra krydsede hinanden. Statsraadet satte ut med det tredobbelte Formaal: — at overholde Vaabenstilstandens Betingelser nøiagtigen — bevare saa meget (som) mueligt den indvortes Roe — og saavidt Landets Kræfter tillod, sætte Stortinget istand til med roeligt Overlæg at tage dets Beslutning. De 2de første Punkter bør vi nu ansee for opnaaede, med Undtagelse af nogle Dreng-Opløb her i Christiania, som galdt H¹), og mere havde sin Grund i personlig Uvillie, end i Fædrelandets Sag. —

Hvørvidt vi have naaet den sidste, derom vente vi nu vor Dom. Der har imidlertid ikke manglet os paa de redeligste Bestræbelser, og aldrig var nogen grovere Løgn sat paa Papiret, end den Extrakt, De i Deres Brev af 16de f. M. meddeler mig af The Times.

Stortinget som har været sat siden den 8de dennes, kom i Fredags til den Beslutning, hvoraf jeg herved sender Dem en Afskrift. Der har været lange og alvorlige Debatter i denne Anledning, men Bekjendtskabet med Rigets Forfatning, Kongens uigenkaldelige Forpligtelse at forlade Riget, Mangel paa militaire Anførere, slet Disiplin blandt Tropperne — hvoraf en Deel er løbne over til de Svenske — have bestemt Repræsentanterne til en Forening, som skal grunde sig paa Constitutionen fra Eidsvold, og hvortil de herværende 6 Stykker svenske Commissairer have erklæret sig bemyndigede.

1) General Haxthausen.

Saaledes kan man næsten ansee Foreningen for afgjort, omendskjøndt Betingelserne endnu ikke er fastsatte. Efter min Formeening burde man — naar Foreningen ansaaes velgiørende — forud have bestemt de Hovedbetingelser, paa hvilke den skulde grunde sig, men Storthinget har nu besluttet anderledes, og Tiden vil vise, hvem af os der har havt Ret. Jeg befrygter, de Svenske nu gjøre større Pretentioner, end de efter hiin Fremgangsmaade vilde have gjort. Dog lader det, som de ere tilbøjelige til enhver Overeenskomst, som kun bevirke Foreningen under een Konge — I denne Uge vil Sagen være decideret, og da faaar De sikkerlig en officiel Communication derom.

Jeg beklager inderlig den Forlegenhed, De har været sat i for Remisse, og jeg har gjort alt mueligt for at tilvejebringe Dem den. Istædet for de protesterede £ 800, er der leveret Kongen gode Vexler, som Allerhøitsamme selv paatog sig at besørge Dem tilstillede. — Desuden er bleven Dem sendt fra 1ste Departement eengang £ 500 og en anden Gang £ 1000, og snart vil der atter blive Dem sendt £ 1000 til Afbetaling af det indkjøbte Korn; der strømmer nu saa mange Fordringer ind paa os for Korn, at Stats-Indtægterne langt fra ikke forslaae at fyldestgjøre dem. Statsraadet har derfor igjennem 1ste Departement ladet Dem bede om mueligt at sælge saa meget af det tilbageværende Korn, at den resterende Sum dermed kunde afgjøres.

Vores gode ulykkelige Konge ligger endnu i Fredriksværn med en dansk Orlogsbrig for at gaae til Danmark. Hans Dæmon synes endnu ikke at være forsonet. Han lod Storthinget aabne ved Statsraadet, og tilkjendegav sin Villie at modtage en Deputation for at forkynde Folket hans Abdication. — En mere tragisk Scene kan vel ikke tænkes. Alles Øine svømmede i Taarer; og Talen døde paa Læberne. Af indlagte offentlige Tidender vil De see hvad der ved denne Anledning skulde have været sagt, men det meste blev kun halvt udført. Derpaa fulgte en Afskeeds-Scene med Statsraadet, som ikke vel lader sig beskrive. Man glemte Kongen og følte blot for den ædle ulykkelige Mand. Det var en Skilsmisse mellem Venner som havde besluttet at dele Livets Glæder og Byrder med hinanden, men som en ubøjelig Skjæbne rev fra hinanden. En giensidig Haandtrykning var da Følelsernes eeneste Tolk. Sproget opsagde os sin Tjeneste. Havde hiin Udgiver af The Times været Vidne hertil Han vilde da vist ført et andet Sprog. Men nok herom. — Man søger, efter Rygter i Danmark at udbrede, at Statsraadet og flere af Kongens Fortroelige her, skulle have forladt Ham, men denne grove Usandhed vil Han sikkerligen selv gjen-drive.

Der var igaar stor Galla hos de sig her opholdende svenske Commissairer. Storthingets 78 medlemmer, Statsraadet og de øverste Embedsmænd vare der

forsamlede; man drak paa Foreningen, men de fleste Ansigter viste tydelig, at man endnu ikke ganske har vænt sig til denne Tanke.

Efter Rygtet skal Deres Broder Generalen være kommet ind paa Vestkysten. Naar han kommer hid skal jeg søge en Conferentse med ham, og overlægge hvad der i Deres Anliggender kan foretages. Formodentlig bliver De tilbagekaldt, saasnart Foreningen tilfulde er besluttet. Imidlertid beder jeg Dem Allerhøiestærede være overbevist om mine inderligste Bestræbelser for paa en hæderlig Maade at udvikle Dem af Deres ubehagelige Stilling.

Deres hengivne
A.

Brevet er funnet i det danske riksarkiv av Yngvar Nielsen, som i Historisk Tidsskrift for 1898 betegner det som *en vigtig historisk Kilde*.

Brevet skildrer tiden omkring konvensjonen til Moss og etter at Christian Frederik hadde nedlagt kronen 16de august, og inntil Carl 13de ble valgt til norsk Konge 4de november 1814. Landet ble i denne tid styrt av en interimregjering som besto av Rosenkrantz, Sommerhielm, Aall og Collett.

Fra Carsten Anker.

London den 7de November 1814.

Ved at fremsende modstaaende Duplicat har jeg saare lidet at tillægge; men maa henskyde mig til det Vigtige, som mit Officielle til Stats-Raadet indeholder.

Nu er her kommen tre Skibe fra Christiania, et Par fra Drammen, og et ganske nyelig fra Moss, uden at bringe mig noget Brev fra Stats-Raadet, følgelig heller ingen Remisse for Kornet.

Paa Tirsdag forfalder den fjerde og sidste Termin, hvortil jeg ligesaalidet, som til den tredie og anden har faaet en eneste Skillings Remisse, og til den første Termin erholdt jeg £ 1.300 Stl., hvoraf £ 1.150 — ere protesterede og tilbagesendte for Non-betaling; altsaa paa det hele Beløb af indkjøbt Korn, som var noget over £ 5.300 Stl., har jeg faaet £ 1.150 Stl. i 4re Maaneder.

Det maa naturligviis være Stats-Raadet ubehageligt at modtage saa mange Erindringer; men det vil vist være saa billigt at indsee det endnu langt ubehageligere for mig, som paa Stats-Raadets Vegne har accepteret Vexlerne, at være udsat for Følgerne af denne Mangel paa Remisse. Naar Dhrr. Corbett, Bortwick & Co. ikke havde været mine Venner, da er der ikke mindste Tvivl om, at jeg jo længe siden havde været prostitueret.

Jeg besværges Dem, højstærede Ven! stræb at bringe denne Sag i Rigtighed for Nationens Æres Skyld. Skulde de Skibe, som endnu maaskee kan ventes fra Christiania, ikke medbringe Remisserne, da bliver der kun to Alternativer for

ovenmeldte Handelshuus, næst den at angribe min Person, enten at trække paa Stats-Raadet for det hele Beløb, tilligemed Omkostninger, eller og at sælge Rugen og trække for det, som da mangler i Betalingen.

Jeg tror ikke, at jeg kan have Magt til at bestemme deres Valg; men det vil aldeles ankomme paa dem selv, hvilket af disse tvende Alternativer, de finde for godt at gribe til.

Hvad angaar de £ 800 Stl.; som fra Hr. Vens Huus blev mig tilstillet, efter højere Order, da seer jeg af Hs. Kongl: Hds. Brev af 11te f. M., at denne Remisse ikke stod i Sammenhæng med Korn-Indkjøbet, ligesom og Hs. Kongl: Hd. strax, ved at erfare sammes Retour med Protest, har tilstillet mig andre Remisser i Stedet.

Den Uvidenhed, i hvilken jeg er om Alt hvad, som passerer i Norge, søger jeg at skjule saa godt jeg kan; thi den ydmyger mig, og overgaaer al min Forventning.

Jeg sammenskraber alle de Efterretninger, jeg kan opspørge, ved at lade mig foreviise private Breve, og ved at anmode Skippere, saavel som Passagerer om at komme til mig. Af alt dette, forenet med hvad, der staaer i Aviserne, stræber jeg at gjøre mig et Heelt, til Veiledning for de Skridt og for det Sprog, jeg her maa føre.

Med megen Fornøjelse vilde jeg betale for Avskrifter og Aviser, naar jeg blot vidste, hvem jeg skulde henvende mig til i denne Henseende. Den Publikation, som Præsidenten for Stor-Thinget, Hr. Christie har udgivet under 21d. f. M., betræffende Foreningen mellem Norge og Sverrige, har her været indrykket i de offentlige Tidninger, og som den der befindes, maa jeg antage den, og deraf seer jeg meer, end jeg ønskede og ventede. Hvad dernæst bliver for mig vigtigt at være underrettet om, er Forenings-Vilkaarene, hvoraf den vigtigste var, at forbeholde sig de allierede Magters Guarantie. Ligeledes interesserer det mig at vide, om man biefalder den Idée, jeg foreslog om Conservatores? I Præsidentens Publikation forekommer paa adskillige Steder Ordet: «Independence» i samme Aande-Dræt som der tales om Foreningen med Sverrige. Her maa være en Trykfejl, og de tvende Bogstaver: «In», bør vel udelades?

Endelig længes jeg efter at vide, og erfare Constituenternes Meening.

Viis mig den Godhed, kjæreste Ven! at befale en af Fuldmægtigerne i Comptoirerne at sende mig de oplysende Avskrifter, saavel som Aviserne, som tilsammen kunde udgjøre en Art af Bulletin til min Vejledning.

Lev altid vel.

C. Anker.

Til Jacob Aall.

Christiania 22 Novbr. 1814.

Du har gjort mig Uret — kjæreste Broder — hvis Du nogensinde har næret Tvivl om min inderlige Hengivenhed, ihvorvel vore politiske Meninger i senere Tid afvige fra hinanden. Jeg ærer enhver Mands paa Grundsætninger byggede Meninger, er disse end stridende mod mine og kuns denne Ret forlanger jeg af Andre. Du saa vort Fædrelands Stilling i et andet Lys end jeg, og Udfaldet har — saa meget det end ved usandsynlige Begivenheder er fremvirket — for en stor Del retfærdiggjort dine Ahnelser, men enda bebreider jeg mig ikke den Rolle, jeg har taget, fordi den havde Medhold i min Overbevisning, og fordi jeg endog til denne Dag tror, at hvad der er foregaaet, ikke har skadet Norges Sag, men maaske endog bidraget til at lægge den Grundvold, paa hvilken vort Fædrelands Held nu oprettes, og hvoraf jeg inderlig haaber varig Fred og indvortes Ro. Imidlertid føler jeg mig for svag til at sidde ved Statsroret, hverken min Sjæls eller Legems Kraft er adeqvæt til denne Function. Jeg har derfor anset det for Pligt mod mit Fædreland og mig selv at trække mig tilbage. Det er bleven mig indvilget dog paa Vilkaar, at jeg vedbliver min Post, indtil en Eftermand kan vorde mig udnævnt. Altsaa kan jeg ikke ventes førend til Jul at blive afløst, men til den Tid har jeg faaet bestemt Løfte derom.

Hvad der ellers giver mig stort Haab om vort Fædrelands Fremtids Held er den Klogskab, det øvede gennemtrængende Blik, som ledsaget af megen Godmodighed characteriserer vores nye Kronprinds. Jeg tilstaar, at jeg i ham har fundet en ganske anden Person, end jeg ventede. Ogsaa har han ved sit Ophold her vundet mange Gemytter. Han forbliver her til Storthingets Slutning, formodentlig sidst i denne Uge, og reiser da over Winger til Stockholm, hvorfra han først kommer tilbage til det næste ordentlige Storthing, som nu er udsat til 1ste Julii næste Aar for at give de af det Eidsvoldske Storthing valgte Commiteer Tid nok til at udarbejde deres Sager.

Her er ellers i disse Dage udnævnt 6 nye Statsraader.¹⁾ *Grev Wedel* som Chef for Finantsdepartementet, *Diriks* som faar Politi, Vei, Post og Skydsvæsenet, *Treschow* for Oplysningsvæsenet, *Capt. Motzfeldt* og *Professor Krogh fra Trondhjem*, der som norske Statsraader skulle gaa til Stockholm og Generalmajor *Hegermann* som Chef for Krigsdepartementet. Desuden er Kammerherre *P. Anker* udnævnt til norsk Statsminister i Sverrig. Statholderen *Feldtmarschal v. Essen* til Kantsler og Biskop *Bech* til Pro Kantsler for det norske Universitet. *Fasting* er bleven virkelig Commandeur og 2det Medlem af et nye oprettet Søekrigs Kollegium, hvori den gamle *Fabricius* præsiderer.

¹⁾ Se personregisteret.

Løvenskiold maatte efter mange Overtalelser og endog nogle alvorlige Vink paatage sig at reise til Danmark for at afgjøre den lange Regning, og Du, kjæreste Broder faar nok en Anmodning om at Reise med ham. Dette kunde jeg ikke forekomme. Og naar Du endelig skulde have nogen Deel, mener jeg denne convenerede dig bedst, da Du dog vel snart vilde have gjort dine Venner i Danmark et Besøg, og Reisen bliver udsat til Januar eller Februar Maaned. *Løvenskiold* tager sin Kone med og Du kan jo godt gjøre det samme.

Brevet finnes i Fayes Samlinger IX, 18. i riksarkivet.

Fra Carsten Anker.
S. T.

London den 15d. Desbr. 1814.

Hr. Stats-Raad Aall, Christiania.

Allerhøystærede Ven.

Efter at Originalen, hvorsaf omstaaende er en Duplicat, var afgaaen, har jeg havt den Ære at modtage DhVbh^{ds}. fortroelige og interessante Skrivelse af 24 d. October, hvorfor jeg paa det forbindtligste takker Dem.

Der er faa, maaskee ingen, som oftere har tænkt over Stats-Raadets Stilling i disse farlige og vanskelige Tider, end jeg i min Eensomhed har gjort.

En nye Bestyrelse, bestaaende af redelige Mænd, har havt at kjæmpe med en gammel, øvet og — — — — Mangel, Uenighed, forskjællige Hensigter og Begreber ec. ec. maa have gjort Vanskelighederne, ligesaa betænkelige, som mangfoldige. Alt dette er en vidtløftig Mærk for et virksomt Sind, og jeg maa bruge Vold over mig selv, for ej at indlade mig i de Bemærkninger, der ligesom sværme i mit susende Hoved.

De svenske Commissariers Forslag til de Punkter, de ønskede indrykkede i Constitutionen i Anledning af Foreningen, har jeg læst med megen Opmærksomhed, og hvad jeg derom maa tænke, formoder jeg Hr. Ven selv fatter uden min Forklaring.

Min Længsel efter at see den egentlige Forenings-Akt er ubeskrivelig, og inden jeg har læst, rettere sagt studeret den, kan jeg intet Begreb gjøre mig, hverken om vor nærværende Tilstand, eller om Norges tilkommende Skjæbne.

Da Capt^{nen}, som bringer dette, haster, og jeg har mange Breve at expedere, saa vil jeg forlade denne store Gjenstand, og holde mig til de Mindre.

I Hensyn til Remisserne for Rug-Handelen, da har jeg ved denne Lejlighed, detsangaaende, skrevet meget omstændeligt, saavel til det samtlige Stats-Raad, som til sammes første Departement, hvortil jeg beder om Tilladelse at henskyde mig.

Men naar DHVBhd nævne de respektive £ 500 og £ 800 Stl., som Hans Kongelige Høyhed Prinds Christian Frederik tilstillede mig, og derhos yttrede den Meening, at de kunde komme til Afdrag paa Rug-Handelen, da maa De undskylde, at jeg paa ingen Maade kan deri være eenig.

Jeg har havt mange, og store Udgivter paa dette Stæd, som uden Dispyt er det kostbareste paa hele Jordkloden, og naar jeg kommer hjem, skal jeg ikke mangle at aflægge et meget specielt Regnskab, til Oplysning om, hvori Udgifterne have bestaaet. Hvad, der da bliver tilovers, skal jeg aflevere.

Min Anke over Mangel paa Remisser, ifølge de indgaaede Terminer, har været vel grundet, og skjændt jeg er meget langt fra at føre min Anke mod Stats-Raadets egentlige Medlemmer, saa kan jeg dog ikke i mit Sind gandske frietage dets Hoved-Betjenter for den Bemærkning, at de, efter min Formodning, kunde have besørget, ikke alene Vexlerne indkjøbte, men endog expederet Brevene detsangaaende til de forskjellige Terminer, hvoraf de tvende første forfaldt, førend den vanskelige Tidspunkt begyndte.

Dog! det er ubilligt af mig at yttre noget videre herom, thi jeg er overbevist, at ingen Uvillie mod min Person, eller mine Foranstaltninger har havt nogen Deel deri.

Det er en Lykke, som jeg ikke kan skatte høyt nok, at Sagen har været i Vennevold; thi naar ikke Bortwick havde været en saa liberal Mand, og min Ven, naar han ikke havde af sit gandske Hjerte ønsket Norge Fremgang, og af den Aarsag afholdt sig fra Voldsonheder, da havde jeg upaatvivleligen været personlig angreben, fordi jeg ikke var sat i Stand til at indfrie mine Accepter ved Forfalds-Tiden.

Nu venter jeg med fuld Visshed de fornødne Midler, og beder indstændig, at Hr Ven vil bidrage sit til, at intet kommer i Vejen. Hvad mig selv angaar, da igjentager jeg den uskræmte Forsikkring, at jeg intet har at fordre af Fædrelandet, dog troer jeg, at det ikke burde glemmes, at den mig her mødte Fortræd har været en umiddelbar Følge af den Mission, der saa paatrængende blev mig betroet.

Jeg gik i Ilden, for at gavne vort ulykkelige Fødeland. — Jeg er blevet skoldet, og det var vel ikke ubilligt, om man søgte at læge Saarene.

Lev altid vel.

C. Anker

S. T.

d. 3 Janu 1815.

Siden Originalen af den omstaaende Duplicat, der afgik med Skippr. Bagge, blev skreven, har jeg intet modtaget fra Stats-Raadet, følgelig staaer Sagen, angaaende den indkjøbte Rug, i samme uafgjordte Tilstand, som da jeg skrev sidst. Imidlertid haaber jeg, at de fornødne Anstalter ere gjordte, førinden dette indløber.

Hvad mine egne Affairer angaae, hvorom høystærede Ven indlader sig i det sidste saa forbindtlig, da formoder jeg, at intet i denne Sag bliver at vente, siden de nye Medlemmer ere blevne indsatte. Jeg har følgelig kun at oppebie Svar paa mit Brev af 3 d. Decbr. hvori jeg anmoder om min Afsked, som Medlem af Stats-Raadet. Hvad var Gagen, og hvad bliver Pensionen?

Jeg længes efter at læse Forenings-Akten, og at faa en Formular til Troeskabs-Eeder, som private skæl aflægge.

Tjen mig med et Exemplar af begge Deele, og antage fra et oprigtigt Hjerte Forsikringen om den grundede Agtelse, jeg fremdeles skal bære for høystærede Ven.

C. Anker.

Af *den svenske Minister*¹⁾ er jeg anmodet om at afgive min Eed, og jeg kan ingen Beslutning tage, førend jeg erholder de ovenmeldte Efterretninger.

Fra Carsten Anker.

London 30 Januarii 1815.

Allerhøystærede Ven.

Netop for nogle Timer siden kom *Hr. Sewell* til mig, for personligen i egen Haand at levere mig allerhøystærede Vens Brev af 24de f. M.

Ved at fremsende omstaaende Duplicat af mit Brev under 3 d., vil jeg ikke forsømme derfor at takke Dem paa det forbindtligste.

Forenings Akten eller Constitutionen, saaledes som den nu er bleven, efter at Foreningen har funden Sted, har min Broder sendt mig. — Jeg mangler en Formular af Eeden, og den venter jeg fra ham. —

Jeg kan imidlertid vel gjøre mig et Begreb derom. Om, og hvorvidt, jeg benytter mig deraf vil ankomme paa Omstændigheder, som endnu ikke ere opklarede.

¹⁾ Gotthard Mauritz von Rehausen (1762–1822), svensk envoyé i London.

Jeg har havt en meget vanskelig, og mindre end behagelig Brevvexling med den herværende svenske Minister men hvorom jeg nu intet videre vil melde, end at den svenske Regjering er i Besiddelse, ikke alene af mine Depecher skrevet til Stats Raadet, efter at Prinds Christians Afreise var mig bekjendt, men endog af mine Depecher til ham af 26de Septbr og 6 Octbr. f. A., som jeg sendte med min Broder, og som han modtog ombord paa Briggen Alart, da han laa for Modvind ved Frederiksværn, og som Prindsen ufortøvet expederede til Stats Raadet. Hvad jeg føler og tænker ved denne Lejlighed blev vanskelig at beskrive og forbigaar jeg her gandske. Kun vil jeg sige, at intet var, eller kunde være mig mere uventet, end at see mig saaledes opoffret. — Opoffrelse er det at udlevere en nidkjær Embedsmands fortroelige og hemmelige Ytringer, om Landets Fiende, til Landets Fiende.

Hvad Ret havde Grev Essen¹⁾ til mine Depecher, adresserede til Landets forrige Konge, og af denne igjen overleveret til den lovlige Autoritet, i hvis Handlinger den nye Regjering endnu ikke havde Ret til at blande sig?

Dette smukke Skridt af Landsmænd, som til Belønning for min Trofasthed, forraade mig, og exponere mig til saavel offentlige som hemmelige Efterstræbelser, kan jeg aldrig glemme. Følgerne heraf genere mig meget, men jeg haaber med Fermetet at skulle kunne møde denne nye Forlegenhed, som min Kjærlighed til Fædrelandet, saa ufortient har paadraget mig.

Mine Venner, saafremt nogen i Norge tør endnu være det, kan holde sig forvissede om, at jeg intet vanærende Skridt skal foretage mig, for at forekomme den truende Storm. Styrter jeg, da skal det skee med Ære, og staaer jeg fast paa mine Been, da skal det ingenlunde være nogen Følge af vanærende Handlinger. —

Jeg kunde ikke hindre mig fra at smile ved at erfare den Omstændighed, at Grev Essen, efter at have aabnet min Depeche til Stats Raadet, havde troet sig berettiget til at tilbageholde samme, uden at meddele den til de øvrige Stats Raader. —

Og denne utaalelige Affront i Embedet tager man til Takke med?

Tør en Præsident i et Collegium tilbageholde en eneste Sags Papiir, adresseret til det samtlige Collegium?

De handlede ret og som Mand. — Dette gjør og Rosenkrantz, ved at træde ud. — Jeg, uden at kjende disse hæderlige Exempler, har, under 3de Desbr. netop gjort det samme — Jo! i Stedet for at levere Depechen til Stats Raadet, har han sendt den til Stockholm tilligemed de ovenanførte, hvoraf jeg havde den bitter Fornøjelse at læse en Gjenpart hos *Baron Rehausen*.

¹⁾ Grev Hans Henrik von Essen (1755–1824) havde i 1813 befalet under Carl Johan over den svenske hær som var trukket sammen for et angreb mot Norge, var 1814–1816 statholder i Norge, kansler for Universitetet, feltmarskalk.

Det gjør mig ondt, at Vedkommende af Stor-Thinget ikke erholdt den simple Oplysning, at Anledningen til hvad, der er hændet mig, er den smukke Forordning af 9d. Septbr. 1807. Jeg kan ikke undgaa at erindre mig det engelske Ordsprog i denne Anledning: help yourself and your friends will love you the better for it.

Hverken Hs. Kongl. Hds. den svenske Kronprindses Unaade, eller den Maade, paa hvilken, jeg har udført min Mission her paa Stædet, gjør mig nogen Vanære. Glæmme! hvad har man at glæmme? man maa gjerne erindre sig, og lad det blive sat paa min Gravsteen, at jeg med Iver opfyldte min Pligt mod Norge. Jeg gaar før paa Skafottet, end jeg bætler om fransk eller svensk Naade.

Naar Hr. Ven siger, at mine Indsigter og Fædrelands-Kjærlighed ville vorde det til Hæder og Gavn, da tilgiv mig! da anseer jeg dette blot for en Compliment. Jeg kan ikke mere gavne mit Fædreneland, uden ved at lade grave nogle Grøfter og at plante nogle Træer, forudsat, at man vil lade mig i Roe sans s'embarrasser ou j'existe, ou' si j' existe.

Naar den svenske militaire Magt ikke maa nærme sig til Stor-Thinget, saa er det saare klogt, at Stor-Thinget nærmer sig til den. — Bravo! —

Lev altid vel og troe mig en oprigtig hengiven Ven

C. A.

Til grev Wedel.

11 Marts 1815.

Næsten med enhver Skibslæilighed bombarderes jeg af den uheldige Statsraad Anker med Beklagelse over udeblevne Remisser til Betaling af den, efter vor forrige Konges Ordre, i Skotland købte Rug, og de Krænkelser, han derved udsættes for. — Ogsaa klager han over, at Statsraadet ikke har værdiget ham et Svar paa hans Forestilling i denne Anledning, og anmoder mig at bidrage, hvad jeg formaaer, til at bringe denne Sag i Rigtighed.

Baade som Menneskeven og Landsmand anseer jeg mig forpligtet at tale hans Sag, befrygtede jeg end at min Stemme ikke skulde høres. Men da Sagen henhører især under Deres Departement — kjære Hr. Greve — og jeg føler mig overbevist om De, med Foragt mod Partiaandens Indsigelser, lyder Retfærdighedens Stemme, tillader jeg mig at anbefale Dem denne ulykkelige Mands Tarv.

De veed, kjære Hr. Greve — at det her omdhandlede Indkiøb blev foretaget efter den forrige Konges Ordre, og at man saaledes ikke kan tillægge Manden nogen Brøde i denne Anledning; ubilligt var det derfor i høieste Maade,

om hans Fortrædeligheder derved skulde forøges. Jeg mindes grant, at han blev tilskrevet fra Statsraadet nogen Tid før Foreningen fandt Sted, at Rugen maatte sælges for at opgiøre hvad der endnu fattedes til dens fulde Betaling; men efter hvad jeg af Ankers Yttringer til mig kan skjønne, maa han selv have giort Remonstrationer derimod, med den Formodning at Kornet med mere Fordeel kunde afsættes i Norge.

Fra Carsten Anker.

London d. 8d. Maji 1815
6 York Street St. James's

Allerhøystærede Ven!

.....
.....
Min Eed til Constitutionen og Kongen har jeg endelig aflagt, og jeg kan, uden at bruge et urigtigt Udtryk, sige: maattet aflægge.

Nu skal min høystærede Ven! i Fortroelighed erfare de Omstændigheder, som dermed stode i Forbindelse.

No 1 Under 30 Decbr: f: A: modtog jeg fra den herværende svenske Minister et Brev, hvori han forlanger, efter en ham tilkommen Kongl: Ordre, min Eed, og at jeg paa en viss Dag og Klokkeslet maatte indfinde mig hos ham, og medbringe den.

No 2 Dagen efter svarede jeg ham, at saa snart jeg havde faaet den nødvendige Efterretning Hjemmefra, skulde han fra mig erholde tilfredsstillende Besked.

No 3 Efter 8te. Dages Forløb modtog jeg et truende Brev, hvori han taler om mine Dépêcher og Noter, som han havde Ordre at communicere mig, og forelagde mig en viss Dag, inden hvilken jeg maatte komme til ham med Eeden, da jeg i Mangel af at opfylde Hs Majestæts Befaling maatte tilregne mig selv Følgerne &c. —

No 4 Nu forekom det mig Tid at lade Ministeren føle det Myndige af hans Tilskrivt, og tillige med Argumenter, at jeg ikke var en Fusentast.

Jeg skrev ham altsaa til saaledes, som no. 4 viser. —

Efter mit Løvte gik jeg til ham, og fandt, at hverken Modtagelse eller Conversation svarede til den Tone, i hvilken hans Breve vare afstemte. Der havde jeg den Ærgrelse at læse Gjenparter af mine egne Dépêcher under 26d. Septbr: og 6 Oct: f: A: til Norges forrige Konge, samt en Dépêche fra *Grev Engestrøm*¹⁾ paa 4re. Sider, mig kun angaaende. Deri forekom bittere Bebreidelser, ja endog

¹⁾ Greve Lars von Engeström (1751–1826), svensk utenriksminister.

Epitheter, saasom: «sourdes menées», «intrigues», «Operationer for at brouillere Hofferne», Underhandlinger med Oppositionens Lemmer, for at Chicanere de engelske Ministre» &c: &c: —

Jeg overvandt mig, og holdt Contenance; men hvad jeg følte ved denne smukke Opdagelse, kan De Høystærede Ven! der kjende min heftige Karakter, let gjøre Dem et Begreb om.

Ministeren paastod, at jeg intet havde at frygte paaberaabende sig Amnestien af 10 Aug. —

Denne var ikke nok for mig; thi jeg havde gjort mange politiske Skridt siden den Dag, og jeg erklærede bestemt, at jeg slet ingen Eed aflagde, førend jeg havde en særskildt Forsikkring, der uvilkaarligen betryggede min Person og mine Eiendomme.

Det blev da aftalt, efter at den første Vrede var afkjølet, at jeg skulde skrive ham et Brev til, og opgive mit Forlangende. —

Vel tilbød Ministeren sig at ville indberette, hvad jeg mundtlig havde opgivet; men som jeg detsværre! er bleven mistænkelig, og altid foretrækker mine egne Ord for Andres, frabad jeg mig dette. —

Ved at nævne Stats Raadets for mig hæderfulde Brev af 4de Novbr., som Hr. Ven selv har underskrevet, maaskee endog forfattet, og med hvilket jeg pukkede, tilstod han, at samme var ham ubekjendt.

No 5. Jeg gik nu hjem, og skrev, hvad no. 5 udviser. —

En 6 a 8 Uger derefter kom Ministeren til mig, og bragte

No 6 et officielt Brev fra vor fælleds Ven Peder Anker, der indeholdt efter Kongl: Ordre den Betryggelse, jeg gjorde Paastand om.

No 7 Et privat Brev fra samme Ven fandtes indlagt.

No 8 Grev Engeströms Depêche i denne Anledning lod Ministeren mig læse. —

Alt dette vil Hr. Ven finde i No. 6, 7 og 8.

Paa Grund af Forestaaende bragte jeg min Eed nogle Dage efter til Ministeren, og De min Høystærede Ven! vil nok selv finde, at jeg maatte. —

Ethvert Ophold vilde nu vorde anset for Udflugter, og disse stemme hverken med min Tanke — eller Handle-Maade. —

Man kan altsaa sige, at den svenske Regjering har indgaaet en særskildt Amnestie med min Person.

Imedens denne Brevvexling foregik, opstod et nyt Uvejr, der truede med friske Chicaner.

Jeg fik nemlig et Brev fra Anker af 13 Jan.; der meddeelte mig det høye Mishag, et Udtryk til Finants-Departementet, havde opvakt,

No 9 hvorover A. syntes at være meget uroelig. — vide no. 9.

Atter nye Skriverie og nyt Forsvar. —

Dette bestod i en lang Deduction, og for ej at kjede Dem, sender jeg

No 10 blot en ekstrakt. — vide no. 10.

Nogen særskilt Tilgivelse for denne Brøde, er ikke paafulgt. Man kan ogsaa med Grund formode den at være foreløbigen indbefattet i No. 6.

Saavidt om mig selv, kun vil jeg tillægge, at saadanne Tilbud ere mig siden den Tid officialiter gjordte, som synes at tilkjendegive, at Synderen er tagen til Naade.

Naar vi engang sees, skal Hr Ven faae Underretning herom. Tilbudet vil forundre Dem; men jeg haaber, at De ikke vil forundres over at erfare min refus. —

Til Eeden, hvorom Høystærede Ven! har havt den Godhed at underrette mig, har jeg siden ved tilsendte Aviser erholdt den rette Formular. — Ligeledes har man sendt mig et Exemplar af Constitutionen.

At De Høystærede! er bleven valgt til Representant for Bradsberg — Amt, er ret vel gjordt af Vedkommende. — En tænkende, erfaren Mand, der tillige med sine Grundsætninger og ved sin Velstand, er uafhængig, er næsten umistelig, allerhelst, naar De sige, at der fra Amterne kommer denne Gang for det Meste blot Bønder, hvortil De behage at føye den meget rigtige Anmærkning: *hvad Ende vil dette tage?*

Det er meget for delicat, maaskee for mig især, at yttre mig om Constitutionen. — Den største Deel deraf er ypperlig. — Detsuagtet savner jeg adskilligt, som jeg troede kunde biederaget til den Ligevægt, De selv befrygter med Tiden at vorde kuldkastet.

Spørgsmaal endog, om ikke enhver Bemærkning herom, nu kom baade for tidlig og for sildig. — Det første, fordi Mængden vel ikke endnu vil give Slip paa deres forrige Meeninger, og at der skal vel en Smule bitter Erfaring til, forinden man vil lade sig overtude; det Andet, fordi Hoved-Idéer burde egentlig kommet, under Betragtning fra Begyndelsen. — Eftertiden vil detsværre! nok aabne Vedkommendes Øyne herom. —

.....

 Ville De endnu engang glæde mig med Efterretninger fra Dem og det kjære Norge, da forbinde De høyligen

Deres oprigtig hengivne Ven

C: Anker.

C. A. sendte med til Niels Aall avskrifter, til dels i ekstrakt av de brev og dokumenter han henviser til (nr. 1-10).

Til Jacob Aall.

Brække Gaard ved Skien 19 Juni 1815.

Du kan høyligen behøve den korte Hvile, Du finder, kjæreste Broder, paa Dit hyggelige Næs, for at hente nye Kræfter til de aandsanstrængende Forretninger, der vente os paa det forestaaende Storting.

Jeg tilstaaer Dig, jeg gaaer dem med en vis Ængstelse imøde.

Tænker jeg mig, at der Grundvolden til vort Fædrelands Hæder og Hæld skal lægges og betragter paa samme Tid Pluraliteten af de Mænd, til hvem dette Hverv er overdraget, faaer jeg intet trøsteligt Resultat.

Hvad mig selv angaaer, anseer jeg mig mindre end skikket, heller ikke har jeg havt mindste Tid til at sætte mig ind i denne Stilling, da min private Kreds i senere Tid har fordret alle mine Anstrængelser. Dog reene Følelser for Fædrelandet skal jeg medbringe, og forresten holde mig til de Meninger, der stemme mest med min Overbevisning.

Det glæder mig meget, at vi kommer til at boe sammen, og i et meget behageligt Huus, jeg kjender Thyrolm som en meget retskaffen og oplyst Mand saa jeg troer, vi ville finde os ret vel der;

Den 28 eller 29 tænker jeg at være paa min Post. Jeg medtager min Serviteur og med ham kunne vi godt begge hielpe os.

Kommer Du om Porsgrund paa Din Tour til Cha. maae Du endelig lade mig det vide, at jeg kan møde Dig der.

Til sin hustru.

Christiania 29. Juni 1815.

Her er jeg da igjen i den mig saa forhadte Tummel paa en Post¹⁾, jeg langt fra ikke anseer mig voxen. Jeg maatte ikke destomindre lyde Medborgeres Kald; dog medbringer jeg end ikke udmærkede Talenter til Fædrelandets Altar, er jeg mig en reen Villie bevidst, og med denne gaar jeg roelig i Kamp mod Egenytten, Ærgjerigheden og de flere Dæmoner, der sikkerlig ville øve sit Spil paa det kommende Storting.

Jacob Aall kom igaarftes, og ved hans Selskab bliver da mit Ophold her en heel Deel taaleligere.

Jeg kom i dette Øieblik fra *Statholderen*²⁾, der som sædvanligt var særdeles forbindtlig. *Sommerhjelm* og hans Kone ere ogsaa komne til Byen; hos dem har jeg tilbragt en Time idag. *Sommerhjelm* reiser om et Par Dage til Stockholm,

¹⁾ Niels Aall var stortingsrepresentant for Bratsberg amt under sesjonen 1. juli 1815–6. juli 1816.

²⁾ Greve Hans Henrik von Essen, statholder i Norge 1814–1816.

hvor han efter Kongens Befaling skal opholde sig imedens Stortinget (— —). *Motzfeldt* er kommen hid; *Anker* ventes om 14 Dage, Kongen og Kronprindsen sidst i næste Maaned og Dronningen, som tager om Uddevalla for at bruge Søbad, strax efter. Her gjøres store Tilberedelser til disse høie Personers Modtagelse. Stiftsrets-Gaarden og det forrige Palais reformeres ganske. — *Rosenkrantz* er endnu paa Hafslund.¹⁾

Til samme.

Christiania 3. Juli 1815.

Jeg er allerede kommen i Sælen, omendskjønt Stortinget endnu ikke er sat. Men allerede igaar blev jeg tilligemed 8 andre Repræsentanter udnævnt til at bedømme de indleverede Fuldmagter; dermed var jeg baade igaar og i Løverdags optagen, og staar nu paa Spranget til Commitéen, som idag skal gjøre sin Indberetning til Stortinget. Om et Par Dage, formoder jeg Stortinget vil aabnes, og da kommer vi i ordentlig Beskjæftigelse.

Christiania 3 Juli 1815.

Til samme.

Nogle Timer senere.

Jeg følte mig ifjor besjælet af en Fædrelandskjærlighed, som bød mig trodse alle Farer; og jeg haabede at gjøre mig værdig til Navnet af sand Patriot. At det ikke lykkedes, var ikke min Skyld. Nu gaar jeg i Kamp mod Egennytte, Ærgjerrighed og Misundelse, og det er et Hverv jeg lidet forstaar mig paa.

Jeg nægter derfor ikke, at jeg nødig gik derpaa, jeg skal imidlertid søge at beholde en reen Villie, saa at, vinder jeg end ikke Medborgeres Beundring, skal de ikke kunne nægte mig deres Agtelse. —

Strax efterat jeg havde skrevet forrige Brev, fik jeg en Indbydelse fra *Essen* til Middag; der har jeg da været og er bleven «dubbats», det vil sige, behængt med «Nordstjernen». Du vil lee hjerteligt godt, naar jeg engang kommer til at fortælle Dig denne latterlige Ceremoni; 3 Biskopper, Provsten *Hount*, Doctor *Munk* og jeg bleve paa engang slagne til Riddere, vi bleve i Ordets egentlige Forstand slagne; thi Sværdet blev anvendt paa vore Skuldre. — Men hvad der interesse rede mig mere, var Bekjendtskabet med Frue *Essen*; jeg havde den Ære at følge hende tilbords; — hun er som Manden overmaade jevn og interessant, jeg converserede hende næsten hele Tiden og med megen Fornøielse. Hun er just ingen Blomsterknop, men for min Smag ret hyggelig. Paa Onsdag skal Stortinget

¹⁾ Rosenkrantz eide Hafslund og bodde der.

aabnes, og da skal der være stort Galla hos Essen. — Jeg spurgte Essen, om han ansaa det nødvendigt for mig at anlægge Uniform. Han svarede mig med megen Godhed, at af mig, hvis Sindelag man kjendte, vilde det ikke fordres; jeg mener derfor, jeg opgiver den Idé, som jeg i Grunden finder lidt naragtig for min nærværende Stilling. —

*Oxholm*¹⁾ fra Trondhjem er her. —

Til samme.

Christiania 6. Juli 1815.

Jeg lever nu kuns for mit Fædreland, dog endnu ere Stortingets Forhandlinger ikke egentlig begyndte. Igaar blev det af Statholderen paa Kongens Vegne aabnet; Statholderen, Statsraaderne *Collett* og *Motzfeldt* holdt ved denne Anledning Taler, som indeholdt Regnskab over Statsstyrelsen siden Foreningen; disse besvaredes af *Christie*, som atter er bleven valgt til Præsident, og mig, skjønt med et lidet Antal Stemmer valgt til Vice-Præsident men Gud bevare min Ven *Christies* Helbred, ellers kommer jeg i en særlig Kattepine, lidet duer jeg til at være Repræsentant, men end mindre til at være Præsident. Til de vigtigste Beslutninger i Stortinget hører, at 2.de Repræsentanter, en *Hoel*²⁾ fra Hedemarken, som er en saare berygtet Person og en *Nils Broe* fra Stavanger Amt, mod hvem der er anlagt Justitssag for Opsætsighed mod Loven, bleve udskudte af Forsamlingen.

Amtmand *Falsen*, om hvis Valg der var saa megen Snak i Avisene, blev siddende, og om *Bonnevie*³⁾ blev der ikke Quæstion. —

Vi spiste igaar i grand Galla hos Essen; idag har jeg spist til Middag hos *Treschow*, og imorgen ere vi budne til *Glückstad*; Vi mangle altsaa ikke Selskabelighed, men dog finder jeg mig ikke tilfreds; jeg føler og overbevises daglig mere om, at en stille borgerlig Kreds er min rette Sphære, og lettelig skal man idetmindste ikke rive mig ud deraf.

Til samme.

Christiania 10 Juli 1815.

Siden jeg sidst skrev, er jeg bleven valgt til Medlem af Lagthinget, hvormed jeg for Magelighedens Skyld kunde være ret vel tilfreds, men hvormed jeg nu er meget misfornøiet, fordi jeg derved berøves Leiligheden til at tale mit Fædrelands Tarv i Odelstinget, og fordi man i Lagthinget har gjort mig den Ære at

1) Kjøpmann *Oxholm* var stortingsmann fra Trondhjem.

2) *Halvør Hoel* (1766–1852) valgtes til stortingsmann fra Hedemarkens amt i 1815, men hans valg ble forkastet av stortinget 3. juli 1815.

3) Pastor *A. Bonnevie*, stortingsmann fra Kongsberg.

vælge mig til Præsident, en Post jeg ikke er voxen og saaledes lettelig kan substituere mig. Men der gjælder ingen Undskyldning, jeg maa deran og vil stræbe ved Flid og en Smule sund Forstand at bøde paa Mangelen af Talenter og Erfaringer i denne Stilling; — Amtmand *Falsen* og jeg havde lige Stemmer, men ved Lodkastning blev jeg staaende. Det Bedste er, at Valget gjælder kun for 8 Dage, og da haaber jeg Afløsning. Gud forbyde, man fremdeles skulde vise mig denne Udmærkelse, jeg kommer ellers til at præsidere i den Ret, som skal dømme *Haxthausen*,¹⁾ og dette bliver mig yderst ubehageligt. —

At Napoleon har lidt et stort Nederlag i et Slag mod Preusserne og Engælænderne, derom har man her temmelig sikker Efterretning — men et Rygte, som tilføier, at Han skal have nedlagt Kronen, for at gives hans Søn Kongen af Rom, naar han bliver myndig, og at imidlertid 4 af det franske Statsraad overtage Regjeringen, behøver endnu Bekræftelse. —

Jeg selv har havt det skikkeligt travelt med Comitèer og andre Storthings-Arbeider, saa at jeg ogsaa maatte afsige ikke mindre end 3 Indbydelser til Biskop *Bech*, Bogstad og Statsraad *Collett* — som nu boer paa en lille Gaard tæt ved Ullevold — og maatte arbeide heele Dagen; imidlertid befinder jeg mig vel, men jeg fører jo ogsaa et ordentligt Liv.

Til samme.

Christiania 14 Juli 1815.

Hidindtil har jeg sluppet let fra Præsidentskabet i Lagthinget, da vi ikke endnu have havt mere end een Samling, men desto mere travelt har jeg i disse Dage havt som Medlem af en Comité til at gjenemsee og forelægge det samlede Storthing nogle Propositioner fra Kongen, og hvormed vi først igaar bleve færdige. Disse Propositioner, som alle angikk de Forandringer i vor Grundlov, som Foreningen gjorde nødvendige, bleve med nogle faae Modificationer antagne, for Resten har Storthinget beskjæftiget sig med et Reglement for dets indre Politi og Bekjendtgjørelsen i det offentlige af Forhandlinger; disse Sager skulle idag debatteres. —

Imorgen skal der atter vælges nye Præsidenter saavel i Odels- som i Lagthinget, og jeg haaber at blive entlediget. Jeg er virkelig ikke skikket til denne Post, hvortil der især hører Aandsnærværelse og en flydende Tunge; og blandt de mange underlige Stillinger, Skjæbnen har sat mig i, frygter jeg meest for at entre i denne. —

¹⁾ General F. G. Haxthausen var satt under riksrett for sin virksomhet som statsråd i 1814. Ved riksrettsdommen 23. mars 1816 ble han «frifundet for videre tiltale», men idømt omkostninger.

Jeg har paa 8 Dage ikke seet *Mansbachs*¹⁾ og neppe Nogen udenfor Storthinget, da jeg hver Aften hør maattet sidde hjemme for at arbeide med Comitéerne, og Dagen medgaar næsten i Storthinget.

Oxholm, som er min Contubernal ved Spisebordet — Storthinget spiser for Statens Regning paa 2de særskilte Steder, hos Skou og Michaelsen — er en retskaffen og oplyst Mand; jeg morer mig altsaa godt i Conversation med ham.

Til samme.

Christiania 20 Juli 1815.

Jeg har tilbragt Eftermiddagen hos min fordums Collega Statsraad Collett, som har kjøbt en ret vakker Gaard paa Landet, hvor jeg fandt ret behageligt Selskab.

Kronprindsen ventes nu ikke førend sidst i næste Uge, Kongen et Par Dage senere, men naar Dronningen kommer, er aldeles ubestemt, da hun reiser om Udevalla. — Med Statsminister *Anker*, som ventes imorgen Aften, føae vi vel Besked om alt. —

I Storthinget har der i denne Uge været hæftige Debatter om Reglementet for den Orden, som ved Forhandlingerne skal iagttages. Som Følge deraf er det bestemt, at 8 Comitéer strax skal nedsættes, hvori alle Storthingets Medlemmer skulle tage Deel og enhver ansættes i det særskilte Fag, som synes meest passende for hans Evner og Stilling. Til at udnævne Medlemmerne af disse 8 Comitéer er nedsat en Committee af 15 Personer, hvori baade Jacob Aall og jeg ere deeltagende. Dette Slag vandt Lagthinget, derimod tabte vi et andet, som angik Lagthingets Medlemmers Ret til at gjøre Lovforslag i Odelstinget, og hvorved Lagthinget for en Deel er betaget Anledning til directe at virke for Fædrelandet; men der skal vel blive Raad endda til at holde Kabalen i Tømme.

Imorgen følger hele Storthinget Provsten *Hounts* Liig. Som jeg siden har hørt, var han, allerede før han reiste hjemmefra, belavet paa Døden og havde forberedet sin Kone derpaa; saa han maa have følt Forvarsler dertil. Imidlertid er det et sørgeligt Dødsfald, da Forfatningen efter ham skal være meget maadelig.

Christie skranter lidt, saa at Biskop *Bugge*²⁾ idag har fungeret som Vicepræsident i Storthinget og har skilt sig meget godt derved. For Resten ytrer der sig allerede lidt Partiaand i Thinget, særlig imellem Lægthinget og Odelstinget, men jeg skal vogte mig vel for at smittes af denne lede Aand, som er istand til at hindre det Godes Fremme.

¹⁾ Carl, friherre v. und z. Mansbach, major, senere generalløytnant og kommandant på Fredrikssten og norsk-svensk diplomat, g. m. Anna Sophia Maria Anker.

²⁾ Peter Olivarius Bugge (1764–1849), biskop i Trondheim, stortingsmann.

Til samme.

Christiania 24 Juli 1815.

Kongen reiser, efter Statsminister Ankers Beretning, den 28. d. M. fra Stockholm og kan neppe ventes her førend om 14 Dage. Kronprindsen derimod ventes at indtræffe her næste Søndag. Dronningen, som kommer over Udevalla, kommer omtrent paa samme Tid som Kongen. Jeg var igaar paa Bogstad hos *Excellencen*¹⁾. — Han er fremdeles den jevne behagelige Mand og syntes meget glad ved at være kommen i sit forrige Element, men lang Rolighed faar han ikke. Han skal, som han formoder, følge Kronprindsen til Trondhjem og følge tilbage med den Kongelige Familie, som ikke opholder sig her længere end 8 Dage. — *Rosenkrantz* kom igaar til Staden, jeg har netop hilst ham i Forbigaaende, men iaften gaar jeg hen for at gjøre ham en formelig Visit. —

I Stortinget er der i disse Dage intet Mærkværdigt passeret, uden at hele Thinget er indeelt i Comitéer, og at vi saaledes snart kunne vente at komme i ordentlig og gavnlig Virksomhed.

Paa Onsdag formoder jeg Lagthinget bliver adskilt fra Odelstthinget; og naar da Comitéerne tillige komme igang, faae vi fuldt Arbeide fra Kl. 9 om Morgenen til Kl. 8 om Aftenen.

Til samme.

Christiania 15. Septbr. 1815.

Igaar havde jeg for første Gang paa lang Tid en heel Dag til min frie Disposition. Jeg anvendte den i Selskab med *Oxholm* paa en Promenade uden for Byen og besaae adskillige Fabrikker; det baade morede og styrkede os begge. *Oxholm* og jeg have meget tilfældes; vi staa omtrent paa een Cultur-Grad, vores Temperament er ikke meget forskjelligt, og vi elske begge de roligere Glæder — vi slaae os derfor som oftest sammen og komme godt udaf det med hinanden.

Jeg skal idag spise hos *Agent Nielsen*²⁾ i stort Galla, som især bliver mærkeligt derved, at Statholderen spiser der for første Gang. I Eftermiddag venter jeg en varm Debat i Comitéen, da den lille Committées Finantsplan skal omhandles, og de, der vare saa misfornøiede med denne Comitées Valg, vistnok ville skjærpe sine Vaaben; men jeg agter at bruge mit gamle Skjold-Koldblodighed, og mener, jeg derved skal afbøde ethvert Hug.

¹⁾ Statsminister Peder Anker.

²⁾ Agent Jacob Nielsen (stor forretningsmaann, bl. a. administrator i det Ankerske fideikommiss — prof. Yngvar Nielsens bestefar).

*Tank*¹⁾ er atter fremkommet med et Forslag om Saugvæsenets Indskrænkning, som har skadet hans Popularitet især hos Bønderne; — han vil ikke blot forbyde flere Sauges Oprettelse, men vil endog have det halve Antal af de existerende Sauge nedlagte. Dette vil naturligviis finde megen Modstand, foruden at han, mellem os sagt, ikke har været heldig i Fremsættelsen. —

Til samme.

Christiania 19 Septbr. 1815.

Mit Liv er aldeles eensformigt, jeg deeler fremdeles min Tid mellem Stortinget og Comitéerne, og sjælden er jeg fri nogen Aften førend Kl. 9. Jeg maa altsaa stjæle Øieblikke til smaae Adspredelser og mine private Forretninger. Det Værste af alt er de lange Udsigter. — Den engere Comitées Forslag finder i den store Finants-Comité megen Modsigelse; T: har aldeles undsagt os sin Biestand og vil komme frem med et eget Product, — Tingen gaar saaledes i Langdrag, dog haaber jeg, vi i denne Uge skulle blive færdige med Hoved-Indstillingen; og naar denne Sag er arrangeret, vil alt Andet gaae meget glattere.

Min Ven *Ole Bjørnsen*²⁾ har faaet en Avisfeide — den omtalte Skraalhals var ham — og skilt sig kuns maadeligt derved; Svaret var af ham selv, — overalt har han, deels ved sin Fripostighed og deels ved nogle uoverlagte Forslag, tabt meget i sine Medrepræsentanters Øine. Mig seer han nu meget sjælden; formodentlig fordi han nok tror, jeg ikke aldeles billiger hans Adfærd.

Fra Trondhjem høve vi Efterretning om Kronprindsens Ankomst der, og at han er bleven modtaget med Hurraraab og al mulig Æresbevisning. Dette skal være kommet ham lidt uventet og skal altsaa have glædet ham meget. Det vidner overalt om, at vi Nordmænd ogsaa vide at skikke os i Tiderne.

Til samme.

Christiania 29 Septbr. 1815.

Kronprindsen kom igaar tilbage fra Trondhjem i bedste Befindende; dog har jeg endnu ikke gjort ham min Opvarnting. Han skal være overhaands tilfreds med Reisen og den Modtagelse, han allevegne fandt.

Endnu er Pengesagen ikke kommen for i Thinget, men paa Mandag mener jeg dog, det skulde komme dertil; og da vil det vise sig, om Comitéens Arbeide vinder Bifald, i alle Fald venter jeg hæftige Debatter i denne Anledning.

¹⁾ Statsråd Carsten Tank (1766–1832), eier av Rød herregård ved Halden, stortingsmann fra Fredrikshald og Frødrickstad.

²⁾ Kirkesanger Ole Bjørnsen, stortingsmann fra Bratsberg amt.

Til samme.

Christiania 12 Decbr. 1815.

Tidernes Tegn behage mig ikke; med den redeligste Villie indseer jeg ikke at kunne i min nærværende Stilling virke noget til mit Fædrelands Gavn. De Synspuncter, hvorfra jeg er gaaet ud ere saa forskjellige fra Mængdens, at mine Bestræbelser næsten ere frugtesløse. Dog, jeg trøster mig ved, at mine Hensigter ere gode, og at, hvad end Udfaldet af denne min Mission maatte vorde, skal man ikke kunne bebreide mig at have handlet af Egennytte. For Resten maae vi nok Alle, som kaldtes til Storthinget, erkjende, at vi ikke ere dette Arbeide voxne, og at, dersom ikke en god Genius rækker os en virksom Haand, seer det ilde ud med vort Fædreland.

Jeg staar nu paa Spranget hen i Storthinget, hvor man siger, det skal afgjøres, hvorvidt vi faae Tilladelse at holde Ferier i Julen og der maa jeg da nødvendig være med, omendskjønt jeg ikke tør tale noget høit Sprog, efterat jeg saa nylig har havt Permission.

Til samme.

Christiania, 13 Decbr. 1815.

Idag kan jeg give Dig den behagelige Efterretning, at Storthinget har givet sig Ferier fra den 21. Desbr. til 4 Jan.; jeg haaber saaledes at være hjemme lille Juulaften. *Konow*¹⁾ og *Oxholm* følge med; om Frøken Sundt kommer, veed jeg endnu ikke; *Sundt*²⁾ følger i alle Tilfælde med mig.

Fra Grev Wedel.

Christiania d. 30te Aug. 1816.

Uagtet vor snille Grev *Essen* (som i Forgaars forlod os almindeligen begrædt) uden Ophold har skrevet til Kr. P. om Deres Høivelbaarenheds Affaire og senere mindet derom, saa har man dog intet hørt derom førend i Forgaars da Lt. *Mansbach* kom fra Skaane med et Brev hvoraf indsluttet Extrait. —

I hvilken Anledning jeg maae snarest mueligt udbede mig Deres Svar paa det at denne Sag endeligen kan komme i Orden.

Gr. *Essen* bad mig hilse Dem og andre af hans Venner med hvilke han ei fik Leilighed til at tage Afskeed.

I Gallop — anbefaler jeg mig

ærbødigst

H. Wedel-Jarlsberg.

¹⁾ Konow, kjøpmann, stortingsmann fra Bergen.

²⁾ Ulrik Sundt, senere prest i Rygge.

Fra Grev Wedel.

Christiania d: 10d. Sept. 1816.

Vi ere næsten fortvivlede over Veiret og mange andre Omstændigheder. — Den frivillige Bank opstaaer neppe! hvorfra den *tvungne*¹⁾ skal komme veed jeg ikke! — men jeg har den faste Overbeviisning at man bør vove meget inden man standser en given Lovs Udførelse — Erfaringen maae først have viist en bestemt Umuelighed inden der kan blive Quæstion om et overordentligt Storthing — Denne Umuelighed indfinder sig først naar ingen Kjøber efter nogle Maaneder mælder sig til det som udpantes for Indskuddene!

Med Loven bør man efter min Mening ei spøge —

I Gallop undertegner jeg mig med udmærket Høiagtelse

Deres ærbødigste

H. Wedel-Jarlsberg.

Til sin hustru.

Christiania 1 Novbr. 1816.

Idag skal jeg spise hos Statholderen og skal desuden have en Conferentse med Expeditionssecretair *Hartmannsdorff*,²⁾ saa jeg har lidt travelt.

Forfatningen her er ikke bedre, men snarere værre end hos os.

De bedste Folk ere pengelændse, og Ingen har Tillid til hinanden. Det seer altsaa sørgeligt ud, dog vil den nye Laanebank hjælpe noget paa Sagen.

Fra Grev Wedel.

Cha. 13/1 1818.

Den eneste solide Maade at afhjælpe Trangen var unægteligen ved udenlandske Laan optagne af en eller flere Foreninger af solide Handlende; men jeg har desværre megen Grund til at antage, at de Norske Handlendes Credit i det Heele har lidt i saadan Grad ved de mange Konstmagere som Krigen og Penge-Omsætningerne frembragte, at et nogenlunde klækkeligt Laan neppe vilde

¹⁾ Den tvungne bank — Norges Bank kom i stand i 1817. Av Niels Aalls hovedbok for 1817 fremgår det at han foruten kontaute innskudd i banken måtte levere 770¹/₂ Lodd sølv til en verdi av 8475 Rd.

²⁾ J. A. von Hartmannsdorff (1792–1856), senere svensk riksdagsmann og landshøvding. I årene 1816 til 1821 var han sekretær hos den svenske statholder i Norge, og spilte en stor rolle her. (Se brev fra statssekretær Jacob Aall av 27. juni 1842.)

komme i Stand — Desuden maae jeg bemærke at Uefterrettelighed er bleven saa almindelig Mode her i Landet, at det vilde grændse til Umuelighed at skille Klinten fra Hveden. — Hvem skulde foretage denne Rensning?

I Hast forbliver jeg med de bedste Ønsker for Deres og ærede Families Vel

Deres ærbødigste

H. Wedel-Jarlsberg.

Fra M. O. L. Sommerhielm.

Stockholm 11 Febr. 1818.

Stor Skade at De ikke denne Gang kommer til Stortinget, hvis Bestemmelser noget saa nær vil oplyse, hvad Haab vi kan gjøre os om i Fremtiden at beholde vores i saa mange Henseender gode Constitution. Jeg lever her meget stille, som og bedst stemmer overeens med min Oeconomie, der langt fra ikke endnu er kommen i sin gamle Orden; imidlertid glide Dagene hen og jeg med dem.

Nyt herfra har jeg intet at melde. Her er, som De veed snilde Statsraad, Rigsdag, hvor man viiser sig meget iivrig den eene Dag, og beder hinanden om Forladelse Dagen efter. Forresten er alting uden Forandring.

Vores gamle Konge har været upasselig i denne Tid; men er igien kommen sig; og de øvrige Herskaber ere i bedste Velbefindende.

Ovenanførte er skreven i Dag Formiddag. Ud paa Aftenen er Kongen bleven angreben af Feber, som dog ikke ansees for farlig, imidlertid gjør det dog Sensation iblandt alle; og vidst er det, at ingen Regent kan være meere elsket af sit Folk end denne gamle Mand, hvis Retskaffenhed og Godhed jeg flere Gange har haft Leilighed at agte.

Lev nu saa vel inderlig elskte Ven; og behold altid i venskabelig Erindring

Deres hengivne og forbundne

Sommerhielm.

Til sin hustru.

Christiania 11 Aug. 1818.

Omstændighederne nøder mig til at opholde mig her længere end jeg havde foresat mig. Først i Aften kommer Kongen¹⁾ her til Byen, og da jeg nu eengang er her, faaer jeg opholde mig et par Dage længere for at gjøre ham min Opvartning, og om mueligt faa min Pengesag bragt i Orden. Det er imidlertid endnu uvist naar jeg kan faae Audients, jeg kan altsaa ikke bestemme min Afreise.

¹⁾ Carl Johan.

Sandsynligvis giver han ikke privat Audients førend Torsdag eller Fredag, og i saa Fald kan jeg ikke komme afsted førend Løverdag.

Man har her allerede Efterretning om, at Kongen har været særdeles tilfreds med hans Modtagelse i Svinesund. Han skal have været saa oprømt, at han endog selv har taget Deel i Sangen over Bordet og Nogle herfra, som vare nærværende, og allerede ere komne her tilbage, bevidne, at Alt var særdeles smagfuldt, skjønt simpelt, arrangeret. Her skal Kongen i Aften modtages og beværtet med allehaande Lækkerier af Stadens Skjønnne, i Fru Sehesteds Gaard i Gamlebyen, som til den Ende er udziret, og i Storgaden staaer en Æreport, men jeg bekjender, Ingen af Delene behager mit Øie maaskee fordi det ikke er indviet nok i Smagens Rige. Jeg holder mig ganske tilbage.

Fra Severin Løvenskiold.

Lilliendahl pr. Præsto 22 May 1819.

Min dyrebare Ven!

Du vil af *Bernhofts*¹⁾ Brev til *Schaanning*²⁾ ved forrige Post, have erfaret vor lykkelige Rejse og Ankomst hertil. Jeg veed at denne Efterretning vil have sand Interesse for Dig, thi Du har i Ulykke som i Lykke givet mig for mange Beviser paa trofast Venskab, for at ieg ikke skulde være fuldelig overbeviist Om Din Interesse for Mig og Mine. Efter hiin Underretning, har ieg intet Interessant at meddeele; men kan dog ikke lade denne Postdag hengaae, uden at gientage mit Hiertes varme Tak, for det ømme Venskab, som Du indtil sidste Øyeblik viiste Din ulykkelige Ven, Gud lønne Dig herfor min Ven! som mit Hierte varmt takker Dig. Behag at anbefale mig Din gode blide Kones godhedsfulde Erindring og forbindtligst at takke hende, for hendes sidste venlige Følge og al derunder mod min lille Sophie beviiste Godhed. Vor Rejses første Nat var noget stormende og tummultuarisk; men iøvrigt tilbagelagde vi Rejsen under Guds Varetægt og en fortræffelig Skippers Styrelse, med meget Hæld. Med god Helbred kom vi hertil om Formiddagen den 18de. Min Svigerfader var og er endnu i Kiøbenhavn; men ventes hvert Øieblik hiem. De Følelser med hvilke ieg nu giensaae dette kiære Sted, min fortræffelige Svigermoder, min anden ømme Moder, kan en Ven som Du deele; men de lade sig ikke beskrive. Med forøget Smærte føeler ieg her mit grusomme Savn. Jeg har levet mange lykkelige

¹⁾ Hans Lassenius Bernhoft (1793–1851), fra 1817 huslærer og en slags sekretær hos Løvenskiold, fra 1828 byråsjeff i statssekretariatet.

²⁾ Schaanning var forvalter på Fossum.

Dage her; men ieg føler nu dobbelt, hvad ieg saa ofte sagde min Sophie¹⁾: At det egentlig kun var hende, som overalt skabte min Lykke, og at uden hende, den heele Jord er Tomhed og Plage for mig.

Mine Taarer flyde her som der, min Smerte, mit Savn er ubeskriveligt, ak! bandt kun ikke de velsignede Børn mig til denne usle Jord, hvor gladelig ilede ieg efter Den, som ieg ikke kan undvære! Jeg har aldeles ingen Lyst til den videre Rejse; men da ogsaa min Svigermoder gjør mig den *til Pligt*, saa tænker ieg om en 2 a 3 Uger at tiltræde den. Om min tilkommende Bestemmelse vil ieg efter Dit og fleere Venners Raad, endnu ingen endelig Beslutning tage, thi ieg har siden hiin ulyksalige 17de Januar stedse været og er endnu i en exalteret Sindsstemning; men ieg kan ikke forestille mig, at ieg nogensinde skulde kunde virke meere med Hæld paa mit kiære Fossum, at ieg vil kunde existere paa den Plet, som nu for mig er en livløs Skabning. Er det da Guds Villie, at ieg for stedse skal være løsrevet fra denne Plet, hvor ieg i 17 velsignede mit Livs bedste Aar nød og leed og arbeidede, da ønsker ieg inderlig, at denne kiære Plet denne fortræffelige Eyendom, mit kiære Huus og Hiem maae falde i Dine Venne-Hænder, hvem min Sophies og mit Minde ikke vil være ukiært. Veyr og Aarstiid er her som det skielden pleyer at være lige langt i Juny; men Regn tiltrænges høylig. Ved vor Ankomst den 18de, fandt vi Græs og Vaarsæd kun lidet videre end hos os; men Rugen som staaer ypperlig i fulde Ax. Ingen Leier sammentrækkes her; men Tropperne samles som sædvanlig til Foraars-exersitie.

Da ieg idag neppe tilskriver andre hjemme ved denne Post, tør ieg om Leilighed gives, bede hilset paa Fossum, Gierpen, Mæla, hos Din værdige Svigermoder; mine Børn befinde sig lykkelig under Grandmamas Vinger. *Kun Otto*²⁾, faaer Taarer i Øinene, naar han som oftest seer vore. Lev vel min Ven! Du omarmes broderligen af Din taknemmelige og oprigtigst hengivne

Løvenskiold.

1) Sophie Hedeveg Knuth, f. 1784, gift 1802 med Løvenskiold, død på Fossum 17. januar 1819. Hun var datter av geheimekonferentsråd, grev Adam Christopher Knuth -Lillien-dal og komtesse Sophie Magdalene Moltke.

Severin Løvenskiold var sønn av kammerherre Severin L. og Benedicte Henrikka Aall og altså Niels Aalls søskenbarn.

2) Otto Joachim Løvenskiold (1811-1882), høyesterettsassessor.

Til sin hustru.

Christiania 25 Juli 1820.

Jeg har intet Interessant at mælde Dig, da min Tid hidindtil har været optaget med Opvartninger og Gjæstebude. For mine Velfærds-Anliggender har jeg endnu intet kunnet udrette. Kongen modtog mig meget naadig, men indlod sig aldeles ikke i min private Affairer; dog sagde han mig, han vilde nærmere tale med mig. Jeg venter saaledes paa Befaling at komme til ham igjen. I Søndags spiste baade *Løvenskiold* og jeg hos Kongen og deltog om Aftenen i en stor Fête, som Christiania By gav Kongen paa Frogner, hvor 500 indbudne og maaskee 4 gange saa mange uindbudne vare samlede i og uden Huset. Der var Fyhrværkerier og Ball, og Mængden syntes at mere sig kosteligt.

At jeg ikke synderlig tog Deel i denne Glæde, begriber Du let og overalt er det mig ikke let at give mit Udvortes det muntre Anstrøg, man ved saadanne Lejligheder maae paatage sig for ikke at falde Andre til Besvær.

Idag har jeg atter rendt Byen rundt deels i Forretninger og deels paa Visitter, og derved gjort den Erfaring, at man her ikke er bedre farne end hos os, og at enhver — jeg frygter Hans Majestæt selv — har nok med sig selv at gjøre, jeg troer altsaa ikke, jeg her finder nogen Ressourcer, og maaskee er det os meer tjenligt, at lade Tingene gaae sin skjæve Gang, indtil en Vending i Tiderne indtræffer.

I Morgen venter jeg at faae ny Audients hos Kongen og hvis han ikke skulde gjøre mig Forslag, som jeg ikke kan vente, haaber jeg at komme herfra Fredag; og kunde saaledes være hjemme Løverdag.

Til samme.

Christiania 29 Juli 1821.

Statsminister *Anker* er kommen fra Stockholm igaar, men jeg har ikke seet ham og veed saaledes ikke, hvad han bringer; paa Stortinget har jeg hver Dag været. Iblandt de fattede Beslutninger er, at 60.000 Spd. i Kobber skulle sættes i Omløb og desuden at Sedler paa $\frac{1}{2}$ Spd. skulle udstedes. Man frygter ellers for Kongens Komme, da han skal være yderst forbittret paa Stortinget, og man mener, han har i Sinde at omstøde Constitutionen. Jeg deeler ikke den Frygt og troer, at Alting vil jævne sig, naar han kommer, seer og hører, hvorledes alt er tilgaaet.

Det var særlig spørgsmålet om adelens oppehøvelse og striden om hvilken andel av den dansk-norske statsgjeld Norge skulle overta, som i 1821 hadde fremkalt det spente forhold mellom Kongen og Stortinget.

Til samme.

Cha. 19 septbr. 1825

I Morgen venter jeg at faae Audients hos Kongen, og mueligens hos Dronningen, og naar denne er vel forbie, begynder jeg igjen at tænke paa min Hiemreise, dog vil der vel medgaae et par Dage til at arrangere nogle private Affairer.

Dronningen morer sig med smaae Lysttoure. I forrige Uge var hun paa Ringerige, idag skal der fiskes ved Wækkerøe, og snart forestaar en Tour til Drammen, Holmestrand og Horten. Hæld os, at vi boe lidt meere af Veien, ellers fik vi vel og en Rem af Huden.

Kongen er uophørlig beskjæftiget med Statssager. Der skal være noget uklart mellem vores og det russiske Cabinet, men man haaber, det ender med en Pennekrig. Imidlertid er den russiske Minister *Suchtelen* her.

Til samme.

Christiania 22 septbr. 1825.

I Torsdags havde jeg Audients hos Kongen, blev præsenteret for Dronningen, og var til Taffels. Begge de høie Personer vare overmaade naadige. Kongen befalede mig endog atter idag at indfinde mig ved Taffelet, og var i det hele charmant. Han taledede om Nedsættelse af Renterne af min Gjæld til ham, og jeg troer, han havde eftergivet mig den hele Kapital, naar jeg havde bedet derom. Men jeg frabad mig enhver Gave, kuns tillod jeg mig at udbede Henstand paa Kapitalen, og derom gav han mig de naadigste Forsikringer. Dronningen taledede om de norske Situationer, som hun syntes at være meget indtaget af og var overordentlig blid, og slet ikke saa frastødende, som man har beskrevet hende. Ved Taffelet havde jeg den nye Statsraadinde *Vogt*¹⁾ til Dame, og gjorde derved et ret interessant Bekjentskab.

I Aften skal der være et lidet Ball hos *Excellensen*,²⁾ hvor Hans er indbudet. I Morgen er jeg tilsagt hos Excellensen. Men dermed tænker jeg at slutte min Gasterering her inde denne Gang. Paa Løverdag har jeg nogle private Sager at bringe i Orden, saa jeg ikke kan komme herfra førend Søndag eller Mandag — Jeg er ellers allerede møt af dette stramme Liv og har mange Gange ønsket mig tilbage i min kjære huslige Kreds.

¹⁾ Fru statsråd Jørgen Herman Vogt.

²⁾ Greve Johan August Sandels (1764–1831), feltmarskalk, statholder i Norge 1819–1827.

Til Hans Aall.

Brække 1 Juli 1826.

Vore Bekymringer over Tiderne ere ikke at sammenligne med de ulykkelige Frederikshalds¹⁾ Indvaaneres Lidelser. En skrækkeligere Skjæbne er i vor Tid ikke overgaaet nogen norsk By. Dog kan man vel ikke holde i Tvivl, at Nationen vil kappes med Regjeringen om at komme disse Lidende til Hjælp. Her tales meget om at sende Dem Forfriskninger men som sædvanligt kan man ikke eenes om een almindelig Beslutning. Imidlertid har *Cappelen* sendt en Baad med Levnetsmidler, *Chr. Blom*, *Chr. Myhre* og *Johan Blom* nogle Klædevarer, og jeg har bestilt en Baad, som i næste Uge afgaaer med Noget af hvert. Men der skal meget til at læge saa dybe Saaer, man tør imidlertid troe, at Kongen og Kronprindsen ville ved denne Leilighed vise sin Gavmildhed saa meget meere som Festligholdelsen af Kronprindsens Ankomst vel var den første Aarsag til Ulykken. Blandt dem, som haver lidt meest skal Toldbetjent *Blom* her fra Egnen være, dog have vi endnu kuns ufuldstændige Details om den hele Begivenhed.

Hvad der i den senere Tid har skaffet mig en behagelig Adspredelse er, at jeg som Censor har bivaanet adskillige Examina paa Latinskolen her. Du kan troe, der var flinke Gutter iblandt men ved en Examen i Historie, jeg for et par Dage siden bivaanede, var *Otto Løvenskiold*²⁾ udisputeerlig den første, og fik da ogsaa et X.

Overalt kan jeg ikke tænke mig en bedre betjent Læreanstalt, og ingen agtværdigere Lærer end *Ørn*.³⁾ Det er stor Skade, at den Mand lever blot for sine Studier, han har et udmærket Talent for det selskabelige Liv, men synes ikke at sætte nogen Priis paa det.

Til sin hustru.

Christiania 22 Febr. 1827.

Jeg har fremstillet mig baade for Kongen, *Statholderen* og *Collett* — de Personer, der ene kunne virke noget for mig —; allevegne modtog man mig med forekommende Godhed. Kongen var især naadig, men istedet for at indlade sig paa mine Jeremiader, fortalte han mig en heel Hoben om de Vanskeligheder, han havde at bekjæmpe med de Eiendomme, han selv har tillagt sig i Sverrig, og hvorlunde han haabede ved Underhandling med det engelske Ministerium at bevirke Toldens Nedsættelse i Engeland og derved en livligere Af-

¹⁾ Fredrikshald ble hjemsøkt av en stor ildebrann i 1826.

²⁾ Otto Løvenskiold, f. 1811, d. 1882, høyesterettsassessor.

³⁾ Knud Ramshart Ørn, f. 1778, d. 1843, rektor ved Skiens latinskeole.

sætning af Trællast næste Aar. Da jeg nu mærkede, at jeg ikke kunde komme til Orde, og min Audients var kort før Taffelet, udbad jeg Tilladelse at komme igjen, og dertil fik jeg det naadigste Svar, at jeg altid var velkommen. Hos Statholderen har jeg været to Gange, men der har immer været saa Mange hos ham, at jeg ikke har kunnet komme til nogen tydelig Forklaring med ham; desuden er Manden syg og gaar for mine og Fleres Øine paa Gravens Rand, saa han tager sig lidet af Forretninger. Kuns for Collett har jeg kunnet aabne mig ganske, — men han gav mig aldeles intet Haab om Hjælp. Penge er ikke at faae paa noget Sted i Landet, og paa Ansættelse er der ikke at tænke. Kongen vil aldeles ikke, at Statsraader skulle gaae ned til ringere Poster, og om Oprettelsen af et nyt Departement er der, efter Colletts Forsikkring, ingen Tale. Collett var imidlertid meget venskabelig, og lovede at bidrage, hvad han formaaede, naar nogen Anledning tilbød sig. Saaledes tror jeg ikke at kunne udrette Noget her, imidlertid vil jeg dog endnu gjøre nye Forsøg, da jeg nu engang er her. — Det fattes ikke paa Gjæstebude her; i Tirsdags var jeg som sagt til Taffels hos Kongen, igaar til Souper hos Statholderen, og idag skal jeg spise Middag hos Statholderen med Kongen. Paa Søndag er jeg buden til Bogstad¹⁾, omendskjønt Grevinde Wedel endnu er meget syg. Men — alle disse Udmærkelser interessere mig ikke synderligt; imidlertid maa jeg hoppe med og stille mig munter an, for ikke aldeles at tilsidesættes.

Til samme.

Christiania 28 Febr. 1827.

Min Audients hos Kongen igaaraftes var meget fyldestgjørende. Han lod til at skjænke Fortællingen om min betrængte Stilling sin hele Opmærksomhed og yttrede den bedste Villie til at komme mig til Hjælp, men erklærede derhos, at hans Resourcer vare aldeles udtømte, saa han selv befandt sig i Forlegenhed for at vedligeholde de betydelige Eiendomme, han havde kjøbt i Sverrig. Det var da heller ikke min Hensigt at bevirke noget Laan, da jeg i forveien var underrettet om hans egen Forlegenhed, kuns brugte jeg hiin Skildring som en Indledning til den Yttring: *At jeg havde Aarsag at fortryde, at jeg havde forladt Statens Tjeneste, og at jeg, dersom Beskedenhed tillod mig det, nu igjen vilde tilbyde min Tjeneste.* Dertil svarede Kongen med sit sædvanlige Gallanteri: At han kjendte mig som en oplyst Mand og En, der ikke let forandrede sine Grund-sætninger, og at det af disse Grunde vilde være ham kjært at see mig igjen i sit

¹⁾ Til grev Wedel, som hadde arvet Bogstad etter sin svigerfar Peder Ankers død i 1824.

Statsraad; og da Audientsen var ved Slutningen, gjentog han det Spørgsmaal, om jeg var bestemt til at tjene? Hvortil jeg forsikkrede, at det nu var mit højeste Ønske, naar jeg turde smigre mig med at tækkes Hs. Maj.^t og gavne Staten. Derpaa trykkede han min Haand og bad miig regulere mine Affairer jo før jo heller. Da jeg forlod Kongen, gik jeg hen til Statholderen og fortalte denne Udfaldet af min Audients, hvormed han da og syntes tilfreds. Kongen kom siden til Statholderen og spurgte mig der, om jeg reiste idag; jeg vovede ikke at nægte, at jeg endnu vilde blive et Par Dage for at arrangere nogle private Affairer; «saa sees vi da endnu», sagde han, og idag er jeg atter tilsagt til Taffelet. Denne Indbydelse kom mig noget Uvented, men hvad den medfører, kan jeg først imorgen berette. Jeg maa tilføie, at jeg er gaaet frem ganske efter Overlæg med *Sommerhjelm* og *Collett*, som begge synes at interessere sig for min Sag.

Til samme.

Christiania 1 Marts 1827.

Tilsigelsen igaar var blot en Høflighedsbeviisning, hvoraf jeg dog tror at kunne drage behagelige Formodninger om Kongens Sindelag mod mig, særlig da jeg Dagen før havde været til Taffels. Selskabet igaar bestod blot af Stadens meest udmærkede Damer og Kavalerer, hvoriblandt da og Baronesse Lövenskiold; der var endog dem, som meente at Dameselskabet var for hendes Skyld, da hun havde søgt Audients, og Kongen ikke vilde modtage hende eene — en saadan Opmærksomhed er sjelden blandt det Slags Folk —. Baronessen havde da og efter Taffelet en meget lang Audients, hvis Gjenstand jeg imidlertid intet har hørt om. Kongen var som sædvanlig meget blid og gav mig et Haandtryk til Afskeed. Jeg agter da ikke at gaae til ham oftere. — Imidlertid har *Collett* lovet at varetage mit Tarv og sagt mig, at der muligens snart bliver en Statsraadspost ledig, og da vil han benytte Anledningen. — Saaledes er da dette Anliggende i god Gang; maatte det nu kun lykkes mig at faae mine private Sager ordnede saaledes, at jeg med Hæder og Rolighed kunde gaae over til den offentlige Carriere, saa turde jeg endnu see en blid Fremtid imøde. — Iaften er der Bal og Souper hos *Excellensen*, hvor jeg da er indbudet. Denne Fête kommer mig ikke tilpass, da jeg heller havde hørt *Romberg*, som iaften giver sin anden Consert; men i det Forhold jeg nu staar, gaar det ikke an at trække mig tilbage fra hiin for at nyde denne. Jeg gaar imidlertid med Støvler og søger at holde mig saa ubemerket som muligt.

Til samme.

Christiania 15 Mai 1828.

Uagtet jeg siden mit sidste Brev har været præsenteret for *Kongen* og *Statholderen*¹⁾ og dineret hos dem Begge, staar jeg endnu paa det samme Punct, som da jeg sidst skrev; *Kongen* var meget venlig. Om mine egne Anliggender blev der ikke talt med *Kongen*; han havde saa meget at fortælle mig om de nye Pengeplaner, at Tiden gik bort dermed. Imidlertid har jeg aabnet mig for *Wetterstedt*²⁾, og han har lovet at tale min Sag hos *Kongen*. Hvad deraf vil flyde, vil vise sig om nogle Dage, naar den 17de Mai er kommet udaf Hovederne. Nu tænkes og tales der næsten ikke om Andet, og førend *Kongen* seer Virkningen af sin Proclamation i denne Anledning, og denne svarer til hans Forventning, vil han vist ikke med den sædvanlige Humanitet indlade sig paa private Anliggender. — Jeg haaber, at man i Skien og Porsgrund retter sig efter *Kongens* Ønske; her venter man fuldkommen Rolighed; Stortinget har besluttet aldeles ikke at høitideligholde den 17 Mai, og i den Anledning sendt *Kongen* en meget peen Adresse. Et Snes Studenter skulle rigtignok have forenet sig om at festligholde Dagen paa en af Øerne heromkring, men derom bryder man sig ikke stort. Imidlertid er der Conferentser fra Morgen til Aften hos *Kongen* og i Statsraadet, for at faae Has paa denne saa uskyldigt forhadte Dag. —

¹⁾ Grev Baltzar Bogislaus von Platen (1766–1829), statholder i Norge 1827–1829.

²⁾ Grev Gustaf av Wetterstedt (1766–1837), fra 1824 svensk utenriksminister og sjef for kongens kanselli.

Jacob Aall er født i Porsgrunn 1773, tok eksamen artium med utmerkelse i 1791 og teologisk embedseksamen i 1795 med karakteren «Laudabilis et quidem egregie». I årene 1797–98 studerte han særlig bergvidenskap i Kiel, Leipzig, Göttingen og Freiberg. I 1799 kjøpte han for sin arvelodd Næs jernverk for 165 000 rdlr. dansk courant sammen med sin bror Nicolai Benjamin, den senere eier av Bjørntvedt gård ved Porsgrunn. Etter to års forløp løste han ut broren, og Næs har siden tilhørt ham og hans etterkommere. — Alt i 1802 ble han medlem av skattekommisjonen for jordeiendommenes taksering.

I nødsårene fra 1807 og utover utfoldet han et velsignelsesrikt arbeid med å skaffe korn til landet. Omfanget av de ofre han brakte her, vil neppe noengang bli fullt ut kjent, men en kan danne seg et begrep om det bl. a. av hva han selv skriver i et brev av 11. mars 1813: «Min værste Omsorg er nu at betale den gruelig Mængde dyrekjøbte Kornvarer, som jeg har maattet kjøbe i Vinter, hvis Beløb ikke gaar meget under 300 000 rdlr.» Stamhusbesidder Hofman-Bang, som mellom andre hjalp ham med korninnkjøp i Danmark skriver: «Jeg tør paastaa, at ingen Mand i Danmark eller Norge i hiin ulykkelige Tid har bidraget saa meget og med bedre Villie til at lindre Landsmænds Nød.»

Han deltok ivrig i opprettelsen av «Selskabet for Norges Vel» i 1809. Christian Frederik besøkte ham på Næs i august 1813, og etter prinsens innkallelse deltok han i bankmøtet ved nyttår 1814; likesom sin bror Niels Aall ble han valt inn i den 15-mannskomit  som utarbeidet planene for en bank. Til det m te som senere er blitt kalt «notabelm tet», var han også innkalt, men han kom først til Christiania den 16. februar, samme dag som møtet ble holdt på Eidsvoll.

Han m tte som 1. representant for Nedenes på riksforsamlingen på Eidsvoll og ble her valt til medlem av konstitusjonskomitéen, vernepliktslovkomit en og redaksjonskomitéen.

I november 1814, da den nye regjering skulle dannes etter foreningen med Sverige, ble Jacob Aall tilbudt en statsr dstilling, men avslo. Han vegret seg også mot   reise til Danmark som Norges representant sammen med Severin Løvenskiold for   forhandle om det økonomiske oppgjør med Danmark.

Han var medlem av Stortinget fra 1815 til 1830 med unntagelse av 1818 og 1824. I 1839 ble han valgt som representant på nytt, men møtte ikke på grunn av sykdom. I 1823 var han medlem av Stortingets deputasjon til kronprins Oscars formæling i Stockholm. I sin stortingstid var han medlem av, til dels formann i 19 komitéer.

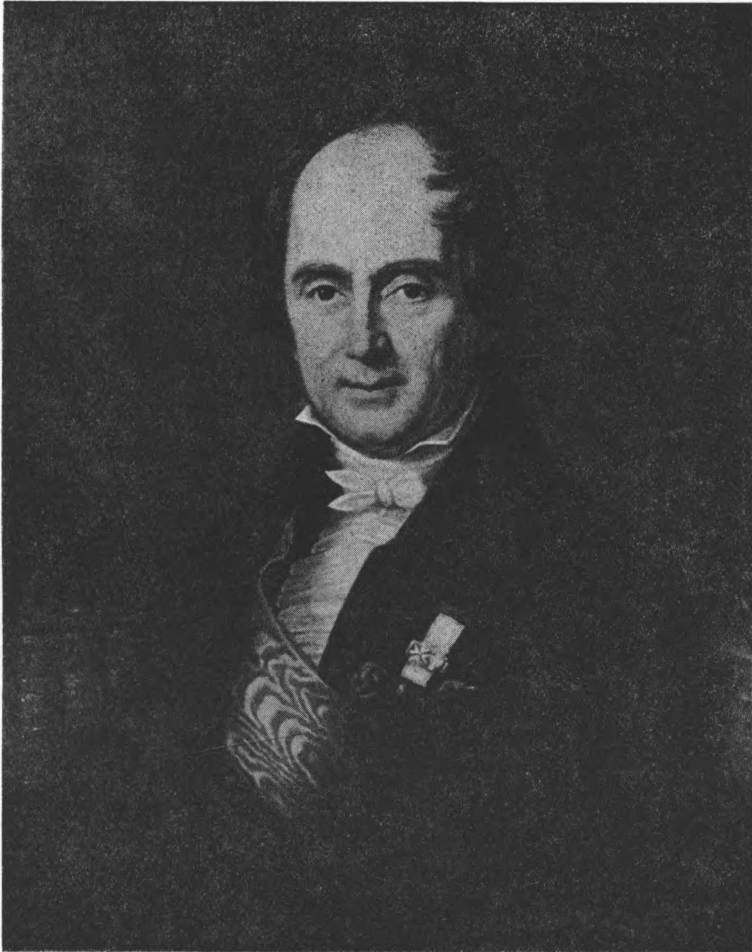
Til forskjellige videnskapelige formål ytet han store bidrag, til Universitetets opprettelse i 1811 hele 20 000 rdlr. Han bekostet utgivelsen av Wærlauffs Vatsdælasaga (1812), Bjørn Halldorssons islandske leksikon (1814), og han offentliggjorde selv flere sagaoversettelser. Han utfoldet også ellers en betydelig litterær virksomhet, fra 1806 og utover utga han flere mindre skrifter, særlig av nasjonaløkonomisk art, fra 1832 til 1836 utga han hefteskriftet «Nutid og Fortid» og i 1838–39 oversatte han og utga på egen bekostning «Snorre Sturlesons norske Kongers Sagaer» i tre bind. Hans hovedverk er dog «Erindringer som Bidrag til Norges Historie 1800 til 1815», som Jac. S. Worm-Müller karakteriserer som «et av vor historieskrivnings ypperste verker.»

For sine videnskapelige fortjenester ble han innvalgt som medlem av videnskapsselskapet i Trondhjem, det danske videnskapsselskap og av «Samfundet til Udgivelse af Handlingar rörande Skandinaviens Historia».

Tross de mange andre gjøremål lyktes det for Jacob Aall å opparbeide Næs jernverk til det første her i landet, og her levde han et lykkelig liv sammen med sin elskede Lovise Andrea, født i Kjøbenhavn 1779, datter av justisråd L. N. Stephansen og Anna Sejersløv. Hun døde på Næs i 1825, Jacob Aall i 1844.

Ved hans død inneholdt avisene flere vakre sørgedikt, blant andre av Jørgen Moe og C. N. Schwach. I et av dem heter det:

Nu gaar der Sorg rundt Norges Kyst
 som for en Drot igjen
 Thi Kongens Ven og Folkets Lyst
 En ædel Mand sov hen.

JACOB AALL

F. 1773 D. 1844. FIER AV NÆS JERNVERK 1799—1844

(Maleri på Ulefos signert: I Görbitz 1839)

Til faren, N. B. Aall.

Kiøbenhavn d. 11te Marts 1797.

I mit forrige Brev søgte jeg at overtøye Dem om, kiæreste Fader, at mit forlængede Ophold her var en selvvalgt Tvang — og — hvis jeg ikke har handlet mod min gode Faders Villie — har jeg icke Aarsag at fortryde denne Opofrelse. — Gud veed, at det er ikke mit Maal at jage efter dyb Lærdom; men at blive en retskaffen Embedsmand, dygtig til at forsvare den Post, hvorpaa jeg skal sættes i Verden, det er det Øjemærke, til hvilket jeg sigter. Jeg bereder mig hertil med den bedste Villie, og mere kan ikke kræves af Mennesket. — Men naar jeg saaledes bygger skønne Planer for den dunkle Fremtid, da skrækker mig ofte den Frygt, at Efterverdenen vil fortrænge al Geistlighed — at den Ligegyldighed som nu er saa almindelig mod denne Stand vil forvandles til virkelig Foragt. At være et overflødig Leed i Embedsmændenes Rækker, at stemples med Haan og Foragt! O! det er en Tanke for hvilket mit Inderste gyser — men denne Frygt skal ikke — (Jeg lægger min hele Sanddruheds Vægt paa dette Løvte) — dræbe mit Forsæt, at giøre Theologien til mit Hovedværk, saa vidt den kan gavne en Præst.

Jeg kiender ingen, virkelig ingen Lod jeg vilde foretrække for den at blive Landsbyeprest i en stille Egn, elsket og agtet af sit Sogn — naar den Lykke ved min Hiemkomst maae blive min, da har jeg alt, alt hvad mit Hierte attraaer. — Men dersom den forandringssyge Mængdes Stemme virkelig seirer, dersom Præsterne forvandles til Skolemestere, og det er jo den almindelige Idee — skal jeg og da med Riset i Haanden vandre Huus for Huus og holde Collegium over Catekismus?

Fra denne haarde Skeebne bevare mig Gud. Er det under slige Omstændigheder virkelig overflødig at lægge Vind paa Videnskaber, der i alle Tilfælde kan betrygge for Mangel?

Kiæreste Fader, prøv og døm. —

Til faren, N. B. Aall.

Kiel d. 14d. May 1797.

..... Mit første Bekiendtskab her i Byen er med et Par norske Officerer¹⁾, brave og vakkre Folk, som overalt den hele militaire Klasse skal være et respektabelt Folkefærd, og den Studerende derimod — jeg blotter nødig mine Medbrødres Skam — yderst vilde og ryggesløse.

Bacchi og Veneris' forbudte Handel drives offentlig her, Professorerne har sine Maitresser, Studenterne sine, og Lønnerne er som fortient — en Student er et siælden Særsyn i Byens Forsamlinger.

Jeg er kommen til at logere hos en brunsvigsk Kammerherre Bruckdorff, men giver den borgerlige Betaling af 3 rd. maanedlig for mit Logis —

Jeg kunde ellers let bilde mig ind at være kommet til at boe i en Daarekiste, over mig er en gal, under mig en gal, og Kammerherren selv har stundom sine Raptus. —

Jeg har nu saa længe (:min gandske Læretid:) været vant til at leve en familie, at det falder mig ret besynderlig at leve uden al Kommunikation med min Vert —

Jeg tænker at blive her til sidst i August, og mine akademiske Beskiæftigelser bliver at høre Professor Niemann over Forstvidenskaben, Dr. Reicher over Oeconomien og Dr. Eimtke over Kymien. —

Det ansees vist nok for en synderlig Dorskhed at leve i Kiel uden at høre den i den filosofiske Verden saa bekiendte *Reinholdt*; men at initieres i den moderne Filosofies Mysterier vilde medtage mere Tid, end den jeg, uden Skade for min Bestemmelse, kan opofre. —

Sund Menneskeforstand behøver vel ikke paa denne møisommelige Vei at skaffe sig et Forraad af Themata, til gavnlige og Almuemand opbyggende Taler. Simpelt Sprog og forstaaelige Tanker læres neppe i Kants Skole. Ved Linaaes Reiser omkring i Fyen har jeg ret havt Leilighed til at lære at kiende den skiændige Ignorants som findes hos den største Hoob Præster; men jeg har og til mine Trøst lært at kiende Præster, som nød den bedste Agtelse blandt sine Bønder og som var lykkelige i deres Kreds.

¹⁾ Ifølge «Jernverkseier Jacob Aalls Optegnelser 1780–1800» var disse een Capitaine Lesschly og Capitaine Sejersted, der siden spillede en saa vigtig Rolle i Selvstændigheds-Krigen. Med Steffens havde jeg og den venligste Omgang. Han var paa den Tid forlovet med en holsteensk Pige, som boede paa Landet, og som han stundom besøgte, men denne Forbindelse hævedes.

Til faren, N. B. Aall.

Leipzig d. 20de Decbr. 1797.

Man er her i Sachsen meget beskæftiget med Preussen siden Tronforandringen. Disse to Riger staae netop i saa god Forstaaelse med hinanden, som Naboer pleier. Man triumpherede længe over de Rygter, der fra Berlin udspreddes overalt, om de skræksomme Forventninger man gjorde sig om den nærværende Konge; Men siden det har lykket den unge Konge ikke alene at forjage denne Frygt; men endog forvandle den til de brillanteste Udsigter for Fremtiden, saa er Sachsernes Glæde sunken. Naturlig er det at en Mand, der første Gang træder frem i en nye Cirkel viser sin bedste Side, og derfor kommer denne overvættets Roes vist nok for tidlig.

Jeg vil meddele Dem, bedste Fader! nogle ubetydelige Efterretninger herom; de ville ikke blive interessante, men autentiske ere de; thi de flyde fra en sikker Kilde, fra en Sagkyndigs private breve i Berlin.

Der cirkulerer mangehaande Formodninger om det politiske Partie, som Preussen vil tage — til London, Petersburg og flere Hoffer ere sendt Gesandter for at melde Tronbestigelsen; men saavidt man veed ingen til Paris, og mellem Berlin og Paris løbe hyppigere Staffetter. I Formularerne, som reciteres fra Prækestolerne, er efter Kongelig Ordre udeladt af Kongens Titel: Kurfyrsten af Brandenburg og det hede kun: Wilhelm d. 3die, Konge i Preussen, et slet Omen for den tyske Rigsforfatning.

Kongens første Arbeide var at arrestere *Madame Lichtenau*¹⁾, hvormed jeg skrev Dem til fra Berlin; allerede medens den forrige Konge laae paa sit yderste, vilde hun træde tilside og nyde sit Rov i fremmede Lande; men hendes List undgik ikke Kronprindsens Aarvaagenhed. Hun bevogtes strengt i Potsdam, hver Middag maae hun fremstille sig for den afløsende Vagt, og Officererne befale sine Soldater at bekikke hende nøie for ei at forvekle hende med en anden, om hun vilde anbefale sig. Der er i Berlin en almindelig Glæde over at denne Grundpille til Landets slette Finantsvæsen er skaffet tilside. Der er nu en Fortegnelse over hendes Eiendomme, der synes at være ægte: 800 000 Rd. i Amsterdams Banke — 200 000 i Londoner — 300 000 i Juveler — 30¹/₄ Centner Sølv — 30 000 rd. i rede Penge, desforuden et Palais i Berlin, det prægtigste Privathuus i Byen, og et Lystslot i Charlottenburg, stor Mobiliarformue og betydelige Godser, som tilhobe let gjør et rundt Tal af 3 Millioner rd. Hendes Datter med Kongen, grevinde de la Marc er gift med en Graf Stolberg, der har studeret her i

¹⁾ Grevinne Wilhelmine Lichtenau 1752–1820 var datter av en trompeter Encke, trådte ganske ung i forhold til den senere Fredrik Wilhelm den 2den av Preussen og fødte ham 5 barn.

Leipzig og ikke efterladt sig det bedste Rygte, Hende havde Kongen foræret Godser til mere end 400 000 rd; Stolberg brugte reede Penge, Kongen maatte købe ham Godserne af igien og forærede dem derpaa til Madame Lichtenau.

Hendes Proces er endnu ikke aabnet; men der samles daglig Dokumenter dertil, der vil føre fortient Fordærvelse over hendes Hoved. Den Ligegyldighed og mellemstunds Haan, hvormed hun har begegnet den elskværdige unge Dronning, vil vist ikke formilde hendes Dom.

Nylig er der fundet blandt hendes Papirer Blanketter med Kongens Underskrift, der vist have havt sin Bestemmelse.

Hvad jeg hidtil har fortalt Dem om denne afskyelige Quinde er facta, mindre paalidelig, skjønt maaskee ei ugrundet, er hendes Korrespondance med Pitt og med det keiserlige Hof.

Den unge Konge er tilgiængelig for Enhver, han modtager med Nedladenhed enhvers Gratulation, saaledes havde Jøderne i Berlin sendt skriftlig deres Lykønskning; med det Tillæg, at de ikke vovede at fremstille sig personlig; Han lod dem svare, at det vilde være ham kiært personlig at forsikkres om deres Deeltagelse, og samme Dag havde de Audients hos ham og Dronningen.

Til Georg Sverdrup.¹⁾

Freiberg d. 15. Oktober 1798.

Ved disse Linier vilde jeg melde Dem, gode Sverdrup! at jeg endnu vandrer paa vores Jordskorpe; thi at jeg ikke befinder mig i de elyseiske Marke, derom overtøyer mig tilfulde dette Stæds hele Udvortes, snarere skulde jeg troe mig henslængt til det sorte Tartarus, hvis jeg ikke blant de sorte Engle, hvormed jeg omringes, hist og her skimtede blide tækkelige Qvindevæsener, der jo aldrig, som saadanne vare Undersaattere af Helvedriget. — Altsaa, gode Ven! min Forsigtighed var overflødig og De haver at brænde det Dokument som jeg efterlod i Deres Gjemme. Skulde De ikke kunne holde Deres nysgierrige Øie fra Indholdet deraf, saa beder jeg om dyb Taushed, indtil det kan blive lagt for Dagen, som nu ligger skiult i Mørket.

I Følge de Lod som er tilfalden mig; har jeg nu at fortælle Dem Reisen til Maynz. Müller og jeg have af stor Lykke at sige, at vi saa hældig undkom den talrige Bande af 500 Røvere, som opfyldte en stor Deel af de Egne vi passerede. De forklæde sig paa allehaande Maader, som Studenter, som Jægere og som store Herrer og under denne Maske have de allerede begaaet forskrækkelige

¹⁾ Georg Sverdrup 1772–1850, professor. Eidsvoldsmann.

Mord. Vi passerede næsten den Plet, hvor der for faa Dage siden var myrdet en Kjøbmand, der vendte tilbage fra Francfurter Messe med en rig Ladning af Louisdorer. Vor Uvidenhed gjorde os trygge. Det varede ikke længe før vi naaede de Stæder hvor de franske Krigere huse; aldrig saa snart havde vi forladt det Land, hvor Fyrsten er rig, men Landet plaget og fattig, førend vi stødte paa talrige Flokke af franske Soldater. Allerede Giessen vrimler deraf. Vi spiste der ved et Table d'hôte, hvis Giæster næsten alle vare Franske Officerer, der i deres Samtaler tydelig nok yttrede deres Iver for Republikens Sag og deres Misfornøjelse med Direktorium. Hvad kan det og være anderledes da deres Gage udbetales dem paa den uordentligste Maade? Den største Deel af dem vare vakre velklædte Folk, da Soldaterne derimod løbe omkring i Pialter og med bare Been i Skoene. Bønderne i disse Egne ere saare ilde tilfreds med disse graadige Giæste. Alle de Stæder og Landsbyer nemlig, som tilhøre det Hessedarmstadtiske ere besatte med Franske Soldater, som maae underholdes af de ulykkelige Indvaanere i dette land. En fransk Soldat, der giæster hos en bonde, trakteres tvende Gange om Dagen med Caffé, om Middagen faar han Suppe, Gemüse og Kiød, om Aftenen Suppe og Steeg og dertil Øl og Brændevin i Mængde. Imidlertid sidde hans ulykkelige Vært og gumler paa Brød og drikke Vand til. Mange Bønder forsikkrede os ogsaa, at om dette længe varede maatte de rebellere. Man vidste at fortælle os de sørgeligste Exempler paa Bønder som fra glimrende Velstand var siunket til den dybeste Armod; I hvis Landsbyer som vi passerede, der var hjemstøgt med Borgersoldater, maatte vi forevise vore Passe. To Mile fra Frankfurt til den franske Leir; men som til vores Fortræd just var opbrudt faa Dage før vi kom. Kommissionen til General Joubert frugtede altsaa intet. Vi saa imidlertid Ruinerne deraf, den havde bestaaet af Straaehytter og Chefen havde en større Straaehytte. I Frankfurt tilbragte jeg et Par ret fornøielige Dage; der vare endnu morsomme Spor af Messevirksomheden. De store Pladse vare fyldte med rige Boutiker hvor de prægtigste Luxus-Artikler bleve faldbødne. Man kunde og der see allehaande Rariteter lystelige at see til; f. Ex: en liden vel proportionert Dvergingde, tvende Elefanter, en Kongetiger og saadant mere. Kommedietruppen høre til en af se bedste tydske jeg har seet, og Komodiehuset til et af de herligste. Her udøves og Hospitalitéens gyldne Ret mere end ellers noget Sted i Tydskeland, jeg endnu har besøgt; jeg havde kun to adresser og blev paa begge Stæder indbuden til lække Maaltider :/: at ikke dette Udtryk maatte skade Deres Middagsappetit!!:/

Den ene af disse var hos Europas første Anatom, Sømmering, som er emigreret fra Maynz. I Maynz saa det hele bedrøveligt ud. En stor Deel af dens prægtige Huuse ere lagt i Aske ved Beleiringen, og det tildeels ved Ejernes egen

Skyld; thi disse vare gemeenlig saakalte store Folk, som forlade Byen i Nødens Tid, og deres store tomme Palaier bleve Rov for Ilden, medens Borgeren med prisværdig Geskjæftighed havde nok at bestille med at rædde sin egen Hytte; af de sidste ere og faa brændte. Den omringedes fordem med de skjønneste Hauge med Alleer og prægtige Lystslotte; det alt er ødelagt og man seer ikke Spor til hvor disse kostbarheder har staaet. Vi talte med den berømte Repmann, Fadder til «*das grüne ungeheur*». Han var Maynisk Klubigtz og nødsagedes af Aristokraterne til at rense Gaderne, han gik derpaa til Paris, triumpherede over sine Fiender, og beklæder nu et meget vigtig Embede i Maynz. — Universitetet er i disse Dage ophævet i Maynz, og dets Lærere ere alle afgaaet uden Pension, forskjellige Fakulteter blive ikke mere besatte og dertil hører da det theologiske. — Den positive Religion er ikke Statens Sag, vil man dyrke den, hindres man ikke deri, men man maa da selv sørge for Lærernes Besoldning.

Saa meget fra Deres hengivne

Aall.

Til Georg Sverdrup.

Freiberg den 26 Jan. 1799.

Efter at have saa længe forgieves luret paa Deres Svar, gode Ven! paa min sidste Epistel, ser jeg mig nødsaget til atter at kaste en Bombe paa Deres Skrivepult for at sprænge Deres Taushed. Naar jeg — med al den kritiske Skarpsindighed jeg besidder — ret overveier Sagen, finder jeg det at være den rimeligste Konjektur, at Grunden til Deres Taushed udspringer fra — Keiseren af Rusland. De tier fordi Reinbott ikke taler, og vor gode Reinbott taler maaske ikke, fordi den kloge Keiser — ved at fordrive hans Faders Sognefolk har beskaaret hans Indkomster. — Men De maae ikke troe, gode Ven, at jeg giæster Dem i Dag, blot for at tale min Pungs Sag, nei! jeg kan forsikre, med norsk Ærlighed, at det og er Længsel efter at erfare hvorledes De trives i Deres lærde Værksted. De er nu engang i Vinter bleven min Stalbroder i Kiødets Korsfæstelse, og jeg er meget begjærlig efter at vide om den Rest af Deres gode Lune, som ikke Lærdom og Stillesiddens har fortæret, aldeles har lidt Skibbrud. Med mit har jeg i dette Hul spilt et vovelig Spil.

Den 24de Marts letter jeg Anker i Freiberg og styrer Koursen til Schlesien, og efter at have i Sommer gjennemkrydset Böhmens og Helvetiens Bierge gaar jeg med fulde Seil til Paris, hvor jeg haaber at praie Herr Sverdrup, og vi ville da i Glædens Havn gjøre os skadesløs for denne Vinters ublide Dage. — Har

De da vel hørt at *Müller* og *Hammelef* have ligget fast i Strasburg i mer end fire Uger? — Det hele Doktorkomplot lider ret vel i den store Bye, de boe i et Palais og have et stort Værelse et noget mindre og tvende Kabinette for 3 Louisdorer maanedlig. Alle Overdaadigheds Artikke falbydes i Paris for en Spotpris, og hvilken Sielen eller Legems Føde er saa dyr som man har skrækket os med. Den Göttingske Næseprofessor har smurt os en gigantisk Løgn paa Halsen angaaende Chaussepenge da den hele Seilads fra Strasburg til Paris i Kabriolletten ikke koster mere end 80 Livres. *Murkim*, hin unge, har ved første Indtrædelse i Paris taget en parisisk Skiønhed, som var rullet i Müllers Selskab til Paris saaledes i Affektion at han først befandtes i hendes Værge og siden aldeles forsvandt. Intet ærgrer mere end at dette utaknemlige Dyr har kostet Müller 11 rd. Findeløn. Da maa jeg rose den gamle *Murkims* — hvis venligste Hilsen jeg har at formælde — stadige Sindelaug, naar jeg stige ned i Gruben overleverer jeg min Rigdom i hans Værge, og naade den der antaster ham, saalænge han ruger derover.

Jeg faaer den Fornøielse at hilse *min Broder* og maaskee *Nicolai Møller* i Freiberg. Gandske vist er det at min Broder kommer hertil for at samle Viisdom i den sorte Skole, og den stakkels Möller venter kun paa naadig Bønhørelse af Reventlou for at drage med. Vi gjøre da Reisen med hinanden til den polske Grændse. Hvorledes lever Deres elskværdige Gienboer, Herr Deveritten, og de øvrige Carikaturer? Er der ingen blodig Professorfeide, ingen Snurrekrig og Gossenersts Dueller? Spiser De endnu for en Groschen (Konventionsmyndt) Blommekage om Morgenen, sover hos Heyne og løber i Volden omkring den lærde Bye om Aftenen? Og hvorhen flytte De Deres Vandringsstav til Foraaet?

Et gunstig Vindblaf begyndte at oplive vor norske Handel, Fragterne stige, men den glubende Sæe har for nylig opslugt en af vort Boes Skibe, og der vil vel flikkes noget inden denne Skade kan repareres.

Hermed havde min Pludder en Ende, og efter behørigen at have aflagt min Nytaarsrespekt, overlader jeg Dem Musernes Omfavnelse og trækker mig tilbage til min Bierghule.

Jacob Aall.

Jacob Aall foretok reisen til dels i selskab med danske venner: *Peter Erasmus Müller* (1776–1834), senere professor theol. og biskop, *Niels Hofman Bang* til stamhuset Hofmangave (1776–1855) og cand. jur. Hammelef. Müller og Hofman Bang var J. A.s venner gennem hele livet.

Murkim er Jacob Aalls hund. Han hadde også med seg sin tjener Thomsen, som senere fulgte ham så lenge han levde.

Næs Værk d. 9de April 1801.

Til Constance Herlofson, Strømsboe, Arendal.

Med deltagende Bekymring erfarer jeg af Dit Brev den Forstyrrelse, som en uretfærdig Fiende bringer over et uskyldigt Land.

Lad os, gode Constance, viise os som Folk, der ikke med LigeGYldighed men heller ikke med Fortvivlelse seer Udfaldet af forvirrede Begivenheder i Møde.

Med Glæde modtager Lovise og jeg Dig i vores Huus og jeg beder Dig ret indstændig ikke opholde Dig for længe i Forstyrrelsens Egn. Alle af Din Familie, som ville takkes med dette Tilflugtssted, skulle være os hjertelig velkommen.

Med broderlig Hengivenhed

J. Aall.

Jacob Aalls søster Constance Herlofson (1778–1842) bodde ved Arendal, hvor det tydeligvis har vært panikk på grunn av fiendtlighetene mellom England og Danmark-Norge.

*Skrivelse fra Kronprinsen av Danmark-Norge (den senere Frederik VI)
til prins Christian af Holsten.*

20 Oktober 1807.

«Eieren af Næs Jernværk Jacob Aall har ifølge Deres Durchlauchtigheds Indberetning vist sig som en sand Patriot, der sikkert kan gjøre Regning paa min Opmerksomhed for hans patriotiske Sindelag, og Deres Durchlauchtighed ville behage at tilkjendegive ham min særdeles Tilfredshed og Tak, ligesom det ogsaa er mit Ønske, at denne ædle Mands Handlinger tilligemed min Tilfredshed og Tak derfor bliver bekjendtgjort i Christiania Avis samt tilføiet, at denne Bekjendtgjørelse er skeet efter min Befaling.»

«Saaledes er det mig en særdeles Fornøielse at communicere Deres Vædelhed denne høieste Befaling.

Christiania den 27 Oktober 1807.

Christian, Prinds af Holsteen.»

Til sin hustru.

Gothenburg, Onsdagen den 17de December 1807.

Jeg veed at Du anseer min Virksomhed for at være udbredt nok, og at Dine deeltagende Bekymr. voxer ved mine Penge-Sorgers Forøgelse. Derfor skylder jeg vores huslige Lykke at borttrydde alt det som unødvendigen forøge disse. Det være Dig altsaa lovet kjereste Kone, at jeg paa denne Reise skal afholde mig fra det blot spekulative, og ikke gjøre andre Entrepriser end de, som staae i den næieste Forbindelse med min Virksomhed.

Gaves der noget Øieblik da Forsigtighed og fornuftig Overslag maatte ledsage Handelsmanden, da er det visst nok den nærværende kritiske Epoke. Kun i eet Tilfælde maa Forsigtigheden vige for Nødvendigheden, og det Tilfælde træffer netop mig. Dersom jeg ikke fylder mine Magasiner tilstrækkeligen med Kornvarer, saa udsætter jeg mig ikke alleene for de allerstørste Ubehageligheder; men tilfredsstiller aldeles ikke mit Begreb om mine Borger-Pligter. Jeg veed saare vel at jeg er udsat for store Tab — —; men saa har jeg dog den Overbeviisning at have udrettet hvad jeg har kunnet. Hvad jeg i dette Øieblik kan tabe, om endog alle mine Kornskibe opofredes, udgør neppe en Kapital af 12000 d, og dette Offer kan ikke kaldes stort i Forhold til min Formue. Det kan gjentages fleere Ganger førend jeg falder, forudsat at der bliver mig ydet Hjelp i Forhold til mine Opofrelser og min borgerlige Værd. Disse Grundsætninger, kjæreste Lovise, anseer jeg saa vigtige at jeg tør love mig at de ville finde Dit Bifald.

— — —

Vi risikere at vore Breve aabnes; men denne Piinagtighed er uendeligen mindre end Taushed. Hils Nicoline og Laura — — —

Hils alle fra Din evig Din.

J. Aall.

Til Hofman Bang.¹⁾

22 Juli 1808.

«Du har ret i, kjæreste Hofman, at beklage Norge, dets Forfatning er virkelig ynkværdig, Hungersnøden har naaet en frygtelig Høide paa de fleste Kanter af Landet.

Landalmuen har været nødsaget til at tage sin Tilflugt til de Fødemidler, som ellers kastes for vilde Dyr. Den anser sig lykkelig, naar den kan erholde Brød af Mose og Bark, blandet med noget lidet Meel. I selve Hovedstaden er dette Tilfældet.

¹⁾ Niels Hofman Bang hjalp Jacob Aall med innkjøb av korn i Danmark under nødsårene i Norge.

Der skal neppe kunne fremvises nogen Nation, som under saa mange haarde Lidelser viser saa megen Hengivenhed for sin Konge, saa megen Kiækhed i at mødestaa fiendtlige Angreb, som denne.

Jeg har ogsaa det Haab, at dette Beviis paa Nationens Troskab vil opvække Regjeringens Opmerksomhed og tilveiebringe kraftigere Foranstaltninger end de, som afvigte Vinter iværksattes til Landets Proviantering.

Opmerksomheden henvendtes alene paa Sjællands Forsvar og Proviantering og paa Forberedelserne til Franskændernes Overfart; imidlertid var det ulykkelige Norge overladt til — Regjeringskommissionen og til vindesyge Kiøbmænds lunkne Foranstaltninger.

Ikke, at jeg istemmer Dagens Tone og hudfletter Kiøbmanden; men det er vist, at de rigeste Kiøbmænd i Landet have gjort saare lidet for at proviantere Norge, og de øvrige velsindede, til Opofrelse beredvillige Handelsmænd mødte saa mange Vanskeligheder ved Tilveiebringelsen af nødvendig Kredit, at den beleilige Tid ubenyttet forsvandt.

Det var den raske *Stiftamtmand Thygeson*, som skaffede mig 18 000 Rdlr. til Indkjøb af Kornvarer afvigte Høst.

En vovelig Udskibning af mine Effecter maatte bedække den øvrige Deel af hvad jeg behøvede.

Men tillad mig at sige reent ud, at jeg ikke uden bitter Græmmelse kan tænke paa de Vanskeligheder, som lagdes mig iveien i Danmark til mine uegenlyttige Hensigters Opnaaelse.

Da jeg i Vinter havde erholdt Tilladelse til at indføre 3000 Tønder Kornvarer fra Sjælland, købtes fra det Rybergske Hus 1200 Tønder Byg, til hvis Transport til Norge 2de i Kiøbenhavn liggende norske Brigge blev befragtede.

Men da Expeditionen skulle iværksættes fik jeg Brev fra Mørk, at man havde sagt, at de Varer, som jeg havde forbunden mig til at levere i Stedet for Kornet først maatte nedkomme, førend Kornet kunde tillades at udføres.

Hvortil da Tilladelsen, naar den først maatte iværksættes da det var forsent?

23 Februar indkom til Kiøbenhavn min egen Brig bestemt til at hiembringe 1400 Tønder Byg.

Den blev straks lagt under Embargo og ligger der endnu for min Regning; thi Regjeringen har afslaaet al Erstatning for Opholdet.

En Brig mig tilhørende ladet i Corsør med 1000 Tønder Byg blev af Magistraten der udlosset, opholdt i 8 Dage og blot ved *Baron Holstens* Venskab for mig befriet. Paa Tilbageveien blev dette Fartøi ræddet, næsten ved et Vidunder, thi det passerede paa Bøsseskud nær den første Fregat, som seilede til Beltet for at blokere Transport-Skibene ved Nyborg.

Saa mange ere de Hindringer, som ere lagte mine Foretagender iveien og som rimeligvis har skildt mig med 2800 Tønder Kornvarer.

Andre har Skiæbnen paaført mig.

En Brig ladet med Jern for at hjembringe Kornvarer blev opbragt af de Engelske, hvorved jeg led et Tab af 7000 Rdlr.

En Ditto fra Calundborg blev opbragt af de Svenske; en Brig ladet med Korn for min Regning strandede uassureret paa den jydsk Kyst.

Fire af mine paa Nordstrand farende Baade, dels ladede med Jern, dels med Korn ere opbragte af Svenske og Engelske.

En av disse forvoldte mig et Tab af 1200 Rdlr.

Efter alle disse Tab vil det maaske undre dig at høre, at jeg siden September Maaned 1807 har uddelt mere end 8000 Tønder Kornvarer, og at ingen eneste af mine Arbeidere og Driftsbønder har savnet det nødvendige Brødkorn, og har endnu ikke spist enten Mose eller Barkebrød.

Mine Magaziner er endnu ei aldeles udtømte, jeg har endnu det, hvormed jeg kan vederqvæge den Hungrige i min Kreds.

Saaledes har jeg i det mindste beroliget min egen Samvittighed, men jeg har lidt et Tab paa min Formue, som jeg ikke saa let kan forvinde.

Jeg ved ogsaa, at alle disse mine Bestræbelser ville snart være glemte baade af mine Foresatte og mine Undergivne, og at det vil blive overladt mig selv at redde mig ud af Forlegenheder, hvori jeg forat hjælpe andre maatte nedsynke, men da dette er Tingenes Gang i Verden, saa er det daarligt at drive sine Opofrelser indtil egen Undergang.

Jeg haaber at have lagt mine Planer med saa megen Klogskab at jeg uagtet mine sønderknusende Uheld ikke skal mangle Midler til at hjælpe mig ud af enhver Forlegenhed.

Dersom Forsynet herefter som hidtil vil formilde de mig tilskikkede Lidelser ved mangehaande smertestillende Opmuntringer, og, idet nogle af mine Planer falder ud til Tab, kroner andre med Held, saa vil jeg være stolt af at kunne komme mine Medmennesker til Hielp, men jeg vil tro mig det tilladt ved virksomme Foranstaltninger hævdede af Love og Samvittighed at søge at fremme min egen Fordel.

Ved saaledes at moderere Hjertets Følelser med Klogskab, haaber jeg at bevare min borgerlige Selvstændighed og beholde Kraft til at give mig og mine en for Næringsorger befriet Tilværelse.»

Til Hofman Bang.

16 Februar 1809.

«Mine Opofrelser for Staten var i denne Tid mange, og jeg maa takke en besynderlig Skiæbnens Varetægt, at jeg ikke føler dem mere.

Frit tør jeg sige, at ingen Borger i Forhold til Formuen har gjort mere, men hvo kan se et ulykkeligt i Støv nedtraadt Fædreland bragt til den farligste Krisis, uden efter Evne at komme det til Hiælp?

Norges Lidelser er tusindfold.

Sygdom, Hunger og udtømte Næringskilder truer dets Selvstændighed med Undergang.

Den strænge Vinter, som omspænder vor Kyst med en uoverseelig Flade af Haviiis gjør vor Forfatning endnu mere rædsom.

Mine Magaziner er endnu taalelig vel forsynede, og jeg haaber at kunne holde Kuren ud til Farten aabnes, saa at mine Bønder og Værksfolk ingen Hungersnød skal lide før Vaaren kommer, uagtet jeg har mere end 7000 Tønder Kornvarer i Danmark.»

Fra grev Wedel.

Christiania d. 17. Febr. 1809.

Det Venskab hvormed De har bæret mig gjør det til en Pligt at sige Dem lige frem at der efter min Overbeviisning er et og andet i Deres Brev til R. C.¹⁾ som det var bedre ei stod deri. — Jeg kan naturligviis ej tage mig deraf da Sagerne som omhandles ere afgjorte før min Tiid og paa en Maade som jeg er eenig med Dem i er upassende. Men jeg er dog overbeviist om at R. C.s Medlemmer (som have deres Feil ligesom alle Mennesker) har handlet bona fide. At hævne Dem paa R. C. ved at lade Deres nyttige Bestræbelser i denne meest kritiske Periode standse, er imod Deres Pligter mod Fædreland — og mod det som De i koldere Øieblikke anseer for Ærens Bud. Om R. C. havde handlet endnu noget mindre liberalt kunde De, som veed med Dem selv at De kan virke til Fædrelandets Rædning fra den græsseligste Nød, umulig forsvare at unddrage Deres Hjælp i et saadant Øieblik. Desuden maa jeg mælde Dem at jeg har formaaet R. C. til at gjøre en kraftig Forestilling til Udbetaling af alle Assurancer hvor Spørsmålet om 7 pct. finder Sted. — Jeg tør med god Grund haabe at

¹⁾ R. C. — Regjeringskommisjonen, som ble nedsatt 1807 og styrte landet til 1810. Den besto opprinnelig av prins Christian August, stiftamtmann grev Moltke og justitiarius Enevold de Falsen.

denne Sag snart med Kgl. Resol. vorder afgjort. Videre kan jeg dog ei drive det — thi jeg kan ikke forlange at R. C. skal modsige i Dag det som sagdes i Gaar.

Indesluttet tager jeg mig den Frihed at sende tilbage Anviisningerne store 25 000 d. — af 2de Aarsager, deels fordi jeg haaber De umulig kan vedblive at nægte det nødtrængte Fædreland Deres virksomme Hjælp — og deels fordi jeg vorder sat i Forlegenhed ved at maatte indlevere igjen Anviisningerne til R. C. (som er uvidende om denne Handel der ikke aldeles stemmer overeens med deres forsigtige sædvanlige Fremgangsmaade).

At jeg underskriver undertiden R. C.s Breve som ikke aldeles stemme overeens med min Tanke, maae ei undre Dem naar De betænker at man ikkun peu à peu kan virke hvad man ønsker i en Commision. — I stor Hast. — Under Venskabs Taushed — Jeg og mine anbefale sig i venskabelig Erindring —

Deres aldeles hengivne og forbundne

H. W. Jarlsberg.

Fra grev Wedel.

Xa. 31/3 1809.

— — —
Jeg har desværre aldeles ingen Connectioner i Archangel — og Regjeringen kan aldeles ingen Creditiver udstede paa dette Sted, hvor desuden Contosedler neppe ere meget værd. —

Regj. har ladet indkjøbe circa 80 000 Td. Kornvarer i Archangel som for størstedeelen kommer for russisk Regning i Trondhjems Stift — Det Øvrige afhentes med Skibe fra Bergen. Dette er alt hvad man i den Henseende kan gjøre for offentlig Regning — Gud veed hvorledes Fin.Kollegiet gjør Udveier til Betaling af disse 80 000 Td. — da dertil ei kan anvendes Papiir. Naar man ei har Exporten kan Importen ei betales, det er temmelig klart — Jeg haaber De, høist ærede Ven er overbeviist om at jeg ingen Difficultet magus er. — Derfor ikke mere om denne Sag —

Jeg indseer at De under nærværende Konjunkt. vanskeligen uden Tab kan levere Rug for 10 d pr. Td. og Byg for 7 d, uagtet Præmien dog betydeligen bidrager til at sikre for Tab. Men jeg kan paa den anden Side ikke nægte at det er en meget vanskelig Sag for Providerings Kommissionen at forandre en Kontrakt om Leveranser efter Omstændighederne, da Prov.Com. unægtelig vilde være forpligtet til at betale den fastsatte Priis hvor fordelagtige Konjunkt. end havde været for Leverandeurerne. Imidlertid troer jeg dog at Provid.Kom. med

Hensyn til Billighed kan ophæve aldeles Kontrakten naar De har den Godhed at indkomme med Forestilling om hvorledes Deres Bestræbelser til at faae det stipulerede Quantum overført, formedelst Iis og Krydsere, have været frugteløse.

Jeg venter af Deres Billighed at De indrømmer Prov. Com. at den skylder sig selv ei allene at handle saaledes at den efter sin egen Overbeviisning ikke har andet end det Almeene Vel for Øine, men ogsaa saaledes at den kan lægge sine Handlinger frem til Bedømmelse i enhver Ret —

Jeg anseer Freden med Sverrig som aldeles uundgaaelig — Alting synes derfor at tage en lykkelig og ædel Vending — Rigsdagen samles 2. May. Inden dens Samling skeer neppe noget Decisivt — Havde jeg den Fornøielse at Tale et Par Timer med Dem skulde jeg fortælle adskilligt Interessant. Men her kan jeg ei skrive mere.

Jeg anbefaler mig i varigt Venskab

med Hengivelse

H. W. Jarlsberg.

Fra Grev Wedel.

Xa. 25/4 1809.

Jeg erindrer sandeligen ikke om jeg har besvaret Deres venskabel. Linier af 17de d. M. I Uvished skriver jeg endnu engang hellere end undlade at erkjende Modtagelsen.

Prov.Com. kan ikke andet end være Dem meget forbunden om De vil udnævne Skippere til de i Tvedestrand liggende Fartøier. Trykte Ordres, Konnossementer etc. etc. skulle sendes med næste Post.

Hvad *M. Bille*¹⁾ requirerer er som af mig selv requireret.

Enhver Maade at liquidere Mellemværende med Dem maae, naar den er Dem beleilig, være Prov. Com. antagelig.

Vi have Gud skee Lov faaet taalelig god Tilførsel. Siden Fartens Aabning er indført i Xsands og Aggershuus Stifter circa 130 000 Td. Kornvarer. Dette er vel langt fra hvad behøves, men dog en vigtig Hjælp. En varig Vaabenstilstand med Naboeriget er formodentlig at vente. — Endelig er den fatale 7 pct. Sag afgjort efter Billighed.

I fuld Gallop. Deres oprigtige Ven

H. W. Jarlsberg.

¹⁾ *Michael J. P. Bille* (1769–1845), dansk søofficer, utmerket seg i slaget på Kjøbenhavns red, var siden 1807 sjef for 1. norske roflotilje.

Fra grev Wedel.

Xa 1/8 [180]9.

Nyt er her ikke undtagen det De længesiden veed. Vor Stilling vil haaber jeg inden 14 Dage faa en Bestemmelse til det bedre eller værre. Den nuværende Stilling kan og maa ikke vedvare! —

Med oprigtig Høiagtelse anbefaler jeg mig i Deres Families venskabelige Erindring og henlever Deres oprigtig hengivne Ven

H. W. Jarlsberg.

Fra Jørgen Aall.

Porsgrund 27/7 1809.

At dette Øjeblik er svanger med vigtige Forhandlinger, og kan lede til de vigtigste Resultater for dette Land er vist. *Præsident Kaas* agtede den 25de om Aftenen at rejse til Kiøbenhavn. *Grev Mørner*¹⁾ er i Schien og er kommen til dette Land med Depecher af megen Vigtighed: Il est à la tete d'une députation, qui doit offrir solemnellement, au nom de tous les états, la couronne de Suede, en successeur, à notre Prince. Et Corps paa 2,700 Mand af vor Nordarmee er rykket ind i S. under Commando af *Oberst Bang* og Kammerjunker *von Krogh*. Midt under disse frygtelige Aspekter ruster man sig stærkt til en neutral Fart, og saavel svenske som engelske Licenser skulle være erholdelige.

Porsgrund den 27. Julii 1809. Jørgen Aall (sign.)

Jørgen Aall (1771–1833), Jacob Aalls bror, Eidsvoldsmann og stortingsmann fra Porsgrunn.

Fra grev Wedel.

Christiania 22de. august 1809.

«Bedste Hr. Aall! Jeg kjender Dem som Fædrelandets sande Ven. Derfor er det jeg herved indstændigen anmoder Dem at ville, uden Opsigt, snarest mulig i Følge med Deres Hr. Broder, N. Aall, indfinde Dem — om muligt endnu i denne Uge — paa Bærums Jernværk hos P. Anker, eller her i Christiania, for at overlægge hvad der i visse Tilfælde kunde være at gjøre til Fædrelandets

¹⁾ Når grev Mørner oppholder seg i Skien 27. juli 1814, må han øyensynlig ha reist dit for å samrå med Niels Aall om planen å velge Christian August til svensk tronfølger, løsrive Norge fra Danmark og inngå en union med Sverige.

Niels Aall ble deretter anmodet om å delta i møtet på Bærums verk til videre forhandling om dette.

Redning. Det seer aldeles desperat ud med Norge. Imidlertid maa Anarki og dermed følgende Ulykker hindres. Regjerings Commissionens Forestillinger om Norges Stilling have Intet frugtend uden Vrede. Maaskee flere bekjendte Mænds Erklæringer kunde virke mere. Jeg er beredt til Alt for Fædrelandet. Med den sandeste Høiagtelse er jeg

Deres oprigtige Ven

H. Wedel Jarlsberg.

Ved forhandlingene på Bærums Verk i slutten av august 1809 mellom grev Wedel, Peder Anker, Niels Aall, Jacob Aall og muligens flere fremla grev Wedel et brev fra Carl XIII, som var blitt overbrakt av grev Axel Mörner (den tidligere krigsfange på Ulefos). Jacob Aall sier at Carl XIII i dette brev «i fortrolige Udtryk berørte Foreningen mellem Sverige og Norge». De to brødre Aall var sterkt imot tanken om å løsrive Norge fra Danmark ved et statskupp og forene det med Sverige, og man ble enig om at tiden var ikke inne til noen forandring av Norges politiske forhold. Se også Jacob Aalls brev til Niels Aall 27. mars 1843 og Niels Aalls svar 5. juni 1843.

Til prins Christian August.

21 September 1809.

«Sildigere end jeg burde følger jeg Deres Durchlauchtigheds Opfordring, men et Familieuheld, hvorved et af dens ædleste Medlemmer berøvedes den, afbrød for et Øieblik min spændte Opmerksomhed paa Fædrelandets Stilling. Tillad mig, værdigste Prinds, at fremsætte mine Tanker frimodigen og i Forglemmelse af gjensidige Forhold. Da Deres Durchlauchtighed opfordrede mig til skriftligen at meddele Dem mine Tanker om, hvad der tjener til Fædrelandets Tarv, gav De mig et Beviis paa Agtelse, som undskylder den Frimodighed, jeg tillader mig.

Det er overflødig at beskrive for DD. den ynkelige Forfatning, hvori Landet for nærværende Tid befinder sig; men tillad mig den Yttring, at den ei findes sørgeligst der, hvor Klagen er høiest. Den tause Jammer i den fattige Almues Hytte er uendeligen større end den larmende, som høres blandt de høiere Stænder. Vant til Lidelser og til dyriske Fødemidler bærer den norske Almue sin Elendighed med en mageløs Taalmodighed. Denne er saa meget mere at beundre, som den ingenlunde flyder af Dumhed, Uvidenhed eller af en indolent Charakter, men af en indvortes Følelse om Nødvendigheden af at bøie sig under Skjebnens nok saa sønderknusende Bestemmelse. Hvo beskriver den fattige Huusmands og Strandsidders Elendighed, som, omringet af en stor Familie, bunden til en stræng Fæsteseddels haarde Forskrift, maa blande sit Brød med Ukrud og vilde Urter, og kjender ikke det ringeste til nogen af de Vederqvægel-

ser, der flyde strømmeviis i de Formuendes Forsamlinger, og der for dem ere daglige Nydelser? Jeg kan ikke begribe, hvorledes disse Ulykkelige skulle kunne fortsætte deres kummerlige Tilværelse, naar ikke Brødet rækkes dem for billigere Priser end de nu gjældende. Denne Nød er efter min Formening den største i Landet, og dens Rædsomhed stiger formedelst en mislig Høst og de mørke Udsigter til at skaffe Korn fra Danmark. Hvad der almindeligen ansees for en Indgang til Landets Frelse, har, efter min Formening, fra Begyndelsen af ikke den forønskede Virkning. For Øieblikket opnaaes ikke derved det forhaabede Øiemed. De samme formuende Mænd, som afvigte Aar anvendte deres disponible Formue til Landets Providering, have i Aar langt andre Hensigter.

Bequemme Kornskibe seile vester ud, fjernt fra de Markeder hvorfra Korn hentes. De udtømme Landets Provvioner og borttage den Rest af Mandskab, der endnu efter saa mange Renselser maatte være tilbage. Saaledes findes visseligen ikke saa mange Kornskibe paa vore Kyster iaar som forrige Høst, og Landets Trang er der almindeligere.

Under disse Omstændigheder og sørgelige Udsigter er Nationens Krav paa Regjeringens kraftfulde Medvirken til Landets Frelse vist retfærdig og billig. Det er vist ikke klogt at drive Borgeren saa vidt, at han mindes om sine Rettigheder som Menneske; og Hungersnød bereder Opløsning af alle borgerlige Forbindelser. Men den Hjælp, som skal komme, maa komme snart og maa kunne benyttes uden Kunstgreb og Vanskeligheder. Aaret bøier sig mod Vinteren, og der levnes neppe mere Tid end der behøves for at gaa directe til Danmark for at hente Korn. Det varer længe inden saadanne Handelsmænd, som ikke have været vante at bane sig Veien til Handel gennem Krogveie, kunne finde Vei i den Labyrinth, som nu omstunder leder til Handelssamqvem. Den Hjælp, som loves os gennem neutrale Magters Skibe, er usikker, kostbar og opfylder ikke den overhængende Nødvendigheds og Elendigheds Bud.

Den danske Regjering forandrede og formildede Fremfærd mod vore Fiender, som umolesterede svømme paa havet, har endnu ikke frembragt nogen Forandring i disses arvaagne Paapassenhed paa den mindste Baad, som henter Kornvarer fra Danmark. Dagligen forfærdes vi endnu ved Efterretningen om voldsomme Andgræb paa Landsmænds Skibe og Ladninger. Har den danske Regjering Ydmygelser Intet frugtet, eller have vore Fiender andre Planer, hvis Udførelse tilskynder dem til denne systematiske Grusomhed? Efter min individuelle Overbeviisning er der altsaa ingen anden Redning tilbage for det ulykkelige, udhungrede og udplyndrede Norge end en directe Tilladelse fra vore Fiender til at maatte hente Korn fra Danmark uden Molest af fiendtlige Krydsere. Men i det jeg indseer Nødvendigheden heraf, forbinder jeg dermed det

inderlige Ønske, at dette kunde bevirkes uden voldsomme Midler. Saa meget jeg end føler, at den norske Nation har mange grundede Klagemaal at nedlægge for den danske Trone, saa tror jeg dog at skyldte Sandheden den Tilstaaelse, at Norge i det henrundne Seculum fandt sig lykkeligt under det danske Scepter.

Bonde og Almuesmand udgjør den største Sum af Landets Mandtal, og hvo nægter at disse have været i Besiddelse af en Frihed, og nydt en Lyksalighed, som er sjelden i Europa? Hvo var vel friere og mindre beskattet end den norske Bonde, og udspringer ikke hver den Viderværdighed, hvormed han kjæmper, enten fra ham selv eller fra Skjebnens ubøielige Bestemmelse? Af den Aarsag hersker der en rolig Vedhængenhed ved den danske Regjering i Bondens Sjæl, og blandt Almue og Bonde skulle ikke let findes Misfornøiede. Det forekommer mig voveligt at ombytte en Forfatning som vor med nogen anden, som vi ikke kjende. Jeg kan ikke gjøre mig Begreb om en Forening med et Land, uden tillige at tænke mig, at Landets Forfatning tidligen eller sildigen blev liig det mægtigere Riges, hvormed det forenedes. Det kan ikke tænkes, at Broderlandet længe vilde være vidne til den større Lyksalighed, frembragt ved Fri-tagelse fra mange Byrder og borgerlige Indskrænkninger, uden at kræve Byrdernes lige Fordeling og forholdsmæssig Medvirken til fælles Bedste.

Snart vilde den norske frie Bonde blive til en Træl, og Oplysningen fordunkles ved Frihedens Tab. Kun Magten kan i vore Dage borge for Statsforfatningens Urokkelighed. Undertvingelse er Svaghedens Lod. De meest glimrende Løvtter ere mestendeels skuffende Overtalelsesmidler, og glemmes saa saare Hensigten er opnaaet. Jeg kan derfor ikke troe, at Foreningen med Sverige er Grundstenen til Norges Lyksalighed. Sverige har i det sidste Seculum ikke kunnet rose sig af en lykkeligere indvortes Forfatning end Norge.

Men endskjønt jeg efter min individuelle Følelse ikke anseer en Statsforandring ønskelig, saa maa jeg dog af Hjertet ønske, at den danske Regjering villigere end hidtil vilde høre paa de Klager, som vi Nordmænd have at fremføre. Indskrænkningerne i Handelen ere mangfoldige, Industriens Grændser paa mange Maader beskaarne, Oplysningens Veie tilspærrede. Ingen Bank, ingen fri Handel, intet Akademi, faa af Landets Mænd satte til de vigtigste Embeder. De fleste Ansøgninger komme seent frem og Resultatet deraf overlades ofte Mænds Afgjørelse, der lidet kjende til Landets Stilling. Det hænder stundom, at Ansøgninger, fremkomne fra Landets værdige og formuende Borgere, henlægges i saa lange Tider, at de meest velgjørende Planer derved ei komme til Udførelse.

Men hvorfor skulde det være Landets fornuftige og retsindige Borgere formeent, i Sandhedens, Frimodighedens og Beskedenhedens Indklædning at fore-

stille den danske Regjering de Ufuldkommenheder ved Statsforfatningen, som her i Landet forsinke den borgerlige Velstand, Oplysningen og den Borgerlige Lyksalighed? Dersom Rigernes Konge vilde, i følge Statsforfatningen, ansee deslige ydmyge Forestillinger som Oprørets tændte Fakkell, saa maatte retsindige Nordmænd i Sandhed beklage, at det var en enkelt Mand voldgivet at behandle denne agtværdige Nation som en Flok af Dyr, og som et mekanisk Instrument, ene skabt til at lyde Regentens vilkaarlige Bud. Til denne slaviske Tænkemaade er Nationen allermindst disponeret i et Øieblik, da den staaer ene og forladt paa Krigens Skueplads, og dens vigtigste Omsorg gaær ud paa Tilveiebringelse af deslige Fornødenheder, hvis Udeblivelse vilde opløse alle borgerlige Forbindelser. Den Frihed, hvormed Nationen har været vant til at yttre sin Mening, er en velgjørende Følge af den Mildhed, hvormed den er bleven regjeret, og skulde den nærværende Regjering ville, eller kunne bruge en strengere Fremgangsmaade?

Saaledes troer jeg, værdigste Prinds, at en Fred eller en Forening med vor Fiende, som tilveiebragte en Adgang til uden Forfølgelse at hente Kornvarer fra Danmark, er et absolut nødvendig Skridt til Landets Frelse, og jeg er overbeviist om, at Benægtelsen af de forberedende øieblikkelige Foranstaltninger dertil vil lede til Oprin, hvortil den største Del af Nationen ikke er disponeret. Danmark, som maaskee med Rette i tvende Aar afviste haanligen alle Forsøg til Samqvem med Fienden til Industriens Opretholdelse, har i den senere Tid beqvemmet sig til en Ydmygelse, som ikke er consequent, naar ikke Øiemedet er at redde Landet fra Hungersnød. Kan det ydmyges mere ved at foreslaae en Overenskomst, uden hvilken Norge vil opofres? Give Gud at de Ædle Mænd, som lede Statsstyrelsen i denne Tid her i Landet, vare saa overbeviiste om Nødvendigheden af en saadan Overenskomst, at den sluttedes endog uden udtrykkelig Hjæmmel fra den danske Regjering. Tiden forsvinder, Landets Trang er overhængende og maa afhjælpes førend Vinteren lukker Havet for Skibsfarten. Dersom Korn saaledes tilveiebragtes i Landet til de Ulykkelige Mættelse, som i den senere Tid har deelt Føden med de Umælende, saa vilde Rolighed tilvisse tilveiebringes, og den nuværende Gjæring forvandles til en mumlende, men uvirksom Misfornøielse, liig den, der saa ofte høres i de meere Formuendes Forsamlinger.

Naar saaledes den første Nød var afhjulpen, saa burde efter min Formening den bedre Deel af Landets Borgere træde sammen, undersøge Landets nærværende Forfatning og Midlerne til at fremme dets borgerlige Lyksalighed, og opsætte en Forestilling, hvori Landets Tarv uden Sky, men med sømmelig Beskedenhed blev forelagt Regjeringen. At nægte os denne Tilladelse var at

berøve os vor Frihed som Mennesker, hvilken vi ikke fraskreve os i det Øieblikk vi gjorde os til Borgere i Landet.

Jeg har saaledes vovet frimodigen at forelægge DD. min individuelle Mening om Tingenes nærværende Stilling, og tilføier blot, at ogsaa i denne Egn af Landet deles Nationens Høiagtelse for Dem. Denne Følelse lade vi os ikke paa nogen Maade berøve. Vi ansee Dem for Landets Velgjører, og vi vente fremdeles Landets Frelse af Dem. Vi frygte ikke for, at De overlader et Folk, der elsker Dem saa inderlig, der agter Dem saa høit, i Farens Stund til dets egen Skjebne. Modtag ogsaa denne Forsikkring, værdigste Prinds! fra en Mand, der ikke gjelder meget i Staten, men som i Hengivenhed og Høiagtelse for Deres Durchlauchtighed ikke viger for Nogen.»

Etter møtet på Bærums Verk (se brev fra grev Wedel 22. august 1809) deltok brødrene Aall i det bekjente «prinsegilde» 5. september hos John Collett på Ullevål. Her kom misnøyen overfor Danmark tydelig til uttrykk. Under gildet bad prins Christian August Jacob Aall om å sende ham en framstilling av sine tanker om Norges stilling.

Fra prins Christian August.

4de October 1809.

Med sand Taknemmelighed erkjender jeg Modtagelsen af Deres sidste Skrivelse og det mig i samme givne hædrende Beviis paa Venskab og Tiltro. Freden med Sverige synes at være meget nær. En Vaabenstilstand er her bleven foreslaaet og afsluttet paa 4 Ugers Opsigelse, og svenske Skibe blevene forsynede med Licencer, at bringe svenske og norske Producter til Danmark mod at indføre Fornødenhedsvarer til Norge. Freden mellem Rusland og Sverige skal være proclameret. En Betingelse er, at de svenske Havne sluttes for de engelske armerede Skibe. Saaledes have vi det sikke Haab, at disse maa forlade vore Egne længere hen paa Aaret. Engelske Licencer for danske Skibe med Korn til Norge, mod at disse anløbe Leith, ere at erholde i Gothenborg. Muligens kan, naar den attraaede Betaling erholdes, den sidste Condition undgaaes. I al Fald ville de kunne benyttes til at anvende større Skibe til Kornfarten. Providerings-Commissionen er beordret til at sætte alle mindre forhen til Kornfarten benyttede Skibe og deres Besætning i Requisition til bemeldte Øiemed, i Fald de ei dertil skulle benyttes. Kongen er bleven ansøgt indtil Freden at meddele Regjerings-Commissionens Tilladelse til at utstede Leidebreve og paa de sædvanlige Vilkaar for svenske Skibe paa danske Havne. Samtlige Matroser, som komme tilbage fra Fangenskab, eller Coffardi- eller Kaperfarten, eller permitterede fra den kongelige Tjeneste, deres Ophold og

Tjenstdygtighed bliver nøiaktigen antegnet hos Enroulleringschefen — til hvilken de Handlende anvises. Saaledes haaber jeg paa, at vi have sikkert Haab til at see den første Nød afhjulpen i de næste tvende Maaneder.

Er denne afhjulpen, da kan det vist ikke formenes nogen Undersaat, endog i Forening, at gjøre Forestilling om flere af Dem ommeldte for Landet saa vigtige Gjenstande. Derimod kan ved Indbydelse foranstaltede Forsamlinger muligens have end skadeligere Følger, da det muligen ei vilde feile paa Sværmere og lidenskabelige Mennesker i samme, som vanskeligen vilde blive at dirigere, og det sande Maal eller Øiemed — saa meer end sandsynlig forfeiles. De tilgiver, at jeg alt for ufuldkomment, stolende paa Deres Overbærelse, frembringer min Overbeviisning om den eneste af de i Deres Skrivelse berørte Gjenstande, hvorom vi divergere.

Hvorledes min Stilling bliver efter Freden er i dette Øieblik meer uvist end for flere Uger. Forlader jeg Norge til den Tid, da haver jeg kun een Trøst, nemlig min Overbeviisning i min nye Stilling¹⁾ muligens meer at kunne bidrage til at sikre mit Fædreland for Underkuelse. Jeg forlader det med det sikre Haab, at ingen retskaffen Mand, som jeg er kjendt af, vil bedømme mig urigtig — med et Hjerte, som altid med varm Følelse vil erkjende hvad han skylder Norge. Behold mig i Deres venskabelige Erindring og vær forsikkert om, at Ingen sætter høiere Priis derpaa end

Deres oprigtig hengivne

Christian, Prinds til S.-Holsteen.

Til sin hustru.

Christiania, den 12te November 1809.

.....
 Her er i Christiania meget lidet nyt. Man har i 19 Dage ingen Courérpost havt fra Kjøbenhavn og græmmer sig ikke lidet over denne forunderlige Taushed. *Præsident Kaas*, der saa ofte snubler i denne Tid, har gjort sig skyldig i Sommer i en ny Dumhed, som gjør megen Opsigt. Han har skrevet et Brev til den danske Consul i Gothenburg, hvori han paa den dummeste

¹⁾ Prins Christian August var sommeren 1809 tilbudt tronfølgen i Sverige, ble valgt til tronfølger 4. oktober 1809, forlot Norge 7. januar 1810, døde under en feltmanøvre i Skåne 28. mai 1810. Se note til grev Mörners brev 14. juni 1809 til Niels Aall, brev til Jacob Aall 27. juli 1809 fra Jørgen Aall og fra grev Wedel til samme 22. august 1809, grev Wedel til Niels Aall 2. januar 1810 og Niels Aall til Jacob Aall 10. februar 1810.

Maade, som Gouvernør i Norge, beder ham opmuntre den engelske Regjering til at træffe mildere Foranstaltninger. Han erklærer sig som Aarsag til Kaperfartens Ophævelse og Udslibningens Begyndelse; men truer derhos med, at dersom al denne Eftergivenhed mod Formodning intet frugter, saa skal han ogsaa være den Mand, som ligesaa ivrig skal overtale Kongen til haarde, for England høist skadelige Forholdsregler, og forvolde, at ikke et eneste Stykke Tømmer kommer til England. Dette høist dumme og formedelst de mulige Følger høist ulyksalige Brev indeholder tredobbelte Fadæser. Det anmelder ham som Norges Gouvernør til høieste Fornærmelse for vores elskede Prins; det indeholder høist upassende Trudslar naar uskyldige og svage faar handle med glubende Ulve, og det blotter alt hvad vi have gjort for Verdens Behersker, som vil vide at kunne revangere sig dersom han finder det Umagen værd. Avissskriveren (den engelske) har ogsaa gjort sig lystig over denne forunderlige Epistel ved at tilføie, at han ikke kan ansee dette Brev for officielt, da det uden Tvivl da ikke paa denne Maade var blevet bekjendt, og desuden tror han ikke, at den danske Regjering elsker England saa høit, eller frygter Bonaparte saa lidet, at den skulde inlade sig i Underhandlinger med England for dets Skyld.

Denne Dumhed sætter Kransen paa Kaases Bedrifter og gjør ham end mere foragtet og forhadet.

Paa Torsdag Morgen reiser jeg herfra til Kjøbenhavn. Jeg havde bestemt at reise Onsdag; men jeg har maattet oppebie begge Løvenskioldernes Ankomst, som følger med.

Til sin hustru.

Gothenburg, den 21de November 1809.

Jeg haaber, kjæreste Lovise, at Du har faaet mit Brev fra Westgaard, og da en Hrr. Falkenberg fra Laurvigen har havt den Godhed at tilbyde mig at modtage dette, saa maa jeg ikke forsømme Leiligheden. Men desværre maa Correspondancen herefter ske tvungen og forbeholden, da man sterkt truer med at aabne Brevene paa Grændsen.

Mit Ophold her har været saare ubehageligt, da jeg her har truffet trende af mine Fartøier opbragte, nemlig Thomas Gundersen, Jens Jensen og Anders Halvorsen, og jeg har Frygt for at flere ligge herudenfor. Det har ikke lykkedes mig at faa disse kjøbt igjen. Deslige Operationer kræve mere Tid end jeg har at anvende; thi jeg maa iile min rette Bestemmelse imøde.

Til sin hustru.

Kjøbenhavn, den 29de November 1809.

Gaars Posten bragte meg atter Efterretning om flere ophragte Skibe, hvoraf mig nu er bekjendt 6: E. Tengelsen, Andreas Halvorsen, Anders Pettersen, Wrold Christensen, Jens Jensen, Thomas Gundersen. Fra Jens Nielsen og Thore Nielsen som begge ere licencierede haver jeg intet hørt, og dersom disse Skibe ere forlorne, saa taber jeg en betydelig Kapital, da de paa Grund af deres Licenser ikke vare assurerede.

Stemningen med Hensyn til Norge er saaledes, som jeg havde forestillet mig den, omendskjønt den aldeles ikke oprigtig meddeles en Nordmand. Man tilskriver det af Hunger og mangefold Lidelser nedbøiede Norge Misfornøielse og tildels Oprørskhed. At jeg arbejder ivrigt paa at nedbryde denne uværdige Tro, derom tvivler Du, min bedste Lovise saameget mindre, som Du har været Vidne til det modsatte.

Til Hofman Bang.

13 Januar 1810.

Norge har overhovedet i December Maaned faaet en stor Velsignelse af Kornvarer og der kan ikke blive nogen Mangel for Vinteren eller Foraaret, endskjønt de høie Priser naturligvis maa nedtrykke de mindre formuende Landets Indvaanere.

Formedelst denne lykkelige Tilførsel ophører for mig for det første al Bekymring for Fædrelandet, jeg tager for Tiden ingen Deel mere i dets politiske Stilling og haaber nu i lang Tid med uvanlig Ro at kunne nyde de huslige Glæder, som er mig saa rundelig tildelt.

Det samme Forsyn, som frelste os fra den rædsomme Fare, hvorfor Norge afvigte Høst af Mangel paa Fødemidler var udsat vil og fremdeles vaage over os.

Der er ingen Aarsag mere for Borgere til at blande sig i Fædrelandets politiske Anliggender; thi den af Hungersnød frembragte Elendighed, som truede at dræbe al Virksomhed, er for en Tid overvunden og det er tilvisse gavnligt for Fædrelandet at enhver Borger Indskrænker sig til sin Virkekreds og udbreder den Nytte, der staar i hans Magt.

Til Hofman Bang.

8de Mai 1812.

Ved dette har jeg den Glæde at meddele dig, kjæreste Hofman, at begge de af dig expederede Fartøier ere lykkeligen indkomne i en Havn 8 Mile østenfor deres Losseplads.

Du kan umulig gjøre dig Forestilling om, hvilke Ængstelser jeg har udstaaet for disse Skibe. For faa Dage siden fik jeg Brev fra et af mine største Kornskibe, som ladet med 2300 Tønder Korn var vandret til England, convoyeret af 2de Kutterbrigge. Det var allerede da England paa faa Mile nær. Jeg troede nu, at intet Skib kunde komme frem, og hvilken Situation for en Mand som har et Par Tusinde Mennesker at skaffe Føde til. Naar det betænkes de tusindfold Forviklinger og Rædsler, der ere forbundne med Bestyrelsen af dette Værk, da vil du ikke undres over, at jeg saa mange Gange føler mig nedtrykt derved.

Foruden det forlorne og det ankomne har jeg endnu 24 à 2800 Tønder Korn paa Havet, ankommer disse saa har jeg endog Vinterføde.

Til Hofman Bang.

11 Marts 1813.

Siden Januar Maaned har jeg faaet omtrent 7000 Tønder Kornvarer, derimod har min Fart paa Fladstrand været meget uheldig.

Min værste Omsorg er nu at betale den gruelig Mængde dyrekjøbte Kornvarer som jeg har maattet købe i Vinter, hvis Beløb ikke gaaer meget under 300 000 Rdlr.

26 Juli 1813.

Hungersnøden i Norge er rædselsfuld; men jeg staar mig godt endnu og ingen som hører mig til lider virkelig Mangel.

Til prins Christian Frederik.

Næs Jernværk d. 14de Juli 1813.

Deres Høj-Velbaarenhed har i Deres meget ærede af 12te d. M. opfordret mig til at give mine Betænkninger om en Sag, som er alt for vigtigt til at jeg i den givne Tid, og paa dette Rum, troer at kunne tilfredsstillende Dem. Mine Begreber herom er maaskee ogsaa alt for meget grundede paa min egen specielle Kornforsyning, til at passe til Norges Provideringens store Sag. Imidlertid tillader jeg mig at byde Dem mine Tanker om de Modifikationer, som i Provideringens Foranstaltninger i Fremtiden, kunne synes gavnlige.

De, som bestyre Landets Providering efter Indhøstningen her i Landet, synes at burde være meest virksomme til trende forskjellige Tidspunkter. Strax maatte Opmærksomheden henvendes paa den Nordstrandske Fart, hvis Bestemmelse maatte være at forsørge dem, som hverken saae eller høste, altsaa Stæderne og en Deel af Kysterne. Denne Deel af Landets Providering maatte gaa uafbrudt; thi ellers vil den nærværende Hungersnød blive fortsat, eller og

Omegnens Bønder, lokkede af de høje Priser, forledes til at skille sig ved større Portioner Fødemidler, end som de kunne afsee. Til denne Fart maatte alle mindre og fladbundede Fartøier sættes i Bevægelse fra Midten af September. Til den anden Tidspunkt maatte større Skibe sættes i Fart, og denne begynde mod Slutningen af October og først i November. Til denne Tid maatte alle i Dannemark liggende Norske Skibe, og alle disponible Danske tillades for, under Stormens og de mørke Nætters Beskyttelse, at gaae over til Norge. Paa samme Tid burde de her i Landet befragtede større Skibe sendes i Ballast til Dannemark. Thi sendes de før, saa er det at befrygte at de opfanges af Fienden, og vore Forhaabninger for den tilkommende Tid blive aldeles tilintetgjort, formedelst Mangel paa Skibe. De herfra nedsendte Skibe maatte forbeholdes Provideringens sidste Tidspunkt, Slutningen af Januar, Februar, og Begyndelsen af Marts, dels fordi disse Maaneder ere i Almindelighed fordelagtigst for Kornfarten, formedelst Krydsernes Fraværelse, dels fordi det i Dannemark i Vintertiden udtærskede Korn, da først bliver disponibelt. — Under Krigen har jeg lagt Mærke til at November og Februar have været de fordelagtigste for Kornfarten. I December Maaned vende Krydserne hjem fra Østersøen og forurolige vore Vande. I Marts og April nærme de sig igjen det baltiske Hav og Nordsøen. November Maaned er en urolig og stormfuld Maaned, da Skibene ofte undgaae Fiendernes Opmærksomhed, og i Februar Maaned opholde sjelden flere Skibe sig i vore Vande, end som kunde holdes i Ave endog af vore egne faa Krydsere.

Mig forekommer det saare nyttigt at sende en anseet, sprogkyndig Mand til London, som kunde benytte det Engelske Parlaments første Disposition til at udstæde Licencer; thi dels kunde et saadant Øjeblik let forsvinde, dels var det af yderste Vigtighed at faae disse Dokumenter jo før jo heller. Vel er Norges Stilling saa fortvilet at det yderste maa voves; men man glemme for alting ikke at, når Norge mister sine Skibe, mister det Midlerne til at hæve sig til Velstand igjen.

Endelig være det mig tilladt at troe, at det ikke er til Fordeel for den gode Sag, at den detaillerede Bestyrelse af Provideringsvæsenet, skeer fra Christiania alleene. Det forekommer mig nyttigt at der i hver Bye existerede en Kommission, bestaaende af to eller tre af Byens meest anseete og patriotiske Kjøbmænd, som alleene vare Stiftamtmanden subordonerede, og som besørge Skibes Befragtning, Afsendelse, Kornets Oplægning og Konservasjon. Jeg er overbeviist om at flere Skibe, uden den forhadte Requisition vilde komme i Bevægelse; thi enhver vilde troe at arbejde for sig selv, i det han arbejdede for den Kreds, i hvilken han lever, og Kjøbmænd ere meer skikkede til at lede denne Sag end Embedsmænd. I Arendal er Johan Ditlef Fürst og *Peter Herlofson*; i Risør Henrik Carstensen og Borthig Mænd, som ere værdige Statens Tiltroe. Hvor

meget har ikke Schiens Providerings-Kommission, der styres af Kjøbmænd, ud rettet? Til at paadrive Indskibning og Skibernes Afsendelse vilde desuden een eller to deslige Norske Mænds Nærværelse i Dannemark være saare nyttig; thi Erfarenhed har overbevist mig om, hvor mange Vanskeligheder denne Sag i Dannemark er underkastet, fordi den ikke altid ledes af Mænd som have den fornødne Indsigt og Raskhed, og tildeels — deponé tutis auribus — formedelst Amtsforvalternes Egennyttighed.

I øvrigt være det mig tilladt, at ansee en Forandring i vores politiske Stilling for næste Aar absolut fornøden. Det er umuligt at Norge uden Handelens Understøttelse og Virksomhedens Oplivelse, kan bære Byrden af alle Varers høje Priser. Det maa nedsynke i en Elendighed, som det ikke har indvortes Resser- cer nok til i lang Tid at overvinde. Nye Anstrængelser ville frembringe nye Ulykker. Blive vore saa nys udsendte Skibe et Rov for Fienden, skulle vi atter borge de hjemlistede Kornvarer af Staten, uden at kunne betale dem med Produktet af vor Vindskibelighed og Handels Virksomhed, saa bliver Norge et Tiggerland, som ikke fortjener Plads blandt Staternes Tal. —

Deres Høj-Velbaarenhed har vist Aarsag til at grømme Dem over de seenere Opløb; men der kan dog siges noget til deres Forsvar. Opløbet i Arendal var ledet, deels af Egnens sletteste, deels mest hungrige Pøbel. Det hele Antal udgjorde kun nogle faa hundrede Personer. Dersom det endog er sandt at dette Stift er bleven forholdsmæssig bedst forsynt, saa gives der dog enkelte Dele, som, af Mangel paa private Forsørgere, have vært udelukkede derfra. Jeg forsikkre Deres Høj-Velbaarenhed, at jeg i den Kreds, hvori jeg virker, har sporet den højeste Afskye for denne vilde Fremfærd; men det er saa ofte Almuens Lod, at dens Karakter bestemmes efter tøjlesløse Udbrud af enkelte Oprøreres Nederdrægtighed. I en Bye, hvor ingen høj Autoritet er, hvor kun National- militis, der formedelst Blodsforbindelse, blander sig blandt Oprørerne, udgjør den bevæbnede Magt, maa man vente voldsomme Optrin i denne rasende Hungersnød. Sult opløser alle Borgerbaand, og jeg tilstaaer at jeg meer beundrer Almuens Rolighed, end forundres over dens Rebelskhed. —

Paa Deres Rejse til Christiania haaber jeg den Ære at see Dem, og glæder mig ved da at kunne vise Dem rolige og efter Omstændighederne lykkelige Bøjgder.

Med Høiagtelse og Hengivenhed

J. Aall jnr.

På en reise som Christian Frederik foretok for å gjøre seg kjent med forholdene i landet og de menn han mente å kunne bruke til å gjennomføre sine planer, besøkte han Jacob Aall fra før 15. til 21. august, deretter var han i noen dager gjest hos Niels Aall på Brekke ved Skien.

Til Niels Aall.

Næs Jernværk 15. August 1813.

Jeg sender Dig kjæreste Broder, nærværende Express, da jeg af Prindsen hører, at han tager ind til Dig, og jeg altsaa kan vide, at det er Dig meget om at gjøre at faa hans Reiseroute at vide, hvori hidtil har været mange Forandringer.

Han forlater Næs Værk næste Løverdags Morgen (den 21de) Klokken 5 og vil saaledes komme meget sildig til Schien. Formodentlig kan han altsaa kun spise til Aftens og sove.

Med ham i Selskab er Thygeson¹⁾, Amtmand Lowzow, Oberst Sejersted²⁾, Oberstløytnant Hafner³⁾, Major Broch⁴⁾, Etatsraad Holten⁵⁾, Lieutnant Schwartz, han selv har en Kammertjener med sig, der tillige er en Art af Livlæge, som ikke spiser ved Prindsens Bord, men som maa nyde nogen særdeles Pleie paa et aparte Værelse. Han har desuden en Hofjæger og Laquey, som er simple Tjenere. Et stort Værelse udenfor hans Sovekabinet til at give Cour vilde være beqvemt, da jeg observerede, at han i Arendal lod sig presentere for ethvert Medlem af Selskabet, tiltalte dem og derpaa gik ind et Øieblik i sit Cabinet. For Resten hørte jeg vores Stiftamtmand sige (jeg ved ikke, om Thygeson vil være saa streng) at Prindsen er selv Vært i sit Logis, og at Skaaler kun fremføres af ham eller med hans Tilladelse.

Manden selv seer jevn nok ud og venlig, men dog er der med ham en forbandet Hoben meere Etikette end med den forrige. I Arendal slæbte han af med Værtinden, plantede hende ved sin Side, hvor hun maatte holde ud, uden at tage Del i Beværtningen. Christine undgaar dette bedst ved itide at indtage sin Plads som Værtinde og ikke være i Forsamlingsstuen, naar Prindsen gaar til Bords.

Hos mig faar han kun tre Retter Mad og hans Suite taler om Tarvelighed, men æder og drikker forbandet godt.

Jeg vilde ønske, at baade Du og jeg havde overstaaet denne Togt, thi jeg er lidt meere ræd end sædvanlig for dette Gilde.

Din hengivneste

Aall.

¹⁾ Stiftamtmand N. E. de Thygeson var en av Christian Frederiks nærmeste rådgivere.

²⁾ Oberst J. K. Sejersted (1761–1823) senere generalløytnant og generaladjutant hos Christian Frederik.

³⁾ Oberstløytnant J. F. W. Haffner (1768–1822), senere generaladjutantløytnant og kammerherre, hørte i 1814 til Christian Frederiks nærmeste omgivelser.

⁴⁾ Ludvig Frederik Brock (1774–1853) stabssjef hos Christian Frederik, se forøvrig om ham note til brev av 24. juli 1842.

⁵⁾ Carl Henrik Holten (1775–1862) ble i 1810 utnevnt til sekretær ved statholderskapet i Norge, vendte i 1815 tilbake til Danmark, 1815–1840 guvernementssekretær for Fyn, senere geheimekabinettsarkivar til 1848.

Medio September 1813.

Til prins Christian Frederik.

Det være mig til Slutningen tilladt at gjøre Deres Høihed opmærksom paa tvende farlige Omstændigheder i Landet med den Frimodighed, som kun finder Undskyldning i Tidernes Forvirring, der berettiger enhver Borger, som er sig sin gode Hensigt bevidst, til frit at yttre sine Tanker. Finantsvæsenet har naaet en Forvirringsgrad, hvortil Historien ikke kan fremvise Lige, og det er efter min Mening saare farligt at lade Nationen føle Følgerne deraf i en høiere Grad, end Nødvendigheden byder. Det er umuligt at raade Bod derpaa saalænge Handelen sover, og alle de af Finantsernes Bestyrere foreslagne Palliativer — endog de, der ved Kongebud have faaet Lovens Stempel — ere aldeles utilstrækkelige til at afværge Landets Nød i denne Henseende, og kunne derfor umuligen bestaae i deres nærværende Form, men maa forandres, naar engang Fredens Lykke skjænkes os. Den danske Stat er formedelst en udvortes Politik at betragte som et rorløst Skib, der tumler om paa Havet. Etsteds kommer det vel i Havn, og da er det Tid at kalfatre det. Men alle disse Foranstaltninger fra Finantsvæsenets Side, som skulle læge det for Tiden Ulægelige, forvirre den handlende og cultiverede Deel af Nationen, og gjøre den mere ligegyldig for en Statsforandring, end den ellers formedelst sin Kjærlighed til det danske Dynasti og Had til Nabostaten vilde være. Den største Deel af Nationen har neppe den Grad af Cultur, at den er tilbøielig til at opofre sin egen borgerlige Lyksalighed for Efterslægtens — og jeg spørger frimodigen, hvilken Stilling kan være frygteligere og ufordeelagtigere end Norges nærværende? Jeg tilstaaer oprigtig, at jeg ikke vilde høiagte den norske Handelstands Kundskaber, dersom den bar sit Sølv til en Bank, der er grundfæstet paa en saa ubeqvem Grundvold som den projecterede, og som har en Masse af Sedler at bære paa, der evig vil hindre dens Flor.

Den anden farlige Omstændighed er Kornprisernes høie Standpunkt — høi i Forhold til de ringere Classers Dagløn og Midler til Erhverv, under Frygt for at de endnu skulle stige høiere. Denne Omstændighed vil bringe den fattige Dagleier, Strandsidder og Huusmand i en fortvivlet Tilstand, og ogsaa han vil gladeligen ombytte sin Elendighed med hvilkensomhelst Forandring, der bydes ham, enten af den ene eller anden Regjering. Deres Høihed kan i Deres Stilling ikke lære at kjende Landets Nød, som den findes i Elendighedens Hytte; men i disse ynkværdige Menneskers Navn beder jeg Dem tage denne Sag i nøiere Overveielse, og ikke voldgive den fattige Almue til Privates Forsørgelse alene, som jeg i Sandhed ikke troer kunne raade Bod paa Landets Trang. De Op-

offrelser, som maa gjøres, ere store og uforholdsmæssige til Statskraften, men med Forsynets Bistand er det Uskyldighedens og Retskaffenhedens sidste Anstrengelse mod Vold og Uretfærdighed.

Prins Christian Frederik havde sendt Jacob Aall et brev av 7. september 1813, shvori omhandlede Planen til Oprettelsen af en Bank og den hensigtsmæssigste Maade, hvorpaa Pengevæsenet kunde ordnes.

Jacob Aall besvarte brevet kort etter, og siste del av hans brev er tatt med her.

Til Niels Aall.

Næs Jernværk pr. Brevig 31 Januar 1814.

Det glæder mig, kjæreste Broder, af Dit broderlige af 29de, at erkjende hvor harmoniske vores Synsmaader er af de nye Begivenheder. Jeg havde just fuldendt indlagte Brev til Kammerherre Anker¹⁾, da jeg modtog dit, og jeg besluttede strax at sende dig det, om Du ved samme Leilighed vilde give Din Mening tilkjænde, paa det en daarlig og hidsig Fremgangsmaade af Christianiensiske Brushoveder muligens kunde vorde afværget. Jeg har flere Grunde for at skrive til Anker. Det er at vente, at Grev Wedel snart kommer tilbage, og hvad Du skriver til Anker, kan altsaa ansees som skreven til ham, og denne værdige Mand bør vel kjende Nationens Agtelse for ham men ogsaa den Frygt for hans varme Karakter. Anker selv har mange Venner i Sverige, og omendskjønt han fra den cultiverede Forstands Side ikke kan stilles paa Siden af Landets udmerkede Mænd, saa vil han dog, formedelst hans udvortes Dannelselse og hans Rang blive blandt de Første, som den svenske Regjering vil hæfte sine Øine paa. Og endelig var det virkelig en Trang for mig at udlægge min Troesbekjendelse paa selve Skuepladsen, paa det, jeg engang intet skulde have at bebreide mig, naar Norsk Blod forgjæves var udgydt for at afværge det uafværgelige.

Efterretningen²⁾ kom hertil fra Thygesons Haand, og ledsaget med saa mange Declamationer og Opfordringer, at jeg for min Deel allerede syntes at see hele Christiania i fuld Rustning; men denne Hede mødte blot Kulde i min Sjæl. Maaske bedømmer jeg Thygeson for strængt; men jeg troede virkelig i første Øieblik, at det hele var kun et falsk Spil, hvorved Glæden over Bygholms Frelse skulde maskeres. Iøvrigt er jeg aldeles ikke berettiget til at fortælle at Thygeson har skrevet og saaledes, jeg paalægger Dig derfor dyb Taushed saavel

¹⁾ Brevet til Peder Anker, se Jacob Aalls Erindringer 2. udgave s. 745 bilag 66.

²⁾ Om freden i Kiel 14. januar 1814.

herom, som om mine Betragtninger over det skrevne. Men jeg tilstaar, at jeg ikke ønsker denne Mand i Spidsen for dem, der skulde underhandle om Landets Skjæbne.

Jeg skulde ikke ønske at komme til Christiania. Nogen activ Deel i denne vigtige Sag, hverken ønsker jeg, eller er jeg skikket til at tage. Jeg tror at have gjort nok, naar jeg vedligeholder Orden og Rolighed i min Kreds, og dette haaber jeg at kunne bevirke ved min uafbrudte Nærværelse her.

Jeg har bedet Postmesteren sende dig dette ved Expresse, om det var muligt, at det endnu med denne Post kunde blive afsendt, eller om Du troer det aldeles bør tilbageholdes, saa samtykker jeg og dette.

Hos mig staar alting vel til. Vi befinder os alle vel efter Reisen og erindre alle med Erkjendtlighed den Godhed, som vi møde i Schien og Porsgrund. Hører Du nye Ting, saa iil at meddele dem.

Din hengivne Broder
Jacob Aall.

Til Peder Anker.

Næs Jernværk pr. Brevig 31 januar 1814.

Rygtet om Norges Sønderrivelse fra Danmark og Forening med Sverige har ogsaa naaet denne Deel af Landet, og jeg tillader mig i den Anledning at bekjende min politiske Tro for en Mand, hvis Indflydelse paa Fædrelandet har saa megen Betydning, og paa hvis Godhed og Venskab for mig jeg har modtaget saa mange Prøver. Jeg er ikke Herre over mine egne Følelser, og jeg kan ikke dølge den dybe Vemod, som denne ulykkelige Katastrophe forvolder mig. Jeg betragter Skilsmissen fra Danmark som Tabet af en gammel og elsket Ven, og jeg troer endog at herefter intet Politisk kan indtræffe, der kan opvække min Deeltagelse som hidtil. Med Ringeagt maatte jeg betragte hver den norske Mand, hvis Hjerte ikke bløder ved denne Skilsmisse. — Men i Begivenheder som denne bør Lidenskaberne tie, og Hjertets Følelser beherskes af Fornuftens Stemme. Nationens Tarv, og ikke bløde egoistiske Følelser bør bestemme fornuftige og retskafne Borgeres Skridt, og de bør lukke deres Øren for deres Declamationer, som deels lade sig henrive af Øieblikkets voldsomme Indtryk, deels i deres Iver ville indbilde os, at de elske Norge mere end Nordmænd. Hovedspørgsmaalet er; kan og bør Norge modsætte sig Norges af dets Konge selv vedtagne Forening med Sverige? — Jeg er for lidet Krigsmand til at beregne den militaire Stykke, som behøves for at understøtte vor Uafhængighed, naar vi vare forladte af den hele øvrige Verden; men jeg er formeget dagligen Vidne

til de Lidelser, som Brødmangel forvolder de ringere Stænder til at troe, at Nationen kunde udholde den nærværende Gjenvordighed i det Tidspunkt, som behøves for at afværge Undertvingelse. Forgjæves smigrer man sig, efter min Formening, med det Haab, at England vil være en rolig Tilskuer af denne Feide. Striden med Napoleon er ikke udfegtet, og forinden denne Løve er fældet, vove de Allierede ikke at bortfjerne en betydelig Hær og en stor General. Alle Englands Skridt i de senere Aar vise, at det har bestemt Norges Opoffrelse for at vinde den svenske Helt, og det vil upaatvivleligen tage meer Hensyn til Øieblikkets Interesse end til fjerne i Fremtiden skjulte Følger af den nye Forbindelse. Norges Kornfart vil saaledes vorde omspændt af de samme Krydsere som tilforn, og Danmarks Villie til at afsende Korn vil vorde svækket.

Norge er angerløs ved denne Statsomvæltning, og har ved ingen Brøde fremledt den. I disse Krigens 7 rædselsfulde Aar har Menigmand taalmodigen baaret alle de Gjenvordigheder, som ledsagede dem. Dets Soldater fægtede med Mod og Held mod den indtrængende Fiende, og fulgte villigen den Fane, som reistes mod Sverige. Norges Handelstand har viist sig som rolige, Statsforfatningen opoffrede, men virksomme Borgere. Over det hele Land er Tonen mere klynkende end bebreidende, og ikke et oprørsk Ord høres paa Nordmandens Læber. Det falder altsaa uden Brøde, overgivet af sin egen Konge. Mig tilkommer det ikke at gaae i Rette med Kongen, som uden Sværds slag opoffrede en tro, ham hengiven Nation; men paa denne Maade bortskjænket eller borttusket er Norge berettiget til at sørge for sin Lyksalighed. Det bør efter mit Begreb ikke fægte for et Phantom, for fortsættelsen af et Forbund, hvis Opløsning er bestemt af de mægtigste europæiske Stater, i hvis Vold Norge fra flere Sider betragtet maa ansees for at være. Det bør bevare den physiske Kraft, som det har tilbage, for at understøtte sin moralske Frihed, og for at gjøre den nye Forbindelse gavnlig for Nationen, og værdig dets Indbyggers Edelmod. — Vor Constitution bliver ny; den bør undgaae de Feil, hvormed den gamle var beheftet. Himlen indgyde den svenske Bestyrelse den Godhed og de Følelser for os, hvorpaa den danske Regjering har givet os saa mange Prøver, og jeg tilstaaer, at vi have Meget at vente af den svenske Regjerings Klogskab og en ny Constitutions Hensigtsmæssighed. Men hvor er den Mand, som skal indlede disse Underhandlinger og frembringe denne heldige Katastrophe? Jeg tilstaaer, D. H., at mine Øine ere stadigen henvendte paa Grev Wedel. Hans lyse Hoved, hans varme Følelser for Norge, hans Bekjendtskaber og Forbindelser i Sverige, hans personlige Egenskaber som Sendemand, berettiger Nationen til de høieste Forventninger. Alder, Erfaring og Uddannelse har i den senere Tid formildet det Lidenskabelige i hans Charakter, og gjort ham langt mere skikket til denne

Rolle, end for nogle Aar tilbage. Gid han var i Norge, og gid Norges Skjebne maatte lægges i hans Haand, som dets Organ for den svenske Regjering. — Min egen Beslutning er taget. — — — Den tilkommende Tid er det forbeholdet at oplyse, om den svenske Bestyrelse vil gjøre sig værdig den ædle norske Nations Hengivenhed, og vore Børn kunne maaskee nære Følelser, som ei findes i vor Barm. — Jeg kan ikke slutte denne lange Epistel uden at bekjende den Harme, jeg har følt over det i Bladet «Tiden» indførte svulstige Avertissement. Bladet kom i mine Hænder uden at blive ledsaget af private Breve. En ubeskrivelig Glæde gik igjennem mit hele Væsen, og hvor ofte jeg gjenomlæste det, fandt jeg ikke Andet end Stof til Glæde og Haab om en fordeelagtig Fred. Men efter faa Timer bragte en Ven fra Arendal mig den rette Sammenhæng, og denne Omveksling af Følelser gjorde et Indtryk paa mig, som jeg seent forvinder og aldrig forglemmer.

Til sin hustru.

Porsgrund den 9de Februar 1814.

I det øvrige Publikum er Meningerne deelte. Om Grev Wedel hørte jeg paa Reisen de ubehageligste Rygter. Nogle vilde endog vide, at hans afsjælede Legeme var kommet tillands.

Her er man, Gud være Lov, af andre Tanker, og har aldeles intet bestemt hørt, men tror at han ligger syg af Podagra i Kjøbenhavn. Gud høre dette.

Fra «Presidenten»(?)

Norge i Fare! Dette maa være Løsenet og foreene hver tænkende Normand som ælsker Fødelandet til at arbeide for dets Redning —.

Kongen af Dannemark har uden Sværd-Slag bortbyttet Norge for andre Provindser. — En ligesaa uhørt, som mod Konge-Lovens 20 § stridende Handling. — Vi ere saaledes paa en forhen uhørt Maade opløste og tilbagegivne til vores naturlige Tilstand. —

Jeg haaber at der ved denne Lejlighed vil fremstaae Mænd, der ville tænke og handle saaledes som gjøre os værdige til vore Forfædre, og at ikke med Skjændsel skal erindres af Efterslægten. — I denne Anledning vil jeg meddele, hvad her er Tone iblandt mange oplyste og agtværdige Landsmænd i denne Egn, som i denne Tid have været samlede, for at bivaane Samlingen i Selskabet

for Norges Vel, — men blev ikke holdt paa Grund af Prindsens Befaling, at Samlingen til videre skulde udsættes. — Man holder det for rigtig at Prinds Christian bliver Nationens Over-Hoved; men paa Vilkaar som betrygger os og vores Efterkommere for en Regjering som den vi havde, at Nationen bør samles, og ikke Norges Skjæbne afgjøres uden at høre Nationens Stemme.

At derfor Mænd bør vælges af Folket fra alle Districter, saasom Fogderier og Stæder naar de ere af den Vigtighed at De kand have Stemme, og disse sammentræde for at grunde vores Selvstændighed for Fremtiden. —

Dette er den almindelige Stemme her endog blandt agtværdige Mænd i Armeen hvis Indflydelse man kan stole paa. —

Prindsen er reist til Trondhjem, Hensigten vides ikke, men det synes som han agter at fremstaae som Konge, i følge sin Arve-Ret uden videre. — Saaledes skrives der nu friske Rigsbanks Sædler paa hans Stadsholderskabs-Contoir af hans Adjutantere, en Armee af 40 000 Mand ere trukne sammen, uagtet der er neppe Levnetsmidler til to Maaneder.

Jeg smigrer mig med at De staar frem blandt Norges Mænd og taler vores Sag, vi have faae blandt os som have Nationens Tillid som De, og De skal finde mange oplyste og agtværdige Mænd som vil staae frem med Dem. —

Er det Prindsens Sag at regjere et lykkeligt Folk, vil han ei selv stemme imod os. —

Naar vores Havne aabnes for Ven og Fiende som er ubevæbnet, vil der altid gives Speculantere der vil bringe os Fornødenheder, og neppe vil det give det Engelske Cabinet Anledning til Misnøje. —

Det vilde ret glæde mig at erfare Deres Tanker, saavel som Stemningen i Deres Egn, og ligesom jeg ønsker mit Navn unævnt forsikrer jeg Dem paa Ære at hvad De maatte have den Godhed at betroee mig skal blive behandlet med yderste Forsigtighed.

D. 11te Februar 1814.

Presidenten.

I dette Øieblik erfares at Selskabet for Norges Vel som snart skal samles vil udraabe ham. — Der haaber jeg De vil møde, og skjønt var det da at kunne medbringe Suplice fra mange Stæder. —

Det var to menn som hadde rett til titelen president i 1814, nemlig presidenten for stiftsoverretten i Christiania, stiftamtman N. E. de Thygeson og presidenten i Christiania magistrat Johan Lausen Bull.

Det må antagelig være en av disse to som er brevskriveren.

Christiania den 21de Februar 1814.

Til sin hustru.

.....
 Her har ikke været Scener, som kunne forstyrre den rolige Sikkerhed, som vi hidtil stedse have nydt i dette Land. Vær derfor roelig og haabefuld, og vær for alting overbevist om, at jeg intet foretager mig, som kan formørke mine Udsigter for min huuslige Stilling. Jeg føler, at jeg elsker mit Fødeland saa høit som nogen, at jeg er i Stand til de største Opofrelser, naar det kommer an paa at gavne det; men jeg takker min Gud, at jeg ikke er forblindet af en fanatisk Patriotisme, som ender med en afmægtig og slap Sjælsforfatning. Var jeg isoleret Mand, var jeg ikke i Spidsen for saa mangfoldige Mennesker, hvis Sved flød for min Berigelse, og hvis Elenighed i Tilfælde af disse Lidelsers Fortsættelse vil blive fortvilet, saa kunde ogsaa jeg overlade mig til Hjærtets høie og stormodige Følelser. Jeg kunde i det mindste foragte en Kamp, som truer med alt, hvad der kan kaldes Pinsler i Verden. Men nu anseer jeg mig forbunden til at veje de Midler, hvorved vi aabne denne fortvivlede Kamp, at beskrive dem med mørke Farver for Statens Bestyrere, og forresten hverken tage Deel i deres blodige Beslutninger, eller som Partigjænger hindre Udførelsen deraf. Gjerne viger jeg for andre i Dømmekraft, men ikke i god Vilje og rene Hensigter.....

Dette har været min Fremgangsmaade her. For alle dem, som har spurgt om mine Tanker, har jeg malet mine mørke Udsigter, jeg har erklæret dem, at jeg anseer denne Kamp for farlig, og Udsigten om et godt Udfald grundet paa høist usikre Forhaabninger; med Heftighed har jeg forsvaret mig mod dem, som har angrebet min Patriotisme; men derhos lydeligen erklæret at jeg skal Intet foretage, som kan lægge Hindringer iveien for Udførelsen af de tagne Beslutninger. Kan jeg handle anderledes, kan jeg med andre Følelser ønske at gaa ud af Verden om dette blev min Lod i nærmeste Stund?

Jeg tilstaaer Dig imidlertid, at jeg har mangen bitter Stund her. Mit Inderste er i en evig Bevægelse, i en evig Strid om Valget af mine Forholdsregler, og Lempelsen af mine Grundsætninger til den almindelige Mening. Jeg tilstaaer endog, at jeg frygter for at blive miskjendt; men bør jeg derfor lade mig rokke i Grundsætninger, som efter min Overbeviisning og efter flere Fornuftiges Mening er de Rette? Den umiddelbare Deeltagelse i Scenen opflammer her de fleste Gemytter, medens jeg søger at holde mig rolig. Naar verdens store Dommer engang vejer vore Handlinger, saa haaber jeg ikke at blive beskjemmet.

Christiania den 22de Februar 1814.

Til sin hustru.

Langt efter Midnat sætter jeg mig ned, kjæreste Kone, forat underholde mig med Dig.

.....
 Jeg kan ikke nægte, at min Sjæl er i en evig urolig Bevægelse. Den lider usigeligen ved mørke Betragtninger over Fædrelandets ulykkelige Stilling, og over de Misbrug, som efter mit Begreb gjøres af Landets faa Kræfter til at fremlede et Resultat, som endog opnaaet neppe gjør Fædrelandet lykkeligt. — Disse Overbevisninger, som efter de koldsindigste Prøvelser ikke kunne udryddes af mit Inderste, maa jeg nu indeslutte hos mig selv; thi Lodden er kastet — Norge skal forsvares mod Sverige, og Foreningen med dette Rige ansees af alle som den høieste Ulykke.

Prindsen grunder sin Bestemmelse paa hvad han kalder Nationens Stemme, og stoler paa den gode Sag og Guds Bistand. Men hvad er Nationens Stemme? Er de vilde Raab som høres paa Landeveiene af en exalteret og uforstandig Almue Nationens Stemme? Er de vilde Udbrud af Nationalstolthedens Enthusiasme, som høres under Bægerets Klang Nationens Stemme? Den øvrige Deel af Nationen deeler sig virkelig i tvende Deelee. Den ene fuld af Mistro mod den falske svenske Nation, og af Tillid til Nationens indre Kraft til at vedligeholde sin Selvstændighed, og udvendige Magters Understøttelse, gaaer frem ledet af rene og patriotiske Følelser; den anden, bekjendt med Landets Elendighed og svage indvortes Kræfter seer kun i et unyttigt Forsvar en Forlængelse af Landets voldsomme Lidelser; men haaber alt af en kraftfuld og bevæbnet Underhandling. Jeg forsikrer Dig, kjæreste Kone, at de fleste *forstandige* Mænd, f. x. *Peder Cappelen* har været af min Mening; men Forskjellen er den, at disse af Frygt for deres sværmende Landsmænds Forfølgelser holder deres Mening tilbage, medens de øvriges Enthusiasme luer høit. Du maa ikke forestille Dig mig som en heftig Forfægter af sin Mening, eller som en Mand, der overalt bærer sin Mening paa Tungen. Jeg har ikke undslaaet mig for at fremsige mine Tanker for dem, jeg føler Agtelse for, og at forsvare mig med Varme mod dem, der har villet kaste Skygge paa mine patriotiske Følelser. —

Men jeg indlader mig ikke mere i offentlige Diskussioner; thi Lodden er kastet, Prindsens Bestemmelser til Forsvar er urokelig, og jeg har bestemt mig til at anvende mine sidste faa Kræfter forat forebygge Mangel blandt mine. Naar Du, kjæreste Kone ser Hobe af elendige Mennesker bestorme vort Hus, tror Du da, at disse Stemmer raaber høit om Krigens Forlængelse? Naar jeg kaster mine Øine hen i Fremtiden og paa de Lidelser, som forestaaer ogsaa mine Folk, hvor-

ledes kan jeg da være rolig. Ved deres Sved har vi hidtil levet, vi har forskjønned det Sted, hvor vi bor, er det da ikke Pligt ogsaa at dele Skjæbne med dem i Nødens Stund. Intet Offer er stort nok for denne vigtige Sag. —

Jeg fylder stedse mine Breve med hvad der angaaer mig selv, og Du faaer kun lidet at vide om Tingenes Gang. Den øvrige Deel af dette Brev maa jeg anvende hertil. Formodentlig har Du nu læst Fredstraktaten mellem Danmark og Sverige og mellem Danmark og England, samt Kongen af Danmarks rørende Skrift til det norske Folk og vor Prindsregents Proklamation til Nordmændene og til Fremmede Magter. Alt dette blev forelæst en Forsamling i Prindsens Palæ, hvortil og jeg var indbudet, og gjorde dybt Indtryk paa os alle. Prindsen red derpaa gjennem Byens Gader, viste sig for Folket under Hurraraab og blev paa Torvet hyldet af det forsamlede Militære. De forskjellige Korps aflagde Ed til ham. Der var siden stort Taffel hos Prindsen, hvor ogsaa jeg var tilstede.

Idag ankom her til Byen en Deputation af svenske Herrer bestaaende af grev Rosen, baron Skjöldebrand og Lilljehorn, hvis Ærende var at forelægge en fra Kongen af Sverige til Norge udstedt Proklamation for Prindsen, som indeholdt adskillige smigrende Løfter, saasom Deeltagelse i Regjeringen ved Repræsentation, Ret til at bestemme selv Skattelægning o. s. v. Prindsen modtog denne Deputation i fleres Nærværelse, og skal have sat de svenske i megen Forlegenhed. Du seer nu, min bedste Lovise, at Begivenhederne nu nærme sig alt mere og mere det Alvorlige, og snart vil det vise sig om det høie Spil, som Prindsen spiller, vil falde lykkeligt ud. Vores Bankarbeide gaar nu bra frem; men før 8 Dage bliver vi ikke ferdige dermed, og Gud veed, hvad Prindsen siden vil bruge os til.

Til sin hustru.

Bogstad den 27de Februar 1814.

.....
 Dersom jeg feiler i mine Betragtninger over Tingenes Stilling, saa er det Mangel paa Forstand og Dømmekraft eller en overspendt Frygt for mine undergivnes Trang, som forvilder mig; men jeg vil derhos tilstaa Dig, at jeg lider usigeligen formedelst de mørke Udsigter, jeg har i Fremtiden. Jeg har ikke fuldkommen Styrke til at være ligegyldig ved mine Medborgeres Dom om mine Handlinger. Hidtil var jeg anseet blandt disse som en Mand, der følte varmt for Fædrelandet, og vidste at tale dets Sag; mine høieste Foresatte gav mig flere Beviser paa Agtelse og Hengivenhed. En mørk Sky gaar over mit Navn. Det staaer blandt deres Navne, som menes at ville forraade Fædrelandet

og den gode Sag. Jeg har flere Prøver paa Prindsens formindskede Gunst, paa Venners og Families Misbilligelse af min Fremgangsmaade og dog er mit Forhold saa varsomt som mueligt. Jeg søger aldrig at gjøre min Tro gjældende, og jeg ytrer kun Mistillid til vore Resourcers Tilstrækkelighed; men erklærer mig — hvortil jeg sandelig er oprigtig beredt — villig til at gjøre for min Person hvilket som helst Offer for den Sag, man agter at drive igjennem. —

Noen dager senere.

.....
 Et Regjeringsraad er oprettet bestaaende af sex Medlemmer hvoriblandt Niels Aall. Disse Herrer rangerer strax under hvide Riddere. Kan Du se, hvad Din Mand kunde blevet til, naar han havde været mere føielig! Men der er, Gud forlade mig, noget saa komisk i alt dette, at jeg ved Gud er inderlig glad ved at maatte være udenfor, især naar mine Hensigter ei miskjendes. —

Til sin hustru.

Christiania den 4de Marts 1814.

.....
 Fra det første Øieblik jeg kom herind til Byen, mærkede jeg vistnok, at min Broder Niels Aall blev ved alle Leiligheder trukken frem og at jeg alene blev indskrænket til at medarbeide i Planen for Banken. Jeg betragtede dette som en naturlig Følge af min første Samtale med Prindsen, hvori jeg frimodigen forelagde alle mine Engstelser for Umuligheden af at udføre hans Plan under Landets ynkværdige Stilling. Han hørte mig vel med Venlighed; men min Frimodighed maa dog have efterladt en Tvivl hos ham om min Hengivenhed for ham. Denne Tvivl er vistnok forøget ved andre mellemkommende Personer; thi Prindsens Kulde for mig gik tilsidst over til Til sidesættelse af den simple Høflighed. For at tilintetgjøre disse Indtryk som jeg følte ikke at fortjene, gik jeg for to Dage Siden op til Prindsen, og spurgte ham frimodigen om jeg havde gjort mig uværdig til hans Godhed, og hvad jeg havde at tilskrive hans Mistillid. Jeg forelagde ham atter mine Grundsætninger, at det var fornømmelig Forbindelsen med Dannemark, som laa mit Hjerte nærmest, at naar denne Tidspunkt igjen kunde haabes opnaaet, var jeg beredt til at ofre Liv og Blod; men at jeg ingen Begreb havde om Landets Kræfter til at forsvare sin Selvstændighed mod de Fiender, som udenfra truede os. Han svarede mig virkelig paa en rørende Maade, trykkede min Haand flere Gange, og forsikrede mig

om, at han kjendte min gode Villie og Kjærlighed til Fædrelandet, skjønt han ønskede at kunne gyde mere Mod i min bange Sjæl. Da Prindsen taledede om at bruge mig, bad jeg ham at det maatte skje paa en Maade, som ikke nødsagede mig til at forlade mit Næs. Jeg erklærede mig aldeles uskikket til at modtage Bestillinger, som forstyrrede min Familieglæde og min Stilling til mine Undergivne. Han erkjendte Vægten af mine Grunde, lovede at befrie mig og sagde at han ved Korrespondence vilde søge min Veiledning, hvor han ansaa det nyttigt. Efter denne Samtale vendte mer Rolighed tilbage i min Sjæl. Jeg havde retfærdiggjort mig for Prindsen, og jeg kunde nu tilfreds fra den Side vende hjem. Tro min oprigtige Forsikring at jeg ikke føler mindste Nag over min Fremgangsmaade, og at jeg sørgeligen aner at mine Forestillinger alt for meget ere de rette.

Til Niels Aall.

Næs Jernværk pr. Brevig 18d. Marts 1814.

Min Hjemrejse var besværlig og langvarig, formedelst idelig Sneefog; men ved min Hjemkomst fandt jeg Erstatning for Rejsens Møje og Fraværelsens Ubehagelighed, som denne Gang har været større end jeg paa nogen Rejse har udholdt. Min Sjæl er vel nu meer frie og munter; men den grændseløse Elendighed, som omringer mig vil snart igjen fremtvinge mørke Billeder, naar ikke en lykkelig Forandring indtræffer for Fædrelandet. Ja i Sandhed, kjæreste Broder, Nøden er ubeskrivelig stor. Ved Sørkysten ere allerede Hungerens Offere faldne, og Landevejene vrimle af Betlere, som tilforn ikke kjendte hvad Trang var.

Du har formodentlig hørt omtale det Rygte, som fra Nordstrand er bragt hertil, at Napoleon skal have sejret over de Allierede, og oprevet det Svenske Corps. Det er et Skipper-Rygte.

Man er her i den meest spændte Forventning efter at erfare, hvad den tilbagekomne Kutter fra England har bragt.

Noget over 1000 Td. Korn ere i disse Dage ankommen til Arendal og Risøer.

Din oprigtig hengivne Broder

J. Aall junr.

Fra Severin Løvenskiold.

Fossum d. 22de Marts 1814.

Saa inderlig min Kone og ieg længtede efter Din Tilbagekomst fra Christiania, min højt agtede og oprigtig elskede Ven! saa ubeskriveligt ondt gjorde det os at Du reiste forbi! Dog hvem tør med større Ret gjøre Fordring paa Venners billige Bedømmelse end Du, Billighed og Mildhed Selv! Ieg er over-

beviist om, at Du hafde glædet os ved Dit kjære Besøg, om du hafde kundet, og Dit venskabelige af 14de, bragte mig den kiæreste Trøst, Du kunde skiænke mig for Savnet. Wedel, vor Ven med det lyse Hoved og det varme Hierte, skiænkede mig en saare interessant og behagelig Dag i afvigte Uge. Alt hvad han meddeelte mig i den sørgelige Overbeviisning: at Vedblivelse af det for vores arme Fædreland antagne System, maae styrte det i en bundløs Ulykke. Vores Fædrelands politiske Skiæbne, er for mine Øjne uafværgelig afgjort, og ieg bekiender oprigtigt, at denne Skiæbne, naar den endnu i Tide maatte ledes med Klogskab, ingenlunde forbauser mig saa frygtelig, som Følgerne af den hidtidig herskende Adfærd. Ieg kan og vil ikke forsage min Overbeviisning, ieg skjuler den ikke meer for nogen klog og retskaffen Landsmand, som ieg ikke vil skjule dem for Pr.¹⁾ om han gav mig Anledning til at yttre dem, og mit offentlige Forhold skal ikke modsige denne Overbeviisning. Fra dette Synspunkt, vil ieg ikke fungere under en Administration, hvis System efter min Overbeviisning ikke er stemmende med mit Fædrelands Tarv, og derfor har ieg troed at burde forlange mig ved Maanedens Udgang afløst fra Amtmands Embedet, ligesom ieg allerede er udtraadt af Providerings-Commissionen. 11 Aar har ieg i Embede spilt for min huslige Lyksalighed, min private Kreds og Velfærd. Hvor gierne trak ieg, for hvem fremstillede Roller ere lige saa modbydelige som upassende, mig tilbage i min Indre Kreds; men saa længe Fædrelandets Skiæbne ikke er afgjort, bør ingen retsindig Statsborger unddrage sig fra at bidrage til Redning. Med Hensyn paa Brød og Sædekorn etc. er her periculum in mora! Før Rigsdagen er dog vel intet at udrette; men der og da bør Fædrelandets Sag frimodigen tales og derfor byder Pligt mig det Ønske (Gud veed dog hvor gierne ieg blev i mit Hus!) at vorde valgt til Rigsdagen, ligesom ieg inderlig ønsker og haaber at see Dig der. Du maae og bør komme der min Ven! Dit Savn ville være et nationalt Tab. Dine Medborgeres Anmodning herom er et hæderligt Beviis paa Almen Tillid, og Vedkommende ville røbe et alt for lavt Tænke-Sæt om det afsloges. Meddeel mig endelig Udfaldet. *Wedel* er valgt for Jarlsberg. I Morgen samles Amtets Deputerede hos mig, og ieg siger da tillige mit Embede Farvel. Den Samling gjør mit Hoved og Brev i Dag confust, som Du kiærligen vilde undskylde. England har nu loved Sverrig, at foranstalte Norges strængeste Blokade, indtil Foreeningen er iværksat og sat sine dertil beordrede Krigs-Skibe, under svensk Disposition. Sverrig har forlangt Kongen af Danmarks bestemte Erklæring om: at agte Pr. C.¹⁾ for Rebel og udelukke ham fra den danske Trone, om han ikke inden en fast bestemt Tid forlader Norge. Den unge udmærkede Prinds styrter sig og os i bundløs Ulykke, om han ikke

¹⁾ Pr. og Pr. C. — prins Christian Frederik.

snart opgiver et Phantom som er dobbelt uheldig, fordi man ikke kan nære mindste Haab om sammes Realisation. En svensk Erklæring er given i Stockholm, hvori Pr. C. behandles haardt, vores Nation galant og endnu mildt, dog med Tilføjende af om Nationen ikke snart stærkt misbilliger Pr. Adfærd, maatte Regjeringen ansee hans Adfærd som national og tage Forholds Regler derefter, hvor ugierne den end vilde.

Adieu min Ven! Skiænk mig snart nogle Ord!

Broderlig Hilsen og Venskab fra Din

Løvenskiold.

Til Hofman Bang.

24 Marts 1814.

«Frimodigen og af min Siæls Inderste tør jeg paastaa, at der ikke er noget eneste Menneske i det hele Land, som har med mer Bekymring modtaget Efterretningen om Skilsmissen mellem Danmark og Norge end jeg.

Fra Barneaarene, fra den Dag da Skjæbnen satte os paa Bænk sammen i Nyborg Skole, har jeg betragtet Danmark som mit andet Fædreland og Kiærlighed og Venskab har i senere Manddomsdage givet mine Følelser for Danmark Overvægten. Fra det Øieblik at Skilsmissen blev bekjendt har ikke Glæden boet i min Sjæl. En uafsladelig Engstelse og Uro har forfulgt mig, og jeg frygtede for aldrig mere at blive saa glad, som jeg har været. Saasnart Efterretningen om denne ulykkelige Katastrophe ihændekom mig, søgte jeg uden Lidenskab at sætte mig ind i Tingenes sande Stilling, og at overveie, hvad der for Fædrelandets sande Interesse maatte ansees gavnligt.

Uden at give noget efter for mine private Følelser maatte jeg se at betragte alt, som ledede til at vedligeholde Forbindelsen mellem Danmark og Norge for det lykkeligste for Norge. Efter mit Begreb om national Lykkelighed burde ingen høiere Grad i Hovedsagen opnaaes end den, hvoraf Norge var i Besiddelse før 1807. — — Den største Del blandt mine Landsmænd delte ikke mine Følelser for Danmark. Man hørte en almindelig Ligegyldighed for en Forbindelse, hvis velgjørende Følger formedelst den ulykkelige Krig i de senere Aar ikke sporedes. Gamle Velgjærninger glemmes saa let. I denne Henseende har jeg havt mange bitre Følelser.

Derimod opstod hos den største Deel af Nationen Idéen om Selvstændighed og Uafhængighed, som berusede og exalterede alle Gemytter. Jeg tilstaar dig, kjæreste Hofman, at jeg anseer Landets Kræfter for svage til at kunne tilkiempe sig og siden forsvare denne Selvstændighed. Norge, som medens det var forenet med Danmark og som af dette Rige paa det liberaleste forsynet med Korn

og Amunition ikke kunde tilfredsstillende Indbyggernes simpleste Krav paa Livets Nydelser skulle nu kunne fremstille en dobbelt saa stor Arme og Flotille, ernære et eget Hof, og det medens Handelen befandtes i en degenerert Til-stand? — — En stor Deel af Landet er i den gyseligeste Tilstand. Fornemmeligen lider den Egn, hvor jeg bor usigeligen; de fattiges Antal vokser dagligen; den næringsløse Middelstand skiller sig ved alt ligetil Klæderne for at opholde Livet, og der gives endog dem, som af Hungersnød have tilsadt Livet. Mine Sorger og min Byrde i denne Henseende er ubeskrivelig. Synet af de elendige Mennesker, som dagligen omringer mig dræber enhver Glædes Spire i min Sjæl og min Anstrængelse for at lindre Nøden forminsker min Formue betydeligen. Fremtiden staar for mig beskrevet med mørke Farver. — —

I Tingernes Gang har jeg kun taget liden umiddelbar Andeel. Jeg har opholdt mig i Christiania et par Maaneder af Vinteren og har i den Tiid mest arbejdet i Pengevæsenet og Bankindretningen. Nogen større Rolle har jeg ikke ønsket at tage i en Stats Foundation, som efter alle nuværende Udsigter blot kan være af kort Varighed.

Saalænge jeg lever i Norge attraar jeg intet mer, end at kunne leve roligen paa mit Næs og gjøre de Mennesker, som omgive mig, lykkelige. Mit lykkelige huslige Liv og videnskabelige Sysler have hidtil udgjort mine bedste Nydelser, og jeg føler mig ikke skikket til en høiere Standpunkt i Staten.»

Fra Severin Løvenskiold.

Fossum d. 26de Marts 1814.

Høystærede Ven!

Du vil forhaabentlig have modtaget mit Skriblerie af 22de og saaledes forundre Dig over atter at see min Haand. Ieg anraaber Din venskabelige Taalmodighed! Ieg kan i denne Tid ikke beskæftige mig med andet, end med Fædrelandets store Anliggender, og føler stedse den uimodstaaeligste Drift til at meddele mig til og modtage Meddelelser af de Venner, med hvem mit Hiertes Følelser og min Forstands Anskuelse saa ganske sympathiserer som med Dine. Hr. Etatsr. v. Holten har i den siste Tid tracteret Publicum med saa morsomme Udtog af engelske Blade, at ieg troer man . . . vilde have begynt at tillade Skibe, om ikke *imellem os sagt*, Din Broder paa samme Tid havde meddeelt en venskabelig Advarsel mod ikke at stole for trygt paa de engl. Avis Skrivelier og Hr. v. Holtens brillante Fortrøstninger for vores politiske Selvstændighed. Ieg erindrer ikke rettere end at engl. Aviser i sin Tid ogsaa oppustede til den

Islandske Selvstændighed; men vi saae dog, at Fanden omsider tog saa vel *Hertug Jørgensen*¹⁾ som hans Islandske Stokfisk. — vestigia me terrent!

I Sv. bebreider man bittert Pr. C. de Illusioner som giøres den norske Nation og at de sande og som man paastaaer ham ikke ubekjendte officielle Meddelelser om den eng. Regierings Sindelag skiules. Ieg for min Deel bekiender at ieg finder disse Tidens Hokus Pokus uværdige og ieg føler mig fornærmed over at Man vil spille Giæk med os. Til Valg af Bradsb. Amts Rigsdags Deputerede hafde ieg Amtets samtlige Valgmænd, civile og geistlige Embedsmænd m. fl. samled hos mig d. 23de da ieg tillige sagde Amtet som Amtmand mit siste ømme Farvel. Dette var den interessanteste og meest tilfredsstillende Samling, som ieg nogensinde har hafd i mit Huus. Ieg fant saare megen bon sans og sund Dømmekraft, som virkelig er Nordmanden egen, naar han ikke misledes. *Wessel*²⁾ som ieg saa gjerne hafde ønsked til Rigsdagen, gjorde Grunde herimod gjældende, som mit ømme Venskab for ham ikke kunde modstaae. *Clouman*³⁾, Bonden *Tallef Huvestad*⁴⁾ og ieg bleve valgte. Ieg har lovt Wedel at indfinde mig med mine Med-Deputerede paa Bogstad d. 7. April, tilbringe d. 8de der og derfra samlede at drage til Eidsvold d. 9de. Der paa Bogstad haaber og beder ieg indstændigst at forefinde Dig min Ven, for at tage vore Beslutninger for Fædrelandet, da ieg anseer det for afgjort Sag, at Du kommer til Rigsdagen. Ieg tvivler ikke om god Villie, til at holde Dig derfra; men man kunde ikke være det bekiendt, og i alle Fald burde Nedenæs Amt som en selvstændig Deel af en Selvstændig Stat, være saa selvstændig at vedblive sit Valg. Ieg drager da til Rigsdagen saare ugierne forladende Hiem, Familie og private Virkekreds, ikke for at spille Rolle; men Gud veed det, med den ærligste Villie at gavne mit Fædreland. Gud lægge sin Velsignelse til vor gode Villie! Han lade os drage hiem, med den Trøst at have opfyldt Pligt, med et roligere Sind, bliidere Udsigter for vort betrængte elskede Norge!

Stedse Din

oprigtigst hengivne

Løvenskiold.

1) *Jørgen Jørgensen* (1780–1845), dansk eventyrer, utrustet et kaperskip med 12 matroser, gikk i land på Island 26. juni 1809, fanget stiftamtmanden, oppkastet seg til herre på øya og terroriserte embedsstanden. Først i midten av august ankom et engelsk krigsskip og gjorde ende på det tragikomiske regime. (Edvard Holm: Danmark–Norges Udenrigske Historie 1800–1814 11. side 280 flg.)

2) Sorenskriver *Jonas Wessel* (1766–1851).

3) Justisråd, fhv. foged *Peter Jørgen Cloumann* (1747–1817).

4) *Tallef Huvestad* (1761–1847) fra Eidsborg i Telemark.

Til Hofman Bang.

30 Marts 1814.

Det er umuligt at bringe mit Hjertes Følelser i Harmoni med Fædrelandets ynkværdige Stilling. Hvorledes skal jeg kunne give den Tanke Rum, at Norge bliver indlemmet i det svenske Rige, og hvorledes skal jeg tro det muligt, at Norge nedsjunken i den dybeste Elendighed kan modstaa den Kraft, som væbner sig til Undertvingelsen. Det er ikke Sveriges Vaaben, som opvækker Forfærdelse.

Norge fægtende for sin Frihed er stærk nok til nu som altid at maale sig med Sverig, men det er Sult og Elendighed, Mangel paa Penge og Næringsveie, som gjør vore Udsigter saa mørke.

— — — —

Du vil finde det utroligt, kjæreste Hofman! hvilke Offre jeg maa gjøre for efter Evne at afværge Nøden, hvor jeg boer. Endnu har jeg ikke manglet Korn til mine Folk; men ak! Jeg har kun een Maanedes Provision tilbage, og hvilken Elendighed kommer da ikke ogsaa over dette ulykkelige Folk.

Til sin hustru.

Christiania den 8de April 1814.

.....
 Siden min Ankomst hertil er det samme kjedsommelige Liv begyndt, som jeg sidst førte; men denne Gang vogter jeg mig vel for at løbe Panden mod Væggen. Jeg tier stille til deres Rodomantader¹⁾. — Alle Mennesker ere her endnu, saavidt jeg har sporet, indtaget af Selvtændighedens Idé og inderlig glade ved Prindsen. Iblandt hans ivrigste Tilhængere høre naturligvis Regjeringsraaderne, og disse ere uudtømmelige i hans Ros. Grev Wedel omtales her af mange med en for mig utaaelig Ringeagtelse, men efter alt hvad jeg har sporet vil han ikke mangle et stort Parti paa Rigsdagen. —

Her er usigeligen mange Rygter i Omløb om Landets udvortes Stilling. Snart fortæller man, at det norske Flag ikke respekteres i England, snart at Kongen af Dannemark vil nægte Udførsel fra Dannemark. Snart fortæller man det ganske Modsatte, at England bifalder vores Kjækhed og den danske Konge vil understøtte den. Man vil og her vide, at Napoleon igjen har børstet de allierede dygtig af og tilbuden Østerrige en separat Fred. Gud vide hvad der er sandt. Saa meget er vist, at man fra Anker intet har hørt. General Anker er ogsaa reist til England, og jeg formoder at han paa Turen har været paa Næs. Imorgen reiser jeg til Eidsvold og haaber der at faa mere Rolighed til at tilskrive dig.

¹⁾ Rodomantader — praleri, skryteri.

Til sin hustru.

Eidsvolds Jernværk 9de April 1814.

Her er jeg da kommet til det mærkværdige Sted, hvor Landets Skjæbne skal afgjøres, og hvor saa mangfoldige ubehagelige Scener forestaaer. At jeg ved Tanken om de kommende Dage ængstes, det vil du finde naturligt. Hvad der hænder mig, det vil jeg føre en Journal over, og denne skal jeg sende dig. Du vilde da maaskee ved Jomfru Lundbyes Godhed afskrive den og sende den postdaglig til Stiftamtmand *Schouboe*; hvad jeg ikke ønsker afskrevet, det skal jeg understrege, og dette kan i Afskriften forbigaaes.....
 Du frygter for de Ubehageligheder, som venter mig paa Rigsdagen, og for de Smerter jeg maa føle ved ikke at kunne være *af mine Brødres Troe*¹⁾. Jeg søger at forminske disse Ubehageligheder ved den sindigste og moderateste Adfærd. Jeg har foresat mig at formaa dem blandt mine Venner, der tænker som jeg, til at foreslaa oppebielse af Ankers Tilbagekomst, forinden den forhadte svenske Forbindelse omtales, og kun at vige for den svenske Magt i det Tilfælde, at England nægter os sin Bistand. Af Frygt for at blive regnet til det Wedelske Parti har jeg skyet Omgang med ham. Jeg har hverken besøgt ham paa Bogstad eller i Christiania, omendskjøndt hans Hus den hele Tid jeg var i Christiania var fuldt af Mennesker. Kan jeg gjøre mere? Jeg beder Gud dagligen at indgive mig et roligt Sind medens Forhandlingerne varer. Mod til at fremsætte Sandheden som jeg føler den, og Koldsindighed til ikke at forløbe mig. Det værste som kan hænde mig vilde være at miskjendes af mine Venner i Dannemark, og at det ømme Brodervenskab, hvormed jeg er bunden til mine Brødre, skulde formindskes. Miskjendes jeg i Norge, saa haaber jeg herefter som hidtil at kunne finde Leilighed til at lægge mit fædrelandske Sind for Dagen. I Dannemark vil denne Leilighed herefter fattes mig. Og hvorledes skulde jeg, som hidtil elskedes saa høit af mine Brødre, og igjen med lige Varme elskede dem, kunne udholde nogen Koldsindighed fra den Side. Dette føler jeg, at andres politiske Meninger aldrig kunne svække min.....

Til sin hustru.

Wengersbakken ved Eidsvold Jernværk 16de April 1814.

.....
 Hver Dag jeg sidder paa dette ulykkelige Sted opfyldes min Sjæl paany med Ængstelser og bange Anelser. Medens en stor — ja maaskee den største Deel af denne berusede Forsamling — drømmer sig den lykkelige

¹⁾ Jacob Aalls to brødre Niels og Jørgen Aall tilhørte selvstændighetspartiet, og var begge til stede på Eidsvoll, Jørgen Aall som representant fra Porsgrunn, Niels Aall som regjeringsråd.

ligste Fremtid, seer jeg ikke andet end Hunger og Elendighed beredes mit ulykkelige Fædreland. Stødet kommer vist; men om det ikke styrter Fædrelandet i uberegnelige Ulykker, det ligger skjult i Fremtiden. Mine Udladelser og Breve til dig, mine frimodige Ytringer for Enhver, som har attraaet at kjende mine Tanker, skulde retfærdiggjøre mig, naar Dagen kommer, og om mig skal det ikke kunne siges, at jeg ikke i Tid advarede mod Faren. Du har iøvrigt min Dagbog, som du vil finde at jeg har ført fuldstændig nok, og som jeg har indrettet paa at den kan forelægges enhver Mand. Du vil finde, at jeg denne Gang ikke lader dig mangle, hvad nyt jeg veed.

Wengerbakken pr. Eidsvold 5te Mai 1814.

Til sin hustru.

.....
 Jeg tror mig ligesaa meget istand til at omgaaes den foragtede Frederik den 6te, som vor høit prisede Christian. Han er venlig nok i sin Tale; men der er klart nok, at han ikke ynder endog den sindigste Modsigelse. Tro ikke, at dette bedrøver mig meget. Jeg føler endog paa dette Sted en vis Ligegyldighed for Prindsens Omdømme om mig, som jeg maaskee paa et andet Sted ikke vilde have. Jeg føler langt dybere de bitre Ord og Miner, hvormed hans Tilhængere paa Rigsdagen forfølger dem, som mistvivler om et godt Udfald, og jeg føler langt større Kummer over de Menneskers Forblindelse, som troe os stærke nok til at udholde Kampen mod Sverige, mod England og mod de allierede Magter. Naar jeg saaledes er i Forsamlingen, og mangler Mod til at fremføre min Tale, naar jeg trindt omkring mig hører uforstandige Ord fripostigen fremført, saa føler jeg ofte, at der i Forsamlingen gives faa, som er mindre skikkede til at være Medlem deraf end jeg, ja ofte føler jeg min egen Forstands Grad nedsat i mine egne Øine. Flere Gange har jeg udarbeidet smaa Afhandlinger; men Tungen vovede ikke at frembære dem.

Eidsvold 9/Mai 1814.

Til sin hustru.

.....
 Af min Dagbog ser Du, at jeg 2de Gange har fremstaaet i Rigsforsamlingen. Den første Gang var mit Mod usedvanligt, jeg begreb næsten ikke selv, hvorfra det kom. Igaar lod jeg atter min Stemme høre, til Fordeel for de danskes Borgerret. Mit Mod var da mindre. Papiret skjalv i mine Hænder,

og jeg følte mig underligen bevæget ved det Sted, hvor jeg udtrykte mine Følelser for de Danske. Denne lille Tale var ikke uden Effekt. Flere — endog deriblandt Mænd som elsker høit Selvstændighedens Værk — tilkjendegav mig deres Tilfredshed med den. Overalt tror jeg at kunne regne mig blandt dem, som man her betragter med mindst Harmen, endskjønt jeg er af anden Mening end de Fleste. Jeg skriver dette, fordi jeg ved det glæder Dig.

Wengerbakken pr. Eidsvold den 11te Mai 1814.

Til sin hustru.

.....
 Paa dette Sted hvor Kabalen sejrende triumferer, forsøger man ofte at sværte dem, som ser mærkt i Fædrelandets Fremtid. Du kan ikke tro, hvor megen Umage man gjør sig for bagvaskende at nedtrykke Grev Wedel i hans Landsmænds Øine, og med ham de fleste af dem, som vover at yde ham nogen Opmærksomhed eller tage hans Forsvar. Jeg forsikrer Dig, at jeg aldrig, hverken her eller andetsteds, har sporet nogen Falskhed eller slet Tænkemaade hos denne værdige Mand, og jeg er overbeviist om, at man skammelig belyver ham. — Mod mig lader man til at være mere skaansom, i det mindste gjør man ikke sure Miner til mig. Min Broder N. A. er meget forbitret paa W., men Du kan tro at jeg ikke tier stille. Jeg ser sandeligen ingen Aarsag til at høre stiltiende paa en Dadel, som jeg umuligen kan bifalde. — Atter idag har jeg holdt 2de Taler i Forsamlingen, uden at føle mig i mindste Maade generet derved. Det lod til, som man hørte mig med Bifald, i det mindste bevidnedes dette mig af flere Medlemmer af Forsamlingen, endog af dem som i politisk Tænkemaade er mine Antagonister. Jeg taler — kan Du tænke — endog meget høiere end baade min bror og *Dr. Møller*¹⁾. — Underligt er det at *Dr. Møller* og jeg, — saa eenstænkende vi er i politisk Henseende — har i denne Forsamling fremtraadt som hinandens Antagonister. Du kjender *Dr. Møllers* excentriske Ideer og min maadelige Middelvei. — Havde Du troet, at jeg var blevet saadan en Taler og saa dristig? Men Gud veed, om jeg faaer Mod til at fremføre min lange Tale, naar Rigsdagen engang sluttes. Forsynet forlene mig dertil Bistand, thi jeg vilde nødigt drage herfra, uden at have sagt min Mening frit og uforfærdet. Man har nu her Haab om, at vi skulde blive færdige om 12 à 14 Dage, da Constitutionen nu snart er færdig, hvorefter skrives til Kongevalg. Man tvivler her slet ikke paa, at jo Prinds Christian vælges til Konge, — for hvor længe det maa Tiden lære. —

¹⁾ Doktor Alexander Chr. Møller, distriktskirurg, Eidsvolds-mann fra Arendal.

Eidsvold pr. Christiania 15de Mai 1814.

Til sin hustru.

Jeg kan ikke beskrive Dig hvor meget min Utilfredshed tiltager med mit Ophold paa dette Sted. Du vil af min Dagbog finde, hvad jeg her maa døie. Gud give at jeg var paa Næs igjen! Jeg forsikrer Dig, at jeg ofte i denne Tid alvorligen tænker paa at drage fra dette kjære Land, der synes at have tabt sin Frihed tilligemed sin Velstand. Vi er paa dette Sted forsamlede forat undersøge Landets Tilstand og frimodigen ytre vore Tanker om de fordelagtigste Beslutninger for Fædrelandet, og hvo som vover at være af en anden Mening end den herskende, forfølges og forhaanes paa det skammeligste. Dersom denne Tone vedbliver, saa drager jeg med Dig og vore Børn til Danmark, og jeg ved Du følger mig til Verdens Ende. Neppe havde Du forestillet Dig, at jeg, som med saa megen redelig Iver har arbeidet for mit Fædrelands Bedste skulde offentligen forhaanes, afmales som Fædrelandets Fiende, der uden Skade for det almindelige kunde drage herfra. Ret hjærteglad er jeg ved at disse Pinsler ikke varer længe. Man tænker at blive færdig til at reise herfra den 24de, og jeg skal ikke være sen til at fly dette Helvede saa fort jeg kan. Hvad der da ængster mig er Forfatningen naar jeg kommer hjem. Jeg har hidtil kunnet mette de Hungrige, som tilhører mig; men hvormed skal jeg vederkvæge dem i denne Sommer. Medens alle Havne vrimle af Kornskibe udebliver *Elling Tengelsen*. Er det da ingen god Sag jeg fører, siden Skjæbnen er mig saa bestemt imod. Det har ængstet mig, at Thomsen¹⁾ har seet sig nødsaget til at uddele 100 Tønder Korn til Bønderne; hvormed skal jeg da føde Værksfolket den lange Sommer. Gud ved hvorledes man her kan fortsætte disse Daarligheder saalænge midt under Landets usigelige Nød. —

Foraaret indfinder sig ogsaa her mildt og blidt, og alle Mennesker er beskjæftigede med deres Jordarbeide. Jeg glæder mig i denne Henseende meget ved at komme Hjem og takker Dig forud for al den Omsorg, som Du har havt med at udføre mine Ønsker. —

Du uddeler vel de Kartofler, som blive tilovers, til Værksfolkene og mine Leilændinger. At husvale Bønderne er ikke at tænke paa i denne ulykkelige Tidspunkt.

I disse Dage er jeg uden Arne²⁾. Han er reist til Kongsvinger for at besøge sin Familie. Men jeg bor hos saa snille Folk, at jeg ikke savner det aller mindste. Konen i Huset trakterer langt bedre naar vi er hjemme, end naar vi reiser til

¹⁾ Nicolai Thomsen begynte som Jacob Aalls tjener i hans studentertid i Kjøbenhavn i 1790-årene, og var senere blitt hans betrodde mann på Næs.

²⁾ Arne — Aalls tjener.

Værket, og hun viser en Omhu for os, som virkelig er stor. Du behøver denne Gang ikke at sende min Dagbog til Bispen, da han faar Grøgaards¹⁾, som idag er mere fuldstændig end min. —

Til sin hustru.

Eidsvold pr. Christiania, 19de Mai 1814.

Endelig ser jeg Endskaaben for mit Ophold her, jeg haaber at blive færdig her paa Lørdag, og næste Tirsdag eller Onsdag haaber jeg da at være paa Næs. Dette Haab er dog det eneste som kan glæde mig, thi jeg reiser herfra med et blødende Hjærte. Tro ikke at jeg forlader dette Sted ydmyget eller beskjemmet; nei jeg tror ikke at Ondskaaben selv kan finde noget at udsætte paa min Opførsel her. Den har været aaben og fast. — Mine Overbevisninger om Norges Stilling har jeg ikke havt Anledning til at rokke; thi der er intet indtruffet, som kunde formilde mine mørke Anelser. Denne Tro har jeg ikke skjult for nogen dødelig. Jeg har ogsaa troet, tydeligen at kunne mærke at Forsamlingen i det Hele — nogle faa bidske og menneskefiendske Medlemmer undtagen — ikke har noget at udsætte paa min Fremgangsmaade. Men hvormegen Galde og Bitterhed har ikke hint enragerede Parti udgydt over den modsatte Mening i Almindelighed og enkelte Medlemmer i Særdeleshed. I vores Samtaler skal jeg have Anledning til at fortælle Dig mangt og meget herom, som jeg ikke saa vidløftig har kunnet skrive. Da Selvstændighedens Parti var saa overvægtig i Mængde, fordi alle Officerer og Soldater pligt-mæssigen hørte dertil, fordi Prinsens Tilhængere — hvoriblandt adskillige af Dine Landsmænd — ved alskens Kabaler havde hidset den uforstandige Mængde — saa ansaa grev Wedel selv det overflødig, ja skadeligt aabenbar at bekjæmpe det. I Forsamlingen har jeg derfor ikke talt mod den. Jeg forsikrer Dig, at jeg i den Tidspunkt, da jeg var Undersaat under dansk Enevælde følte mig langt friere end nu, og at jeg ikke har Haab om at faa den Frihed herefter, om Norges Krone fremdeles bliver baaren af vor Prins. Idag skal Stadsen være. Vor Konge — at han modtager den tilbudne Krone derom tvivler jeg ikke — holder idag en Tale i Rigsforsamlingen, hvorefter hele Forsamlingen ledsager ham til Kirken. Tillige følger Bispen, Stiftamtmand, Regjeringsraader og mange flere ham til Kirke, hvor atter nye Ceremonier finder Sted. Kanonering o. s. v. skal det hellere ikke mangle paa. Denne Stadses detaljerede Beskrivelse skal Du med Guds Bistand faa paa den Maade, som Du helst ønsker den, jeg mener mundtlig. — Du har af min Dagbog seet, at jeg er bleven Medlem af Værnepliktskomiteen. Her er

¹⁾ Hans Jacob Grøgaard (1764–1836), prest, Eidsvoldsmann.

atter en Anledning for mig til at forlade mit Hjem, da en eller flere Samlinger i den Anledning vil finde Sted i Christiania. Men Oberst Hegermann har ogsaa lovet at besøge mig ved denne Leilighed, og han tilføiede, at han havde hørt at jeg havde en saa snil og fortræffelig Kone, som gjorde mig saa lykkelig — at jeg benægtede dette paa kraftigste Maade, kan Du nok begribe, og at det gjorde mig saare ondt at høre min Lovise saaledes bagtalet. —

Til Peder Anker.

Næs Jernværk pr. Brevig 2den Juni 1814.

«Deres Høivelbaarenhed vil ikke fortørnes over, at jeg skriftlig bevidner Dem min Erkjendtlighed for det Venskab, som De viste mig under mit Ophold paa Eidsvold. Rigsdagens Ubehageligheder formildedes usigeligen for mig ved den Tilflugt, som jeg havde til Dem, og jeg glemmer vist aldrig de fornyede Beviis, som De gav mig paa Deres Venskab.

Min Længsel efter mit Hjem forbød mig at besøge Dem paa Bogstad, og jeg beder Dem undskylde min Iilfærdighed denne Gang.

Ved min Tilbagekomst fandt jeg Folket kun lidet tilfreds med, hvad der paa Rigsdagen er foretaget. Mangelen her har aldrig været større end i nærværende Øieblik, og mine Kræfter til at afhjælpe den ere i den høieste Grad svækkede. Utaalmodigheden voxer med Mangelen, og jeg er vis paa at have været langt mere velkommen, naar jeg havde bragt Efterretning om Fred end om et Kongevalg. Mit eget Mod synker ogsaa dagligen. Fra Fyrstens Kreds er nu de Mænd bortfjernede, som kjender Landets Forfatning og Trang til en forandret Stilling, og han er omringet af exalterede Patrioter, der have langt større Begreber om Landets Kræfter end de burde have.

Den evige Jubel og Hyldning maatte bestikke endog et roligt gemyt, og det er ikke at undres over, om Fyrsten søger indtil det yderste at forsvare en Krone, som han anser sig overleveret af den talrigeste og ædleste Del af Nationen.

Disse Udsigter ere saa mørke at end ikke den lykkeligste huslige Stilling er istand til at oplive Sjælen.

Herforbi er reist en Engelsk Gesandt¹⁾. Gid, at denne Mand vilde føre et bestemt Sprog, og at han var udsendt med reene Forholdsregler. Denne ravende Stilling, disse falske Forhaabninger, disse tvetydige Forholdsregler af Fremmede Magter, bringe dette ulykkelige Land reent i Fordærvelse.

Maatte derfor de Mænds blinde Haab, som nærmest omringe Prindsen omsider vige for den klare Virkelighed!

¹⁾ John Phillip Morier.

Men Kronen, den nyeoprundne Hofglands, de nyeskabte Embeder ere lige-saa mange Anstødsstene for en lykkelig Tilendebning af vores Elendighed, og det skal ikke forundre mig om ogsaa dette Gesandtskab drager hjem med uforrettet Sag, og at vores Konge haaber alt af nye Forsøg paa fremmede Magter. Folkets bestemte Vilie skal vel atter forelægges de Allierede.

☞ Grev Wedel beder jeg paa det venskabeligste hilset. Jeg vilde ogsaa have tilskrevet ham i Dag; men jeg veed ikke om han er reist til Jarlsberg.

Med Højagtelse og oprigtig Hengivenhed

J. Aall junior.»

Fra grev Wedel.

Bogstad d. 3die July 1814.

«Med Undseelse griber jeg i Dag Pennen for at takke Dem, inderligen elskede og agtede Ven, for Deres Linier af 15de f: M: som jeg først nyeligen modtog fordie de nogen Tid have ventet paa Jarlsberg efter min Ankomst, som er bleven udsat ved Efterretningen om de nu her indtrufne Gesandtere fra de allierede Magter. De maae ingenlunde troe at et Brev fra Deres Haand var nødvendigt for at opvække hos mig Trang til at meddele Dem, ædle Ven, mine Tanker og Følelser — Nei denne Trang har jeg alt længe følt i den Grad at jeg har gaaet frugtsommeligt med den Plan at besøge Dem paa Næss. — Under nærværende Omstændigheder finder jeg det noget betænkeligt at betroe Papiret mine og mine Venners Tanker over de Gjenstande som i dette Øieblik næsten udelukkende kunne interessere os. —

Jeg behøver ikke at forsikkre Dem om den Fornøielse som Deres venlige Linier have forvoldet mig. — Saadan Balsam er skicket til at læge mange af de Saar, som mine Landsmænd endnu dagligen finde Fornøielse i at tilføie mig. — Dersom man ikke havde den Overbeviisning at have uden private Hensigter handlet efter Pligt og at nogle oplyste redelige Venner erkjendte den redelige Iver hvoraf man besjæles, saa maa jeg tilstaae, at der vilde udfordres mere Philosophie end jeg besidder for at taale de Ubehageligheder som man har maattet døie og endnu dagligen maae døie. — Jeg har især den Ære at være Gjenstanden hvorpaa det herskende Parties nederdrægtige Agenter øve deres Opfindelseskraft. — Det lykkedes dem at indbilde Mængden de nederdrægtigste Løgne, hvoraf den burde lee naar den ei var saa forbandet dum —

Deres og mine politiske Spaadomme ere nu i høieste Maade gangne i Opfyldelse. — Nu have vi her foruden M. Morier — en hel Skare af Gesandter fra de vigtigste Europæiske Magter for med det Gode eller Onde at bringe vore

Anliggender i Orden. De kalde sig Commissaires des puissances alliées — Personerne ere — fra Rusland General Grev Orloff og Etatsraad Brunet (som har været General Consul i Xsand) — fra Østerrige en General og Baron hvis Navn jeg ei kan skrive tilligemed en anden Officer som er Baron og Adjutant — fra Preussen en Kongl. Adjutant og Major Martini — fra Storbrittannien M. Foster bestemt til at være Gesandt i Købh.n. — fra Danmark Admiral Steen Bille. — Heele Gesandtskabet hvis Talsmand Grev Orloff er, fører det bestemteste og reeneste Sprog som man kan tænke sig. — De erklære at Norges og Sveriges Forening er uigjenkaldeligen besluttet af heele Europa — men at det beroer paa den Norske Nation at erholde ved Gesandtskabets Mediation de constitutionelle, af alle Magter garanterede, Vilkaar som den ønsker — naar blot begge Riger have fælles Konge og fælles Politik og den nu oprettede Regjæring ufortøvet ophører — da alt Passerede fra alle Sider skal ansees som glemmt. — Grev Orloff har fra Keiser Alexander overbragt General Benningsen, som endnu æder med 42.000 Mand Russere i Holsteen, Ordre til i Eet og Alt at adlyde Kronprindsen af Sverige i hans Operationer mod Norge. — Den Preussiske Gesandt har forsikkret mig at Preussen har forbundet sig til at levere 15 000 Mand om behøvedes. — Den Østerrigske taler om 20 000 Md. — Den engelske lover den fornødne Sømmagt. — De Russiske Skibe i Engl: have af Alexander faaet Ordre at forstærke den Svenske Eskadre paa vore Kyster. — Danmark har atter taget de strængeste Mesures imod al Kommunikation med Norge, og Kongen her er af den Danske Konge opfordret til inden 14 Dage at forlade Norge eller have tabt alle Rettigheder i Danmark for sig og Afkom — Alle Danskfødte Embedsmænd som ikke inden 14 Dage forlade Tjenesten erklæres vogelfrei. Heele Gesandtskabet var her i Gaar til Middag — hvortil de selv havde mældt sig og forlangt Heste — Det er meget interessante Mennesker, som synes oprigtigen besjælede af det Ønske at forebygge dette Lands totale Ødelæggelse. — I Sverrige gjøres skrækkelige Tilberedelser især til Vands. — Ved Gothenborg samles 35 000 Md. og 3000 Heste. — En talrig Skjærgaardsflaade samles for at angribe Hvaløerne med dobbelt Magt — Kort et skrækkeligt Uveir er nu samlet og truer at styrte ned paa os. — Det beroer nu paa Kongens Beslutning om det skal bryde ud eller ikke. Udfaldet af Negociationerne veed jeg ikke — Gesandterne have godt Haab om et fredeligt Udfald. — De have in corpore havt en offentlig Audience, hvorved Statsraadet var nærværende. Desuden har Orloff og Bille havt særskildte private Audiencer. — Den første sværger at Norge skal undertvinges inden faa Uger dersom man ikke med det Gode benytter Gesandtskabets Mediation; thi foruden Traktaterne er Keiser Alexander bunden ved sit personlige Æresord givet Kronprindsen af

Sverige og ved de vigtige Tjenester denne har gjort ham. — Saaledes staae nu vore Sager — Jeg behøver ikke at sige Dem beste Ven, med hvilken Uroelighed jeg venter efter at erfare Kongens Beslutning. . . — I denne Tid skal De postdagligen faae nogle Ord fra mig, da jeg veed De er i høieste Grad utaalmodig — Imidlertid anbefaler jeg mig i Deres og Deres Families venskabelige Erindring som deres troeste Ven

Herman W Jg.

Til Øieblikkets Historie hører, at Kongen har forlangt 2½ Maaneders Stilstand til at sammenkalde Stortinget — hvorom Orloff sagde «at det var kuns for at vinde Tid — saaledes lade vi os ikke tage ved Næsen — den gunstige Aarstid maa benyttes for at ende Sagen» — endvidere: at Gesandtskabet har afslaaet Kongens Indbydelse til Middag & c: — indtil han har erklæret sig villig til strax at forlade Landet — relata refero —

H W Jg.»

Fra grev Wedel.

Bogstad d. 7de July 1814.

«Jeg iler at mælde Dem, ædle Ven, Dagens Nyheder. — Der er bleven holdt adskillige langvarige Statsraads-Samlinger i Anledning af det store Gesandtskabs og især en overordentlig i Forgaars, hvortil vare kaldte, min Svigerfader, Hegermann, Fabricius, Sverdrup & c. — saavidt jeg veed vare alle eenige i at det nærværende System ikke kunde vedblive under Krig med den heele Verden — og at Kongen skulde nedlægge Kronen saasnart et overordentlig Storting var samlet, og at en Vaabenstilstand skulde sluttes imod at levere som Pant til Allierede Tropper nogle Fæstninger. — Om denne Vaabenstilstands Vilkaar underhandles saavel som om nogle Forandringer i Constitutionen som skulle forelægges Stortinget som formodentlig samles i Begyndelsen af Sept. — Vaabenstilstanden skulde vedvare til 1ste Oct. og i denne Mellemtid skulde vi have frie Handel. — Gud veed om denne Underhandling faaer et fredeligt Udfald eller om Krigens Rædsler skulle hærje Norge medens det øvrige Europa nu endeligen har faaet Fred. Jeg tør endnu ikke ganske overlade mig til hiint glædelige Haab, thi der ere mange Betæneligheder fra begge Sider. — Om et Par Dage vil Gaaden være opløst. Med næste Post meere. — Fader og min Karen samt Lasson hilse venligen. Jeg anbefaler mig i Deres Families venskabelige Erindring og er, saalænge jeg aander Deres oprigtige Ven. I Hast.

H. W. J.»

Fra Severin Løvenskiold.

Fossum ved Skien d. 10de Xbr. 1814.

— — —

Gierne trak ieg mig tilbage fra den gamle politiske Skueplads — ieg var bestemt til ikke at optræde paa den nye. Imidlertid var ikke før Foreningen besluttet af Storthinget, før ieg af den første Hr. Kommissair Rosenblad blev indbudet at indfinde mig i Xiania ved Kronprindsens Ankomst. Ieg erindrede *procul a Jove procul a fulmine*¹⁾ og undskyldte mig. Saa snart Kronpr. var indbudet til Xiania lod han mig fra Fredrikshald omandmode at ile til Xiania, da han ønskede at tale med mig. Ieg kunde ikke nægte denne Anmodnings eller Befalings Opfyldelse; men ieg ahnedte ilde, og forlod mit Hiem med et ubeskrivelig beklemmt Hierte. Kronpr. modtog mig med særdeles megen Godhed, hans Bekientskab interesserede mig ubeskrivelig, thi aldrig har ieg hos nogen dødelig fundet saa megen Storhed og Kraft forened med saa megen Elskværdighed og Bluhed; men han meddelte mig sit Ønske om at ieg vilde indgaae i Statsraadet med saa megen Forekommenhed, han antog mit Bifald saa afgjort, at Afslag var vanskelig. Imidlertid udbad ieg som første og eneste Naade — Forstaaelse, den ieg da og efter 3 Dagers tapper Modstand opnaaede; men nu spurgte Kronpr. mig: om ieg efter at han havde opfyldt mit Ønske, vilde afslaae ham *ethvert*. Du kan omtrent forestille Dig mit ængstelige Svar, og nu bad han mig overtage en Mission til Kiøbenhavn til Udførelse af Kieler Tractatens 6te Artikel. Denne Anmodning var et Pandeslag! Forgiæves indvendte ieg svage Ævner, huslige Omstændigheder, alskens Forhold i Danmk. m. m. Kronpr. vedblev urokkelig sin Anmodning, og mine Venner *Anker* og *Wedel* forestillede mig, at ieg ikke kunde afslaae den uden at paadrage mig hans Unaade og Uvillie. Ikke nok med at dette var mig empfindlig, fordi ieg virkelig allerede følte Agtelse og Enthusiasme for den store Mand som nu afgjør Norges Skiæbne; men for saa vidt ieg har Familie, Ejendom og er Nordmand, kunde ieg ikke ansee mig aldeles uafhængig af Regieringen. Under, efter en Dags Betænkning, at gientage min store Ulyst til det mig tiltænkte Hverv, erklærede ieg derfor: ikke at vilde nægte Opfyldelse af Kronpr. Befaling, naar han ikke, som ieg haabede, maatte finde en brugbarere Mand. Efter denne Erklæring yttrede Kronpr.: at ieg ikke under den blotte Tittel af *dansk* Kammerherre kunde udføre Missionen *qvæstioni*; men at dens Vigtighed krævede at ieg maatte fungere i Kiøbenhavn som Medlem af Norges Statsraad. Ogsaa herimod anbragte ieg alle optænkelige Indvendinger, som ieg endog efter min Hiemkomst skriftlig har gientaget; men blot erholdt det Svar: at Landets Værdighed, vedtagne Former og Missionens Vigtighed krævede at ieg i Kiøbenhavn maatte fungere som norsk Statsraad. Saaledes

¹⁾ «procul a Jove procul a fulmine» — dvs.: den som er langt fra Jupiter, er langt fra lynet.

er jeg da, min Ven! bleven Medlem af Statsraadet, for at udføre det ommeldte tornefulde Ærende i Kiøbenhavn. Ieg forudseer alle hermed forbundne Ubehageligheder og Bitterheder, ieg maae i Januar forlade min frugtsommelige Kone og Børn, som udgiøre mit Livs første Lykke, ieg veed at mange af mine Landsmænd vil tilskrive Forfængelighed og Egennytte, hvad som tvertimod aldeles ikke smigrer mig og endog vil være forbundne med økonomiske Opofrelser! Kort sagt: ieg er yderst nedtrykt. —

Ieg vil uforbeholden tilstaae Dig min Ven! at ieg foruden fornøden Medhielp, muntlig af Kronprindsen udbad mig Dig som norsk Med Kommissair, foruden en svensk. Han kiendte Dig vel, bevidnede megen Agtelse for Dig; men yttrede at han formodede at En vilde være nok. Senere har ieg skriftlig gientaget dette Ønske; men ikke faaet Svar. Tilgiv denne min Anviisning paa Dig. — (Resten av brevet mangler.)

Til Hofman Bang.

10 December 1814.

«Formodentlig for at gjøre mig en Kompliment, har man givet mig et Vink om, at en Plads stod aaben for mig i Stadsraadet, men jeg iilede med at tilkjendegive min Modbydelighed for at forlade den rolige og uafhængige Stilling, hvori jeg lever. Ved at antage en saadan Hæder vilde jeg have givet mine Landsmænd Anledning til Mistydninger, som jeg ikke kan bære, desuden vilde jeg ved at vove mig ud paa denne slibrige Bane have forspildt den huslige Lykke, som er mig beskaaret. En anden Forretning, som var mig tiltænkt, at drage med Løvenskiold og et Par svenske Kommissarier til København for at ordne Kieler Tractatens Fuldbyrdelse haaber jeg ogsaa at blive befriet for, da jeg nu ikke hører mere derom.»

Fra Stiftamtmand Schouboe¹⁾.

Xsand d. 19de Janu. 1815.

Høistærede!

— — —

Jeg frygter for det vil blive megen Debat paa dette Storthing, fordi jeg hører at adskillige nærer contrasterende Begreber — om et af disse vil De tillade mig at nedsætte et Par Linier. Mig synes at jo meere eng og nøje den Forbindelse, som mellem begge Riger finder Sted, kunde knyttes, saaledes at man kunde

¹⁾ Oluf Broch Schouboe (1777–1844), stiftamtmand i Kristiansand 1812, statsråd 1836–1844.

haabe med Tiden aldeles at faae ophævet Begrebet om to Nationer, desto lykkeligere vilde det være for begge Landes Beboere — og følgelig er ethvert Preservations Middel mod Muligheden af denne Idee skadelig. Jeg hører f. Ex. sige at Norge behøver Armeen for at værne om sin Selvstændighed — og jeg veed ej ænten jeg skal smile eller sukke over denne Idee — jeg maae sukke over den Mistillid til et Folk hvis eget Vel og egen Constitution garanterer vores, men jeg maa smile ved den indskrænkede Idee at vores uøvede Armee skulde kunde forsvare vor Selvstændighed hvis Sverrige for Alvor ville krænke den — (vide Feldtoget 1814). Jeg har og hørt at Exerceer-Tiden skulde blive det bedste Dannelses Middel for Nationen, jeg indbilder mig at Nationens begyndende Oplysning eene vil beroe paa duelige Skolelærere og Præster, hvilke sidste aldrig vil blive fuld nyttige saa længe de paa catolsk Maneer skal leve af deres Menigheders Kjerlighed — forinden Præsterne som andre Embedsmænd bliver sat paa fast Gage faae de hverken Selv den rette Selvfølelse eller kan indgyde deres Menighed den Agtelse de fortjener. Enhver der noget nøje kjænder en Mængde Subjecter i denne Stand, maae sørge ved at see hvor liden Nytte de stifte, og ved at høre hvorledes Bonden bedømmer dem og deres Embede. Jeg kan ej heller see de uovervindelige Vanskeligheder for at sætte disse Embedsmænd paa Gage — N N Antall Præster skal have N N Sum Penge, denne repareres blandt de øvrige Skatter. —

Men hvi opholder jeg Deres Tid med forslidte Ideer?

Ved Stortinget vil De vist komme ind i saa mange Commitéer, at De ej faar nogen Tid tilovers, men kunde De undertiden skjænke mig nogle Linier, vilde det uhyrlig glæde mig —

De veed da at Embedsmændene ere omtrent sadt paa samme Løn som før Krigen, men deels er dette kun omtrent, deels ere Priiserne paa mange Nødvendigheds Vahrer ej i det rigtige Forhold, og endelig saa har aldrig nogen Embedsmand i disse Poster før Krigen kundet leve af deres Gage. Dersom jeg f. Ex. ej faaer betydelig Tillæg, gaaer jeg reent under med mit store Personale — Mig synes at man gjerne kunde fastsætte Gagen for hvert Embede, men tillige bestemme at hver Embedsmand skulde i Forhold som hans Familie voxte faae efter hans Stilling proportioneret Tillæg —

Men nu maae jeg holde op — De leve vel og faae Kræfter til at udholde den Anstrængelse som forestaaer. — — —

Min Respect for Familien fra Deres

oprigtig hengivne

Schouboe.

Fra Severin Løvenskiold.

Fossum ved Skien d. 25de Febr. 1815.

I høy grad nedtrykt af den onde Aand, som endnu synes at svæve og herske over vort Fædreland, er det den eneste Lise for mit beklemte Hierte, at underholde mig med kiære Venner, som see Fædrelandets Stilling, fra samme Synspunkt som ieg, og Du vilde min elskede Ven! ikke fortryde paa, at ieg giver mig denne Lise, ved at besvære Dig med disse Linier. Den vedvarende giærende Misnøye, Spliid, Had og Avind imellem Medborgere, disse revolutionaire Symptomer, som saa hyppigen vise sig, og ere sædvanlige Forløbere for voldsommere Optøier, opfyldte min Siæl med bange Ahnelser for vor Fremtid, og at ieg, Gud veed det mod mit Ønske, har faaet forhadte Benævnelser og Udmærkelser, nedtrykker mig end meer! Let er det at løsne de Baand, som sammenholdt det borgerlige Selskab; til igien at sammenknytte dem, — udkræves desværre Napoleons skrækkelige System! Ikke uden Ængstelse seer ieg nu Kone og Børn og min borgerlige Tilværelse inden mit Fødelands Grændser og ieg er nær ved at fortryde, at ieg ikke tidligere har løsrevet mig fra et elsked Fødeland, hvis Fremtid i mine svage Øjne trues af saa mangehaande Onde. — Gid Du min inderlig elskede Ven! kunde og vilde meddele mig blidere Forhaabninger!

— — —

Da ieg saa længe intet hørte om min Reise¹⁾, var ieg daarlig nok at smiggre mig med Haab om en Dispensation; men desværre! min Afreise udsættes kun i Paavente af Kongen af Danmks! Hiemkomst og politiske Omstændigheders Udvikling, og Forvisningen om at gaae megen Mistyding og meget Ondt i Møde nedtrykker mig nu med fornyed Kraft. Opgjørelsen mellem Norge og Danmark vil vist dependere meer af politiske Omstændigheder, meer af den ene eller den anden Stats gunstigere eller ugunstigere politiske Stilling, end af Billighed og Retfærd paa nogen af Siderne. Skulde Billighed og Ret følges, som ieg inderlig ønsker maatte kunde tilfredsstille vore Landsmænd, da kunde efter min Formening Norge deeltage i den dansk-norske Stats offentlige Guld og Seddel-Masse efter det i Kieler Freden bestemte Forhold, dog efter Fradrag i samme Forhold af Norges retmæssige Andeel i alle de offentlige Etablissements og Indretninger, som medens begge Lande vare foreenede, ere stiftede for Folkets Formue, som f. E. kongelige Slotte, Veterinair Skole, Stutterier, Frederiks Hospital, — Regalier etc. etc. Beviis mig det Venskab, at meddele mig Din Synspunkt i denne Henseende, og at opgive mig de offentlige Etablissements

¹⁾ Reise til Kjøbenhavn som medlem av den kommisjon, som skulle treffe avtale med den danske regjering om det økonomiske oppgjør mellom Norge og Danmark etter landenes atskillelse ved Kieltraktraten til 14. januar 1814.

som Du veed at være stiftede i Unions Tiden og hvorpaa vort Fødeland efter min opgivne Synspunkt kan have Fordring, eller i det mindste at sætte mig paa Spoer, hvor denne Kundskab sikkrest kan indhentes. — — — Ieg ønsker forinden ieg tiltræder mit tornefulde Hverv, at kiende oplyste og retsindige Landsmænds Synspunkt, og Vejledning som ieg højligten føler at tiltrænge, søger ieg hos ingen heller og trøstigere end hos Dig min troefaste Ven. At kiende alle de offentlige Etablissements, hvorpaa Norge med Ret kan have Fordring, fordi de ere stiftede for Folkets Formue, interesserer mig højligten; men hvorledes bestemmes disses Værd nu, hvorledes erfares hvad de i sin Tid kan have kostet? Den Knude er ikke let at løse? Meddel mig imidlertid snarest mueligt Din ven-skabelige Formening, og Du vil forbinde mig ubeskriveligt. — — —

Din oprigtigt hengivne

Løvenskiold.

Jacob Aalls brev til sin hustru

1815–1822.

Jarlsberg hovedgaard, 23de Januar 1815.

.....
 Grev Wedel er rask og munter, og jeg mærker hos ham ikke mindste Forandring. Efter hans sigende havde den svenske Kronprinds og de svenske Kommissærer sat sig min Ansættelse¹⁾ fast i Hovedet, men begge mine Brødre — hvor taknemmelig maa jeg ikke være dem derfor — forestillede, hvor ulykkelig jeg derved vilde blive. Derimod vil han ikke tilstaa, at min Bror Niels Aall er saa høit anskreven hos Kronprindsen, som Rygtet har fortalt. Han siger, at den svenske Regjering var vel tilfreds med, at han tog sin Afsked. Men da Greven ikke har yndet *Niels Aalls* Fremgangsmaade, saa kan der vel være noget urigtigt i denne Forklaring. *Doktor Møller* har (vær taus hermed) spildt en jammerlig Rolle paa Rigsdagen, endog efter *Jørgen Aalls* sigende, og blev hørt ugjerne. *Abel* dadles og af flere, det er en vanskelig Skole at gaa igjennem.

31 October 1815.

Jeg holdt idag atter en Tale og jeg tror, at den fandt almindelig Bifald. Flere af Thingets Medlemmer ytrede for mig deres høieste Tilfredshed, og adskillige af mine Opponentere erklærede, at jeg formedelst min Veltalighed —

¹⁾ som statsråd, se Jacob Aalls brev til Hofman Bang 10. desember 1814.

læg mærke til at det her ikke er mig selv, som taler — var en haard Modstander. Min Vært sagde mig, at alle paa Galleriet tilstedeværende Tilhørere ytrede de fuldkomneste Bifald over denne Tale, som de ansaa for det Bedste der blev sagt. Jeg tilstaar Dig at dette Bifald fra Tilhørerne paa Galleriet er maaske en større Ros for mig end Thingets, thi Tilhørerne bedømmer Sagen med Upartiskhed og efter det Indtryk den gjør paa dem. Da de ikke skulde votere over Sagen, saa har de ingen forudfattet Mening. I Thinget kommer Enhver med sin Mening, dels fattet efter andres Tiltale, dels efter Betragtninger over privat Stilling. — Talen selv skal følge med, og imorgen skal Du faa Fortsættelsen af Forhandlingerne. —

2de November. — Idag er de vigtige Beslutninger fattede, og omendskjønt de ikke aldeles er Overensstemmende med mine Propositioner, saa har de dog saa megen Lighed dermed, at jeg for min Del har Aarsag til at være tilfreds. Finantskomiteen havde foreslaet en Indløsning af 6 Millioner Riksbankdaler 1816, jeg derimod 2. Thinget valgte 4, forresten fulgtes mit Forslag. Men iøvrigt har jeg idag for min Person havt den varmeste Dag i Thinget. En *Provst Aschenberg*¹⁾ (maaske Du kjender ham fra *Hansteens*, hvor han længe har været Lærer) holdt en lang Præstetale fuld af sirlige Talemaader om Nationens Kraft og alle de væmmelige patriotiske Floskler, der saa ofte har skingret baade i Dine og mine Ører, og deri indflettede han, at han ikke kunde kalde den Mand Fædrelandets Ven, som tilraadede en ubetydelig Sums Inddragelse, men at en saadan feig og kvindeagtig (disse Herrer vanhelliger det ædleste ved en saadan Leilighed) Tænkemaade var Nationen og dens Repræsentanter uværdig.

Jeg svarede ham paa Stedet, og da min Strid med ham staar mig i friskt Minde, saa vil jeg sætte vor Debat paa Papir. «Aldrig havde jeg ventet, at jeg for en Forsamling som denne, skulde behøve at retfærdiggjøre mig mod en Beskyldning som den, at jeg ikke havde handlet som Fædrelandets Ven. Jeg skal ikke heller spilde mange Ord paa dette Forsvar. Om jeg har handlet som Fædrelandets Ven eller Fiende, det er Nationens Sag at bedømme, og kunne mine Handlinger ei retfærdiggjøre mig saa formaar mine Ord det ikke heller. Ikke heller tror jeg, at jeg ved mit Forslag, efter *Hr. Aschenbergs* Beskyldning, har handlet mod Grundloven, thi dens Bestemmelse i 110de §, at Norge skal have sin egen Bank og sit eget Pengevæsen sigter aabenbart til at forebygge Norges Pengevæsens Sammensmeltning med Sveriges. Bank kan desuden forsaa vidt den er privat ei befåles, thi dens Oprettelse beror aabenbart paa Privatmænds Evne og Tillid, og de Overslag som jeg har givet mig den Ære at gjøre, indeholder

¹⁾ Prost S. Aschenberg, stortingsmann fra Søndre Trondhjems amt.

just Begyndelsen til en Nationalbank. Iøvrigt tilhører det en tilkommende Erfaring at bestemme om min feige og kvindeagtige Frygt eller Hr. Provst Aschenbergs høie Forhaabninger skulde gaa i Opfyldelse.» Aschenberg svarede: «Jeg havde aldrig troet, at et Medlem af Forsamlingen, for hvem jeg bær den mest uindskrænkede Høiagtelse, Hr. Jacob Aall, skulle have saaledes misforstaaet mig, at han tilregnede sig hvad jeg i Almindelighed har forstaaet, og jeg erklærer herved høitideligen for Forsamlingen at min Hensigt ei var at fornærme ham.» — Mit Svar lød: «Jeg ærer den Varme, hvormed man her i Forsamlingen antager sig Nationens Sag, og føler den i min egen Barm, men jeg skulde ønske, at den udbredte sig over Sagen selv, og ikke kastede Skygge paa Personer. Iøvrigt erklærer jeg at jeg ved Hr. Provst Aschenbergs Ytring finder mig aldeles forsonet.» Saaledes endte denne Strid, som jeg næsten Ord til andet her samvittighedsfuldt har opskrevet, og jeg havde Mod nok til at fremsige Ovenanførte uden at stamme. —

Iøvrigt maa Du ikke tro, at denne hele Sag enten har skaffet mig Skam eller nogen stor Ærgrelse. Man hørte taust paa hvad jeg fremførte, og jeg sporede tydeligen, at de fleste Medlemmer aldeles ikke bifaldt Aschenbergs Tale, hvilket flere af Thingets Medlemmer ogsaa siden bevidnede mig. Mig selv var det en Satisfaction omsider at kunne offentligen bevidne, at jeg ikke altid troede mig beføiet til at taale slige haanlige Angreb. Sligt vankede ofte paa Eidsvold. Der taug jeg, fordi jeg ikke vilde stampe mod Brodden. Hvorfor skulde jeg tie her? Man gjennemlæse mine Arbeider i Thinget, og jeg er forfængelig nok til at tro, at de ikke er de sletteste. Man følge mig i mit stille Kammer, og man vil finde, at jeg ikke er blandt de ledigste. Hvorfor skulde jeg da taale Forhaanelser? Nei, det var paa Tide at Tungen løsnede, og jeg agter ikke oftere at lade mig forhutle i en hel Forsamling. — Jeg har besøgt *Carsten Anker*, og han viser sig noksaa venskabelig. Det er som om intet mellem os var forefaldet. Jeg maa nu slutte mit Brev for at anvende den øvrige Tid til Postens Afgang med at skrive min Journal. Den vil blive kort nok, men man kan more sig med min Tale. — — —

Christiania, 4de November 1815.

I dette Øieblik kommer jeg fra Kirken hvor Foreningsfesten er bleven feiret. Du ved, at Foreningen mellem Sverige og Norge skeede paa denne Dag ifjor og denne er idag høitideligholdt ved Kirketjeneste. Jeg har fundet mig inderligen rørt ved denne Dags Ceremonier. Jeg har kastet et Blik tilbage til Fortiden, der for ikke mange Aar siden satte Nationen i Besiddelse af al den borgerlige Lyksalighed, som den burde gjøre Fordring paa, og jeg har betragtet

Fremtiden med bange Anelser. Ja for Dig tør jeg høitideligen, og som for Guds Ansigt erklære, at jeg som Statsborger elsker mere den forbigangne end den nærværende Tid, og at jeg uden Tillid og Glæde skuer i Fremtiden. Det er ikke alene Hjærtets Følelser som frembringer disse mørke Betragtninger hos mig. Du har ofte hørt mig erklære, at jeg har betragtet denne Forbindelse med Sverige som et nødvendig Onde, som en Skjæbnens Tilskikkelse, som Norge uden at beregne Følgerne var nødt til at modtage, naar det ikke ved en unyttig Modstand vilde styrte sig i en større Ulykke. Jeg betragter Sagen endnu fra samme Synspunkt, og jeg holder mig overbevist om, at de mulige gode Følger af denne Forbindelse, som Forsynet har forbeholdt Norge, neppe vil spores af den nærværende Slægt, men at det er tilkommende Generationer forbeholdt at høste Frugterne deraf. Nationens Stilling for Øieblikket er i en urolig Bølgegang. Dens overspændte Frihedslyst, som truer med at forstyrre Kulturens milde Indflydelse, dens svækkede Kræfter og mindre blomstrende Næringsveie — den Kamp som er mellem alle Stænder, Statsforfatningens løse og urolige Tilstand — alt dette er Stof til bange Anelser i Patriotens Sjæl, som ofte plager mig endskjønt jeg af nogle — dog haaber jeg ikke mange — regnes ikke blandt deres Tal — ja, jeg var gladere under den forrige end jeg haaber nogensinde at blive det under den nærværende Forfatning. Jeg kan derfor vist aldrig komme høit i de Svenskes Gunst; thi jeg kan ikke være falsk nok til at dølge min Agtelse for Landets gamle Forfatning, og der forlanges det modsatte. Igaar Aftes kom jeg tilfældigvis til at tale med *Stutholderen*¹⁾. Han underholdt sig med en Bondemand af Stortinget og demonstrerede ham, at det danske Folk var falskt og ei at stole paa. Min Taalmodighed brast og jeg spurgte ham i en alvorlig Tone: «Kjender Deres Excellence det danske Folk nok for at fælde en saa haard Dom over det?» — Hvorledes skal jeg vorde yndet i den svenske Kreds med en saadan Tænkemaade. —

Christiania, den 21de Januar 1816.

.....
 De nye Planer, som nu udklækkes til Pengevæsenets Forbedring, er ikke overensstemmende med mine Begreber derom. Men jeg har engang tydeligen nok fremsat i Thinget, hvorledes jeg tænker om Sagen, og jeg tror nu at kunne, uden at fornærme min Samvittighed, drage bort fra Scenen og overlade Afgjørelsen til dem som dertil tror at have tilstrækkelig

1) Feltmarskalk Hans Henrik v. Essen.

Visdom. Foruden denne er der vigtige Anliggender nok paa hvilke jeg kan henvende min Opmærksomhed, og den Tillid som vises mig ved flere Leiligheder i Thinget, lægger tydeligen nok for Dagen, at man regner mig blandt Thingets brugbareste Medlemmer, endskjønt man maaske anser mig som en svag og frygtsom Mand, naar Talen er om raske og gennemtrængende Foranstaltninger. Dersom Fædrelandet paa denne stolte Vei kan naa en national Lyksaligheds Maal, saa skal jeg glædes over min egen Vildfarelse, og jeg skal ligesaa lidt denne som forrige Gang hovere over, at jeg efter Udfaldet, havde bedre Indsigt end de fleste andre i Fædrelandets Stilling og rigtigere Kundskab om dets sande Kraft.

Christiania, 30te Januar 1816.

.....
 Jeg opofrer Livets kjæreste Glæder og synes at forudse, at det Arbeide som her røgtes paa Thinget hverken kan frembringe den tilsigtede Nytte, ikke hellere fortjener Nationens Bifald. Jeg bliver dagligen alt mere og mere overbevist om, at Nationen end ikke er moden til at fuldføre det store Værk, som den har paataget sig. Den evige Strid, som er mellem de forskjellige Klasser i Staten, som hver for sig søger at vriste til sig alle de Fordele, som Regjeringsformen giver dem Adgang til, vil bringe Fædrelandet paa Randen af Fordærvelsen. Det onde voxer derved, at de Stænder som har den mindste Kultur, har i fysisk Forstand den største Repræsentation. Bønderne udgjør Mængden paa Stortinget, og ingen end ikke den fornuftigste Sag kan gaa igiennem, naar den ikke tækkes dem. Jeg ved saaledes næsten ikke en eneste Sag, som jeg efter mit Begreb derom kunde ønske den.

Den 14de Mai 1816.

.....
 Jeg skrev til Dig, at der i forrige Uge var tagen en Beslutning i Thinget, som opfyldte adskillige roelige Menneskers Sjæl med bange Anelser. Du ser nemlig, at Odelstinget har besluttet, at Statsraadet i Stockholm, *Anker, Krog, Motzfeldt* skulle møde for Thinget forat forklare, hvorfor de ikke protesterede mod den kongelige Beslutning, at *amtmand Lowzow* skulde drage ud af Riget. Denne Handling var fra Regjeringens Side vist ikke rigtig; men Statsraadet har ingen Brøde begaaet. Det er bekjendt, at Kronprindsen som Stortinget ikke er kompetent til at irettesætte, har frembragt denne Be-

slutning. Denne Mistillid til Regjeringen, denne Lyst efter at opdage dets Vildfarelser, at tillægge det en despotisk Handlemaade foranlediger en Kamp mellem Autoriteterne, som neppe gavner den gode Sag. Jeg følger og her min sædvanlige, rolige Middelvei. Du erindrer vist, at jeg harmedes meget over Regjeringens Fremgangsmaade i denne Sag, og at jeg endog i den Anledning tilskrev Din *Broder Sejersløv* et Brev, hvori jeg undrede mig over, at Lowzow vilde lyste en saa ubeføiet Befaling. Den samme Harmeføler jeg endnu, men efterat jeg med Vished har erfaret at denne Ordre flød fra Kronprindsen, som af sin hidsige Karakter har ladet sig forlede til at begaa en Uretfærdighed, ved jeg ikke, hvorfor Statsraadet skal forfølges for en Sag, hvori det er uskyldig. — Jeg bliver formedelst en saadan Tænkemaade regnet blandt Aristokraterne; men jeg vil heller miste den falske Glans, som Thingets excentriske Del udbreder over de uægte Patrioter, end handle mod Samvittighed og Pligt. —

Christiania, den 12. Juni 1816.

Kun faa Øieblikke har jeg at skjænke Dig idag, da jeg i disse Dage har usædvanligen meget at bestille som Formand for en Komité, som er nedsat for at ligne de forskjellige Bidrag til Bank og til Rigsbanksedlernes Indløsning paa Christianssands Stift. Denne Forretning er ikke alene vanskelig og optager stærkt Dagens Timer; men den er og forbunden med de største Fortrædeligheder. Jeg har igaar især i den Anledning havt en af de varmeste Dage, som gaves for mig i Thinget, og jeg ved ikke nogen Tid der at have været mere hed. Du kjender *David Weidemann*¹⁾ som en brav men i høieste grad paastaelig Mand. Talen var om at ligne By og Land, og da den Idé, som han havde dannet sig om Sagen, ikke blev hørt, saa vilde han i Vræde forlade Forsamlingen. Jeg erklærede ham, at jeg fandt en saadan Fremgangsmaade ubesindig og upassende, og at det vilde se galt ud med Thingets Forhandlinger, om dets Medlemmer vilde forlade Forsamlingen naar deres Mening ei blev drevet igjennem; jeg sagde ham, at omend den Sag han havde at føre var god, saa maatte den dog formedelst en saadan Adfærd faa et slet Udfald. — Med Nød og Neppe bekvemmede han sig til at bie; men han lod Forsamlingen føle sin Nærværelse ved de bitreste Udladelser, hvilke han meget ofte henvendte til mig. Jeg spurde flere af Komiteens Medlemmer om det forekom dem, at jeg var gaaet for vidt i min Tiltale til *Weidemann* — deriblandt *biskop Sørensen, Bryn og Neersten*, — men alle sagde mig,

¹⁾ David Weidemann, prokurator, stortingsmann fra Arendal.

at jeg aldeles ikke havde sagt mere end Weidemann burde høre, og at jeg havde brugt al den Sindighed og Moderation som kunde passe sig til Sagen selv. At jeg imidlertid har været mere end almindelig ivrig kan Du slutte deraf, at Sørensen sagde mig, at han ikke havde troet, jeg kunde saaledes feie fra mig. — Jeg haaber at Thinget vil have sine Forretninger med saare faa Undtagelser fuldendt i næste Uge, og da er kun Ceremonierne tilbage, hvilke jeg ikke haaber bliver mange, da man har sagt os, at Kronprindsen som skal være forbitret over Thingets Adfærd mod Statsraadet og mod ham, ei vil vise det synderlig Opmærksomhed. — Jeg søger ikke hans høie Gunst, der kun vil lede mig ud paa farlige Veie, men det vil dog smærte mig at have blandet mig i disse falske Patriots Skare som skjuler deres Enfoldighed eller deres egne Lidenskaber under Patriotens Maske.

Udateret 1816.

.....
 Denne Forsamling er ikke fri for den Splid og politiske Gjæring, som udmærkede begge de andre Forsamlinger. Her gives endnu et saakaldet svensk og et patriotisk Parti. Det sidste sætter sin Ære i at kaste Mistanke paa ethvert Regjeringens Skridt, at tillægge Statsraadet uædle Hensigter og at bevare Nationalæren endog indtil det latterlige og i uvæsentlige Begivenheder. Ingen udmærker sig mere i denne Henseende end *landsdommer Nansen*¹⁾; denne kjedsommelige Ordgyder og uendelige Snakker kommer aldrig mere i Bevægelse end naar det gjælder denne Materie. Maaske dømmer jeg urigtig om denne Mand; men det forekommer mig som hans Attraa staar til at udmærke sig ved en fædrelandsk Frimodighed, som i Grunden ikke er andet end Lyst til at spille en glimrende Rolle. Han og jeg har paa dette Storthing ikke megen Samkvem med hinanden. — Om *biskop Bugge*²⁾, som Du vist ogsaa har hørt Tale om, ved jeg ikke, hvad jeg skal sige. Naar jeg taler med ham under fire Øine, saa maa jeg tro ham besjælet af den varmeste Iver for den gode Sag og de reneste Hensigter; naar jeg hører ham tale i Forsamlingen, saa maa jeg anse ham blandt disse Demagoger, som søger at tilvende sig Folkegunst for at spille en Rolle. Han har hidtil stedse været med dem som søger at overskygge Regjeringens Handlinger; man siger at en lang Samtale med *Essen* har formildet

1) Hans Leierdahl Nansen (1764–1821), vise-landsdommer paa Lolland, fra 1809 sorenskriver i Norge, 1815–16 stortingsmann fra Stavanger amt.

2) Peter Olivarius Bugge (1764–1849), biskop i Trondhjem, 1815–16 stortingsmann fra Trondhjem.

ham — Gud ved det; men han synes virkeligen mere moderat. — *Pastor Bonnevie*¹⁾ — den Mand, som skrev saa afskyeligt mod *grev Wedel*, og som vi begge dengang med saa megen Føie dadlede — har jeg her lært at kjende som en sværmerisk Patriot, der vistnok har en god Mening, men som tillægger de ubetydeligste Ting den største Vigtighed. Han holder ofte lange og pathetiske Taler; men som sjelden gjør Virkning, fordi de angaar som oftest ubetydelige Ting. Ved en ubesindig Udladelse paadrog han sig engang en større Irettesættelse af Præsidenten end som nogen Repræsentant endnu har faaet. *Assessor Lange*²⁾, en Mand der ikke mangler Skarpsindighed, forhaler ofte Forhandlingernes Gang ved sin spidsfindige Drøften ofte endog af uvigtige Gjenstande. Han og Præsidenten har et Nag til hinanden, som Forsamlingen ofte maa bøde for da unyttige og langvarige Ventilationer ofte er en Følge deraf — men ingen er hyppigere bleven ydmyget i Forsamlingen end *statsraad Tank*³⁾. Han har næsten det hele Publikum mod sig, og han har virkeligen maattet døie Ting i Forsamlingen, som om de var faldne i min Lod vilde have gjort mig aldeles uskikket til at virke i den Kreds. At Manden er egoistisk, og har den høieste Grad af Indbildning om sit eget Værd, det er vist; men jeg er langt fra at tillægge ham slette Hensigter; men tror at han mener sit Fædreland det ligesaa vel som mange af dem, der mest fordømmer ham. — Fra alle Kanter siger man mig, at man hører mig gjerne, og opfordrer mig stedse til at tale høiere. Skal jeg tro hvad de Folk siger, som taler til mig, saa optages virkelig hvad jeg siger med Velbehag. Men tro derfor ikke at min Fremgangsmaade er fri for Eftertale. Den kan jeg ikke undgaa, da jeg dømmer moderat endog om Regjeringen og ikke sætter Fædrelandets Ære i Ubetydeligheder. Jeg ved at baade min Broder *N. Aall* og jeg ere stemplede som Aristokrater. — Endnu er intet af nogen Vigtighed gaet for sig. Det vigtigste skeede igaar, da Storthinget under lukkede Døre tilstod den kongelige Familie følgende Apanager: Kongen 64 000 Specier, Kronprindsen 32 000 Specier og Prinds Oscar 16 000 Specier, alt i rent Sølv. Forresten er Komiteerne nu i stærk Bevægelse og snart vil vel den ene vigtige Sag efter den anden være afgjort.

1) Pastor A. Bonnevie, stortingsmann fra Kongsberg.

2) L. Lange, professor jur., stortingsmann fra Christianssand.

3) Carsten Tank (1766–1832), statsråd, stortingsmann fra Fredrikshald og Fredrikstad, eier av Rød herregård.

Den 20de Juni 1820.

.....

 Man taler her om, at de udenlandske Magter — Rusland, England, Østerige, Preussen og Danmark — har tilstillet vor Konge en Note, hvori de har erklæret ikke at ville taale den Tone, som hersker paa Norges Storting og i de norske Blade, og tilbyder Sverige den Hjælp, som behøves for at standse dette Onde. —

Udatert 1821.

.....
 Du vil vide, hvad Sammenhæng det har med de Rygter, som løber omkring i Landet om Kongen o. s. v. Meget har jeg ei at fortælle Dig i denne Henseende, thi jeg frembærer ikke gjerne upaalidelige Rygter. Du ved, at Thinget ikke føiede Kongen i hans Ønske at udsætte Beslutningen om Adelen til næste Storting, og Du har seet i Nationalbladet, hvor megen utidig Kvalm der er gjort over denne uvigtige Sag, som om hele Nationens Velfærd beroede paa denne Sags hurtigste Afgjørelse. Dette Thingets Afslag har forbitret Kongen i høieste Grad, og man er endnu uvis om, hvad Beslutning han i denne Henseende vil tage. Iforgaars ankom en af hans Fortrolige, Oberst og Generaladjutant *Clairfelt* hertil med Depecher som hidtil ere holdt hemmelige, og som paastaaes ere mundtlige. De som vil vide Besked, paastaar, at de indeholder Beviser paa Kongens Fortørnelse, uden at udlade sig om, hvori de bestaar. Er der Sandhed deri vil vel Explotionen snart ske. — Forresten maa Du ikke tro nogen af de omløpende Rygter; jeg skal ikke forsømme at fortælle Dig, hvad der kan være Din Opmærksomhed værd. —

Udatert 1821.

.....
 Idag har jeg været hos Kongen, og havde hos ham en lang Audiens, hvis Hovedhensigt var at anbefale *Tvede* og *Hartmann*. Han lovede at gjøre alt for dem; men de opgivne Kald var disponerede over, dog lovede han bestemt at tænke paa dem ved næste Leilighed. Forresten var han særdeles naadig, taledede med Berømmelse om min Adfærd paa Thinget, og gav mig en hel del vakre Ord, som, om de ikke var tomme franske Galanterier, maatte smigre. Jeg svarede ham i al Simpelhed, at jeg ansaa det for en Lykke at have fortjent

min Konges Naade, og besvarede iøvrigt hans Spørgsmaal og hans fremsatte Ideer saa frimodig, som min liden Sprogfærdighed, og som Omstændighederne tillod. Han erklærede iøvrigt, at han imorgen vilde komme ind med en Proposition om Pengevæsenet, og dersom Thinget ei deri vilde indlade sig, saa vilde han sammenkalde det om 6 Uger. Jeg svarede ham, at han vel ikke vilde være saa streng, hvortil han smilede og svarede: «Je le fais, je Vous assure.»

Iste Mai 1821.

.....
 Jeg behøver en Samtale med Dig, førend jeg gaar paa Thinget for paany at behandle den vigtige Opgjørelses Sag med Danmark.

Det er rimelig, at Sagen paany vorder udsat, da Thinget med Ængstelighed gaar til denne Afgjørelse; men dersom den kom frem, uden at jeg paa sædvanlig Maade havde forberedt mig, saa vilde jeg frygte for, at jeg ikke kom vel derfra.

— — — Det gik, som jeg havde forestillet mig, Sagen blev paany udsat. De patriotiske Skraalere vandt ogsaa denne Gang Seier. Med Sandhed kan jeg sige, at dette Things Forretninger er mig langt ubehageligere end det forriges. Her gives et Parti bestaaende af 5 a 6 Mennesker, *Hoel, Flor, Pløen, Young, Prest Deinboll* og tildels *Bæckmann*, som styrer det hele Thing, og forleder de Øvrige til store Daarligheder. Disse har nu sat sig i Hovedet, at Norge intet bør betale til Danmark, men at Sverige skal betale alt, og de anser det for en Heltegjerning og en stor Fortjeneste af Fædrelandet at sætte Splid mellem Konge og Folk.

Christiania, 10de Mai 1821.

.....
 er den ubehagelige Tone som i den senere Tid har indsneget sig i Stortinget og som bliver dagligen bitrere. Der lægges Kabale mod Kabale, og det er ikke Nationens Sag, som her føres, men det er ofte de nedrigste egne Hensigter, til hvis Udførelse ofte anvendes de nederdrægtigste Midler. Jeg maatte aldeles bedrage mig i Henseende til mine egne Hensigters Renhed, dersom jeg kunde fæste nogen Tillid til hines. Stortingets Adfærd har opirret Kongen, og hans Adfærd igjen mod Stortinget viser en Lidenskabelighed og Vrede, som en Fyrste aldrig bør tillade sig. Kongen har kun forlænget Stortinget til den 18. Mai; men da det er umulig i den Tid at faa endog de vigtigste Forretninger tilendebragt, saa er det forgjæves at smigre sig med Haabet om, at komme herfra til den Tid.

29de Juni 1821.

..... Igaar og iforgaars var atter ubehagelige og vigtige Dage paa Thinget. De fleste Medlemmer af Thinget havde sat sig i Hovedet, at Tolden i Sølv skulde betaales. Jeg var ikke af den Mening, da jeg befrygtede, at Smugleri og Formindskelse af Statsindtægterne derved vilde finde Sted, og overhovedet en Forandring i en Sag, der er i den bedste Orden af alle der angaae Statsindtægterne, skee, hvoraf jeg ikke troede noget godt vilde flyde. Som Formand for Komitéen havde jeg skrevet Indstillingen; men kun fem Medlemmer stemmede for Sagen, og det er altid en ubehagelig Følelse at have udarbejdet noget, som ikke finder Bifald. Tiden vil vistnok ogsaa her lære, hvorvidt mine Ideer eller den store Hobs ere de rette.

Imidlertid kan jeg ikke sige, uden at træde Sandheden for nær, at Thingets Medlemmer give mig mindste Beviser paa Ringagtelse eller Misnøie. Ideligen forsikrer man mig, at der ikke gives nogen i Forsamlingen, som bedre fremsætter sine Tanker, og i sin Adfærd viser sig mindre uegennyttig. Selv Statholderen erklærede dette for min Broder *Niels Aall*, som er her i denne Tid. Jeg bør derfor vist ikke beklage mig; men finde en stor Trøst ikke alene i den Overbevisning at have opfyldt, efter Evne, mine Pligter; men ogsaa i de daglige Beviser, som Thingets bedste Medlemmer giver mig paa Erkjendelsen deraf. —

8de Juli 1821.

..... Jeg begynder ellers nu at tro, at det ikke har stort at betyde med alle de Skræmsler og Rygter, som ere satte i Bevægelse om Konstitutionens Omstyrtelse, og Kongens forestaaende Voldsomheder. Naar alt kommer til alt formoder jeg, at Bjerget føder en latterlig Mus. *Grev Wedel* er nok temmelig sikker paa sin Afsked, naar Storthinget er opløst, da han har protestert mod Kongens Beslutning, i Anledning af Obligationernes Udstedelse til Danmark, og med det samme forlangte sin Afsked. Kongen svarede ham, at han vel skulde faa sin Afsked; men ikke førend Storthinget var ophævet, og han for det havde gjort Regnskab for sine Handlinger. Iøvrigt fandt han det konsekvent, da han stadig hos ham havde fundet den største Modstand i Henseende til Opgjørelsen med Danmark. Iøvrigt er det besynderligt, at denne Mand, som har vist megen Frimodighed mod sin Konge og stadig talt til ham Sandhedens Sprog, som for Statens Skyld ofte har kompromiteret sin Stilling, som privat Mand er mest udsat for sine Medborgeres Daddel og Forhaanelser.

2den August 1821.

..... Den svenske Leier ligger kun en Fjerdingsvei herfra paa en temmelig indskrænket og temmelig sumpig Slette¹⁾, hvor det næsten ikke er mulig at gjøre nogle Evolutioner eller at manøvrere. De der forsamlede Soldater kunne saaledes næsten blot paradere for Kongen, og det er næsten ubegribeligt, hvorfor Kongen har sammenpresset dem paa en saa ubekvem og snever Punkt. Forrige Løverdag var Statholderen deroppe, og for ham paraderede Tropperne. Jeg var der ogsaa, og jeg kan ikke nægte, at det var et stolt Syn, at se saaledes henved 6000 Mand opstillet i en Linje. I Søndags kom Kongen, og alle Tropperne, tilhest og tilfods i fuld Pragt stode opstillede for ham fra Palaiet, hvor han tog ind, og langt udenfor Byen. Han kom i Vogn til Byen, men tog ind tæt udenfor hos Professor Platou, og uagtet det var Regnveir, steg han der tilhøst og red gjennom Byen hilsende til alle Sider meget venligen. Han har siden hans Ankomst hertil været meget naadig, og man mærker ikke Spor til de voldsomme Optrin, hvormed Rygterne have truet, endskjønt det endnu fremdeles er en Gaade, hvorfor han har sammenpresset saa mange Krigsfolk paa denne Punkt, uden at kunne øve dem. Her er ogsaa ankommet en hel del Fartøier, Fregatter, Brigger og smaa Kuttere, som ligger i Christianiafjorden og giver et krigersk Udseende. Med Kongen har jeg endnu ikke talt, men Du ved, at jeg ei hører blandt dem, som er paatrængende ved saadanne Leiligheter. —

Christiania, 15de September 1822.

..... i det mindste ytrede Statholderen²⁾ ved vores Audiens hos ham idag, at han haabede, vi skulde være færdige til November Maanedes Begyndelse, og da jeg svarede, at han satte en Tidspunkt som var mere fjern end Manges Forventning, svarede han, at han deri indbefattede den Tid, som de fleste behøvede til Hjemreisen. Iøvrigt gav han mig en venlig Irettesættelse, fordi jeg havde været i Byen for en Tid siden, og ikke besøgt ham. «Det gjør mig ondt», sagde han, «at mine Venner komme til Byen og ei ser til mig». Jeg

1) Sommeren 1821 behandlet Stortinget adelsloven og det økonomiske oppgjør med Danmark, og dette gav anledning til at forholdet mellom Carl Johan og Stortinget ble ganske spent.

Leiren på Etterstad, hvor Carl Johan hadde trukket sammen 6000 norske og svenske tropper, og ankomsten av en svensk eskadre til Christiania ble oppfattet som en demonstrasjon mot Stortinget.

2) Greve Johan August Sandels (1764–1831), feltmarskalk, statholder i Norge 1818–1827.

svarede ham, at jeg kun havde været meget kort Tid i Byen, og at han dengang laa paa Landet, og ikke var her. Jeg ved ikke, om jeg sagde Dig, da jeg kom hjem, at jeg med Flid ikke havde gjort denne Visit, fordi jeg ikke ønskede at være paatrængende eller at gjøre mig vigtig; men jeg mærker nok, at jeg en anden Gang maa være mindre beskeden.

Idag har jeg været paa Bogstad og gjort Visit hos gamle Anker, som jeg fandt temmelig svag; men derfor munter og blid. Grev Wedel er ikke hjemme, han er reist til Gothenburg, og man siger, at han ikke kommer hjem, saalænge Storthinget varer, og Kongen er her. Hans Modstandere ved Rigsretten¹⁾ som Tønder, Ritmester Eliesen, Lensmand Qvam og Assessor Eliesen, Tønder især, skal have været meget gridsk paa ham og man tilføier — Gud ved om det er sandt — at han er bleven ledet af den Overbevisning, at Kongen ønskede Wedels Undergang. — Imorgen møde vi da i Storthinget, og jeg frygter at der allerede da vil falde kjedsommelige og alvorlige Debatter. —

Christiania, udatert 1822.

Jeg lovede at fortælle den Samtale, som jeg havde med Statholderen ianledning af den i Paris udkomne Bog. Du ved maaske, at *Heiberg*²⁾ har skrevet en Bog i Paris, som indeholder de bitreste Udfald mod Kongen og Regjeringen fornemmelig med Hensyn til Kongens ved forrige Storthing brugte Forholdsregler og de af ham indgivne Konstitutionsforslag, der skulle behandles paa næste Storthing, — om hvilke han — vist med Føie — paastaar at de, om de bleve vedtagne i Storthinget, vilde geraade Landet til Ruin. Han gaar ogsaa i denne Bog med den største Bitterhed — jeg kan gjerne sige Ondskab — løs paa adskillige private Mænd. *Grev Wedel* anklager han paa den uretfærdigste Maade for Egennytte i sin Embedsbestyrelse, om Minister *Sommerhjelm* siger han, at han har ligesaa megen Ubøielighed i Legemet (han er nemlig en korpulent Mand) som Bøielighed i Sjælen (man beskylder ham nemlig for en stor Hofmand) og saaledes med flere. Denne Bog havde jeg laant af *Finne*, og efterat have gjennemløbet den selv, med hans Tilladelse sendt den til flere af mine Bekjendte. Iblandt andet til en af Thingets Medlemmer *Sorenskriver Gram*. Denne kom i forrige Uge til mig og fortalte mig med megen Ængstelse, at hans Uvenner uden Tvivl maatte have forebragt Statholderen, at han var i Besiddelse af denne Bog, og bad om Tilladelse til at retfærdiggjøre sig. Jeg svarede ham, at han derover

¹⁾ Wedels motstandere ved riksretts-saken mot ham i 1822, som endte med frifinnelse.

²⁾ Peter Andreas Heiberg (1758–1841), ble landsforvist fra Danmark i 1800 på grunn av sine politiske skrifter og levde siden i Paris. Se også brev fra Hans Aall 30. juli 1828.

ikke skulde forurolige sig, da jeg selv vilde gaa til Statholderen med Bogen, og fortælle ham at den var kommen fra mig. Da jeg kom til *Statholderen* traf jeg ham ikke hjemme, og overleverede saaledes Bogen til hans Adjutant *Major Kucheriz*, med Anmodning om at overlevere den i Statholderens egen Haand. Da jeg den følgende Dag traf Statholderen spurgte han mig, om han maatte overlevere den til Kongen, hvortil jeg svarede ham, at han maatte gjøre hvad Brug deraf han fandt for godt, da jeg var overbevist om, at han ikke vilde gjøre nogen anden Brug, end den, som var uskadelig for mig. Forresten bad jeg ham under alle Onstændigheder nævne mig, som den fra hvem Bogen var kommen, da jeg ikke ønskede at nogen anden derfor skulde komme i Uleilighed, medens jeg ikke selv ansaa det for nogen Brøde at være i Besiddelse af en saadan Bog, der tilfældigvis var kommen i mine Hænder. Iøvrigt rettede jeg hans Begreber om Heiberg, og fortalte ham, hvilken Celebritet denne Mand havde som Forfatter, og hvor meget han ofte antog sig norske Reisende. Igaar traf jeg igjen Statholderen hos Kongen, som sagde mig, at han havde leveret Bogen til ham og at Kongen derom vilde tale med mig. Dersom nu ikke Sagen falder bort, skal Du nærmere høre herom. Iaften skal jeg igjen paa Bal hos *Statsraad Collett* og imorgen skal den vigtige Sag om Danmarksgjældens Afbetaling ind i Thinget. Gud give den var vel forbi. —

Udatert 1822.

.....
 En Scene i Thinget har atter rystet mig endskjønt kun for kort Øieblik. Du ved, at jeg i denne Tid er Medudgiver af et Blad som heder «Saga», og at jeg deri har indrykket en Anekdote om Oluf Trygveson, som jeg har læst for Dig. Deri har jeg brugt nogle ældgamle Ord, saaledes som de ere udgaaede af Oluf Trygvesons egen Mund, og som de findes i disse for mere end 500 Aar siden forfattede Oldskrifter; men som havde Lighed med Ord, der endnu bruges i Sverige. En Del af det patriotiske Publikum har taget mig dette meget ilde op, og en af Thingets Snakkere, Pastor Bonnevie, benyttede Anledningen for et par Dage siden til at udgyde paa den mest krænkende Maade, sin Harme over dette Forsøg, som han kaldte det, paa at amalgamere Norge og Sverige ved at sammensmelte Sprogene. Da dette Angreb skeede i en Sag, som var aldeles uvedkommende den, som Bonnevie førte, taug jeg; men indleverede til Præsidenten en skriftlig Erklæring i Anledning af denne Forhaanelse. Christie raadede mig til at foragte dette Angreb af en Mand, som han ansaa for en Nar, og jeg lod det saaledes blive derved. Min Harme derover var saa stor, at jeg bestemte mig til at træde ud som Medudgiver af Bladet «Saga»; men flere af

mine Venner, og deriblandt lærde Folk, som er kompetente Dommere, har anmodet mig om at fortsætte dette Arbeide, forsikrende, at hvad jeg denne Gang havde leveret var det bedste.

1ste October 1822.

.....
 Jeg sagde Kongen derpaa at der gennem *Statholderen* var kommet en Bog i hans Majestæts Hænder, som var kommen fra mig, og at jeg haabede ikke at have paadraget mig H. M.s Fortrydelse, ved at fremlægge en Bog, hvis Ideer var aldeles stridende mod dem, som jeg selv havde om denne Sag. Han svarede mig herpaa omtrent saaledes, idet han slog med Haanden: «Nei, nei Monsieur Aall, jeg kjender Dem alt for vel til at nære mindste Tvivl om, at De afskyr de Setninger, som indeholdes i denne Bog, De er en brav Mand, fornuftig og lærd Mand og forstaar at bedømme Bogen i sin Usselhed; jeg ved fra hvem disse Ideer kommer; de kommer fra en *Flor*¹⁾, en *Hjelm*²⁾ og en *Mathiesen*³⁾, denne Sidste har villet være Baron her i Landet, og er fortrydelig over, at dette ikke lykkedes ham». Nu indlod han sig i saa meget vidløftige og saa heftige Diskussioner om Norges Frihed, om Konstitutionen, om *Flor*, *Hoel*⁴⁾ og *Pløen*⁵⁾, at jeg næsten ræddedes for ham. Han forklarede hvor let Norge var kommen til sin Frihed og hvor lidet den kostede Norge. De havde tilforn været under en suverain og streng Regjering — (jeg afbrød ham her, og sagde, at Norges afsondrede og fra Danmark fjerne Beliggenhed havde givet Norge en Friheds-aand, under Foreningen med Danmark, som maaske ikke fandt Sted i Danmark selv. — Dette tilstod han og gjentog flere Gange: «vous avez raison»,) og da Sverige havde tilbudt det en Forening havde Norge rustet sig til Krig (jeg afbrød ham igjen her og sagde ham, at Nordmænd altid havde maaske havt visse høie Begreber om deres Storhed, Magt og Genie, og at jeg ikke havde havt den Idé, som mine Landsmænd, men at man burde, efter Skilsmissen fra Danmark ikke have beredt sig til at slaas med de Svenske; men til at underhandle med dem; han svarede dertil: «Oui m. Aall traitez c'est just traitez.») Han taleden nu om de mange Opofrelser han havde gjort for Norge, kaldte sin Privatsekretær til sig og lod ham overlevere mig et Dokument, hvori vistes at han havde skjænket

1) Pierre Poumeau Flor (1775–1848), stortingsmann fra Drammen, en av lederne av opposisjonen på Stortinget 1822.

2) Jonas Anton Hielm (1782–1848), regjeringsadvokat, tilhørte opposisjonen etter 1814.

3) Haagen Mathiesen (1759–1842), generalkrigskommissær, eier av Linderud.

4) Jacob Hoel (1775–1847), eier av Hovinsholm gård på Helgøya, stortingsmann, tilhørte opposisjonen.

5) Marcus Pløen, stor forretningsmann i Christiania.

og opofret i Norge 200 000 Species mere end han i Appanage havde faaet fra Norge. Derpaa udbredte han sig vidløftigen om de slette Repræsentanter, som Byerne Drammen og Christiania havde sendt ham, og sagde at de Ubehageligheder, som disse Mænd havde forvoldt ham, ofte havde bragt ham til at ønske, at han kunde skjære Sverige med en magisk Stav fra Norge, og overgive Norge til sin Skjæbne. Jeg svarede ham dertil, at det var høiligen at beklage, at enkelte misfornøiede Pseudopatrioter skulde forstyrre den Godhed og Naadesbevisninger, hvorpaa H. M. havde givet saa mange Beviser, og jeg forsikrede ham, at den Allarm, som disse Mennesker udbredte ikke strakte sig til det Indre af Landet, hvor der hersket Ro og Tilfredshed, og hvor Tilstanden forbedrede sig efterhaanden. Dette erklærede han ogsaa at være hans Mening. Imidlertid kunde han ikke forlade dette Emne og disse Mennesker; han sagde, at dersom Christiania eller Drammen vedblev i denne Fremgangsmaade, saa vilde han omringe dem med flere Compagnier og bringe dem til Lydighed, dersom Stortinget overtraadte Konstitutionens Grændser vilde han gjøre det Samme, og dersom enkelte Mænd vovede det, vilde han paa samme Maade lade dem omringe. «Den Døde taler ikke, Monsieur Aall.» Hans Talemaader bleve nu saa heftige, hans Miner og Gebærder saa forbitrede, jeg kunde gjerne sige rasende, at jeg ikke kunde følge ham, og næsten ikke forstaa hans Udladelser, baade fordi han taledes saa fort og brugte tildels uforstaaelige Talemaader, og fordi jeg selv næsten blev consterneret over hans Heftighed. Han fik saaledes Lov til at tale længe alene, uden at jeg vovede at afbryde ham. Midt under denne hans Heftighed kom *Kammerherre Kaltenborn* ind og meldte *Hambroes* Ankomst. Med den vredeste Mine og idet han kastede sig om i Stolen, svarede han: «Laissez moi, qu'il reste», og lod sig ikke forstyrre i sin Samtale med mig, der varede over ½ Time derefter, og hvis Indhold jeg i et næste Brev maa gjøre Dig bekjendt med, da Tiden ei tilstrækker idag. —

October 1822.

.....
 men jeg maa nu vende tilbage til den i mit forrige Brev afbrudte Samtale med Kongen. Han udbredte sig nu vidløftigen over hans forrige og nærværende Stilling; han erklærede, at det havde staaet i hans Magt at blive Keiser af Frankrige, og han troede med sikrere Haand at have kunnet styre Politikkens Gang end Napoleon. «Der er mange Personer, som vide dette, Monsieur Aall.» Han tilføiede, at der ikke gaves noget Exempel i Historien paa, at en Fyrste var kaldet til en Trone fra et fremmed Land, og som var bleven tilbudt et andet Rige, som havde været bestyret efter monarkiste Grundsætning.

ger, der havde vist den Moderation som han, og intet Land havde faaet sin Frihed paa saa billige Vilkaar som Norge. Han gjennevgik nu de ubetydelige Bidrag, som Norge ydede til sin Konge, de lempelige Skatter hvormed det var betyngnet, og bemærkede, at en af Frankriges mindre Byer betalte Halvdelen saa megen Skat, som hele Norge. Han ytrede videre, at hans Søn nu snart skulde gifte sig, og Juvelerne alene til denne Ceremoni vilde koste mere end 100 000 Daler. Desuden vilde Bryllupet blive holdt i Stockholm og Sverige derved faa store Udgifter, hvilket alt Norge vilde blive fritaget for, og efter at have omtalt hvor ubetydelig Norges Marine var mod Sveriges, og hvor meget han havde forbedret den Sidste ved at indføre en bedre Orden i det Hele og nødsaget Arbejderne til mere Flid, ytrede han endeligen, at han havde indladt sig i denne vidløftige Detalj for at vise hvor let Norge var kommen til sin Frihed og hvor megen Aarsag de havde til at være tilfreds med sin Stilling. Da han havde endt denne lange Tale, spurgte jeg igjen i al Beskedenhed om min Bog og om H. M. tillod mig at faa den tilbage, da nogle af mine Venner ønskede at læse den, han svarede mig med største Blidhed, idet han gik hen til Bordet, hvor Bogen laa, at han vel vilde levere mig Bogen tilbage, naar jeg ønskede det; men at han gjerne saa, han kunde beholde den, da han vilde tage den med til Stockholm for at forelægge den franske Minister den med den Erklæring, at dersom den ikke blev konfiskeret i Frankrige, vilde han tillade lignende Skrif- ters Udbredelse i hans Lande. Men da han havde erfaret, at flere Exemplarer deraf var kommen til Norge, saa bemyndigede han mig til at købe den for hans Regning à tout prix. Jeg svarede ham herpaa at herom ikke kunde være tale, at Bogen var i H. M.s Haand, og at jeg med Glæde overlod den til hans Raadighed. Jeg spurgte ham da, om Storthinget kunde vente den Naade, at H. M. selv vilde opløse Thinget. Han svarede, at han derom havde talt med Præsidenten og havde bestemt sig til at blive til den 16de, dersom Thinget kunde blive færdig til den Tid; men at han nødvendigigen til den Tid maatte reise for at gjøre fornødne Forberedelser til Rigsdagen i Sverige, som skulde samles til næste Foraar. Jeg ytrede da, at det var befrygteligt, at om han forlod os, vilde Thingets Forhandlinger blive langvarige. Han smilede dertil og svarede, at Thinget i alle Tilfælde skulde blive opløst til den 20de, og at han vel vidste, at der gaves mange i Thinget, som fandt sin Fornøielse i at forhale Tingenes Gang og gjerne blev her meget længe. Jeg forsikrede ham, at jeg ikke hørte til dem; men at jeg intet høiere Ønske havde end snart at kunne vende tilbage til min lykkelige Familie. Han trykkede mig derpaa to Gange meget stærkt i Haanden og sagde med den venligste Mine: «Dieu vous benisse, Mr. Aall,» og bad mig bede Kammerherren komme ned. Saaledes endte denne lange Samtale

paa den venligste Maade, endskjønt den stundom tog en Vending, som var bitter nok. —

Jeg maa nu fortælle Dig et lille Uheld, jeg har havt, der kunde blevet slemt nok, men som faldt taalig ud. Jeg var i Søndags udbuden til Statsraad Colletts paa hans Gaard, som ligger lidt over en Fjerding Vei udenfor Byen, og kjørte derud i en Gig med *Oberst Butenschøn*¹⁾. Gjæstebudet var brilliant, og Gjæsterne mange, saa det var et af de største Gilder, hvortil jeg i Christiania var bleven indbudet. Da vi kjørte hjem om Aftenen sluktes vore Lygter, og Obersten som kjørte Tømmerne kjørte op paa en Brink og Giggen væltede. Jeg slap godt derfra og Obersten mod Formodning ogsaa, endskjønt han kom til at ligge under Hestebenene. Vi satte os op igjen, men efter at have kjørt en halv Fjerdings Vei, kjørte Obersten igjen af Veien og Giggen væltede saa voldsomt, at begge Armene gik i Knas og Hjulene kom til at ligge lige i Veiret. Denne Gang kom jeg under Hestebenene men slap taalig derfra, idet kun min Tømmelfinger paa venstre Haand, som jeg formodentlig har holdt foran mig for at afværge Stødet blev stærkt forstødt. Dog er den nu i god Bedring. Saaledes slap jeg helskindet fra en af de største Farer, hvori jeg vistnok har været af den Art, og jeg kunde ikke andet end takke Forsynet, der bevarede mig for min Familie. Vi maatte gaa fra det Sted, hvor vi havde væltet, vadende i Søle og Skarn, og af det hele Uheld er intet tilbage uden Erindringen og nogle sømme Steder hist og her paa Kroppen. En mere behagelig Tidende har jeg idag at fortælle Dig, nemlig at Thinget bliver opløst enten Lørdag den 15de eller Mandag den 17de, og at jeg saaledes haaber med Vished at kunne reise herfra senest Tirsdag og være hjemme Torsdag eller Fredag i næste Uge. —

Udatert oktober 1822.

..... Der er tvende Begivenheder, som har opvagt megen Sensation her i Byen. Den ene er en Duel mellem *Løitnant Nansen* og *Løitnant Holby*, en Broder af den Jomfru Holby, som var hos os. Nansen skal i Fuldskab groveligen have fornærmet Holby, og Resultatet var, at den Sidste fordrede den Første ud paa Pistoler. De reiste i dette frygtelige Ærinde ud med hinanden til Fugleøen tæt udenfor Christiania, og efter at have vexlet et par Skud med hinanden, som ingen Virkning gjorde, traf endelig Holbys Kugle Nansen i Skulderen, saa han segnede omkuld. Imidlertid har man grundet Haab om hans Helbredelse, endskjønt Kuglen endnu ikke er kommet ud. —

¹⁾ Peter Heinrich Butenschøn (1765–1824), oberst 1818, generaladjutant 1823.

Den anden Begivenhed er *Statssekretær Hagerups*¹⁾ Selvmord, som var Privatsekretær hos Kongen. Han forlod for nogle Dage siden, efter at han havde vist nogen Forstyrrelse i Sindet, sit Logi, smuttede bort fra sin Tjener, der fulgte ham, og druknede sig udenfor et Lyststed, der tilhørte en Fuldmægtig Struve. Den egentlige Grund til denne gruelige Gjerning ved man ikke, men du kan begribe at Publikum er ikke uvirksom i denne Henseende. Snart skal han være overfuset af Statsminister *Sommerhjelms* paa Tomb, snart irettesat af Kongen for nogle glemte Expeditioner. Men jeg tror ikke, at dette er Aarsagen. Det er derimod rimelig, at en Mand som længe har været overvældet af de ubehageligste Forretninger og en Bold for Kongens Luner, uden at have den Kraft, som Familielivet giver, omsider er bleven træt og mismodig, og da han skal have været af en temmelig letsindig Karakter, saa har Religionen ikke lært ham at modstaa Fristelsen til at forkorte sine Dage. —

Den *Bernhoft*, som var Informator hos Statsraad Løvenskiold, er indtil videre bleven hans Eftermand. Istedetfor Bernhoft er nu en *Major Due* konstitueret i Hagerups Sted.

Udatert.

.....
 Jeg maa dog fortælle Dig, at jeg har haft en Privat-
 audience hos Kongen, og da det vist vil fornøje Dig at erfare, hvorledes det gik
 mig under denne, saa vil jeg fortælle Dig den saaledes som den staar for min
 Hukommelse. Jeg blev i Torsdags indbudet til Kongen til Taffels — tilsagt
 heder det i Kunstsproget — og da jeg ønskede at tale med ham om den kongs-
 bergske Sag, saa spurgte jeg den opvartende Kammerherre, om jeg efter Taffelet
 kunde faa Audience. Han svarede, at han vilde spørge Kongen derom, da flere
 havde ønsket det samme. Strax derefter underrettede han mig om, at jeg først
 skulde faa Audience efter Bordet. Da Kongen gik til Taffels, stod jeg blandt
 de Andre — jeg fortæller Dig dette, som det er passeret og uden at ville derfor
 tillægge mig enten nogen slags Ret til hans Opmærksomhed eller tro mig mere
 i hans Yndest end de fleste, men jeg ved Du hører sligt gjerne — og Kongen
 gik lige hen til mig, tog mig i Haanden og sagde: «Adieu mr. Aall, comment
 vous portés vous, je suis ravi de vous voir.» —

Efter Taffelet kom jeg ene ind til Kongen, efterat en Deputation fra Fre-
 drikshald havde haft Audience hos ham. Han bad mig sidde ned paa en Stol,
 som stod lige for ham, og jeg begyndte først min Samtale med at anbefale ham
Hans Møllers Sag, der nu ligger i Christiania, for at faa en Opgjørelse paa hans

¹⁾ Statssekretær Mathias Hagerup døde 1. oktober 1822.

Dig bekendte ubehagelige Sag. Han gjentog sit Løfte at interessere sig for Sagen, naar den kom for. — — — — Han spurgte mig nu om mit Værk, om min Production af Planker og Jern, om Konjunkturernes Beskaffenhed, og efter at jeg havde besvaret dette, og tillige fortalt ham, hvad jeg nyligen havde hørt, at Plankenes Pris i England var steget, og at Handelsstanden gjorde sig nu bedre Forhaabninger end før, svarede han mig: «Det er mig kjært paa Nationens og egne Vegne; thi De maa vide, at jeg selv har Sagbrug paa hvilke fabrikeres over 100 000 Planker, og tillige eier jeg et stort Jernværk.» Han gjorde derpaa en hel Hoben Kvæstioner over hvormeget Jern der produceredes paa Næs, hvormange Skd. der smededes paa enhver Hammer og sammenlignede min Opgave med Produktet paa hans Hammer. Han spurgte, om jeg troede, at det svenske eller norske Jern var det beste, hvortil jeg svarede ham, at jeg troede, at det norske Jern var ligesaa godt som det svenske i Materien, men maatte vige for det svenske i Formen. «C' est juste monsieur Aall.» — Han gik derpaa over til at tale om Finantsvæsenet og Forslaget til at betale Danmarksgjælden, og spurgte, om jeg var enig med Comitéen i dens Anskuelser, hvortil jeg svarede, at det var saa sjeldent Tilfælde, at jeg var enig med mine Landsmænd i deres Ideer om Landets Forfatning og Gavn, at jeg ikke mere undrede mig over, ikke at stemme med dem. Han smilede ved dette, og gik over til vidløftigen at dadle de Skridt, som var gjort i Pengevæsenet. Forresten var hans Ideer, om hvad der kunde gøres nu saa temmelig overensstemmende med mine, saa jeg ingen Leilighed havde til synderlig Modsigelse. Han erkyndigede sig nu om, hvorledes det gik min Broder *Niels Aall*, roste ham som en retskaffen og fornuftig Mand, og spurgte hvorledes det nu gik med hans Handel. Jeg svarede ham, at saavidt jeg vidste, gik det nu bedre med hans Handel, men at han endnu bestandig var i en vis Forlegenhed, og at jeg vidste, at han som Følge deraf ikke havde betalt sine Renter til Hans Majestæt. «Ikke et Ord herom, Monsieur Aall,» derfor spurgte jeg ikke; men jeg interesserer mig for Deres Broder og ønsker, at det maa gaa ham vel.» — — — — Jeg forlod ham saaledes efter en Samtale af over en halv Time, til Sorg for de flere, som skulde indlades til ham. At Kongen iøvrigt ikke havde taget mig min Frimodighed ilde op, det erfarede jeg to Dage efter af Kammerherre Kaltenborn, som sagde mig, at Kongen havde talt om mig paa en Maade som viste, at jeg ei havde forarget ham.

Næs Jernværk pr. Brevig 8de Septb. 1827.

Til biskop Müller.

Efter en Fraværelse af over 6 Maaneder paa et Storthing, som jeg blandt alle dem jeg har været Medlem af, kan kalde det ubehageligste, endskjønt langt fra det vigtigste, er jeg endeligen kommen tilbage til mine sædvanlige Sysler, og mit Ophold i Christiania forekommer mig nu næsten som en ubehagelig Drøm

Man taler stærkt om, at et nyt Storthing vil blive sammenkaldt, men Gud veed af hvad Aarsag eller til hvad Nytte. Gamle Quæstioner kunne ej let til Kongens Fordeel blive afgjorte, saa længe Medlemmerne forblive de samme. Nogle meene at Aarsagen skal være en Angrebs-Plan mod de barbariske Magter, som skal være aftalt med flere europæiske Stater.

Jeg gruer for denne Forstyrrelse i mit rolige Liv, da jeg aldrig føler mig gladere — eller da dette Udtryk ikke meer passer sig paa mig¹⁾ — meer tilfreds, end naar mine Dage eensformigen henglide under sædvanlige Forretninger.

Christiania d. 25de May 1830.

Til sønnen Jørgen Aall.

Det lader som Storthinget denne Gang bliver længere samlet end sædvanlig fordi dets Forretninger have en meget langsom Gang.

Jeg venter ikke at komme herfra før i September Maaned, og dersom Dronningens Kroning vil finde Sted, vil vel ogsaa derved Forsinkelse være uun-gaaelig.

Hvorvidt at Kongen modtager Storthingets Indbydelse i denne Henseende er endnu ikke afgjort, men alt peger derhen.

Mange af Thingets Medlemmer ere ikke tilfreds med den Adfærd, som er brugt ved denne Leilighed.

Det blev af *Statsraad Collett*, som dertil af *Statsminister Løvenskiold* var bleven opmuntret, tilkjendegivet flere af Storthingets Medlemmer, at det vilde være Kongen meget behageligt, om et saadant Tilbud eller Anmodning om at lade Dronningen krone blev ham gjort, da han derved fik et Bevis paa det norske

¹⁾ Jacob Aalls hustru var død i 1825.

Folks Kjærlighed og Agtelse, som han gjerne vilde forelægge udenlandske Magter. Men derhos tilføjedes, at Kongen for denne Gang ej vilde benytte sig deraf, og at Udgiften i al Fald ikke vilde overstige 12 000 Spd.

Addressen kom saaledes i Stand, men nu heder det baade, at Kongen vil lade Kroningen foregaa, og tillige at Bekostningerne blive større. Omend-skjønt fornuftige Medlemmer af Stortinget ikke have tænkt paa at betinge deres samtykkende Stemme ved hiin Betingelse, saa ærgrer Mange sig dog over denne Adfærd.

Næs Jernværk pr Brevig 21 Septb. 1831.

Til biskop Müller.

Mod Kolera morbus væbner vi os her i Landet af alle Kræfter, og have det Haab, at det mellemliggende Hav, Fjældstrækninger og Dalstrøg ville forhindre Pestens Fremtrængelse til vort Norden, og skulde den komme, at da vor reene Bjergluft vil gjøre vore norske Constitutioner mindre aabne for Smitten. Imidlertid gjøre disse Betragtninger os ingenlunde rolige eller ligegyldige. Vi maa i denne Henseende visseligen dele Skjæbne med de Danske. Den meest almindeligen udbredte Kolera-Sygdom i Danmark kan ikke afbryde Forbindelsen mellem disse Lande fra Norges Side, thi vi kunne ikke undvære Danmarks Korn, og maatte ved noget stort Savn i denne Henseende just sætte os i en Mangels-Tilstand som gjør Mennesket meest til et Offer for denne Pest.

Selv er jeg ikke uden stor Ængstelse i denne Henseende, da mangfoldige Mennesker ere samlede paa den Plet, der nærmest omgiver mig, som endskjønt de visseligen ej kan regnes blandt de Nødlidende, dog hører til den Slags af Mennesker, som ikke nyde Livets Bekvemmeligheter i nogen høi grad. Formedelst de slette Tider, som vi her have haft næsten lige siden Krigens Udbrud 1807, har jeg krympet mig ved at opsig Folk af min Tjeneste, og Næs Værk er derved kommen i næsten samme Tilstand, som en Bikube, der behøve at udsende en Sværm, for at denne lille Republik ej af Mangel paa Føde skal forstyrres og gaa under. Jeg er imidlertid forberedt paa at modtage denne Gjæst, og indretter et Huus til Sygehuus for dem, som behøve Pleie, og lader der istandbringe 12 Sygesenge med en Oppasserinde.

Fra grev Wedel.

Bogstad den 21de April 1832.

..... Jeg har fast foresat mig at besøge Dem i Begyndelsen af Sommeren. — Da skulde vi overlægge Et og Andet angaaende vore fælles Anliggender. — Jeg tilstaar Dem, høistærede Ven; at De er den eneste Værkseier i Norge, som jeg ønsker at conferere med.

Her er intet Nyt — Endnu har 17de Mays Raserie ikke taget sin Begyndelse — men vi have det vel endnu tilgode! — Hos enhver i mindste Grad eftertænk-som Mand maae Begivenhederne i Frankrige, Polen, England frembringe det alvorlige Ønske, at undgaa Alt der kunde tilveiebringe Gjæring og bringe Magten i den brusende Ungdoms og raa uregjerlige Hobs Hænder. —

Fra grev Wedel.

Bogstad den 9de Aug. 1832.

Jeg havde foresat mig førend denne Tid at gjæste Deres venskabelige Huus, men formedelst den daglige Forventning om Kongens Ankomst og dennes virkelige Indtræffen er jeg bleven hindret fra endnu at udføre min Plan, som dog blot er udsat thi saasnart jeg med Anstændighed kan begive mig bort, saa iler jeg til Vestlandet. — I al Fald i næste Maaned. Reisen forener mange nyttige og behagelige Øiemed. — At besøge Gruberne og at belæres paa Næss, regner jeg til de første, at besøge Dem og mine 2d. mod Cholera krydsende Sønner, henfører jeg til de sidste.

Efter saaledes at have oplyst hvorfor jeg endnu ikke har udført mit Forsæt at besøge Dem skrider jeg til Hovedhensigten af disse Linier.

Uagtet de sidste Aar ikke have været særdeles gunstige for Jern eller Trælast Rørelsen, saa har jeg dog ved stræng Sparsomhed, og ved de af min Rørelse uafhængige Resourcer som min Kone og jeg besidde kunnet aarligen oplægge noget til Gjælds Afbetaling, men da jeg har maattet afbetale Meere end det Opsparede saa befinder jeg mig generet i Henseende til den fornødne circulerende Kapital som er Sjælen i al Rørelse. — Jeg har, for noget at rette herpaa, besluttet saaledes som indsluttede Prospectus udviser, at sætte en Deel af Moss J. Vk. — bort paa Aktier, — og overbeviist om Deres Venskab og Godhed for mig beder jeg Dem høystærede Ven! om at ville i Deres Kreds interessere Dem for denne Sag, som sandeligen er og vil vorde god. — De kan selv bedømme hvor moderate Kalkulerne ere! —

Man lever naturligviis nu i Suus og Duus i Hovedstaden —

I Dag giver Stadens Indvaanere et stort Middagsmaaltid i det musikalske Lycée alias Hotel de Nord —

Hs. Majst. er rask og i ypperlig Lune samt elskværdig som sædvanligt naar han er er godt stemt. — hans Munterhed og Kraft er virkelig mærkværdig for hans Alder! — Folket synes hjerteligen godt stemt. — Gud velsigne Dem — Min Kone hilser

Altid med sand Høiagtelse

Deres uforanderligen hengivne

H. Wedel-Jarlsberg.

Fra Severin Løvenskiold.

Fossum ved Skien 23de October 1833.

Min elskede Ven.

Modtag min hiertelige Tak for Dit venlige af 5te og de Bemærkninger Du efter mit Ønske har havt det Venskab at meddele mig, til den Explication som ieg har troet at skyldte mine Landsmænd og mig selv, i Anledning af de grove Angreb som i sidste Odelsting ere fremførte mod mit Embedsforhold. Ieg har benyttet disse Bemærkninger saa vel som de Grev *Wedel* og *H.R. Advocat Petersen*¹⁾ have havt den Godhed at meddele mig, til for en Deel at omredigere mit Arbeide og saaledes har ieg for nogle Dage siden tilsendt det min *Søn Otto* til foranstaltende Trykning. Uden høytagede Venners Biefald havde ieg ikke voget at udsætte mit Arbeide for den ukiærlige Bedømmelse som desværre er Nutidens Kiendetegn og som ieg maae vente mig som enhver der vover at modarbeide Dagens moralsk fordærlige Tone. — Desværre min Ven! ieg maae vel for denne Gang give Slip paa det kiære Haab at see Dig, thi ieg tør ikke udsætte min Afreise længer end til i Overmorgen. Ieg er i denne Anledning som sædvanlig forstemt og saare veemodig. Ieg forlader denne Gang Hiem og Børn med en større Bekymring, under en Sygdom som er bleven til en Landeplage og som hver Dag griber meer om sig. Styrelsens Passivitet og Ligegyldighed *fra første Færd* i denne Begivenhed, er i mine Øyne utilgivelig! Man har ikke voget at tage mod Udbredelsen præcaverende Skridt som vilde have forvoldet

1) Høyesterettsadvokat Hans Christian Petersen var en av landets ledende jurister, og var konstituert som regjeringsadvokat 1830–34. Han hadde vært forsvarer i riksrettssakene mot statsråd Fasting i 1821 og mot statsråd Collett i 1827, senere, under riksrettssaken mot statsminister Løvenskiold i 1836, ble han også hans forsvarer. Han ble statsråd i 1839, og satt i regjeringen til 1861, da han trådte ut sammen med Birch-Reichenwald og K. Motzfeldt.

Vedkommende anonyme Grovheder og det er beklageligt hvorledes *Frygt* herfor i meer end Een Begivenhed slapper og cujonerer vor velmenende Styrelse. I mellem os, synes denne Frygt ogsaa at have havt Indflydelse paa Overlærer Langes¹⁾ Skiæbne. Ieg beder Dig forsikkre ham om min Deeltagelse som om mit oprigtige Ønske at kunne være ham til Tieneste; men ieg tør ikke forsikkre om og naar ieg kan gjøre min gode Villie giældende.

Udsigten til en 80 Miles Reise i denne Aarstid i dette Vejr, er mørk og mindre end behagelig. Gud velsigne Dig og Dine! Bevar gammelt Venskab for Din broderlige hengivne

Løvenskiold.

Fra grev Wedel.

Bogstad d. 27de Octr. 1833.

Da jeg i Gaar har modtaget et Kongl. Commissorium af 16de d. M. ledsaget af et Brev fra det Kongl. Finants Dept. af 24de. d. M. til mig, Amtmand Blom, Dem høystærede Ven! Lektor Keilhau og Bergkandidat Lammers, hvorved det paalægges os at sammentræde i den velbekjendte Commission ang. Kongsberg Sølv V. saa giver jeg mig herved den Ære (efterat have confereret med Blom, hvis Tid er besat i heele Novr. Md) at foreslaa et Møde paa Bogstad til d. 2den Decr. d. a. Kl. 10 F. M. —

At det vilde glæde min Kone og mig, om De vilde komme hertil d. 1ste. og tage Quarter hos os, behøver jeg forhaabentlig ikke at sige Dem. — Den omtalte Commissions Gjenstand er mig ikke synderlig behagelig, men jeg glæder mig ved Tanken, at komme igjen i Berørelse med Dem og Blom, mine gamle Eidsvolds Venner! — — —

Her tales blot om Cholera, der er ret alvorlig i Christianias Forstæder.

Med udmærket Høiagtelse henlever jeg

Deres
stedse hengivne ærbødige

H. Wedel-Jarlsberg.

¹⁾ Overlærer Otto Vincent Lange, som var Jacob Aalls svigersønn, var blitt forbigått ved utnevnelsen til rektorembetet i Trondheim. Han gikk over i tolletaten og ble senere finansminister 1854–63.

Fra Eidsvoldsmannen Nicolai Wergeland.

Christiania 18 October 1834.

Etatsraad, Ridder Brunet¹⁾, Generalconsul i Amsterdam, som med Glæde tænker tilbage paa den Tid, da han opholdt sig i Norge, og paa de elskværdige Mænd, han her som Ven omgikkes, har givet mig det Ærinde i Særdeleshed at hilse Dem og at presentere Dem medfølgende Exemplar af hans Portræt, som han ønsker, De vil bevare til hans Erindring.

ærbødigst

N. Wergeland.

Til grev Wedel.

Næs Jernværk 20 Januar 1836.

I vore borgerlige Forhold, og i vor Stilling til Fædrelandet har der været megen Lighed — ligesom smaae Circler concentrisk kunne følge de store — og, om vore Anskuelser om, hvad der tjente til Fædrelandets Tarv stundom — og jeg regner mig det til Ære, at det var sjeldent — vare forskjellige, saa forenedes de altid i den rene Villies og den uegennyttige Fædrelandskjærligheds Brændpunkt. Begge ere vi af Forsynet mindede om, at Livets Virksomhed har sin Grændse; men idet jeg nærer det Haab, at Deres endnu vil kunne fortsætte i mange Aar til Fædrelandets Gavn, vil jeg til min sidste Stund bevare i taknemmelig Erindring de mange og store Venskabs Beviser, som De i mangehaande Stillinger har givet mig og som have styrket og opmuntret mig under saa mange Tvivl og saa mange Omvexlinger paa Livets Bane.

Med disse Følelser nedlægger jeg et Arbeide²⁾ paa Fædrelandets Alter, som jeg er vis paa at ville fortjene Landsmænds Bifald, dersom det har gjort sig værdigt til Deres.

Deres uforandret hengivne

Jacob Aall.

¹⁾ Hoffråd Iwan Brunet var polskfødt og havde fra før 1814 vært russisk generalkonsul i Christiansand. Han fulgte med den russiske general Orloff, da denne som en av de 4 stormakters sendebud kom til Christiania 30. juni 1814 på Sveriges foranledning for å kreve Norges underkastelse under stormaktenes vilje.

Da stormaktenes sendebud forlot Norge 18. juli, forble generalkonsul Brunet, «der kunde ansees som deres Agent» (Jacob Aalls Erindringer 2de s. 578 og noten), fremdeles i landet, og han var bl. a. til stede ved forhandlingene i Moss 13. og 14. august. Wergeland var prest i Christianssand til 1816 og har vel der lært Brunet nærmere å kjenne.

Se Yngvar Nielsen, grev Johan Caspar Herman Wedel-Jarlsberg II.

²⁾ Jacob Aall tilegnet grev Wedel sin bok «Betragtninger over Næringsveienes indbyrdes Forhold i Fædrelandet og over Landets indvortes Anliggender, især med Hensyn til dets Forfatning», som kom i 1836 som tredje bind av hans «Nutid og Fortid».

Fra grev Wedel.

Bogstad, 20 Marts 1836.

Mig mangler Udtryk for at bevidne Dem min hjertelige Erkjendtlighed for det offentlige Bevis paa Vendskab for mig, som De har givet mig. — Vær overbevist om, at jeg sætter den høieste Priis paa Deres Vendskab, og at jeg, uagtet den liden Vægt jeg tillægger Pluraliteten af mine Landsmænds Dom, dog glæder mig ved at se mit Navn offentlig forenet med en Medborgers, som i høi Grad har gjort sig fortjent af Fædrelandet som Privatmand, som Forfatter og som Storthingsmand. — — — Min Kone og Datter hilse venligt — og jeg forbliver i fuld Gallop da jeg er bleven vel 10 Gange afbrudt, Deres oprigtigste og meest hengivne Ven.

H. Wedel-Jarlsberg.

Til professor Erik Gustaf Geijer¹⁾.

*Næs Jernværk pr. Brevig
den 15de Septb. 1838.*

Deres Velbaarenhed tillade en Mand, som De maaskee første Gang hører nævne, at oversende Dem et arbeide²⁾ hvis Værd Ingen bedre end De er i Stand til at bedømme.

Efterat jeg i en Række af Aar har leveret mine Landsmænd nogle ubetydelige litteraire Arbeider har jeg endt min litteraire Bane med et Alderdoms Arbeide, hvoraf herved følger den første Begyndelse.

I Deres Værker og især i Deres Svea Rikes Häfder, har jeg lært at finde Smag i disse Oldtidens Granskninger, og i vore danske litteraire Brødres herlige og flittige Studier har jeg fundet de Hjelpemidler, som satte mig i Stand til at udføre dette Arbeide, hvor langt det end monne være under Originalens Ypperlighed og mine egne Ønsker.

Ligesom der af Snorres Sprog findes mangfoldige Toner i Deres Landsmænds Tungemaal, saa findes der i Norges Afsides Egne en tro Afspeiling af Oldtidens Sæder, Skikke og Characterstrøg, og begge disse Elementer, bearbejdede af de rette Hænder, maa sætte det forenede Riges Videnskabsmænd i Stand til at gjengive Snorres simple og værdige Foredrag i oldnorsk Form, saavidt Sprogets Forbedring og Culturens Fremskridt ikke derved tabes af Sigte.

¹⁾ Erik Gustaf Geijer 1783–1847, svensk professor, berømt historiker og forfatter, utgav bl. a. 1825 Svea Rikes Häfder og 1832–36 Svenska Folkets Historia.

²⁾ Snorre Sturlesons norske Kongers Sagaer, oversatte af Jacob Aall, første Bind, Christiania 1838.

Deres Velbaarenhed vil i Øvrigt finde en Undskyldning for Værkets Ufuldkommenhed i Forfatterens Stilling, og de heterogene Sysler, hvormed han under Livets virksomste Dage har været beskæftiget, og han vilde ikke have havt den Dristighed at lægge Haand paa Værket, naar han ikke dertil var bleven opfordret af sine Venner og naar ikke den første Prøve, som han har forelagt nogle competente Dommere blandt disse, var bleven anseet værdig Landsmænds venlige Modtagelse. Derhos har jeg benyttet den noget heldige oeconomiske Stilling, hvori jeg befinder mig ved Forsynets Godhed, til at levere mine Landsmænd gamle Snorre for en forholdsmæssig ringe Priis, og vel udstyret i sit ydre Væsen, hvilket kunde være saa meget ønskeligere, som den gamle Clausens Oversættelse er saa godt som forsvunden i Norden og Grundtvigs ikke passer for os.

Til Slutning beder jeg Dem modtage denne Bog og disse Linier som et uskrømtet Beviis paa min dybe Høiagtelse for en af Nordens heldigste og lærdeste Oldgranskere, og tilføier den Forsikring, at jeg vil ansee mig for at have naaet Maalet for mine Bestræbelser ved denne Leilighed, dersom Bogen maatte finde Deres Bifald.

Deres Velbaarenheds ærbødigst hengivne

J. Aall

Velbaarne

Ejer af Næs Jernværk i Norge.

Hr. Professor Geijer.

Fra kong Carl Johan.
(egenhendig)

Stockholm le 5 Novembre 1838.

Monsieur J: Aall: Je viens de recevoir la traduction que Vous avez faite des «Saga's de Snorre Sturleson» avec la dédicace qui l'accompagnait. Pénétré des vérités que Vous y exprimez en comparant la prospérité et l'indépendance actuelles de la Norvège avec celles que le grand Harald Haarfager lui créa, il y a prés de dix siècles, je comprends toute la satisfaction avec laquelle Vous Vous êtes voué à ce travail intéressant. Cet ouvrage si estimé à tant de titres, contribuera à rappeler des souvenirs chers à la nation Norvégienne; mais en lui retracant des époques de gloire et de puissance, il lui indiquera, en même temps, les écueils, qui firent disparaître plus tard le bonheur et la liberté des Norvégiens. C'est en prenant pour modèle tout ce que l'histoire Nous dépeint de grand, de juste et d'utile, et en évitant les désordres de l'anarchie, que cette

étude devient instructive. Votre beau travail, Monsieur Aall, va y coopérer. C'est sous ce double rapport que je joins mes remerciements à la reconnaissance de Vos compatriotes. Sur ce je prie Dieu qu'Il Vous ait en Sa Sainte et digne garde, etant,

Votre très affectionné

Charles Jean.

Til sønnen Jørgen Aall.

Aakre pr. Porsgrund den 25d. Febr. 1839.

Hos Kongen var jeg flere Gange til Taffels og Audience og stedse viiste han sig meget naadig. Den sidste Aften var jeg endog selv 5te til Kabinets-Taffel, hvilken store Naade saa godt som aldrig skal vederfares nogen privat Mand. I øvrigt nægter jeg ikke, at det var ganske interessant, at kikke saaledes ind i Kongens inderste Gemakker og Privat-Liv og jeg skal aldrig glemme *Grev Brahes*¹⁾ fine Væsen og kiærlige Omhu for at skaffe Kongen sine Bequemmeligheder. Vor gode Ven *Statsministeren*²⁾ var meget hørøstet, men udtrykte sig med en særdeles Færdighed, og udbredte sig med Lethed under de Samtaler som bragtes paa Bane.

Fra Severin Løvenskiold.

Xiania 3. April 1839.

Høystærede Ven!

— — —

Din Idée at ville pryde Din nye Udgave af Snorre med Kongens Portrait, er vakker og har Hs. Mst. tillat mig, dertil at tilkiendegive Sit erkientlige Bifald. — Dit andet Ønske har ieg ikke villet fremføre, fordi det vilde være Hs. Mst. ubehageligt at afslaae det og en Plage at opfylde det. Ieg maatte i denne Hensigt tilraade en Krig, thi Hs. Mst. har sagt mig at den eneste Betingelse for at lade sig male, vilde være et endnu vundet Feltslag, hvorefter han vilde sidde for en Maler.

Under disse Omstændigheder henstilles til Din Bestemmelse, om Du vil benytte Kongens hosfølgende lithographerede Portrait, eller lade *Gørbitz* tage Copie af et hertil forventende ældre Miniatur Portrait, hvorover ieg vil meddele

¹⁾ Greve Magnus Brahe (1790–1844), riksmarskalk, generaløytnant m. m., kong Carls Johans nære venn.

²⁾ Statsminister Løvenskiold.

Din Søn min Mening, naar ieg har seet det. Dit vakkre Portrait af Görbitz¹⁾, er nok for at bevise hans Dygtighed. Ieg beder Dig indstændig lade det lithographere og at skiænke mig et Exemplar.

En Liste indsluttes over nogle Dig af Hs. Mst. tiltænkte Smaasager som ieg vil overlevere *Din Søn* til Befordring, og hvis Modtagelse Du vil behage at erkiende directe eller i alle Fald til mig.

Hs. Mst. taler om Afreise i Løbet af Maaneden. Ieg formoder at den neppe vil skeep, før i Slutning af denne eller i Begyndelsen af næste Maaned. Fra 5te til 11te Marts havde ieg den Glæde at være Hiemme. I 11 Aar havde ieg ikke seet Fossam i Vinterdragt og ieg var forliebt i min gamle kiære Plet, som en ung Elsker i sin Skønne.

— — — —

Til Sønnen Jørgen Aall.

Næs Jernværk 11te April 1839.

Kongen har foræret mig sit lithograferede Portrait og nogle Tegninger og Bøger, som kun har sin Værd igjennem Giverens Haand.

Jeg har maattet takke ham i et Brev igjen. Ogsaa denne Sag er gaaet gjennem Statsministerens Haand, med hvem jeg nu igjen staar paa gammel Fod. Jeg nægter ikke, at dette glæder mig, da det er skeet uden min Ydmygelse, thi Uvenskabs Byrde er for tung i min Alderdom, da jeg i yngre Dage hermed har været ubekendt.

Fra statsråd J. Collett.

Berg 24. Juli 1842.

Jeg var Vidne til Adskilligt under mit Ophold paa Moss den 14. August, da Deres Hr. Broder, Statsraaden, virkede i Fællesskab med mig til at slutte Conventionen.

Vi vare Vidner til mere Forsagthed hos Printzens ellers heroiske Omgivning, end vi ønskede at see, og om vi i Negotiationerne med *Björnstjerna* og *Skiöldebrand*, maatte finde os i meget, som var forud concederet, og saaledes ikke kunne bevirkes forandret, udrettede vi dog saa meget, pour sauver l'honneur, at Armeernes Stilling blev i statu Quo, og den svenske Armée ikke kom til at can-

¹⁾ Johan Görbitz (1782-1853) hadde i 1839 malt det portrett av Jacob Aall som står på side 165.

tonere nær Christiania under Storthinget til Gené for Discussionerne og Vanziir for National Æren.

Da vi kom tilbage om Aftenen med den sluttede Convention, var al Mad spist op for Negociatorerne, der havde fastet hele Dagen, og alle Equipager forspændte for at retirere sig i Tide saa fremt nye Fiendtligheder skulde begynde igjen.

Kongen som havde samtykket i Abdicationen, angaves saa syg at han ikke kunde modtage os — Conventionen maatte saaledes sendes ind i hans Cabinet, hvorfra om Natten afsendes Major Brock¹⁾ med Ratificationen, og, saavidt erindres, Ordre til ogsaa at renoncere paa status quo, om Vaabenhvile ikke ellers kunde udvirkes.

Dog gjorde man ikke saa streng en Paastand; da man havde faaet hvad man hovedsagelig attraaede, «Abdication in forma».

Til Niels Aall.

Næs Jernværk pr Brevig 9d. August 1842.

Din Journal paa Din Reise til England har Du allerede været saa god at sende mig, og sat Historikeren i Stand til over denne Reise at udbrede det rette Lys.

Men strax efter indtraf vigtige Begivenheder, som ingen bedre kan oplyse, end de Mænd som umiddelbart deri toge Deel og nærmest omgav Prindsens Person.

Der lader til at have været en aldeles Usammenhæng mellem Prindsens offentlige Depescher til Fienden, og hans hemmelige Correspondance med ham; men det lader ogsaa til at *Christian Frederik* er bleven miskjendt af den Tids Bedømmere, da det uden Tvivl var mere Samvittighed og Ængstelse for Norges Fremtid, end egentlig Frygt, som gjorde hans Skridt vaklende.

Din personlige Omgang med ham maa sætte Dig i Stand til at bedømme hans Færd, og Dine Noticer kunne i denne Henseende ei være for detaillerede.

Du og *Collett* afgjorde Vaabenstilstanden med *Björnstjerna* og kan derom bedst give Oplysning.

Tillige ønskede jeg at kjende Prindsens Stemning under hans Ophold paa Ladegaardsøen, efter Vaabenstilstanden, og om den urolige Stemning og voldsomme Scener som fandt Sted i Xania — især paa Haxthausens Løkke — før Storthingets Aabning, saavelsom den Molest der vederfores *Björnstjerna*.

¹⁾ Ludvig Frederik Brock (f. 1774 på Biri Glassverk — død i Danmark 1853), Christian Frederiks adjutant. I «Nordisk Conversationslexicon 1. bd. Kbhvn. 1858 heter det kuriøst nok «at han den 14de August 1814 afsluttede Conventionen i Moss med Carl Johan».

Fra den Norske Regjering udgik Ordre, til at nedsætte en Overkrigscommission for at bedømme Haxthausens¹⁾, Staffeldts²⁾ og Hals³⁾ med Fleres Forhold under Krigen, og Morgenstjerne⁴⁾ paastaar at Statsraadet deelte Publicums Mening med Hensyn til Retmæssigheden af Anklagen mod disse formentlige politiske Forbrydere.

Vil Du herom meddele mig Din Anskuelse. Du kan være overbeviist om, at jeg skal benytte de Oplysninger Du meddeler mig med den Forsigtighed og Delicatesse som skyldes en Broder og Ven.

Til Niels Aall.

Næs Jernværk pr Brevig 27 Marts 1843.

Kjæreste Broder.

I Dag har jeg atter nogle Spørgsmaal at forelægge Dig i Anledning af det historiske Opusculum, som jeg haer under Arbeide, og jeg beder Dig med broderlig Godhed undskylde det Bryderi, som jeg herved forvolder Dig.

Du erindrer, at Du og jeg i Begyndelsen af Augusti Maaned 1809 indkaldtes af *Grev Wedel* til Christiania, for at overlægge, hvad der kunde være at foretage i Anledning af et Brev som Greven havde faaet fra *Carl den 13de* og *Kaas's* ufornuftige Adfærd mod Prindsen; men at vi samtlige, fornemmeligen efter Dit og mit Raad, besluttede Intet at foretage, da Udsigterne til Fremtiden for Norge opklaredes ved den nu aabnede Licence Fart.

Du erindrer tillige det mærkværdige Gilde paa Ullevold, hvorved vi begge vare tilstede, i hvilket Prindsen strax efter Bordet kaldte Dig og mig til en Samtale, hvis Indhold vi siden meddelte hinanden.

Saavidt jeg erindrer beklagede Prindsen sig for Dig over den Mistillid som den danske Konge viiste ham, i det han tiltroede ham egennyttige og Danmarks Interesse krænkende Hensigter i Anledning af Tronfølger Valget i Sverige.

1) Statsråd, generalløytnant Fredrik Gottschalch Haxthausen (1750–1825) ble satt under krigsrett for sitt forhold under krigen i 1814, men ble frikjent.

2) Generalløytnant Adolf Wilhelm Schack v. Staffeldt (1767–1826) ble dømt av Høyesterett i 1816 for sitt forhold under krigen i 1814 til «at straffes paa Livet», men ble benådet og døde på sin eiendom ved Larvik.

3) Oberstløytnant Nils Christian Fredrik Hals (1758–1838) ble dømt av Høyesterett i 1816 til «Tab paa Liv og Ære», fordi han som kommandant i Fredrikstad hadde overgitt seg i 1814. Dommen ble av Kongen formildet til avskjed fra krigstjenesten, han døde på sin gård i Trøgstad.

4) Advokat, senere sorenskriver i Bamle Bredo Henrik v. Munthe af Morgenstjerne (1771–1835) var general Staffeldts forsvarer.

Det er denne Erindring som jeg vil bede Dig styrke, da Prindsens Yttringer i den Anledning maa frikjænde ham for alle hemmelige Rænker til Kongen af Danmarks Skade.

Mig opfordrede han dengang til at give ham skriftligen mine Tanker tilkjende om Tilstanden i Norge, hvilket jeg gjorde strax efter min Hjemkomst, og saavel mit Brev til Prindsen, som Prindsens Svar har jeg bevaret.

Du kan iøvrigt vist nok erindre at baade vi, saavel som den største Deel af vore Landsmænd paa den Tid vare i høi Grad forbittrede paa Kaas fordi han havde i et Selskab i Frederikshald kaldt Prindsen en Forræder, endskjønt Sagen maaskee fortaltes anderledes end den egentligen passerede.

Hos Svenske Forfattere har jeg seet, at *Grev Axel Mörner* der opholdt sig saa længe i Scheen, var en vigtig Mellemand ved Prinds Christians Valg til Kronprinds, ligesom jeg og erindrer, at han foretog Reiser til Christiania formodentlig i den Anledning.

Du havde mere Anledning end Nogen Anden til at kjende Mörners Færd her i Landet, og dersom Noget i den Anledning er Dig bekjendt bedes Du have den Godhed at meddele mig det. —

Jeg erindrer at Grev Wedel oplæste for os Carl den 13des. Brev; men Indholdet er aldeles undfaldet mig. Det har senere været aftrykt i et eller andet Svensk Skrift; men jeg har ikke kundet faae det i Hænde.

I den Tids Historie kan Sagen selv ikke ganske forbigaaes med Taushed; men jeg gjør dette naturligvis med den Forsigtighed og den Agtelse, som skyldes en agtet Hædersmands, og en kjær Vens Minde.

Uhlefos 5. Juni 1843 —

Fra Niels Aall.

Jeg har været Invalid — kjæreste Broder — den hele Vinter næsten. Imidlertid har jeg ikke gandske opgivet det Arbeide jeg har lovet Dig — kjæreste Broder — og som Bevis derpaa følger hermed hvad jeg nu og da har kunnet aflokke mine Erindringer fra 1814. Hvilket, hvor ubetydeligt det end er, dog maae vidne om en god Villie; og jeg skulde være kommet videre hvis jeg ikke havde stødt paa Begivenhederne ved Frederiksstad¹⁾, som foregik under min Mission til Engeland, og i hvilke jeg sandt at sige, fandt en Skamplet paa mine Landsmænd, som jeg ikke følte nogen Lyst til at anatomere. Men, da nu denne

¹⁾ Oberstløytnant Hals' overgivelse av Fredrikstad 3. august 1814. Se Jacob Aalls brev til Niels Aall av 9. august 1842.

Catastrophe var et af de Hovedpunkter, Du havde opstillet for mig, ansaae jeg mig forpligtet til at søge den muelige Oplysning om den. Jeg skrev da til Flere af mine Bekjendtere, som jeg troede indviede i hine Forhold; og igjennem en Ven endog til *Hegermans* — Commandantens paa Kragerøen — Adjutant, men Alle havde tabt Hukommelsen, og erklærede ikke at kunne give nogen paalidelig Beretning. Endogsaa til den gamle *Doctor Munk*, som var Øievidne til disse Scener og ellers røber en mærkelig Hukommelsesevne, henvendte jeg mig, men fik det samme Svar; dog lod Han mig forstaae: at Han i en mundtlig Conference vilde meddele mig det Lidet, han kunde erindre af Sagen. Men jeg har hidtil ikke kunnet benytte denne Meddelelse, da jeg i Vinter ikke har vovet mig til Skien. I Sommer, og maaskee snart, haaber jeg dog at kunne fjerne mig saa langt fra Hjemmet; jeg skal da purre ved Manden, og strax gjøre Dig bekjendt med hans Aabenhjertighed. En af mine Correspondenter henviser mig til *Oberst Vosgrav* og *Generaladjutant Meidel*, som skulle have samlet Data af Feldtoget 1814, men jeg har intet Bekjendtskab til nogen af disse Mænd; I alle Fald troer jeg, de sikreste Oplysninger maatte være at erholde i Statssecretariatet, eller i Commando-Contoirtet, hvor man for Dit Øiemeed vel ikke vilde nægte Meddelelser af Vedkommendes Rapporter. Hvad videre jeg efterhaanden, som mine Tænkeevner tilstede, kan producere skal jeg ikke mangle at meddele Dig. — Men naar jeg nu — kjæreste Broder — gaaer over til at besvare Dit sidste kjærlige Brev maa jeg anklage min egen Hukommelse, som aldeles Intet har opbevaret om *Carl XIII's* Brev til *Gr. Wedel!* Derimod staaer det temmelig tydeligt for mig, at Wedel ved vor Sammenkomst paa Bærum meddeelte os hans Anskuelse af Fædrelandets Stilling, gav det danske Overherredømme Skylden for den største Deel af vore Trængsler, og lod sig ikke utydelig forstaae med den Plan at *afkaste det danske Aag og i Forbindelsen med Sverig søge en lykkeligere politisk Tilværelse*. Men Ingen af os havde Lyst til revolutionaire Bevægelser, og allermindst til at være disses Coryphæer. Desuden saae vi Forholdene til Danmark i et mildere Lys; maatte vi end tilstaae, at vore Forfædre havde lidt under stedmoderlig Behandling, troede vi dog, den nærværende Slægt havde langt Mindre at beklage sig over, og at de Gjenvordigheder vor Nation da havde at bekæmpe vare Virkninger af politiske Omvæltninger, som rystede vor hele Verdensdeel, og mod hvis Anstød den klogeste Politik neppe vilde have kunnet beskytte os. Disse vare mine Anskuelse paa den Tid, og jeg troer Du deelte dem, og at vi derfor unddrog os fra al Deeltagelse i hiin Plan —

Bordscenen paa Ullevold, da *Værten* frembragte en Skaal for *Kaas*, og *Prinds Chr. Aug.* forlod Taffelet med *Tørklædet* for *Næsen*, men maatte dog

ved sin Tilbagekomst døde en Gjentagelse af Skaalen, staaer endnu levende for mig; som og den Aandsnærværelse hvormed han dækkede sin Harme over denne Udelikatesse. En mindre tydelig Erindring har jeg af den Samtale, hvortil Prindsen seenere vinkede mig. Dog saa meget troer jeg med Vished at kunne sige, at Prindsens Hensigt gik ud paa at høre min Mening om Tilstanden, og især om den almene Folkestemning under den daværende Crisis, i min Egn, og da jeg sluttede de Oplysninger, jeg derom kunde give, erklærede jeg: At Norge havde sat sit Haab til Hans Durchl.s Iver for dets Tarv; og det forekommer mig nu, at Han derpaa lod falde nogle Ord, som tydede paa Miskjendelse eller ufortjent Mistillid, idet Han forsikkrede at Norges Vel altid havde lagt Ham paa Hjertet. Om Forholdet til Danmark var der, saavidt jeg kan erindre, ikke Tale. Hans Mismodsytringer forklarede jeg derfor af hans Affaire med Kaas. Dette er hvad jeg af denne Scene kan erindre mig. Den Prindsen saa ærekrænkende Beskyldning udtaltes nok ved en Collation, Frederikshalds Borgere havde foranstaltet i Svinesund, da Kaas kom op fra Danmark; den Udfordring, som derpaa fulgte, og Maaden, paa hvilken Sagen bilagdes, har *Wergeland* oplyst, og ved denne Leilighed vistnok benyttet sikke Kilder. — *Grev Mörner* indlod sig ikke meget paa Politik under hans Fangenskab her i 1808. Uagtet vi bleve temmelig bekjendte med Hinanden, kan jeg ikke paamine mig, at han nogensinde røbede Anelse om den Omvæltning, der siden forefaldt i Sverig. Vel taledes han altid med stor Agtelse om Prindsens baade administrative og militaire Dygtighed, men ikke troer jeg, han endnu drømte om at lokke Prindsen til Sverrigs Trone. Heller antager jeg, at den Skildring, Mörner ved sin Tilbagekomst til Sverig gav sine Landsmænd om Prindsens ophøiede Egenskaber, og om den Popularitet, denne havde erhvervet sig hos det norske Folk, bestyrkede den rimeligvis forudfattede Idee at tilbyde ham Tronfølgen; hvortil maaskee den saa ridderlig tilstaaede og overholdte Vaabenstilstand¹⁾, for hvilken Prindsen maatte høre saa ilde, gav den første Impuls — men som vist ikke af nogen i Forholdene Indviet og billigt dømmende kunde lægges Prindsen til Last, da hvad Udfaldet end kunde blive af den svenske Armees Foretagende, en for Norge ønskelig Fred dog maatte blive Frugten deraf, dertil tog uden Tvivl Prindsen Hensyn. Vist er det, at Mörner kort Tid efter Udløsning af Fangenskabets, sendtes til Christiania med Tilbud af Tronfølgen til Prindsen, og at Denne forbeholdt sig nogen Betænkningstid; medens han underrettede Kongen af Danmark om Tilbudet og udbad sig denne Konges Samtykke forinden han tog sin Bestemmelse.

¹⁾ Her siktes til den våpenhvile Christian August 7. desember 1808 hadde sluttet med svenskene.

Denne Tingenes Vending havde Danmarks Statsmænd neppe forudseet, men det var nu for sildigt at modarbejde den. Man maatte løse Prindsen fra sine Forbindelser med Danmark, og overlade Valget af nye til ham selv skjøndt, som Rygterne paa den Tid løde: med ilde dulgt Uvillie og en Ængstelse, som da og aabenbarede sig i *Kaas's* strax derefter paafulgte Mision, og den Maade, hvorpaa denne røgtedes. Uden Tvivl befrygtede man, at Prindsen skulde drage Norge med sig til Sverig; men denne Frygt var sikkerligen lige saa ugrundet som det Haab, svenske Statsmænd gjorde sig om med Prindsen at faae Tag i Norge. Men en saadan Tanke opstod neppe i denne Fyrstes høisindede ridderlige Aand, saa mange Bevis han end, især ved Afskeden fra Riget, havde modtaget paa det norske Folks Tillid og Hengivenhed; derom bære og hans senere Færd og den Uvillie, der vistes ham af et vist Parti i Sverig, de klareste Vidnesbyrd; og saaledes staaer han for mine Øine som Een af sin Tids mærkelige og meest uplettede historiske Charakterer. —

Næs Jernværk pr Brevig den 16de November 1843.

Til Niels Aall.

I Dine sidste Bemærkninger, som er mig til stor Veiledning under min historiske Fremstilling, bliver Du staaende ved den vigtige Deel af Aaret 1814 s. Historie, nemlig Vaabenstilstandens Afslutning og Christian Frederiks abdication.

Der er Ingen, som bedre end Du kan sætte denne Deel af vor Historie i sit rette Lys, da Du og Collett ledede denne Sag, og Hovedsagen formodentligen meest faldt paa Dig formedelst Dit Bekjendtskab med det franske Sprog.

Sagen selv er aldrig paa rette Maade sat ud for vore Landsmænd, og Historien bør sætte en Underhandling i det rette Lys, som havde en saa afgjørende Indflydelse paa Fædrelandets Skjæbne.

Jeg beder Dig derfor om en detailleret Oplysning herom — Du kan i Sandhed ikke nedstige i en alt for vidløftig Detail herom — Tillige beder jeg Dig tilføie hvad Du veed om Prindsens Stemning og Forhold under disse Underhandlinger og hans paafølgende Ophold paa Ladegaardsøen, saavel som Dine Bemærkninger om hans Forhold i det Hele med Hensyn til hans Omgivelser medens han opholdt sig i Norge. Historien finder lettere Indgang hos Læserne, naar den krydres med detaillerede Efterretninger af den Art.

Til professor Geijer.

28/2 1844.

Høistærede Hr. Professor.

Herved tillader jeg mig at fremsende Dem et nyt Product¹⁾ af en gammel Mands litteraire Virksomhed, som om Forsynet giver mig Liv og Kraft til at fuldende det, vistnok vil blive mit sidste litteraire Arbeide. De vil i Fortalen finde de Grunde, som have bestemt mig til at lade dette Værk komme for Lyset. Det kan ikke gjøre Fordring paa nogen høi Plads blandt vor Tids historiske Arbeider.

Omendskjønt Forfatteren i sin Ungdom var bestemt til at betræde den Videnskabelige Bane og har gjennem et langt Liv vendt tilbage til denne Syssel, saa ofte Tid og Omstændigheder tillode det, saa har han dog været altfor indviklet i Forretninger, der ligge uden for Videnskabens Omraade, til at han kan gjøre nogen stor Fordring som Videnskabsmand. Saaledes udbeder jeg mig, at De vil læse Bogen med velvillig Hensyn til Forfatterens Stilling men derhos med den strenge Kritik, som enhver Forfatter maa ønske, der ikke er utilbørligen indtaget af sit eget Arbeide. Særdeles forbunden vil jeg være Dem, om De vil have den Godhed at gjøre mig opmærksom paa Bogens Mangler og mulige Feil i min Fremstilling til Rettelse, om den skulde opleve et andet Oplag.

Ingens Dom er for mig mere vægtig og veiledende end den Mands, som har den høieste Plads blandt Nordens historiske Forfattere.

Tillad mig at fornye Forsikringen om den Høiagtelse og Hengivenhed, som jeg aldrig vil ophøre at nære for Dem.

Til Niels Aall.

Næs Jernværk den 6te Juni 1844.

Kjæreste Broder!

For Dit Vennebrev af 17d. Marts og det Manuscript, som samme ledsagede, takker jeg broderligen.

Det var mig et kjært Beviis paa Din Aands Virksomhed og Kraft i Din høie Alder, og de Annotationer, som Du har havt den Godhed at meddele mig, gav mig et særdeles vigtigt Bidrag til det Arbeide, som jeg har under Hænde. I samme Anledning bebyrder jeg Dig i Dag med disse Linier, og jeg beder Dig ikke trættes ved mine gjentagne Forespørgsler. —

¹⁾ Jacob Aalls «Erindringer som Bidrag til Norges Historie 1800–1815» utkom i 1844 og 1845, det siste bind først etter Jacob Aalls død.

Du fortæller i Dine Erindringer, at Generalerne Skjöldebrand og Björnstierna var af Carl Johan udnævnt til at underhandle om Conventionen paa Moss; men at Skjöldebrand, formedelst det hans Søn, Obersten, tilstødte Uheld ikke kunde deeltage i Negotiationerne. Imidlertid findes begge disse Herrers Navne under de Dokumenter, som i denne Anledning udfærdigedes, og Skjöldebrand maa da enten have været med til det sidste, og hiin Efterretning først mod Forhandlingens Slutning være ham tilhændekommet, eller og Dokumenterne maa være bleven ham tilsendte til Underskrift. Dersom Du bestemt erindrer, hvorledes hermed forholder sig beder jeg mig dette meddelt. —

Du fortæller i Anledning af samme Underhandling om Conventionen, at Statsraadet havde været samlet den 13d. August, og at Statsraaderne, saavelsom de øvrige tilkaldte, *Falsen* og *Diriks*, havde tilraadet Kongen at vove et Slag, fremfor at indgaae de forelagde ydmygende Betingelser, baade for at redde Nationens og Kongens Ære, og fordi hidtil kun egentligen Skjærmydsler havde fundet Sted, og at En af de tilstedeværende Statsraader — formodentligen Du selv — havde tilbuden sig at skaffe Proviant tilveje i de Søndenfjeldske Stæder for at neutralisere den Indvending som fra denne Mangels Side gjordes mod Armeens effective Forholdsregler. Du fortæller fremdeles at Kongen gav sit Bifald hertil, og at Major Mansbach afsendtes som Coureer til Oberst *Arenfeldt* for at foranstalte det Fornødne i den Anledning. Du bemærker derfor, at Statsraadet ikke blev lidet forundret ved *den følgende Morgen* at erfare at Kongen havde sendt Contra-Ordre til *Arenfeldt* og havde bestemt sig til at føie de Forslag, som af Kronprindsen vare gjorte. Du tilføier end videre at disse Indvendinger og Beslutninger ikke vare tilføiede Protokollen for ei at compromittere Christian Frederik.

Nu finder jeg i Statsraadsprotokollen, hvoraf jeg med den norske Regjerings Tilladelse har faaet en Afskrift, at der den 13d. om Morgenen er bleven afholdt Statsraad, hvori *Falsen* og *Diriks* deeltog, ligesom *Sverdrup* ogsaa kom tilstede inden Statsraadets Slutning. I dette Møde omtales kun obiter¹⁾ mod Slutning en kraftig Opfordring til Kongen at gaae offensivt tilværks.

Derimod fortælles der, at Statsraaderne *Collett* og *Aall* blev befaleet at forføje sig til General *Björnstjerna* og *Skjöldebrand* for at slutte en Vaabenstilstand paa de bedste Vilkaar, som kunde erholdes, og at disse Statsraader virkelig forføjet sig bort for at røgte dette Ærende.

Nu findes der i Protokollen, at der samme Eftermiddag atter blev holdt et Statsraad, og at *Collett* og *Aall* fremlagde deri Betingelserne for Vaabenstilstand.

¹⁾ obiter = tilfældig, en passant.

den, der var afsluttede med de svenske Commissarier, og hvormed Kongen erklærede sig særdeles tilfreds, som bedre end han havde ventet dem.

Da saaledes Vaabenstilstanden afsluttedes og Resultatet meddelede Kongen samme Dag, er det maaskee en Hukommelses Feil fra Din Side, at Statsraadet først sammentraadte den følgende Morgen, og at det deri erfoer at Kongen havde contremanderet den Order til Arenfeldt som han i den foregaaende Dags Møde havde givet ham til offensive Foranstaltninger.

Staar Sagen endnu i Din Erindring beder jeg Dig have den Godhed at meddele mig denne Oplysning

Fra Niels Aall.

Ulefos 13 Juni 1844.

Det forholdt sig rigtig som af mig opgivet, at Generalene Skjöldebrand og Björnstjerna vare udnævnte til Underhandlere paa Moss og begge havde, som senere berettedes til Statsraadet, havt en Conference med Christian Fredrik tidligt om Morgenen den 14de August; men da Collett og jeg efter Kongens Ordre, indfandt os i Deres Logis paa Moss for at begynde Fredsunderhandlingerne, meldte Skjöldebrand sig syg og Björnstjerna erklærede sig bemyndiget til at foretage og fuldføre Underhandlingerne. Senere bragte man i Erfaring, at Skjöldebrand efter sin Ankomst til Moss havde modtaget Efterretningen om hans Søns Uhæld¹⁾, hvilket fandt Stæd ved en Attakke, som fra svensk Side anstilledes mod den norske Armee paa samme Tid, som Underhandlerne forlod den svenske Leir, og saa snart, at Herrerne, for hvem der ikke strax kunne gives den fornødne Befordring til Moss, føelte sig betydeligt inkommoderede af deres Landsmænds Kugler. Heraf lader det sig let forklare, at Skjöldebrand, som vistnok opholdt sig i samme Hus, underskrev Conventionen tilligemed Björnstjerna.

Imidlertid tør jeg ikke bestemt paastaa, at Skjöldebrands Navn fandtes paa den Afskrift, som C. og jeg bragte Kongen strax efter Afgjørelsen, men at Conventionen senere underskrevs af Begge er vist.

Vanskeligere falder det mig at forklare den Uoverensstemmelse, der findes imellem mit Opgivende og Statsraadsprotokollen.

Jeg erindrer tydelig nok, at der strax efter Statsraadets Ankomst til Moss om Morgenen den 13de August afholdtes Statsraad, hvori Kongen meddelede de gjorte Tilbud om Vaabenstilstand, og at min ringe Person — entre nous

¹⁾ A. Fayes saml. (IX-14) i Riksarkivet, offentliggjort i Yngvar Nielsens «Aktstykker vedk. Konventionen i Moss» s. 108.

soit dit — da derpaa fulgte en almindelig Taushed — tog Ordet og erklærede: at efter alt hvad der var foregaaet, krævede Kongens egen ikke mindre end Nationens Ære et afgjørende Slag for dog at bevare Æren, om vi skulde falde; og for at møde den Indvending om Mangel paa den fornødne Proviant for Armeen, tilbød jeg mig strax at begive mig til de nærmeste Kjøbstæder for saa hurtig som muligt at afhjælpe denne Mangel.

Ved denne Tiltale trak Kongen paa Skulderen og gav tydelig tilkjende, at al videre Modstand var unyttig. Da imidlertid de øvrige Raadgivere istemte hiint Votum, gav Kongen sit Samtykke til, at der uopholdeligt skulde sendes en Staffet til *Arenfeldt* med Ordre at holde Stand, og om muligt gaa løs paa Fredrikstad; og virkelig afgik ogsaa Mansbach med denne Ordre, som senere skal have været tilbagekaldt, formodentlig efter at Mansbach havde hjembragt den Erklæring fra *Arenfeldt*, som findes i Morgenstjernes Forsvar for *Staffeldt*, og som jeg troer i Slutningen af mine Bemærkninger at have tilført: at Fiendens overlegne Stridskræfter gjorde ham det haardt nok at beholde sin Stilling, og aldeles umuligt at foretage offensive Operationer. Men denne senere Foranstaltning udgik fra Generalkommandoen, uden at Statsraadet derom adspurgtes.

At der den 13de August holdtes 2 Statsraadmøder, staar ikke tydeligt for min Erindring, dog benægter jeg ikke, at et senere efter det om Morgenen afholdte mueligens fandt Sted samme Dags Eftermiddag, og at deri Beslutningen om Mansbachs Afsendelse blev fattet; men at i dette Møde skulde have været Tale om Colletts og min Sendelse modbevises klart nok deraf, at C. og jeg først den næste Morgen — den 14de, samme Dag som Conventionen sluttedes — modtog Kongens Befaling at begive os til Underhandling med de svenske Commissarier, som Følge sandsynligen af den Conference, som Kongen samme Dags Morgen havde med disse Herrer.

Heraf tillader jeg mig at slutte, at en Anachronisme har indsneget sig i Statsraadsprotokollen, saa meget mere som det staar klart for min Hukommelse, at det var ved Lys om Aftenen den 14de August, at Collett og jeg aflagde vor Beretning om Udfaldet af Underhandlingerne til Kongen, i Hans Cabinet, hvor Ingen ellers var tilstede, hvoraf det da og er tydeligt, at Betingelserne for Vaabenstilstanden og Kongens Tilfredshed med disse ikke kunne have været Gjenstande for Forhandlinger i et den foregaaende Dag afholdt Statsraad.

Imidlertid troer jeg at kunne forklare denne Tidsforvexling af Forretningsordenen i Statsraadet. Denne var nemlig, at Forhandlingerne optegnedes paa løst Papir den Dag de foregik, tilførtes Protokollen af Statssekretaren og fremlagdes i det næste Statsraadmøde til Revision og Underskrift af Stats-

raaderne. Nu finder jeg det ikke usandsynligt, at Statssekretairen ved at indføre den foregaaende Dags Forhandlinger har, efter Kongens Diktat, tilføiet Udfaldet af Underhandlingerne ved Vaabenstilstanden og Kongens Mening derom, uden at tage Hensyn til Tiden, og jeg bestyrkes i denne Formodning derved, at jeg ved nøiere at overtænke Sagen troer at kunne erindre, at Statsraaderne efter deres Tilbagekomst til Christiania, forelagdes de sidste Forhandlinger i Protokollen til Underskrift, men saa maa jeg da ogsaa tilbageholde min Beretning om et den 15de August afholdt Statsraad, som jeg bekjender ikke tydeligt at kunne erindre mig, men ansaae som en nødvendig Følge af det Foregaaende, da jeg grant erindrer, at der om Aftenen den 14de intet Statsraad holdtes. Uden Tvivl var ogsaa Aktor i Rigsretssagen mod Haxthausen bleven opmærksom paa denne Tidsforvexling, da een af Qvæstionerne til Statsraaderne var: Hvorledes Protokollerne i Raadet førtes, og hvorom da den foranførte Oplysning gaves.

Dette er alt hvad jeg til nærmere Forklaring over mit Opgivende kan byde Dig, kjæreste Broder, og hvormed jeg tør troe at have retfærdiggjort min Sandhedskjærlighed. For øvrigt forekommer den omhandlede Uoverensstemmelse mig af mindre Betydning for Historiegrandskeren, naar kuns Conventionen til Moss, som et historisk Faktum hensættes til den 14de August og supponeres i rette Tid tilført Protokollen.»

Se ogsaa udrag av Niels Aalls «Erindringer fra 1813 og 14». Det som angår konvensjonen til Moss, er inntatt i denne bok under kapitlet Niels Aall.

*Concept til brev fra Jacob Aall til riksmarskalk grev Brahe i Anledning
Kong Carl Johans død 1844.*

Gjennem Deres Excellences Haand har jeg, efter Hans Majestæt Kongens naadigste Befaling modtaget et Exemplar af hvad ved Sørgehøitiden ved høistsalig Kong Carl Johans Begravelse er passeret saavel som et Exemplar af Begravnings Jettonen i Sølv, og jeg tillader mig at bede min underdanigste Tak for denne mig beviiste naadige Godhed frembaaren for Hans Majestæts Trone.

Det er maaske usædvanlig og upassende at en saadan Erkjendelse, endskjønt udsprungen af det taknemmeligste Hjerte, paa denne Maade bevidnes, men jeg vilde heller krænke Ceremoniellets Lov end at tilbageholde den dybe Erkjendtlighed hvormed jeg ved denne Kongelige Godhed føler mig gjennemtrængt.

Den almindelig Sorg, som høistsalig Kong Carl Johans dødelige Hengang har udbredt over det hele Land, deler jeg med mine Landsmænd og har stiltiende baaret den i mit Hjerte siden hans Død i Erkjændelse af de store Velgjerninger som han har skjænket det forenede Norden, og i en saa meget høiere Grad, som jeg har modtaget Beviser paa hans Kongelige Godhed hvilke jeg bevarer i et taknemmelig Sind indtil Graven, og jeg forener mine Bønner med de forenede Rigers om Velsignelse over hans Kongelige Efterfølger til hvis Viisdom, rene Hensigter og deeltagende Omsorg for Landets Vel de sætte deres Haab. Guds bedste Velsignelse hvile over Ham og hans hele Kongelige Familie. Det er ved denne Leilighed en sand Trang for mig at bevidne Deres Excellence den ærbødige Høiagtelse, som jeg fra det første Øieblik jeg havde den Ære at komme i Nærheden af Deres Person stiltiende har næret for Dem. Jeg var saa lykkelig at være Vidne til det ømme Venskabsforhold, hvori De stod til den hengangne Konge og denne en Vens kjærlige Omgang og Omhu for Opfyldelsen af Kongens Ønsker forbunden med en Undersaats beskedne Færd har i mange Aar staaet for mig som et Ideal, der ikke paa denne Jord kan opnaaes.

Deres Interesse for vor gamle Nordens Oldvæsen, Deres kraftfulde Virksomhed paa den Vei har i høieste Grad glædet en Mand, som i dette Spor aldrig har naaet hvad han ønskede.

Gud give Deres Excellence en rolig og lykkelig Alderdom, efter at have udrettet paa denne Jord, hvad der falder i faa Menneskers Lod og lade Dem i Videnskabernes rolige Hjem finde — ikke Erstatning — men Trøst for et uoprettelig Tab.

Med dyb og ærbødig Høiagtelse

Brevet er skrevet til riksmarskalken, grev Magnus Brahe (1790–1844), kong Carl XIV Johans fortrolige venn gjennom alle år. Man mente at nattevåk og sorg over kongens sykdom og død fremskyndet B.s. død 16. september 1844, bare 6 måneder senere.

var født på Ulefoss i 1805, tok eksamen artium i 1823 og oppholdt seg deretter noen tid i London. Juridisk embetseksamen tok han i 1827.

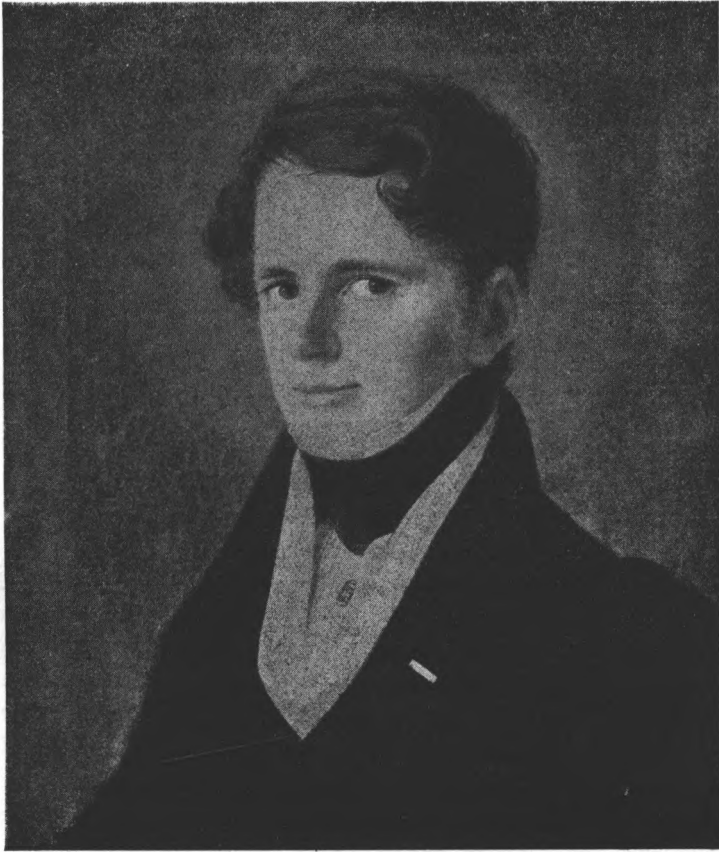
Fra høsten 1827 til høsten 1828 foretok han en rundreise i Europa og besøkte Berlin, Paris og London; i Berlin var han i noen måneder attachert den norsk-svenske legasjon. I 1828 ble han kammerjunker hos kronprins Oscar.

I 1830 ektet han sitt søskenbarn Mariane Didrikke v. Cappelen (1804–1867), datter av eidsvolls-mannen Didrik v. Cappelen, eier av Gimsø kloster, Bratsberg og Mæla ved Skien.

Fra 1830 til 1836 var han fullmektig ved den norske statsrådavdeling i Stockholm og hadde blant annet den oppgave å oversette og forelese de norske aviser for Carl Johan.

Hans far, den tidligere statsråd Niels Aall, var imidlertid blitt henimot 70 år gammel og hadde store vanskeligheter å kjempe med. For å kunne være ham til noen hjelp søkte og fikk Hans Aall i 1836 fogedembetet i Øvre Telemarken med bopel i Siljord. I 1838 tok han avskjed og bosatte seg på Lille Ulefoss, samme år ble han utnevnt til kammerherre ved det norske hoff.

I 1840 overtok han så Ulefoss med tilliggende eiendommer, som han drev til sin død i 1863.

HANS AALL

F. 1805 D. 1863. KAMMERHERRE. EIER AV ULEFOS 1840—1863

(Maleri på Ulefos malt ca. 1830 av Jacob Munch?)

Til sin far Niels Aall.

London 9de Juli 1823.

Med Harveys¹⁾ Familie har jeg været paa den italienske Opera (NB. koster $\frac{1}{2}$ Guinies for Parterret) og omendskjønt jeg ikke forstod Ordene, da Alting var italiensk og fremsagt i Sang, har jeg dog ingetsteds moret mig saa godt som der. Man hører der det smukkeste Orchester i England, og seer de berømteste Acteurer og Actriser, Dandsere og Dandsrinder. Denne Opera varede til henimod Kl. 3 — Vi forføiede os hjem, da den var halv 2. Dette synes mig er noget for længe, naar man begynder Fornøielsen Kl. halv 8.

Jeg har været paa Wauxhall og paa Asthleys Riding School og moret mig forholdsmæssigt. Overalt nyder jeg her saa meget Galanteri, som jeg næsten ikke troede fandt Sted iblandt Engelskmændene. Først og fremst maa jeg ved denne Leilighed nævne den gjæstfrie og jeg kan gjerne sige omhyggelige Harvey, — han har sagt mig, at jeg skal komme til ham, naarsomhelst jeg ikke har nogen anden Bestemmelse. Næsten hver Dag er han i mit Logis, og indbyder mig enten til Middag eller Aften. Ikke kan jeg heller noksom roese Hr. Sewell, af hvem jeg har den samme constante Indbydelse, item af Saunders. Jeg finder de engelske Familier ret hyggelige, naar man først værner sig til deres Skikke, og forstaar at tale lidt Engelsk, noget, hvori jeg vel endnu ikke har drevet det vidt, men by and by skal det nok komme.

Til Niels Aall.

Christiania 19 April 1824.

Her er man naturligvis meget beskjæftiget med de nys ankomne Kongelige Personer. Først igaar fik jeg dem ret at see i Kirken. Uagtet en uhyre Trængsel fik jeg den bedste Plads i Kirken d. e. den mest skikkede til at see Prindsessens²⁾ Ansigt under den hele Ceremoni. Hun er meget smuk, men de Portraiter, man har haft af hende have efter min Formening ikke et Træk af hendes Ansigt.

¹⁾ Harvey Brothers, Benjamin Sewell og Ths. Saunders var Niels Aalls forretningsforbindelser i London.

²⁾ Kronprinsesse Josephine.

Hun har ikke store Træk, en krum Næse, lille Mund, indadgaaende Hage, smukke Tænder store mørke Øienbryn, men ikke meget mørkt Haar og ikke stærk Couleur. Hendes Figur er af overordentlig Høide. Da hun stod oppe i Kirken, var hun omtrent af Kronprindsens¹⁾ Høide. Ogsaa denne er overmaade smuk, i min Smag, smukkere end hende. Han har forandret sit Ansigt meget, siden jeg saa ham sidst. Han er blevet meget fyldigere, og derved har hans Ansigt vundet betydelig. Han bliver efterhaanden meer liig Kongen, kun har han endnu langt fra den forbindtlige Mine — han er meget alvorlig. Kronprindsessen kan man tydelig mærke er uvant med de stive Hofceremonier — man fortæller, at naar hun er alene med sine Damer, skal hun være meget munter, men at dette derimod ikke er Tilfældet, naar Gemahlen er nærværende. Som Du har seet, har Studenterne bragt sin Hylding. Det var ikke for tidligt, at man tænkte paa at vise sine Foresatte nogen Opmærksomhed. Vort Tog skal have gjort Lykke. Man fortæller, at Prindsen har spillet Melodien til vores Sang paa sit Fortepiano den samme Aften, og at Damerne have sunget dertil — Iøvrigt viser man dem al mulig Opmærksomhed og Hengivenhed. Décoren paa Obelirken er rigtignok af nogle Ildesindede bleven afrevne, men igjen paasatte. Paa Onsdag giver Militairstanden H. K. H. en stor Dinér i Mathiesens Gaard²⁾, og om Formiddagen skal der være stor Parade.

Til Niels Aall.

Christiania 16 Mai 1824.

Du maa ikke klage over, at der ikke indtræffer interessante Begivenheder i Din Kreds, der venter man ikke mere, men her i et Riges Hovedstad gjør man Pretensioner, her er Hof og ikke Hof, Storthing og ikke Storthing — Vicekongen fører det privateste Liv, man kan tænke sig. Han rider om Formiddagen ofte til Etterstad, hvor Artilleriet ligger i Leir. — Undertiden tilsiges Folket af høiere Stand til hans Taffel og om Eftermiddagen spadserer han ofte med sin Gemahlinde i Haven. Da hænder det sig, at hendes Kong. H. i barnlig Munterhed skvætter Vand af Springvandet paa den Kongelige Gemahl, ja man fortæller, at hun engang havde stængt ham inde i Pavillonen, saa at hans Kongelige Høihed tilsidst var nær ved naadigst at springe ud af Vinduet, da hun imidlertid befandt, at et saadant Hop ikke var aldeles passende, og igjen lukkede op for ham.

¹⁾ Kronprins Oscar, den senere Oscar I.

²⁾ Mathiesens gård var den hvor det senere Victoria hotell holdt til.

Ofte gjør ogsaa Herskabet Tourer paa Landet. Foruden at der forleden var grand Dejeuner paa Ladegaardsøen (det vil sige, at Exellentsen havde anrettet et Middagsmaaltid til Middagstid for Prindsen thi de kom først tilbage om Aftenen kl. 8, saa der naturligvis ingen Middag fulgte paa) har det ofte behaget de Kongelige Høiheder at gjøre Sæetoure til Lindøen, hvor Konen er halv forrykt af Henrykkelse over, at Prindsessen saa ofte besøger hende.

Denne Kone havde reist 3 Gange forgjæves til Byen for at see hende, da hun uformodentlig besøgte hende, og da Prindsen en Gang sagde, at de næste Dag vilde spise Middag hos hende, lovede hun ham, at han skulle faa bedre Fisk, end der nogensinde havde været paa hans Bord. Kort at fortælle, de er begge saare elskværdige og meget afholdte. Chronique scandaleuse er propfuld —

Statsraad Krog¹⁾ skal være hans Yndling og hermed ere alle tilfredse. Af de Militaire skal han ynde meget den stærke Capt. Krag af Artilleriet for hans mandige og frie Væsen. I de sidste Dage af Juni venter man hans Afreise til Skaane.

Grundlovens Geburtsdag høitideligholdes imorgen med en Mængde Selskaber i Klubberne og hos Private. Studenterne have da ogsaa et, men jeg som er blandt de Moderate deltager ikke.

Til Niels Aall.

Christiania 24 Mai 1824.

I vor By har det siden sidste Postdag været meget uroligt. — Geburtsdags-Selskaberne den 17de Mai bleve, som man vel kunde vente sig, høist unaadigt optagne. Jeg vil blot anmærke, at en Commission af Statsraad Diriks, General-procureuren²⁾ og Sibbern blev indsat for at hindre de private, saavelsom de offentlige Sammenkomster. Statsraad Diriks var den hele forrige Søndag beskjæftiget med at overtale Vedkommende til at renoncere paa sine Fæter. Kaltenborns Tjenere maatte afsige hans Selskab.

I Norske Selskab skulde Storthinget med mange andre spist — ogsaa afsagt, ligesaa i Enigheden.

Men et Selskab paa Landet og Studenterne vare ikke at overtale hverken af General-Procureuren, ikke heller de sidste af Sverdrup, som personlig gik om iblandt dem. Ingenieur-Brigaden havde gennem General Auberts Befaling ikke at forlade Byen den Dag. Af det øvrige Militaire laa Artilleriet i Leir paa Etterstad, og af Infanteriet var Lieutenant Busch, Meinertz og maaskee et Par til

¹⁾ Nicolai Johan Lohmann Krog (1787–1856) oberstløytnant, statsråd 1822–1855.

²⁾ Christian Magnus Falsen.

af Generalstaben, Oberstlieutenant Kaltenborn, Vosgrav, og nok en Vosgrav, som jeg ikke veed hvad er, deeltagende i Selskabet paa Punschebollen. Studenternes stod af paa Sorgenfrie.

Dette er da en kort historisk Fremstilling af Begivenheden. Det Nærmere saavel som min misbilligende Mening i denne Anledning, gjemmer jeg til mundtlig Meddeelelse. — Endnu maa jeg dog erindre at de efter Falsens Befaling, samtlige vare under Politiets *specielle* Opsyn og at Studenterne saavel som de Andre skulde Navn for Navn være erindrede.

Constitutionsforslagenes eenstemmige Undergang grundet paa Committeeens *excellente* Indstillinger vil Far erfare af Morgenbladene, naar Fru Bech er reist. Statsraad Krog, som er Forfatteren, er i denne Anledning meget antastet — Prindsen indstillede, som man siger i denne Anledning en Revue paa Etterstad i Løverdags, foregivende Tandpine, og der er naturligviis en Spænding mellem den executive og lovgivende Magt.

Til Niels Aall.

Christiania 27 September 1824.

Her i Christiania juble vi omkaps i Dag, fordi vor gode Stad har trodset 2de Secler, og under saa gode Auspicier træder ind i det 3die. Den værdige Biskop Sørensen har i Formiddags under Nærværelse af de Kongelige Høiheder og en utallig Menneskehob, rørende opmuntret til at overveie Forsynets Velgjerninger i det sidst svundne Aarhundrede, og med Begeistring omtalt Christianias store, ædle Grundlægger Christian 4de af Danmark. I Aften er General-Illumination, og paa Onsdag stor Fest paa Frogner til Ære for det snart afreisende Kongelige Par. Gifte subscribere 20 Spec. De Unge indbydes, men om Studenterne i Almindelighed eller jeg in specie bliver deriblandt, kan jeg ikke sige, men tror det dog neppe, siden det uheldige Selskab den 17de Mai har fortrængt Studenterne fra alle Prindsens Baller, og man maaskee ikke med deres Nærværelse vil mishage ham.

Til Niels Aall.

Christiania 1 Aug. 1825.

Hvad der fornemmelig skaffer Underholdning i Byens Selskaber er ellers Skilsmissen mellem Justitiarius Berg¹⁾ og hans oeconomiske Kone, som efter Overenskomst om at hun for Fremtiden skal have aarlig 320 Sp. og Ret at tage med, hvad hun førte ind i Boet, i Fredags flyttede fra sin Mand, der altsaa

¹⁾ Justitiarius Jens Christian Berg (1775–1852) gift 1817 med Juliane Marie Haxthausen (1784–1847), datter av general F. G. v. Haxthausen. — De ble skilt 1825.

foruden den Glæde, at Bureauchef Rasch nyelig har forlovet sig med hans Datter, endnu skal nyde den meget uundværligere, at faae Mad hver Dag. Blandt hans Ankeposter, opgivne for Sognepræsten Sigvardt er den den mest eminente, at hun i Nærværelse af Skomager Colbjørnsen og en Deel Tjenste-folk slog ham svært under Ørene, fordi han havde haft den Dristighed at be-
 stille sig et nyt Par Støvler.

Af Delicatesse og Godhed for Haxthausen har han ikke før gjort Ende paa et Ægteskab, der har bragt ham 8 Dager Fiskesuppe i Thekopper til Aftens-
 mad og tusinde lignende Retter. Ole Holms Kone er bleven saa forskrækket, at hendes Mand har faaet Tilladelse at gjøre stort Selskab i Morgen Middag.

Kongen ventes bestemt nær den 21de August.

Til Niels Aall.

Christiania 4 Septbr. 1825.

Endelig er det ikke mere uvist, at Kongen har bestemt sig til at besøge Norge i en saa ublid Aarstid. Efter Efterretninger fra de hyppig indtrufne Courerere komme Ds. Majtr. Fredag den 9de.

Allerede i forrige Uges Begyndelse have de forladt Stockholm for efter et Ophold à 2–3 Dage paa Gripsholm at fortsætte Reisen uafbrudt her til Staden. Excellencen¹⁾, General Stabell og Baron Wedel ere i Formiddags allerede afreiste.

Sandels kjørte forbi saa bister, som om han calculerte de Summer, der under det kongelige Ophold skulde stryge med af hans i mange Aar med saa megen Oeconomie sammensparede Gage.

Den gamle General, der nyelig er vendt tilbage fra en besværlig Reise til Trondhjem, og naturligviis er for meget til Aars til at kunne glæde sig ved den mæisommelige Kongestads, smilte som altid.

Ogsaa den disponible Deel af Rigets Statsfruer (hvortil Fru Mansbach paa Grund af sin Barselseng ikke hører) ere paa samme Tid fortrukne, for paa Grændsen at bringe Dronningen sine ubequemme Personer imøde. Jeg har ikke været i Storgaden, men jeg har ingen Tvivl om, at den fjorgamle Ære-
 port, der, som en Dødning igjen viser sig efter et Aars Ophold i Liigkjælderens, hurtigst muligt nærmer sig sin Tilendebning. Saaledes er der allerede lidt Tummel i Byen. Handelsstanden har subscriberet til en Fête paa 4000 Spec., som skal gives de kongelige Personer til Ære. Morten Anker har imidlertid ikke fundet sig beføiet til atter i Aar at give Frogner til Priis for denne Ødelæggelse, hvisaarsag man, som der fortælles, vil overtale Otto Collett til at ofre Ullevold.

¹⁾ Greve Johan August Sandels (1764–1831), feltmarskalk, statholder i Norge 1819–1827.

Til Niels Aall.

Christiania 11 Septbr. 1825.

De høie Personer ankom i ønskeligt Velgaaende Kl. 6³/₄ i Fredags Aftes, — om Indtoget henviser jeg til Morgenbladet. En Deel unge Damer modtog Dronningen i Ladegaarden med en Sang, hvis Melodi var God save the King, og som blev dirigeret af Statsraad Falbe. Efterat der var taget Forfriskninger og holdt Toilette, var Indtoget. — Igaar var General-Illumination og Transparenter paa Frimurer-Logen, Tegneskolen etc., hvilke uden Tvivl ville blive omtalte i Bladene. Kongen og Dronningen¹⁾ kjørte sammen for at besee Illuminationen. Jeg har desuden idag faaet Anledning til at see hende spadsere i Haven, og maa med al Respect erkjende, at hun er meget *særlig* og berøvet alle Dronning-Manerer, idet hun, som det lader, for at skjule sit uheldige Ud-vortes, immer skjuler sit Ansigt under Hatten og forsømmer at viise Folket tilbørlig Opmærksomhed. — Kongen saa ved sin Ankomst misfornøiet ud og er blevet meget maver, dog savner man ikke hans sædvanlige venlige Mine. — Dronningens Fortroelige Grevinden Tacher de la Pagerie er en Kone med et vittigt og interessant Ansigt, og Hoffrøken Rålamb er Blondine til Overflødighed. — Det er alt, hvad jeg har seet tydelig af den quindelige Suite, og anmærker det her for de af Brækkes Beboere, der ikke ville besøge Christiania i denne Tid.

Excellentzen Cederstrøm venter Tante Ingers Ankomst, for at vinde sin Phillipine. Hos os logerer en lille Ordonnance-Officier Major Bachmann. Igaar var Middag hos Excellentzen, hvorhen de kongelige begave sig Kl. 5¹/₂ i forskjellige Vogne. Kongen hilser paa gammel Viis til alle Damer i Vinduerne, hvilke til megen Fornøielse for mig neie i allerdybeste Undseelse.

Statsraad Collett har igaar havt det Uheld at forbrænde begge sine Hænder derved at han vilde rive ned nogle Blomsterguirlander, hvori der ved Illuminationen var gaaet Brand — han holder for det første inde.

Hotel de Russie

Til Niels Aall.

Hamburg 21 Aug. 1827.

I Følge med Hegermanns kom jeg hid over Lübeck. Hamburg gefaller mig saa saa. I Kjøbenhavn er man meget galantere mod Fremmede, men det lader til at være solide Folk her. Donner²⁾ var meget høflig mod mig, da jeg besøgte ham idag, han inviterede mig til imorgen.

¹⁾ Kong Carl Johan og Dronning Desideria.

²⁾ Conrad Heinrich Donner, den store Hamburger-bankier, som hadde livlig forretningsforbindelse med Norge, bl. a. med Niels Aall.

Hamburg 28 Aug. 1827.

Jeg har seet en Deel Komedier siden sidste Brev blandt disse «Emilie Galotti» og et Par nydelige Operaer. Her er en M.me Seidler Wranitzky fra Wien, som synger nydelig, det gjør ogsaa en Hr. Babnigg fra Hannover og D.lle. Schrøder. Jeg har da ogsaa besøgt den bekjendte «schöne Mariane» og fundet hende nydelig i Udvortes og Væsen. Hun har mørkeblaa Øine og brunt Haar, en fiin Næse og en yderst indtagende Mund, hun converserer som en Dame af den fiineste Dannelse og er i Sandhed yderst elskværdig. Forresten har jeg været i et fyrstelig Selskab hos Donner, mod hvem vor Konge lever som en Prakker. Han har en nydelig Datter, som i disse Dage skal giftes med Capt. Zartmann af den danske Sæetat. Af de ikke mange Byens Mærkværdigheder har jeg seet de Fleste, men har dog endnu lidt igjen at besee indtil paa Mandag, da jeg stryger afsted til Berlin.

Til Niels Aall.

Berlin 21 Octbr. 1827.

Forrige Søndag stod altsaa den Erntefest, hvorom jeg i mit forrige Brev talte, af. Det var hos en Herremand, en Hr. Jouanne, som er Fætter til Grosse-
rer Pascal, der førte mig ind i hans Familie. Det var nu virkelig ret morsomt, naar man endnu ikke har seet denne Festlighed. Høitiden begynder med Kaffe. — Da denne var drukket, begav vi os ud i Haven, hvor samtlige Godsets Undergivne hilsede Herren og hans Frue med Musik, som de accompagnerede med Jaaer og andre Indhøstningsaparater. Derpaa traadte en gammel Kone frem med den egentlige Erntekrands i Haanden, det vil da sige en Stang, paa hvis Top var fæstet Blomsterkrandse og Silkebaand. Hun fremsagde et langt Digt, Herskabet til Ære, og da dette var til Ende, begyndte Dandsen i det Frie. Huusherren førte op med en Bondekone, og efter ham fulgte de galante Cavallerer med Bønderkoner (Piger var der Ingen af), og Bønderne med de elegante Damer af Selskabet. Jeg for min Part fik et Bondebeest, som fandt det bequemmere at dandse paa mine Been end i den løse Sand. — Da dette havde varet en halv Times Tid, i hvilken Tid Intet morede mig saa meget som at see de fiine Berlinerinder krympe sig i Armene paa Godsets massive Beboere, begave Bønderne sig hen i et Udhuus, hvor Festen i et dertil indrettet Locale fortsatte hele Natten. Vi andre begave os tilbage i Værelserne, drak The, og begyndte derpaa vor egen Dands. Det var nu Valtser og Galoppader over en lav Skoe, en Ecosaice, som Tydskerne dandser grumme gammeldags, en Contradands, som gik saa saa, og endelig en Cotillon.

Til Niels Aall.

Berlin 11 Novbr. 1827.

En politisk Nyhed maa jeg fortælle Dig, for at Du igjen kan befordre den videre. Her er idagmorges kommen Couréerer med den Efterretning, at den hele tyrkisk-ægyptiske Flaade er sprængt i Luften af den forenede engelske og russiske. Grunden, fortæller man, skal være, at Tyrkerne have skudt en engelsk Parlamentair. Det skal være tilforladeligt, idetmindste er Efterretningen kommen til en Excellence, til hvem en af Couréererne var kommen. Man betragter her den hele Grækerkrig som endt, dersom denne Efterretning, hvilket man ikke kan tvivle paa, er tilforladelig.

Til Niels Aall.

Berlin 18 Novbr. 1827.

Jeg maa oprigtig tilstaae, at jeg ikke veed, hvad Priis mine Landsmænd ville sætte paa min cameralistiske Reise, jeg har imidlertid det Haab, at den skal anbefale mig. Jeg har gjort Bekjendtskab med den berømte Alexander v. Humboldt¹⁾ siden mit sidste Brev. Det er en gammelagtig Mand, som slet ikke seer saa genial ud, som han er. Han er yderst forekommende og har lovet mig en Billet til sine Forelæsninger. Den berømte Spontini²⁾ har jeg været i Selskab med hos Fränkels.

Jeg har seet «Olympia», en stor Opera af Spontini i disse Dage. Den er yderst pragtfuld, og alle Slags kunstige Ting ligetil en Elephant kommer for en Dag; men Musikken er for mig altfor larmende og paa andre Steder eensformig. Men — for Guds Skyld — fortæl Ingen, at jeg siger sligt om Spontini; man vilde troe, jeg var et Fæ, især nordpaa, hvor slige Navne føre en Slags panisk Skræk med sig.

Av Hans Aalls dagbok:

Berlin 18de Novbr. 1827.

Jeg fik ogsaa nogle ret interessante Oplysninger om Fyrstinde Liegnitz. Vielsen foregik saa hemmelig, at selv hendes Forældre ikke vidste, hvor hun skulde hen, da hun blev ført ud af deres Huus. Da Vielsen var foregaaet, blev hun ført til Hotellet, hvor hun boede og først den følgende Dag til Taffel blev

¹⁾ F. H. A. v Humboldt (1769–1859).

²⁾ Gasparo Luigi Spontini (1774–1851), ital. komponist, havde sin glanstid i Paris under Napoleon, senere i Berlin.

hun forestillet den Kongelige Familie, efter at være indført af Prinds Carl, som ventede hende i Forgemakket.

Hun skulde have lidt mange Forhaanelser af de Kongelige Stedbørn. Da hun saaledes en Aften strax efter Formælingen kom til Cour hos Prindsesse Alexandrine, som er formælet med den unge rødhaarede Hertug af Mecklenburg, mødte denne hende i Antichamberet med de Ord: «Fürstin, Sie kennen Ihre Zimmer.»

Liegnitz brast i Graad over denne Forhaanelse og stillede sig ved Vinduet i Antichamberet, da Kongen¹⁾ i samme Øieblik kom. Da han erfarer, hvad der er passeret, gaar han øieblikkelig ind til Datteren og siger: «Princessin, Sie kennen Ihre Zimmer in Mechlenburg,» og endnu samme Aften maa hun afreise.

En ikke hæderlig Characterestik af Pr. Carl laa i en Historie, som Schneider ligejedes fortalte.

Han kommer kjørende i en Drosche Unter den Linden. En Bonde, som er foran med sit Læs, bliver af Kudsken tilraabt at gjøre Plads, men hører enten ikke eller vil ikke. Prindsen maa altsaa omkring, men i Harme herover griber Hans Kongl. Høihed Svøben og giver Manden med egen fyrstelig Haand en 2-3 Rap.

Storfyrst Constantin i Warschau er raa og grusom i den Grad, at man har Exempel paa, at han med sin Pistol uden videre har nedskudt sin Kudsk, naar han ikke kjørte ham til Pas. En Adelsmands Gemalinde, for hvem han havde fattet Tilbøielighed men som ikke vilde føie sig efter hans Ønsker, skal han til Hævn skrækkelig have parteret med Knivstik.

Av Hans Aalls dagbog:

Berlin 11 Decmbr. 1827.

Schmaltz²⁾ fortalte idag, at Frederik II. opmuntret ved Keiser Frants' Exempel, som i 7 Aars Krigen med stor Fordeel var Leverandeur for den store Armée, efter Krigens Tilendebriugelse oprettede 4 Handelshuuse i London, Bergen, Amsterdam og Bordeaux, ethvert med et Fond paa 1 Million men hvorledes ogsaa denne Speculation saa totalt mislykkedes, at der efter 3-4 Aars Forløb ikke var noget tilbage af de 4 Millioner.

¹⁾ Frederik Wilhelm III. Konge av Preussen 1797-1840 levde etter dronningens død 1810 lenge ugift, men inngikk så morganatisk ekteskap med grevinne Auguste v. Harrach, som han gjorde til fyrstinne av Liegnitz.

²⁾ Hans Aall hørte professor Schmaltz's forelesninger ved Berlins universitet og har notert dette i sin dagbok.

For nogle Dage siden fortalte han, hvorledes den gamle Schimmelmann¹⁾ først som Høker holdt Kjælder i Lübeck, der gjorde Banquerotte, kom til Preussen, blev ansat i Trosset i den preusiske Armeé, fik nogle ubetydelige Leverancer, der saaledes udviklede sig, at han ved Fredens Afslutning eiede Millioner og derpaa etablerede et stort Handelshuus i Hamburg, her speculerede han en gros og gjorde sin Lykke ved at opkjøbe alt Vox i heele Europa, saavidt hans Formue, som allerede var stor, rak til. Dette Vox sendte han til Livorno til Jubelaaret 1785 vandt uhyre Summer, blev danske Greve og Statsminister og betalte før reisen til Danmark ærlig sin Creditorer i Lübeck.

Til Niels Aall.

Berlin 20 Januar 1828.

I Dag indtræder den egentlige Carnevalstid og varer til den 16de Februar. Allerede for nogen Tid siden har Kongens Ceremonimester i Avisene bekjendtgjort, hvormange Redouter, Baller og Operaer, der skulde finde Sted, som om det var et Statsanliggende af megen Vigtighed.

Dersom jeg, som jeg formoder, kommer til at slaa mig lystig et Par Gange i denne Tid, saa skal jeg give Dig fuldstændig Underretning, om det er noget bevendt eller ikke.

Berlin 27 Januar 1828.

Berlins Carneval er da for Alvor begyndt med sine Baller, Redouter og Operaer.

I Fredags var vor Assemblée No. 2 hos M.dme. Bocard. Der var mange Damer, flere end forrige Gang og af dem flere ret smukke for Berlinerinder at være, hvilke ellers ikke har sin Force i det Capitel.

I Formiddags blev jeg afbrudt i mit Skriveri af en Landsmand, som Kammerherre Rosenblad²⁾ sendte mig. Det er en Maler fra Trondhjem, som heder Schytt. Det lod til at være en snil Fyr, og det er altid morsomt at træffe Landsmænd.

¹⁾ H. C. Schimmelmann (1724–1782) samlede sig en stor formue i Preussen under 7 årskrigen, trådte 1761 i dansk tjeneste og ble snart nærmest enerådige over statens finanser. Sønnen E. H. Schimmelmann (1747–1831) var dansk finansminister 1784–1813 og senere utenriksminister.

²⁾ B. E. Rosenblad (1796–1855), legasjonssekretær i Berlin 1825–1831 og flere ganger chargé d'affaires under ministeren Brandels fravær.

Til Niels Aall.

Berlin 2 Marts 1828.

Har Du Lyst at vide det første, som faldt af Kammerjunkerskabet, saa var det et Bal hos en Fyrst Carolath, hvor der naturligvis var mere fornemt end morsomt. Jeg blev presenteret for Kronprindsessen; Kronprindsen var væk, inden vi kunde naa ham.

Paa Tirsdag er jeg tilsagt til en Dinér hos en Grev Bernstorff, men Gud veed forresten, hvem det er, thi Ministeren har sendt halvandet hundrede Kort af mine med ligesaa mange af sine omkring, og paa den Maade er jeg introduceret til Noblessen. Jeg saa i Fredags den nye Pariser-Opera «Den skønneste Dag i mit Liv» og en Ballet «La Somnambule» eller Nattevandrersken, som er udmærket smuk.

Hans Aall var 28. januar 1828 utnevnt til kammerjunker hos kronprins Oscar. I Berlin var han attachert den norsk-svenske legasjon.

Til Niels Aall.

Berlin 5 Marts 1828.

Jeg har fast ikke havt en besværligere Dag siden min Ankomst til Berlin og maa give Dig et lidet Skilderi af de Møisommeligheder, jeg har udstaaet. Her er en Prinds August, som er Neveu af Frederik den Store og derfor har en egen Interesse. Denne Mand havde igaar buden mig til Dinér. Nu er til min Fortræd Ministerens Fader død, saa at han ikke tager ud. Følgen deraf er, at jeg maa begive mig alene overalt, hvor jeg ellers i ham kunde havt en herlig Støtte. Jeg begyndte altsaa Dagen med at begive mig til Rosenblad for at høre, om jeg ikke ærbødigst kunde renoncere paa denne Ære, men det var rent umuligt at udeblive, da Fyren er kongelig Prinds. Han mente imidlertid, at jeg kunde gaa med den lille Uniform. Jeg gik altsaa fra ham til min Skrædder for at arrangere dette. Derfra i flyvende Hast hjem at klæde mig om. — Saa atter til Rosenblad, som skulde følge mig til Prindsens Adjutant for at anmode denne om at præsentere mig. Neppe kom vi udenfor Porten, saa kom Kammerherrens Tjener, som skulde melde fra en underrettet Herre, at man maatte være i Galla-Uniform og — hvide Beenklæder. Jeg maatte altsaa forlade Rosenblad og atter hen at arrangere dette, saa opsøge ham igjen for at gaa til Adjutanten. Naturligvis var han ikke hjemme — Alting er paatværs, naar det kniber. Hvor den anden Adjutant boede, vidste Rosenblad ikke, men bad mig, da han maatte et andet Sted hen, at undersøge dette hos Ministerens Jæger. Altsaa tilbage til Ministerens Bolig, men tænker Du vel, at Jægeren var hjemme? Efterat jeg derpaa havde udstaaet en Deel Ængstelse for, at Uniformen ikke skulde komme

i rette Tid, arriverede da Hr. Fehse, som ved Paaklædningen forbandte sig paa, at Hr. Ahl har «ein sehr gutes Bein». I fuld Galla kom jeg altsaa til den fornemme Vært, og naar jeg fortæller, at jeg var den femte Gjæst, saa behøver jeg vel ikke at forsikre, at det var brav stivt. Dertil kom, at den formaleddede Prinds tiltalte mig paa Fransk, skjønt jeg lod mig præsentere paa Tysk. Jeg takkede min gode Vignolle Ære og Godt og reddede mig saa taalelig derfra, men var forresten vel fornøiet med, at de 4 andre var meget fornemmere end jeg, saa at Conversationen faldt mest paa dem.

Jeg var ikke det mindste bedrøvet, da Taffelet var forbi, og Værten efter nogen Kaffepassiar bukkede og gik. Dermed vare mine Plager forbi og jeg strax efter hjemme i graa Frak.

Til Niels Aall.

Wien 12 April 1828.

Vi fortsatte Reisen til Kl. 8 om Aftenen, da vi indtraf i Dresden og strax den følgende Dag opsøgte jeg Prof. Dahl¹⁾, hvis hyggelige, ligefremme Væsen jeg ikke noksom kan beskrive, og hvis Bekjendtskab jeg med meget Interesse vil erindre mig.

Jeg var imidlertid en Aften hos Tieck²⁾, hvem det især var mig om at gjøre at see og hvem jeg vidst oftere skulde have besøgt, dersom jeg var blevet længere i Dresden.

Til Niels Aall.

Paris 4 Juni 1828.

Hos Löwenhjelm³⁾, som lader til at være en snil Mand, var jeg igaar og havde der Anledning til at see en af de interessanteste Svensker, General Björnstjerna⁴⁾, som er paa Reisen til London som vor Ambassadeur ved det engelske Hof.

1) Maleren Johan Christian Dahl f. i Bergen 1788 d. som professor ved Akademiet i Dresden 1857.

2) Ludwig Tieck (1773–1853) «Fra 1822 til 1842 var han bosat i Dresden, hvor han var midtpunktet i byens kulturliv ved sine halvprivate dramatiske oplesninger, som blev berømte baade i og udenfor Tyskland. En visit hos Tieck hørte med til programmet for literære nordmænds Tysklandsreiser.» (Johan Fjeldsted Dahl: «Minner om Samtidige» forlagt av Johan Grundt Tanum 1943.)

3) Löwenhjelm G. C. F. (1771–1856), general, norsk-svensk minister i Paris 1818–1856.

4) General Björnstjerna var den, som sammen med general Skjöldebrand fra svensk side førte forhandlingene om konvensjonen til Moss 14. august 1814 med statsrådene Collett og Aall.

Der var tillige en hel Hoben Andre, blandt hvilke en Neveu af Axel Mørner, som ogsaa er Maler og kommer fra Italien, og en Grev Rosen, som jeg før har seet i Christiania, og som har kjøbt Omdals-Værket af dets nuværende Eiere. Han er et udmærket hyggelig Menneske. Jeg har endnu ikke seet noget af Theatrene her. Paris gefaller mig ret godt og jeg er i den sidste Tid bleven saa kjendt, at det forekommer mig, som jeg skulde have været her meget længe.

Av Hans Aalls dagbog.

Paris 17de Juni 1828.

Derpaa saae jeg en Execution paa Place de Gréve, som paa meget nær ikke gjorde det Indtryk paa mig, som jeg havde ventet.

Guillotinen saae aldeles ud, som jeg havde ventet mig.

Bladet er skjævt og falder med svær Vægt ovenfra ned paa Forbryderen. Naar denne stiger ud af Vognen, træder han paa et Brædt, fæstet perpendiculairt paa et andet, som staar paralelt op imod ham og naar ham til Brystet. Saasnart som han staar paa Brædtet, bliver han i et Øieblink fæstet til den paralelle Plade, som derpaa pludselig dreier sig saaledes, at han kommer i en horizontal Stilling med Hovedet lige under Øxen, som derpaa falder over ham.

Jeg styrkede mig efter Strabadserne med en god Middag hos Löwenhjelms.

Til Niels Aall.

Paris 20 Juni 1828.

(Orig. på fransk.)

Det er utvivlsomt, at Hoffet i Wien har Planer, som er meget gunstige for Prinds Gustav¹⁾, som er elsket af Keiseren selv som en Søn og som nyder al den Honneur, som tilkommer en kongelig Prinds af Sverige. Jeg har allerede skrevet til Dig om et paatænkt Ægteskab mellem ham og Prindsesse Mariane af Nederlandene, og jeg sender Dig Afskrift af en Artikel i Times for 13 Juni, indtaget i Courier Francais for 17de om dette Emne, idet jeg er sikker paa, at Du ikke har fundet noget om dette i de norske Aviser. Hvis Du har læst den i «Børsenhalle», beder jeg om Undskyldning for at jeg gjentager den:

«Vi har læst et Brev fra Amsterdam, hvori man forsikrer, at en Datter af Kongen af Nederlandene staar i Begreb med at ægte ældste Søn af Gustave Adolf, Exkongen af Sverige. Denne Begivenhed har været Gjenstand for mange

¹⁾ Gustav, prins av Vasa (1799–1877) var sønn av kong Gustav IV Adolf av Sverige, som ble avsatt i 1809. Prinsen giftet seg senere med prinsesse Louise av Baden.

Gjætninger. Man tror i Almindelighed, at den unge Prinds skal succedere den nuværende Konge efter dennes Død paa den svenske Throne. I Virkeligheden er det jo heller ikke sandsynlig, at Kongen af Nederlandene vilde give sin Datter til et Individ, som naar alt kommer til alt, for Tiden ikke vilde være andet end en Eventyrer, hvis han ikke var overbevist om at kunne overvinde de Hindringer, som staar iveien for hans Bestigelse af Thronen. Ægteskabet er anset for at være det russiske Cabinets Værk. Den unge Prinds er, siger man, meget begavet og i enhver Henseende værdig den høie Stilling, som Skjæbnen synes at ville kalde ham til.»

Fra Carlsruhe, hvor Du veed, Exkongens Søster opholder sig, heder det sig, at det ikke er noget sandt i dette Rygte, men hvordan det nu er hermed, maa det altid være meget ubehagelig for Kongen og Prinds Oscar, at man tillader sig denslags Gjetninger i de engelske Aviser, og at man blander ind det russiske Hof, den farligste af den unge Prinds's Velyndere, hvis det da er trolig, at saa er Tilfældet.

Til Niels Aall.
(Orig. på fransk.)

Paris 30 Juli 1828.

Det som har gjort, at jeg har grebet denne Idée med saa stor Interesse er, at min Landsmand, den berømte Heiberg¹⁾, som Du uden Tvivl ofte nok har hørt omtale, har givet mig megen norsk Lecture om Forhandlingerne i Stortinget i 1827 og deriblandt ogsaa nogle smaa Piecer, som han selv har skrevet om Politik. Denne Lecture har interesseret mig saa stærkt, at jeg har negligeret lidt den franske, som M.lle. Kysaeus har været saa elskværdig at founere mig med fra Tid til anden

Til Niels Aall.
(Orig. på fransk.)

London 24 Octbr. 1828.

Siden mit sidste Brev har Hans Cappelen og jeg tilbragt en meget behagelig Tid med at bese en Del af denne store Byes Mærkværdigheder. Det mest interessante jeg har seet i disse 8 Dage er Tunnelen, den bekjendte underjordiske Passage, som Du sikkert har hørt omtale mange Gange. Det er virkelig ganske pudsigt at spadsere i Arkaderne og vide, at Themsen med Krigsskibe og Lasteskibe befinder sig over vore Hoveder. Man kan ikke undgaa at beundre denne

¹⁾ Se note s. 234.

store Nations geniale Foretagsomhed. Jeg gik Tunnelen alene til Greenwich, som ligger omtrent en norsk Mil fra London for at se det store Sømandshospital, som man snakker saa meget om overalt i Verden. Det er da ogsaa en Institution, som England har Ære af, og som jeg besaa med den største Interesse.

London 7de Nov. 1828.

Mandag har Mr. Sewell inviteret os til at se det, som man her i England kalder Lord Mayors Day, en af de største Ceremonier her i Landet. Jeg har jo saa ofte hørt Tale herom, at jeg er virkelig nysgjerrig.

Til Niels Aall.

Stockholm 17de Octbr. 1832.

Kongen befinder sig efter sin Tilbagekomst meget vel, men det har naturligvis gjort et ubehageligt Indtryk paa ham og hans Familie, at 2 Personer, Baronerne Vegesack og Düben¹⁾ i de samme Dage pludselig bleve arresterede for Høiforræderie. Af Bevisligheder er imidlertid endnu kun fremkommet et Brev, dateret Berlin i forrige Sommer, fra Vegesack til Düben, som dengang var i Wien, og som i det Væsentlige indeholder en Commission at udvirke hos Prinds Gustav en Pengeunderstøttelse for Forfatteren, men hvori ogsaa forefindes, at Øieblikket nu var der til at redde Sverrig ved Prinds Gustavs Hjælp.

Dette Brev nægter dog Baron Vegesack at have skrevet, og da de begge føre sig meget klogt op i Forhørene, venter man ikke at faa stort at vide af dem, ikke heller kan Brevet, betragtet med Sindighed, ansees for andet end en Penge-speculation af en Mand med fortvivlede Finantser. Et Rygte om, at disse 2 Herrer forklædte skulde have befundet sig paa den Staden nærmeste Station i den Hensigt at myrde Kongen ved hans Gjennemreise, har vist sig aldeles falsk, men den hele Sag vækker dog ængstelige Formodninger hos En og Anden.

Videre modtog man os med den ubehagelige Nyhed, at Lord Bloomfield var rappelleret, som dog nu skal være formildet derhen, at han for det første endnu bliver her i et Aar, en Contraordre, hvorover Enhver glæder sig, der kjender nok saa lidt til denne elskværdige Mand. Han er vistnok en stiv Tory, men paa Grund af hans personlige Egenskaber har man dog troet ham sikker ved enhver Ministerforandring, og søger i nogle uforsigtige Ytringer om den nærværende Styrelse i England Aarsagen til denne pludselige Forholdsregel.

Hans Aall var 4. oktober 1830 utnevnt til fullmektig ved statsrådsavdelingen i Stockholm, og var i denne stilling til 1836.

¹⁾ Johan Fredrik Ernst v. Vegesack (1792–1863), major, og Andreas Gustav Düben (1785–1846), major, ble dømt i 1833 til landsforvisning for høfforræderi.

Til Niels Aall.

Stockholm 6 Mai 1835.

Her i Stockholm beskjæftiger man sig meget med Riksdagens Slutning, som man nu endelig venter at opnaa den 20de d. M. — Den har varet henimod halvandet Aar, og efter dens Credit in Publico at dømme lidet udrettet til Landets Bedste; og det værste er, jeg troer, Publicum dømmer ret. — Som roelig Tilskuer har jeg mangen Gang troet at opdage store Brøstfældigheder i Sveriges constitutionelle Bygning og oprørende Misbrug have uden Tvivl gaaet i Svang, for paa Ærlighedens Bekostning at benytte sig af dens svage Sider. — Et forældet og maaskee med Rette upopulairt Ministerium har benyttet lave Midler, for at holde et svagt Liv i et System og i Principer, som Tiden har dømt og fundet for lette; og Oppositionen paa sin Side har heller ikke altid været samvittighedsfuld i Midlernes Anvendelse. Dog har den som oftest kun behøvet at paavise Facta, for at godtgjøre den Sætning, at «Something is rotten & c.» Saa meget er i mine Tanker vidst, at denne Representation er Sverrig og vor Tid uværdig, og at der snart maa og bør blive en Forandring, som stiller Regjeringen under Folket og ikke dette under hiin. Riddarhusets seneste Discussioner have dreiet sig om enkelte Taleres foragtelige Udladelser mod Statsraads-Medlemmerne. En har været dømt til at høre en Advarsel af Landmarskalken. Foragtede Ridderskabets Majoritet har han *siddende* modtaget Advarselen og — Opinionen er paa hans Side.

Til fru Christine Aall.

Trondhjem 2 Septbr 1835.

Fra Kl. 8¹/₂ idagmorges indtil nu Kl. 3¹/₂ har jeg tilbragt Tiden med at oversætte Bulletiner over Kongens Reise og er virkelig træt. Alt gaar her en meget ønskelig Gang. Kongen ankom frisk og rask iforgaars og blev modtaget med stor Jubel og Pragt. Igaar var Cour, hvor jeg havde den sure Fornøielse at være tilstede i 2¹/₂ Time. Derpaa gav Stiftamtmanden en festlig Middag. Kongen har været saa naadig at befale hele Suiten og saaledes ogsaa Rulle og mig til Frokost og Middag hver Dag under hans Ophold. Derved blive vi da vor lille jydsk Apotheker, som ellers er Gjæstfriheden selv, mindre til Byrde. Jeg er fremdeles i alle Henseender meget tilfreds med min Reise og samler mange høist interessante Erindringer for Fremtiden. Kongen reiser den 8de og jeg vel med. Jeg har et Haab om at kunne faae saameget Forspring, at jeg, uden at forsømme mine Pligter i Chria. kan forinden opholde mig et Par Dage paa Ulefos, hvorom imidlertid nærmere i mit næste Brev. Siig Faer, at Kongen meget naadig spurgte mig efter ham og venter at see ham i Chr.ia.

Til Niels Aall.

Trondhjem 5 Septbr. 1835.

Det er afgjort, at Kongen og hans hele Hale begiver sig paa Veien den 8de om Morgenen. Jeg reiser den nærmeste Vei til Ulefos og har Tilladelse til først at indtræffe i Christiania 2 Dage senere end Kongen, nemlig den 18de om Aftenen. Jeg venter at naae hjem 12te, 13de eller 14de. Paa Grund af mit Ubekjendtskab til Veien og dens Længde er det sandsynligt, at det snarere bliver den sidste end den første.

Torsdag 3die var her igjen det nydeligste Veir, efterat den forrige Dag havde været suur og kold. Denne Omstændighed lokkede Kongen, der denne Dag gav en Middag paa 100 Personer for Byens anseede Indvaanere og Fremmede, atter ud til en Promenade efter Taffelet. Ved denne Anledning var Trængselen og Jubelen endnu større end forrige Gang og ligetil Tagene vare besatte af Mennesker. Jeg har aldrig seet Kongen saa fornøiet. Igaar besaae han de Døvstummes Institut, som i høi Grad har interesseret mig at gjøre Bekjendtskab med. Senere var atter stort Taffel hos Kongen og igaar Aftes en kjedsommelig Soiré hos Stiftamtmand Riis, ligesaa tør paa Underholdning som Værten selv.

Fra Johan Fredrik Monrad.¹⁾

Stockholm den 30te September 1839.

Tænker Du aldrig paa at tilbringe en Vinter her? Denne synes jeg dog skulde være den mest passende, da Landsmandskabet er saa talrigt og vi Norske synes at være i mere Anseelse end før. —

Alle vore Landboere ere nu indflyttede. Dues²⁾ fra Fjeldstuen, Holsts³⁾ fra Haga, kun Excellencen⁴⁾ holder sig endnu paa Hufvudsta og tænker at forblive der til Udgangen af næste Maaned. Saagodt er det; man er da mere Herre i sit Huus, man har da ikke en næsviis Statssecretaire, en intrigant Statsraad, en Hugzu Do. hvert Øjeblik paa Halsen. Den gode Mand er virkelig i en vakker Omgivelse. At Due elsker ham, vide vi alle og Holst vel ikke mindre. Men nu

¹⁾ Johan Fredrik Monrad, f. i Bergen 1799 d. i Stockholm 1877, ekspedisjonssekretær og sjef for den norske statsrådsavdelings kanselli i Stockholm, kammerherre og riksherold.

²⁾ Frederik Gottschalck Haxthausen Due (1796–1873), ble 1823 statssekretær og sjef for den norske statsrådsavdelings kanselli i Stockholm, i 1841 statsminister i Stockholm etter Løvenskiold.

³⁾ Poul Christian Holst (1776–1863), statsråd, medlem av statsrådsavdelingen i Stockholm, gift 1804 i Kjøbenhavn med Bodil Cecilie Klink (1781–1856).

⁴⁾ Severin Løvenskiold, statsminister i Stockholm 1828–1841, statholder i Norge 1841–1856.

har han ogsaa faaet en 3die paa Halsen, Fleischer¹⁾, som ogsaa, skjønt jeg tror for en Deel uafvidende, lyder D. s. Pibe, og er en høist brutal Mand med en Djævel i hvert Øje, er hver Dag paa Vei aabenbart at bryde med ham — Jeg er saa god som ham, siger han, — og han skal min Saligheds Gud ikke komme her og behandle mig som sin Adjutant, sin Inferieur.

Hvad bilder han sig ind, det Bagbæst (ipsissima) siges der, og Gud veed, om Statsraad Holst med den blide, alt jævvende Caractere, som vi alle viide han har, vil lykkes at dæmpe dette ildsprudende Lejon; maaskee vil hvad han gjør og siger, heller komme at virke som Olie i Ilden. — Ex.en har levet høist staateligt paa Hufvudsta og seet en Mængde Mennesker — Norske for sig sig — Svenske for sig — til vore gode Koners store Forargelse, — hvorfor Fru Rehb.²⁾ ogsaa har ladet ham forstaae, at da hun ikke behøver at reise saa langt som til Hufvudsta, hvilket koster 8 Rigsd., for at see sine Landsmænd, som hun hver Dag kan faae see for Intet — saa kommer hun ei paa hans Indbydelser —

Exc. skal være meget vel med Brahe³⁾ og jeg troer, den Første nok tænker paa at succedere Statholderen. Jeg ønsker ham al mulig Lykke dertil — thi jeg længes efter en changement des decorations, men saa kommer General Mansbach⁴⁾ her, saavidt skjønnes med Speculationer paa Statsministeriet. Det skulde være en Helvedes Omstændighed for Due, som er saa sikker i sin Sag. Det skal være curiøst at see hur det gaaer. Jeg tør bande paa, at Dysten bliver slem — og hvad mig selv angaaer, saa farer jeg uvilkaarlig ved slige Betragtninger med Haanden op i mit desværre nu snart ikke mere altfor store Haar. Mon man da saaledes kan improvisere Statsministre? Vi ere alle i megen Spænding i denne Tid, og den ene Combination afløser den anden. Statsraad Fasting⁵⁾ Ansøgning om Afsked, som ankom med forrige Post, giver dertil megen Anledning. De fleste holde for, at Erichsen⁶⁾ vil komme at succedere ham. Andre og jeg tror derimod — ønsker maaskee — at Müller maa gives Fortrinet — det skulde ellers blive ubehageligt for denne Sidste, som i Egenskab af Gen.

1) Palle Römer *Fleischer* (1781–1851), eidsvollsmann, statsråd, medlem av statsrådsavdelingen i Stockholm, generalmajor.

2) Fru Rehb. — fru Rehbinder, gift med Gustav Christian *Rehbinder*, flere år bosatt i Stockholm som adjutant hos kronprins Oscar, senere oberst og kommandant i Fredrikstad. Han var sønn av major Frederik Christian von Rehbinder og Dorothea von Cappelen, og altså i nær slekt både med Hans Aall og hans hustru Mariane Aall, f. von Cappelen.

3) Riksmarskalk grev Magnus *Brahe*.

4) Carl friherre v. und z. *Mansbach* (1790–1867), ordfører i Unionskomitéen 1839–1844, kommandant på Fredriksten, generaløytnant 1839, norsk-svensk minister.

5) Thomas *Fasting* (1769–1841) kommandør i marinen, statsråd 1814 til 1839.

6) Ole Wilhelm *Erichsen* (1793–1860), statsråd 1848–1856.

Adjud. har tilkjendegivet E. at han nu ikke oftere faaer komme hertil, hvor han har været i 7 Aar. E. skal — meget beskedent — samtalsvis have ytret, at om Statsraadsposten bliver ham tilbudt, vil han dog ei tage imod den — I Sandhed, jag måste seja!

Men Verden er paa sit yderste, kjære Læser! Jeg skal idag angaaende begge disse Gjenstande have en Samtale med D.

Disse Gjenstande behandle vi os imellem med den højeste Ligefremhed, som fælles Interesse udkræver. At have noget med Mansbach at gjøre, maatte være slemt, men jeg haaber det ikke har nogen Fare. —

I Forgaars kom Statsraad Holst med Kone og Datter. Det er stedse disse samme Ansigter, disse samme Udtryk deri, som ikke lyve. Mutter er daarlig og maae af og til til Køis, men jeg troer nok de som sædvanligt ville tage imod. Statsraad Fleischer maa nok være en stor Grinatus, Dag for Dag indesluttet paa sit Værelse. Det er caracteristisk at Anker¹⁾, som har i længere Tid boet paa samme Sted som han og Familie — aldrig har seet hans Kone. I Gaar var vi paa Kalas hos Rehbinders. Der vare Statsraad Schulzenheim²⁾ med Friherinde og Frøken, Generalinde Schulzenheim og samtlige Norske uden Fleischer, som ikke gad komme, Ankers og Meyers. Fru Rehb. har begyndt at male med Oliefarver, og hvad hun hidtil har gjort, endog de første Arbeider, røbe et Talent, som efter Calmeyers Dom er yderst sjældent. Saavel han som hun ere efter at have seet Verden langt trivligere end før. —

Due saae en Deel slukøret ud i Selskab med Mansbach og var for 1ste Gang i sit Liv tilbageholden, hverken hørøstet, lapset eller uforskammed. Det kommer ikke deraf at han ikke staar lige godt som før hos Vedkommende — langt fra. Han troer bestemt ikke at kunne styre Landet uden D., der, som jeg troer, fra det Øieblik han afgav saa bestemt og talende Beviis paa sin Hengivenhed for hans Person, ved at afslaae Statsraadsposten (N. B. med mentalt Forbehold snart at maatte faa Statsministerposten) for Godtgjørelse af Differensen mellem hans og Statsraadsgagen af egen Kasse.

Da vi Gud see Lov alle befinde os saa vel, seer det forbandet langvarigt ud for os alle — hvilket er verst for mig, som mindst har Leilighed at vente, ikke formedelst pecuniaire Forhold, da jeg i den senere Tid aarlig har havt over 700 Spdr. af egne Midler, men Du finder maaskee med mig, at det varer forbandet længe. Hvad gjorde Du i min Stilling? ventede Du? — O! Svar anhållas.

¹⁾ Nils Christopher Anker (1799–1862), sekretær i Utenriksdepartementet i Stockholm 1825–1850, legasjonsråd i Kjøbenhavn 1850, hoffmarskalk 1860.

²⁾ Friherre David v. Schulzenheim (1788–1848), svensk statsråd.

Har det ikke forundret Dig at bemærke den Bitterhed hvormed Minerva har omtalt Coalitionen? Men Gaaden er nu løst, og alle Folk siger, at Coalitionens Øiemed var — og er maaskee — ved hvilke somhelst Midler at formaae Kongen til at abdicere. Hovedmændene skulle være Ankarsvärd, Sprengtporten, Nordin og Biezert, Capt. Lindeberg, Aftonbladet og Dagligt Allehanda Hjælpetropperne. At man har taget saadant forbandet ilde op, er naturligt, og man er bestemt til hverken at vige eller forandre Principer. Gamle Rakkeren paa Dronninggatan havde fuldt og fast bestemt at tage Afskeed, men 2de Visitter hos ham paa Laudet have i den Grad gjengivet ham Kræfterne, at han bliver paa sin Post. Han er i fysisk Henseende saa rask som nogensinde og saa bidsk som en Bandhund.

Mselle. Högqvist¹⁾ er kommen hjem fra sin Parisertour, og Beskrivelsen over den Søn, hun har faaet i Paris lyder som saa: Sorte Haar, mørkebrune Øine, en kroget Næse og den smukkeste Dreng, man kan tænke sig, liig sin Fader paa en Prik. Han ligger i en Vugge af Sølv — en Present fra Faderen²⁾, som har bestemt ham et Fideicommis. Den gode Emilie fører imidlertid en Ståt som en Prindsesse. Intet er mere sybaritisk end hendes Middage og Soupéer, hvor Grever og Baroner trænge sig og gnugge Laar med Actriser og Danseuser. Huset ligner et Paradis — paa Uskyldigheden nær. Det egentlige Contoir er uden Vinduer. Tyst! Væggene behængt fra øverst til nederst med hvid Atlask, foran Sengen ligger en sort Fløiels Pude rigt broderet med Guld og Sølv. Hun skal vise et Brev, som hun i Paris modtog fra hendes Søns Fader, og som er affattet i de kjærligste og varmeste Udtryk.

7 October

Hans Holst er forlovet med sin afdøde Kones ældste Søster, Ædle. Gamle Judas har selv makket Partiet ihop og giver aarlig ligemeget for denne som for den Anden, saa at Hans nu faar 10.000 Bc. om Aaret og efter Forældrenes Død $\frac{2}{7}$ Parter af den uhyre Formue, som vurderes til 6 à 7 Millioner. Døer nu Ædle, saa nærer jeg ingen Tvivl om, at han gifter sig med den Tredie og Sidste, hvorved Rækken er gaaet igjennem — til samtlige Interesseredes største Tilfredshed — hvilket være sagt uden Malice.

Det ækle Beistet Arius er bleven Kammerherre og har faaet en Brillant Brystnaal af Kongen. Skomager Lundquist er død, Dine Støvler ligesaa. Vognen vegeterer endnu, men jeg tror, Du gjør bedst i at tage, hvad Du kan faa —

¹⁾ Sofia Emilia Högqvist (1812–1846), fremragende svensk skuespillerinne.

²⁾ Oscar I.

Tilgiv alle disse uvilkaarlige Klatter — men jeg har ikke Tid til at skrive Brevet om. Tænker Du aldrig paa at gjøre en Tour til England? ak! hvor jeg ønsker at see dette Land og om det kunde skee i Dit Selskab — hvor skulde det da være behageligt. Men det er just Tiden om at gjøre. De kjærligste Hilsener til Kone, Søn og Familie.

Fra Johan Frederik Monrad.

Christiania den 3die Marts 1845.

Det var altsaa ved Ministerkrisen 1840 og den finansielle Crise 41 at jeg sidst skrev Dig til. Hvad der er skeet er vel det Bedste, men vist er det, at havde ikke Dit Svar været affattet i saa rolige Udtryk og havde jeg ikke havt en desværre altfor grundet Frygt for at see en endnu daarligere Makker (Mansbach) træde op, havde jeg drevet Sagen mod den Kjøter til det Yderste. Det havde i mange Henseender været Straf som fortjent. Ogsaa kan Du troe, han¹⁾ var ræd, og Intet blev sparet for at lugne mig. Konen blev sendt for at tilbringe en Aften paa 3 Mands Haand med min Kone og mig. Jeg gav her mine Følelser frit Løb og understøttedes paa det kraftigste — af Konen, og i vores hjertelige Iver blev vi begge enig i, at han var — et Asen — hun gav Ordet. — Derpaa blev jeg Dagen efter taget under Behandling af ham. Han var mere end almindelig sneedig — den gamle gule, smudsige, *skidne* Frak blev først casseret eller kanske solgt efter Udnævnelser — og han berørte alle mine ømme Steder — Men jeg var stiv, indtil han begyndte at detaillere de store Fordele, som den forestaaende Forandring vilde medføre for mig. — Nu kunde jeg ikke længere staa imod og Handelen blev sluttet paa følgende Vilkaar: — Alt Gammelt glemmes (jeg formoder dog i det Mindste den Gang med visse mentale Reservationer). En *Conto novo* (sic) begyndes: jeg forholder mig tyst og roligt og bliver Exp: Secretaire paa Vilkaar at de aarlige Regninger ikke blive under hvad de altid har været, samt ved første Leilighed Rigsherold, hvilket for de mange Ordners Skyld stak mig stærkt i Øinene — Han havde nu Ryggen fri for mig og kunde nu frit drive Intrigerne, som han vilde. — Først maatte den Gamle²⁾ vel bearbejdes og indpudres med Beskrivelser om hans store Habilitet, hvor varmt Nationen ønskede ham, hvorledes den høiagtede denne sin gjæve Søn. Hertil benyttedes den Laps Statsraad Petersen³⁾ — hvem Statholderskabet

¹⁾ Statssekretær Due ble i 1841 statsminister etter Løvenskiold, som ble statholder, og det er om tiden før og etter disse to utnevnelser brevet forteller.

²⁾ Kong Carl Johan, som også senere omtales som «den Gamle».

³⁾ Hans Christian Petersen (1793–1862), regjeringsadvokat, stiftamtmand, statsråd 1839–1861. Carine var hans hustru.

blev viist i Baggrunden, men i Forgrunden Carine som Statsfrue, Fæster og lystigt Leben, hvoraf Intet er bleven. P. jamrer sig ogsaa bitterlig over hvorledes han er bleven narret. Hvorledes behandler han os, siger han, og hvilke Løfter gjorde han ikke, inden han blev det. Ingen Dag uden han kom og røgte sin Pibe hos mig og foreholdt mig — ja — om jeg var Statsminister, da skulde Du see andet. Jeg skulde ikke være som det Murmeldyr dernede, men jeg skulde holde aabent Huus og en Loge paa Operaen for mine Landsmænd. Nu gik Petersen paa i Uldsokker, som man siger og ikke uden Grund kaster man ham i Næsen, at det er ham, som har gjort ham til Statsminister. Intet sparedes for at ophidse den Gamle mod Løvenskiold. Bitterheden var gjensidig og jeg gjorde ofte den Betragtning i Anledning L-s Ytringer om den Gamle, at om L. ikke af Naturen havde været et saa uskadelig Kræk (en Gros, thi Myg kunne ogsaa stikke smerteligt især mig) skulde det have været farlig at sætte ham paa en saa ophøiet Post.

Tør jeg troe Due (og det gjør jeg her) var L. langt fra at tænke sig hans Udnævnelse og nedsunken i Betragtning af sin egen Storhed, liig den ostindiske Afgud Schiten, af hvem jeg har seet et Portrait, som virkelig ligner ham især i Panden og Næsen, gav han sine Antagonister frit Spillerum. Den Gamle ledede selv Intrigen og den 27de Februar nærmede sig. Den Gamle havde givet L. (saa siger denne) sit Æresord paa, at Sagen ikke skulde blive afgjort før den 12 Mai, da han ikke før kunde tiltræde Rejsen til Norge, et Løfte som endnu den Gamle gjentog den 26de. Men nu var der paa samme Tid en anden Sag angaaende Told paa Jernvarer, hvori L. ikke kunde deltage og denne Omstændighed benyttedes dels til at holde L. borte fra Conseillet deels som Paaskud til at afgjøre Ministerspørgsmaalet. Tænk Dig da L.s Fortvivlelse da Lørdagen den 27de Februar Kl. 7 e. M. Petersen og Schouboe¹⁾ træder ind til ham med disse Ord: Vi haver herved den Ære at gratulere D. Ex. som Statholder i Kongeriget Norge og paa samme Tid for D. Ex. at præsentere H. Ex. Statsminister D. — L: Det er ikke muligt, endnu igaar gjentog H. M. for mig, at min Udnævnelse ikke skulde skee førend den 12 Mai — P. som førte Ordet, svarede imidlertid, at det baade var muligt og virkeligt — Men hvad skal der da blive af mig til den 12 Mai — P: D. Ex. har imidlertid Tjenestefrihed — og jeg haaber D. Ex. ikke generer sig med Hensyn til Afbenyttelsen af Statsministerlocalet tilføiede P. med en aimable Mine. Hvorledes H. Ex. tilbragte Natten er mig ubekjendt men at dømme efter det Gule og Grønne i hans Ansigt den paafølgende Dag, maa den have været temmelig agiteret thi til Overmaal paa Torturingen havde han uden at kunne ahne Skjæbnens Ugelspeilestreger just til den

¹⁾ Oluf Broch Schouboe (1777–1844), stiftamtmand, statsråd 1836–1844.

paafølgende Dag 28 Februar buden et stort Middagsselskab, hvor det var en Glæde at betragte disse 2de store Mænd — fra nu af vort Haab og Støtte, og see med hvilken Værdighed og Kjærlighed de sluttede sig til hinanden. —

Var Middagen bittersuur for L. saa var Formiddagen suur og bitter. Han havde nemlig foretaget sig det Uraad at læse den Gamle Lexen over Æresord og brudte Løfter men her traf han sin Mester og som vel ikke første Gang var i den Casus at forsvare sit Kgl. Prærogativ at bryde Løfter — Fuld af Raseri og med sine bedste franske Fraser angreb han den Gamle, som viste sig at være lige stor i Cabinettet i Intrigen som i Feldten, og som svarede, han med Forundring saae, at han tillod sig Bebreidelser istedetfor Taksigelser, og hans Forundring var saa meget større, som L. Dagen forud den 26 havde samtykket til, at Sagen blev afgjort den 27 — L: Ja Sagen angaaende Jerntolden — Nei, Sagen angaaende Ministerpladsen — Og dermed blev det. Han maatte æde op sin egen Galde.

Det gjorde mig ondt at see men dog ikke til Skade, for jeg er af den Mening, at den, der saa lidet som han, har noget tilovers for Andre, og for hvem det kjære Jeg og hans Egne er Alt, ikke har Ret til at fordre varm Deeltagelse. Og hvad jamrer han sig for? Den Ulykke at blive Statholder er — vel overveiet — i Grunden ikke saa stor. Staar altsaa tilbage de to Poster: Tjenestefriheden til 12 Mai og Eftermandens Person. — At det første for en stor Mand, President et l'Ame du Conseil maa have været penibelt, kan vel være, og jeg er uvidende om han har betragtet det som et Beviis paa og Erkjendelse af denne Storhed af D. og Consorter, at han blev holdt saa complet uvidende om hvad der foretoges i Statsraadet, at jeg maatte være hans Kilde til 12 Mai men saa havde han jo den Fordeel, at han fik boe frit *hos Due* til 12 Mai.

Dette er jo Naaget i vore trange Tider. Hvad Eftermanden angaar, saa har ingen mindre Grund til herover at føre Anke end L. i hvis Magt det stod, om i Nogens, at hindre dette. I alle Fald er han lige saa god som L. Mod Slutningen af L.s Ophold viste D. Utaalmodighed men den 12te reiste L.

Saa nær havde jeg glemt at berette Dig, hvorledes det gik til i Statsraadet hos Kongen ved Dues Udnævnelse. — Som bekjendt var Schouboe og Pet. nærværende og efterat Kongen først af Schouboes egen Mund havde hørt, at han frabad sig Statsministerposten, hvem ligesom de andre Statsraader, med Undtagelse af Vogt og Schmidt, den var tilbuden i Kongens Navn gjennem Due, men som flere af dem sige, paa en saadan Maade, at de kunde see, at det ikke var Meningen — og D. sørgede vel for, at dette blev umiskjendelig — efterat S. med grædende Taarer havde takket Kongen for dette nye Beviis paa H. M.s Tillid, en Tillid, som han med ubrødelig Troskab i H. M.s og Statens Tjeneste

og med ansportet Anvendelse af sine bedste Evner skulde søge endnu mere at fortjene, samt havde erklæret, at han med Erkjendelse af egne og andres Værd med Glæde maatte træde tilbage for den eneste værdige — Due — som havde lagt ham Ordene i Munden — en kostelig Comedie! — efterat P. paa egne og Nationens Vegne havde sunget Dues Priis og Lov, befalte H. M. Due, som sad alene paa venstre Side af Raadsbordet, at komme over paa den Side, hvor Statsraadets Stole staae — og hvor den nærmest Kongen paa Grund af L.s Fraværelse var ledig. — Han omfavnede nu Due, erklærede at han elskede ham som sin Søn — ligesom han var overbeviist om, at hans Følelser for ham igjen var de varmeste — at af alle hans Regjeringshandlinger var denne ham en af de kjæreste og at han med Faderfølelsens hele Varme og Stolthed til sit og Fædrelandets Held bad ham tage Sæde i Statsminister Fauteuillen. Due kyste derefter hans Haand, takkede, græd, satte sig — og var Statsminister. Saaledes endte denne burleske og dog saa vigtige Scene.

Jeg bør ikke lade gaa ubemærket, at Kronprinsen udtrykkelig fordrede, at Statsministerposten skulde tilbydes Wedel.

Nu var det saa langt ledet, at vi skulde nyde godt af Dues Frikostighed og Petersen den forventede Løn for sin Fliid. Men Due overgik alle vore Forventninger! Aldrig var Gjerrigheden saa gjerrig og aldrig Maden saa daarlig! Vinen administreredes i de mindste Portioner og med speidende Øie fulgte Værten hvert Glas, hver Skee, hver Gaffel, som førtes til Munden. Brændeviinsbordet var afskaffet — det giver Appetit — og efter Middagen paasaae han i egen Person, at Levningerne bleve reddede fra Betjeningen. P. var bøs og grov men den anden bare loe. Han var nu Statsminister, ikke for at føde og gjøde sine Landsmænd men for at styre Staten og præsidere i Statsraadet. — Han havde desuden ingen Formue men en talrig Familie — I denne Stiil har det gaet og gaar det fremdeles. Hans Modtagninger søges imidlertid overordentlig og naar man seer bort fra det egentlig Materielle — thi paa Modtagningerne faar man bogstavelig Intet — ere de ogsaa meget behagelige. Vi have dog nu langt mere Anledning til Adspredelse og Selskabelighed gennem Dues end under hans kjære Formand og umulig kan man tænke sig en aimablere Vert og Vertinde end han og hun. I det Hele ere mine Følelser saavel for ham som for hende langt anderledes end før. Maaske ere vi ogsaa alle betydelig forandrede. Due og jeg har nu intet Synderlig med hinanden at gjøre og aldrig noget, hvori min Interesse egentlig kan lide. Der er nu 2 Fuldmægtige, som han kan chikanere, naar han vil. Jeg synes, han gjorde forbandet Ret at han blev Statsminister, naar han kunde og jeg bliver mere og mere af den Tanke, at saalænge vi skal have denne unyttige Figurantpost, er han saa god, ja kanske bedre end

nogen anden. Naar han kan tjene Folk, uden at det gaar løst paa hans Pung, saa gjør han det — og med Grace. Han gjør sig ikke vigtigere end han er, skjønt han vil have sin Excellencetitel og heri har han Ret. Jeg vil ikke bytte ham bort med Nogen — maatte jeg sige det i en god Tid — end ikke med Procurator Petersen¹⁾ — thi er det Sandt — og det er det — at en Procurator altid bliver en Procurator, saa gjælder det om ham, og Du kan lægge Laps til.

Due og jeg frydede os hver Dag i vore nye Stillinger, hver Dag talte han sine Penge, hver Dag blev han gjærrigere og skjønt Mangen kunde finde, at den Gamle saa rigeligt havde forsørget ham at baade det directe og indirecte Tiggerie kunde og burde høre op — gik han dog paa. Weidemann²⁾ gik ham her tilhaande og gjensidig vaskede de hinandens Hænder. Han blev Foredragende for Hofærenderne, hvilket jo giver Noget af sig og disse To havde den Gamle saaledes i deres Magt, at man uden Overdrivelse kan sige at de gjorde med ham, hvad de vilde. Den største Enighed herskede mellem dem men jeg har dog Anledning til at troe, at D.s Nærighed begyndte at gaa den Gamle på Nerverne, som dels paa Grund af de 700.000 Bc. han maatte udbetale for Cabinetscassen ofte var i største Forlegenhed. Naar Terminerne kom, skal han og Dronningen have været saa bedrøvede og ængstelige for at finde Midler til at betale. Han indsaae nu, hvad han saa ofte maatte føle, at Konger har faa Venner men mange Tjenere. Han kunde aldrig tilgive Wetterstedt³⁾, som havde ledet ham ind i saa mange Vidtløftigheder formodentlig for selv at høste Fordeelen, og da Cancelliraad W.⁴⁾ ved en Audience han havde forlangt i Anledning Sønnens Ansættelse i Cabinettet, paaberaabte Broderens Fortjenester, blev den Gamle strax i Fyr og Flamme. Nævn mig ikke den Rakker, skreg han, som har bedekket mit Navn med Skam og Skjændsel og for egennyttige Hensigter forledet mig hvis Villie altid har været reen, til Handlinger, som ikke var rigtige. Som en Kjeltring ligger han i sin Grav. — Forresten kan De være vis paa, at hvad jeg kan gjøre for Dem og Deres Søn — som begge ere brave Mænd, skal skee. Vist er det, at hans Villie altid var reen og Faa have vel været udrustet med større Evner end han. I en Forstand havde han i mange Henseender vel ogsaa opfattet Ideen om sin Stilling men fremmed for Landets Sprog, dets Indretninger og Indbyggernes Caractere paa samme Tid som de dynastiske Interesser upaa-

¹⁾ Statsråd Petersen hadde tidligere vært advokat.

²⁾ Weidemann, Conrad Ferdinand, sekondrittmester, 1829, major, adjutant hos kong Carl Johan.

³⁾ Greve Gustaf av Wetterstedt (1776–1837), statsminister för utrikes ärendena, chef för K. Maj:ts kansli og kanslirätten.

⁴⁾ Cancelliråd Wetterstedt, bror av ovennevnte.

tvivlelig forledede ham til Meget, som ellers ikke havde skeet, er det Naturligt at meget fik en skjæv Retning. Vi faar nu see, hvor meget bedre Andre, som ikke have dette at kjæmpe med, gjøre det. Sagen er ikke let og det er ikke altid Nok, blot at gjøre det Modsatte af hvad han gjorde. Vi faar nu see.

..... Jeg gik da med Due ind i Seng-kammeret til Kongen. Han sad ved et Bord og undertegnede Bestallinger, da jeg kom og Due sagde ham, at jeg nylig var kommen fra Norge og i den Anledning ønskede at takke H. M. for Permissionen — Den havde jeg forresten aldrig bedt om. Men Du kan ikke forestille Dig noget skjønnere, ædlere, mere ærværdigt end den gamle Konge. Saasnart jeg havde sat mig og takket for Permissionen, beklagede jeg, at H. M. ikke var kommen til Norge, hvor en Nation, som skyldte ham Alt og brændte af Længsel efter at vise ham sin Taknæmmelighed, saa inderlig havde ønsket at see ham. — Han blev strax rørt. Due skal kunne bevidne, sagde han, hvor varmt, hvor hjerteligt jeg har ønsket at see mit kjære Norge og hvor dybt det har smertet mig ikke at kunne komme i Aar. Jeg beklagede det og begyndte igjen at tale om, hvad Norge skyldte ham. Han vedblev at være dybt rørt — talte atter om sin Kjærlighed for Norge, beklagede at han ikke havde kunnet gjøre alt, hvad han saa gjerne havde villet for sit kjære Norske Folk, hvor lidet har jeg gjort for Norge, hvor-meget har jeg ikke gjort for Sverige og tilføiede han, hvem veed, hvad jeg egentlig har gjort for Norge, just altid er fra min Side bleven gjort med saa megen Fornøielse — Samtalen var i god Gang og jeg begyndte at haabe at den skulde blive langvarig da Dronningen kom ind. Vi maatte da pakke os men da Due gik forbi Kongen, begyndte han at hviske ham i Øret — Ak Mr, sagde Kongen, Vous voulez être hérald, je Vous nomme. — Jeg hukkede og skrabede, fik Eau de Cologne og vi gik. Dette var sidste Gang jeg havde den Lykke at tale med denne herlige Mand. Af udvortes syntes han endnu rask og istand til at kunne leve mange Aar men at Alderen og maaske Modgangen ogsaa havde gjort sin Ret gjældende hos ham var altfor umiskjendelig. Fornæmmelig frapperede det mig, at han saa let blev rørt næsten til Taarer. I alt henvendte han sig til Due og det var klart, hvilken Magt denne havde over ham. Hans ædle Følelser, hans Varme for alt Godt og Stort, brød flere Gange frem i Samtalens Løb. At han med sin Sjæls hele Kraft en Gang, har maattet omfatte Frihedens Sag, om det end var den franske Liberté og at Følelsen herfor var stedse dybt ind-gravet hos ham, kan vel ikke betvivles. Om faa Dage er et Aar hængaaet, siden han døde. Du veed, han blev syg paa en Fredag — døde paa en Fredag og blev begravet paa en Fredag — at den sidste Gunst Skjæbnen kunde vise ham hernede, blev ham til Deel i riigeste Maal, da hans Begravelse, skjönt

foregaaet og efterfulgt af det afskyeligste Veir, udmærkede sig ved det klareste Solskin og skønneste Sommervarme. Jeg anser det for en af de behageligste Omstændigheder i mit Liv, at jeg har havt den Lykke personligt at kjende ham, og skjønt jeg maa erkjende, at Skjæbnens Veie vel er de bedste og rette, kan jeg dog ikke andet end inderlig beklage Tabet af ham. Som Rigsherold fungerede jeg første Gang ved Foden af hans Liig og i Sandhed ikke uden dyb Følelse.

Tak for Din venlige Indbydelse men jeg seer mig desværre ikke istand til at kunne nyde godt af denne. Det begynder at see broget ud for Petersen¹⁾ og Sibbern²⁾. Protokol Comiteen skal eenstemmig være for Rigsret. Man kan ogsaa sige, at naar saadan Skjædesløshed som deres skulde gaa upaataalt — hvad skulde da kunne paatales. Comiteen har tilskrevet dem.—

Saaledes blev jeg Rigsherold. Bild Dig forresten ikke ind, kjære Aall, at det er for mine store Fortjenesters Skyld, at jeg blev det. Langt fra min Ven — nei Du kjender vel vor gode Mand for nøie til det Vist er det, at vi i rette Tid er blevne baade Statsministre og Rigsherolder og at om vi ikke var det — saa bleve vi det min Salighed ikke. Saa have Forholdene forandret sig. Vi som tilforn vilde alt hvad vi kunde og kunde alt hvad vi vilde — saa er det — vi som drage Staten og andre ved deres lange Næser, vi maa nu erkjende at vi have en Herre og en Herre, som jeg frygter for ikke seer vore Fortjenester gennem Forstørelses men heller gennem Forstyrrelsesglas, om denne slags Glas findes. Tiden skal vise det.

Jeg gaar imidlertid tilbage til min Beretning. — Nei jeg fortsætter mine Betragtninger. Hvor godt havde vi det ikke før i vor Velmagtstid. Vi var Alt i Alt — jeg bruger Ordet vi, hvormed jeg dog ikke betegner mig, thi jeg var Intet i Intet — men ligemeget — som sagt — hvor godt havde vi det ikke!!! Ingens Fortjenester erkjendtes villigere end vore — af Folk og Konge og vi stode øverst paa Gunstens og Fortjenestens Trappetrin hos dem begge. Skede noget Godt — hvem havde gjort det uden Vi. Gjorde vi noget Ondt eller Dumt — hvem havde gjort det uden den fæle Løvenskiold med hans Anhang af Skiensfolk og Vogter. Med fulde Hænder øste vi af den Gamles Pengekufferter og skjønt vi, som kloge Folk, sørgede for, at han fik sin Andel i Takken, toge vi dog altid selv Broderloden. Hjemme fik Ingen see den Gamle uden ved os og gennem os og paa Reiser viste vi ham ikke frem for nogen, uden dem os velbehagelige vare. Vee den, som vilde mukke.

Men hvorledes gaar det nu til. Du veed, hvor skjønt det er at gjøre godt, dobbelt skjønt, naar man selv kan høste Takken og lade en anden betale. Ledet

¹⁾ Hans Christian Petersen, statsråd.

²⁾ Valentin Christian Wilhelm Sibbern, statsråd 1830–1850.

af disse ædle Følelser følte vi os fore. Vi bade jo ikke for os selv men for andre. Men vi fik min Salighed paa Næbbet og jeg frygter for, at man ikke vil give en Døit ud, langt mindre tømme sine Kufferter for at gjøre os populaire, heller omvendt.

Ja vi fik saa paa Næbbet, at vi aldrig mere befatte os med Sligt, hvor kjært det end er os at gjøre Godt. I Forretningerne er det ikke bedre — heller værre. Forhen var det gennem os Sagerne bleve foredragne, vi havde det første Indtryk, som vi vilde, vi havde Æren og Fortjenesten, dreiede Alt efter som os bedst og tjenligst syntes — for Staten naturligvis og l'Etat — c'est moi!

Men hvorledes gaar det nu til. Det foreløbige Foredrag har aldeles ophørt. Statsraadets Medlemmer tilsiges at indfinde sig paa samme Tid som vi, alle Sager gennemgaaes in extenso og enhvers Andel i deres Behandling er klar som Dagen. Ogsaa gaar vi ikke længer saa fornøiet til Hove nu som før og ere altid i daarligt Humeur, naar vi kom tilbage. Jeg frygter for, at vor bedste Tid er forbi og skulde Svigerpapa¹⁾ med samt Statsraad Petersen plumpe i Kanalen, blive vi kanske ligesaa lidt spurgte om hvem der skulle komme i deres Sted som ved Arrangementet af det nye Hof, hvor vi ikke en Gang fik Lov at ytre os, alle vore Anstrengelser uagtet. Derfor blev det ogsaa et Hof derefter. Hvad har Du at udsætte paa Fru Sibbern²⁾, paa Hanne, paa Mine, paa Augusta kanske, er hun ikke vor Svigermama — Hvem er nærmere til Overhofmesterinde end Alette?³⁾

Jeg maa her slutte, da jeg om en Time skal reise. Fortsættelsen, naar jeg kommer hjem.

I Gaar blev Nore Mansbachs⁴⁾ Forlovelse med Otto Løvenskiold bekjendt paa Ballet hos Exc. Schweigaard bliver med det Første Statsraad. Assessor Aall fra Bergen maaske ogsaa, han er en udmærket flink Præsident. Nore er i alle Henseender sød og umansbachsk.

Lev vel kjære Aall hils Din Kone og Børn.

Chria. 14. April 1845.

1) Statsråd V. C. W. Sibbern var statsminister Dues svigerfar.

2) Statsråd Sibberns hustru f. Stockfleth.

3) Alette Wilhelmine Georgine Sibbern, statsminister Dues hustru.

4) Eleonore Mansbach (1825–1869), datter av generalløytnant, minister Carl v. u. z. M. og Anna Sophia Maria Anker, gift 1845 med den senere Høiesterettsassessor Otto Joachim Løvenskiold (1811–1882).

Fra Johan Frederik Monrad.

Stockholm 22 Juni 1846.

For første Gang angrer Krog¹⁾, at han havde afslaaet Tilbudet om at blive Statsminister og han yttrede senere, at om det nu blev ham tilbudt, vilde det falde ham haardt at refusere. Den Tid han fungerede for Due var ham vist ogsaa behagelig, thi saavidt jeg kunde mærke, var han overmaade vel paa høieste Ort og langt oftere hos Kongen end Due baade før og nu. Ogsaa fortjener han al mulig Yndest, for hans naturlige, hæderlige Caractere er luttret, pletfri — kort der er kun lidet Godt, som ikke kan siges baade om ham og hende. Den Vinter vi have tilbragt med dem hører uden Undtagelse til de aller behageligste vi have oplevet her, ikke alene fordi vi vare frie for alt Overmod, som med Dues og Ankers var flyttet hinsides de lybiske Ørkener men for den sjeldne Velvillie, den rene Vandel og det fredelige og gode Exempel, hvormed disse gode og ædle Mennesker udmærke sig — et Exempel som paa den Aand der herskede i den Norske Kreds, ikke var uden gode Følger. Hvorledes Due bliver modtagen, er mig ikke bekjendt, kun saa meget seer jeg, at det er langt fra noget Udmerket. K. var langt oftere hos Kongen. Ankers komme først hjem i August.

Han har nu et heelt Aar baaret Moustacher, hvilket tilvisse maa have klædt hans mandligt skjønne Ansigt fortræffeligt, denne martialske Prydelse maa han nu aflægge — et Exempel, som jeg ikke agter at følge, thi om jeg nu paa min forestaaende Reise, hvorunder jeg agter at tilbringe Vinteren i Neapel, lægger mig Moustacher til, saa lader jeg dem sidde, naar jeg kommer hjem.

Den 24de i næste Maaned reiser vi alle herfra til Malmø for at holde Statsraad, i Skaane forbliver jeg saa længe som Statsraadet men naar dette i Løbet af August reiser til Gottenburg og Norge, tager jeg til Carlsbad for at hente min Kone.

Fra Johan Frederik Monrad.

Stockholm den 19 Decbr. 1850.

Vi have spilt Comedie og jeg har saaledes været lovlig hindret i at besvare Din venlige og ubeskrivelig kjærkomne Skrivelse af 4de Oktober. Hs. Ex.²⁾ som med saa megen Grund har vundet almindelig og fortjent Bifald i sin naturlige Rolle, vilde nu ogsaa i en unaturlig Rolle høste samme Laurbær. En Comedie besluttedes derfor, hvori han og Cathinka³⁾, den yngste Datter, havde Hovedrollerne, Frue Due, Pauline og jeg de øvrige Roller.

¹⁾ Nikolai Johan Lohmann Krog (1787–1856), statsråd 1822–1855.

²⁾ Statsminister Due.

³⁾ Cathinca Due (1839–1892), statsminister Dues yngste datter, gift 1860 med den senere admiral E. S. K. Peyron.

Stykket er af Scribe, hedder *Le vieux garçon & la petite fille*, er naturligvis overmaade quikt og udførtes af Cathinka, som er 12 Aar, skjønt hun seer ud som hun var 10, overmaade godt, hvorfor alle Mødre takkede Gud, at hun ikke var deres Datter. Derimod understod man sig (jeg ikke, thi jeg vil gjerne spille oftere) ikke efter Fortjeneste at beundre Hs. Ex. Han var rigtignok reen og fra den Side upaaklagelig, hvilket erkjendes villigt og tacksamt paa Grund af Sjældenheden men man fandt, at han var upassende klædt, mere som en Spræt, der vil gjøre Effect ved sin Toilette end som en gammel Podagrast, som ikke kan gaa uden ved Hjælp af en Betjent at støtte sig paa og som derfor bør være i Tøfler, Slobrok og Nathue med en stor Tricolor cocarde. Man loe af hans Mangel paa *Comme il faut*, man loe af hans Pronunciation — man loe høit og hvad der var verre man talte høit om det Egne i at en Statsminister, en *Précident du Conseil* i disse Tider ikke har vigtigere Sager at befatte sig med end at spille *Comédie*. Hvor lidet kjende de, som dømmer saaledes, Forholdene og hvor uretfærdige de ere! Hvad ondt er det i at spille *Comédie*! og nu lader jeg Statsraad Petersen tale, saaledes udtrykte han sig nemlig til mig sidste Gang han var her — «og hvor ærgrer jeg mig over, at jeg skulde lade mig narre til at gjøre ham til Statsminister, thi ingen gjorde ham dertil uden jeg, hvor gik han ikke og krøb for mig hver Dag og lovede baade Loge paa Operaen og Middage etc.» — Svinepelse tilhobe kjære Aall — «Hvad bestiller han ellers uden at tænke ud, hvorledes han kan ærgre og chikanere Folk, hvad furer den lumpne Karls Ansigt uden Forargelse over, at det ikke lykkes ham, som han vil?»

Maa vi da ikke takke Gud for hver *Comédie*, som er en virkelig *Comédie* og jeg aller mest, som staar nærmest for Skud.

.....

Stykket blev givet ikke mindre end 3 Gange for alt, hvad der er Fornemt og Diplomatsk — men ikke for Hoffet eller de Kongelige.

Disse er ogsaa i den senere Tid meget besynderlige, saa at man næsten skulde troe, at de vilde vise Unaade. D. s. tilsiges aldrig uden hvor de Kgl. ikke kunne undlade det, paa Navnedage altsaa — De have Selskaber, Conserter og D. er der ikke — fornemmelig er dette Tilfælde med Kronprinsen, som til og med bestemt og uforbeholdent skal have yttret, at han har imod Due. — Længe har man forsøgt med fordoblet Underdanighed at gaa dem under Øinene men forgjæves. Nu har man da besluttet at trodse. Begyndelsen skeede Oscarsdagen, da hun ikke gik paa Ballet hos Kronprinsen under Paaskud, at hun var syg og han havde ikke en Gang den Artighed at sende Bud Dagen efter for at spørge til hende. De skulde derfor ikke bydes uden til den 10de Februar paa det store Bal. Vi faar nu see, hvad Effecten bliver.

Calle¹⁾ er en stursk Herre, som nu har faaet Penge, der giver en mærkværdig Marv i Ryggen, jeg tror neppe, han lader sig skræmme. Vi have raadet dem til at lade som om intet var — men de vilde nu, sige de, bandere. La dem det.

Ankers ere nu, Gudske Lov, borte. Jeg siger Gudske Lov, thi i de senere Aar var han min Plage. Uden nogen alvorlig Tanke eller Beskjæftigelse er han i den Grad hengiven til Whist, at han hver Dag maa spille Kort, hvortil hun opmuntrer ham, thi naar han spiller saa kjeder han hende ikke. I den senere Tid var han færdig at plage Livet af mig — hver Dag et lidet Partie, det var til Fortvivlelse. Derimod savne vi hende, hendes Djærvhed, hendes fine Næse, som lugtede alt, var os til stor Morskab ogsaa til Nytte.

Hvad foranledigede deres Beslutning at reise herfra?

Vi vide det ikke. Hvad vinder han, siger Stierneld, ved at faa Lagerheim til Chef istedetfor mig? nu skriver han reent for ham, før gjorde han det for mig. Vi tror, at de havde en Deconfiture, han vilde være Hofmarskalk hos Kronprinsen og hun Statsfrue hos Enkedronningen istedetfor Moderen, som da skulde gaa af og da intet opnaaedes, drage de afsted. Han skal hverken have Gage eller Pension og tjener blot for Æren dog saa, at naar Lagerheim har Permission skal Legationssecretairen men ikke Legationsraadet være Chargé d’Affaires hvilket er meget ærefuldt NB. for Legationssecretairen.

For 2 Aar siden lød over hele Staden Skriget: En Epouseur er kommet til Cancelliet med over 3000 Spd. om Aaret, endnu ung!

Alle vare paa Benene men ingen mere end Due, som ved alle Leiligheder holder ham til Huset og favoriserer ham i Haabet om, at han i et ubevogtet Øieblik skulde kunne knibes for Pauline. Det lader imidlertid til, at Knudtzon²⁾ har været med før. Det vil ikke gaa, man vilde gjerne vende ham Ryggen men efter saa megen Fjæsk gaar det ikke vel an. Flere Gange har han villet have mig til at sige K. Ubehageligheder som f. ex. at han er en Nar, det han dog ikke er, men jeg har ikke villet gaa ind herpaa medmindre jeg maa sige, at det er fra ham. Det vil Due ikke. Imidlertid arbejder man paa Baron Beck — Friis, som er i Cabinettet og følgelig temmelig taabelig. Al Møde är ospard og dog gaar det ikke og jeg ved, at Beck-Friis for nogen Tid siden har beklaget sig over Mødrene, som plager ham med deres Forfølgelser. Han har superbe Fideicommisser i Skaane. Man fortsætter imidlertid, hvem ved? et ubevogtet Øieblik vel benyttet med Djærvhed — kanske? Ogsaa stakkels Janne var paa

¹⁾ Kronprins Carl, den senere Carl XV, hadde 19. juni 1850 ektet prinsesse Louise av Oranien.

²⁾ Harald Christian Fernando Knudtzon, f. 1814, fullmektig ved statsrådsavdelingens kontor i Stockholm, senere eier av gården Ulleberg ved Larvik, justitiarius i stiftsoverretten.

Benene og er det endnu for Knudtzon, Marie Stedinck m. fl. Det var Janne, som fik ham til Kammerherre hos Enkedronningen. Hun lever forresten godt ligesaa Kathinka og Moderen men Janne er forskrækkelig maver og meget skaldet.

Vi haaber imidlertid at træffe Dig, Din Kone og Dine Børn i Ch.nia i Sommer, saafremt nogen Reise bliver af, hvilket er tvivlsomt, om Kronprindsessen kommer ned. Man ved ikke, hvad man i denne Henseende skal troe, hendes Udvortes synes at antyde det men andre Tegn skulle ikke indfinde sig.

Lev vel kjære Aall, min ærbødigste Hilsen til Din Hr. Fader og min Kones og min venligste til Din Kone, Dig og Børnene.

Falbes og Krogs, som vide, at jeg skriver Dig til, fremsende Din Kone og Dig de venligste Hilsner. Jeg har maattet fortælle Alt, hvad Dit Brev indeholder om Din Fader, Din Kone, Dine Børn og Dig.

Uddrag av Diderik Maria Aalls¹⁾ dagbok fra kroningen
i Trondheim 1860.

Imidlertid varede de ensomme Dage ikke længe, efter 5 à 6 Dages Forløb kom Kongen, hvilket bragte en hel Del Liv i Byen. Throndhjem havde i den Anledning bygget en Æresport, som var ret smuk; den bar Kongens Navnechiffer, Throndhjems og Norges Vaaben, alt omringet af Flag og Vimpler. Men hvor practiske ere ikke de gode Throndhjemmere. Da Kongen var kommen, tog man den forgyldte C, Vaabnene og Flagene ned og lod den grønne Port blive staaende; da nu Dronningen kom sattes en L. istedet, det gamle kom op igjen, og Æresporten var færdig. — Imidlertid forberedede man sig af alle Kræfter til Kroningsdagen og de paafølgende Høitideligheder; overalt hvor man gik hørte man musicalske Prøver, i Munkegaden, hvor Kroningsprocessionen skulde gaae, byggedes Estrader og Balconer, Borgerne byggede sit Ballokale, Flaaden holdt Prøveskydning, kort der var en Larm og Spetakel, saa man kunde være fristet til at tilstoppe Ørene.

Løverdag var Veiret ugunstigt, og man havde saaledes lidet Haab om at faae godt Veir Kroningsdagen. Men lykkeligviis vaagnede vi Kroningsdagen i det smukkeste Solskin. Kl. 8 forlod jeg vort Logis forat kunne være i betids i Kirken og saaledes faae den temmelig gode Plads, hvortil jeg havde faaet Billet. Det lykkedes ogsaa, men da kun Tværskibene vare indrømmede Til-

¹⁾ Diderik Maria Aall, som den gang var 18 år gammel, fulgte sin far kammerherre Hans Aall til kroningen i Trondheim 5. august 1860.

skuerne, fik man lidet se af Ceremonien. Om Natten var der lagt Bræddegulv for Processionen heelt fra Stiftsgaarden og til Kirkeporten gennem Ruinerne, hvor Toget skulde gaae. Paa alle Kanter saa man kun Flag og Vimpler, og Estraderne vare allerede fyldte med hvidklædte Damer, hvilket tog sig ganske godt ud, da Estraderne vare beklædte med Granbar og andet Grønt. Efterat have siddet henved 3 Timer i Kirken, kom da Processionen, der var uhyre glimrende, man saa blot Guld, Baand og Stjerner. Kongen tog sig brillant ud i sin store Kaabe og Dronningen ogsaa, dog ikke som Kongen. En stor Deel af Kirken var draperet med Fløiel og Guld, hvilket forøgede Kirkens ærværdige Udseende; Kroningsstolen og de kongelige Stole vare særdeles smukke og uhyre kostbare.

Der skeede en Feil i Ceremonierne, hvilket foraarsagede, at kun $\frac{3}{10}$ af Arnolds smukke Cantate blev sunget. Kongen gik nemlig for tidligt til Alteret, da han formodentlig blev utaalmodig over at sidde saa længe, han gik ogsaa for tidligt fra Alteret, saa han ingen Velsignelse fik, før han var paa Tilbageveien fra Alteret; saaledes fik Dronningen egentlig 2 Velsignelser. Skylden var vel oprindelig hos Præsteskabet, som havde bestemt en Psalme paa 7 Vers til Afsyngelse.

Saasnart Dronningen var kronet, forlod jeg i største Hast Kirken forat see Kroningstogets Tilbagegang til Stiftsgaarden, dette fik jeg see udmærket. Der havde nær hændt en Ulykke, da Dronningens Baldakin var altfor tung for de 4 Herrer, som bare den, det gik dog godt. Kl. 4 var Kongens Kronings-taffel, som skal have været elegant i enhver Henseende. Om Aftenen gav de bergensiske Skuespillere sin første Gjesteforestilling; der gaves et Par Vaudeviller, som vare ret morsomme og bleve spillede langt bedre, end Flerheden af Publicum havde ventet af Bergenserne.

Mandag begyndte de egentlige Festligheder i Anledning af Kroningen; Borgernes store Bal gjorde Begyndelsen og det en værdig Begyndelse. Byen havde i den Anledning opført en stor Balsal i Enden af den saakaldte «Schmettau-gaard», som nu bruges til Klub og Contor localer. Denne Sal var klædt med Fløiel og Grønt; desuden var der anbragt flere Byers Vaaben og Flag paa forskellige Steder; man havde faaet 4 smukke Krystallysekroner hjem fra London, som toge sig overordentlig godt ud. I den ene Ende var der opstillet en Tronhimmel for de Kongelige, som var klædt med Fløiel og Guld. Man samledes kl. $7\frac{1}{2}$ og de Kongelige ankom først kl. 9 og bleve ved Indtrædelsen modtagne med Kongesangen, der blev sunget i Chor med Orchesteraccompaniment. Derpaa begyndte en Polonaise, som var komponeret af Udbye, og hvori der var adskillige Partier for Sangchor. De Kongelige dandsede hele Aftenen, og Ballet

var morsomt; der var naturligvis en uhyre Pragt i Toiletter og Uniformer. Soupéen serveredes i 2de Etage og var elegant som Alt det Andet; dog var det meget vanskeligt at faae Noget at spise paa Grund af Menneskemassene. Jeg fik saaledes kun en tør Vinge af en Fugl og forresten bonbons og Champagne, som flød i stor Mængde. Kl. 1 forlode de Kongelige Ballet, men Ballet varede dog til Kl. 4, jeg kom hjem, da Klokken var 2¹/₂, da var jeg virkelig træt af al den Pragt og Luxus, jeg dandsede kun een Dands, det var altsaa ikke af Dandsen at jeg var træt. Den følgende Dag drog Kongen til Størdalshalsen, hvor der var Leirsamling; den Dag var der ingen offentlige Festligheder, da det var et Slags Hviledag. Onsdag var Revuen paa Størdalshalsen, og Fægtningerne mellem General Wergeland og Kongen. Den største Deel af Throndhjems Indvaanere, og de Fremmede indfandt sig der, da Passagen did besørgetes af 5 à 6 temmelig store Dampskibe, som gik frem og tilbage; der var meget Liv derude; der laae saaledes i den hele Bugt ved Exerceerpladsen 8 Dampskibe foruden dem et Par Orlogsmænd, hvis Matroser og Marinere toge Deel i Maneuvrene. Kongen vandt naturligviis tilsidst over sin Modstander og holdt Indtog i Leiren, han red en smuk hvid Hest og tog sig godt ud. General Wergeland havde det Uheld at styrte med sin Hest, men kom dog skadesløs fra det. Maneuvrene vare ret morsomme at see paa, men der var følgende en svær Krud Damp og stærk Puffen og Skyden; en ung Leutnant Bendike havde det Uheld at falde af sin Hest, hvilket var en Fornøielse at see paa, da det ene og alene var foraarsaget ved Ukyndighed i Ridning. Det værste ved hele Turen derud var, at der ikke var nogen Middagsmad at faaes, saa vist Mange kom meget forsulten hjem. Om Aftenen gik man med Dampskib tilbage til Byen efterat have haft en virkelig morsom Udflugt til Leiren. Dagen efter, Thorsdag gav Kongen sit Bal, der var naturligvis ikke saamange Mennesker, som paa det andet og heller ikke saa stort Locale. Hans Majestæt foregik Gjesterne med godt Exempel i at dandse, forøvrigt var det ene Bal omtrent som det Andet; man bliver tilsidst sløv af at see saa megen Stads og Luxus baade i Klæder og andre Ting. Man souperede i 2de. Etage, hvor der var dækket mange elegante Tafler, ogsaa i Haven var der dækket et Taffel med kolde Sager og Vine, her blev der især fortæret en Masse drikkende Varer; Tafflet blev oplyst af Lamper, som hang rundt i Træene. Det var et smukt og morsomt Bal. Jeg kom hjem omtrent Kl. 2.

Fredag gav Prins Oscar en dejeuner dansant ombord i Fregatten St. Olaf.

født på Næs jernverk 1806, tok juridisk embetseksamen 1827 og ble auditor i den bergenske brigade 1829, assessor i Bergens stiftsoverrett 1840, amtmann i Bratsberg 1846–77. Han var gift med Mariane Møller (1812–97), datter av Hans E. Møller på Åkre ved Porsgrunn.

Han var stortingsmann fra Bergen 1842 og 1845, fra Bratsberg amt 1851, 1854, 1859–60, 1862–64, 1868–69, idet han brukte sin grunnlovsmessige rett til å frasi seg valg hver gang han hadde sittet på to ordentlige storting.

Han ble hurtig en av de ledende tingsmenn. Annen gang han møtte, i 1845, ble han enstemmig valt til president i Odelstinget, fra 1851 til 1869 var han stortingspresident sammen med G. P. Harbitz på alle de ting hvor han møtte.

Under ministerkrisen i 1861 ble han innstendig anmodet om å tre inn i regjeringen, men av slo.

Som amtmann i Bratsberg amt fikk han drevet igjennom anlegget av kanalene ved Skien og Løveid i 1861, og i den anledning ble det reist en byste av ham ved Løveid i 1897.

Da han skulle forlate Bergen i 1846, ble det subskribert blant byens borgere til et legat «til Erindring om Amtmand Aalls Fortjenester af Bergens By». I 1864 fikk han storkorset av St. Olavsordenen.

Ved hans 25-årsjubileum som amtmann i Bratsberg i 1871 utstedte amtsformannskapet og formannskapene i amtets byer en innbydelse til innsamling til et legat til minne om hans fortjenester som amtmann.

I 1877 innsendte han sin avskjedsansøknin g som amtmann, som ble innvilget ham «idet H. M. Kongen beklager, at Alderen sætter en Grændse for Amtmand Aalls i lige Grad indsigtfulde og nidkjære Embedstjeneste og idet Hans Majestæt bevidner ham sin Paaskjønnelse af, hvad han baade som Statsborger og som Embedsmand har udrettet for sit Fædreland.»

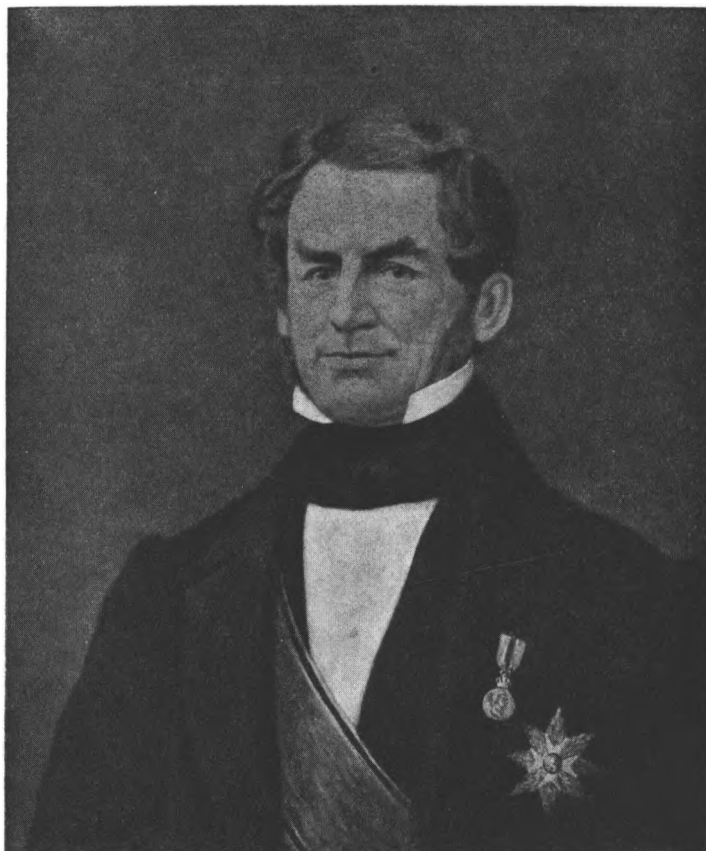
«S. D. har det som yderligere Anerkjendelse af Amtmand Hans Jørgen Aalls lange og fortjenstfulde Virksomhed som Statsborger og Embedsmand naadigst behaget Hs. Maj. at tildele ham Medaljen for Borgerdaad i Guld», den høyeste dekorasjon som en nordmann kan få, og som han i mange år var eneste innehaver av.

Han hadde ikke søkt om pensjon, da han hadde noen formue. Imidlertid bevilget Stortinget ham enstemmig og uten debatt i 1878 en nasjonalbelønning på kr. 6000,00 årlig «i Anerkendelse af hans Fortjenester af Fædrelandet». Det var den første nasjonalbelønning som er gitt.

Amtmann Aall døde i Christiania i 1894, og hadde opprettet forskjellige legater.

Dessverre har hans etterlatte papirer ikke kunnet finnes.

Aall døde barnløs, og det heter seg, at hans papirer ble brent av noen fjernere kvinnelige slektninger.

HANS JØRGEN CHRISTIAN AALL
F. 1806 D. 1894. AMTMANN, STORTINGSPRESIDENT

(Maleri på Ulefos av Wilhelm Holter)

Jakob Aall til biskop Müller.

Næs Jernværk pr Brevig 29/3 1828

Dette Brev var Dig, kjæreste Müller, bestemt med min søn *Jørgen*, som forhaabentlig nu er i Kjøbenhavn, men hans Afreise fandt sted saa pludselig og jeg var saa overvældet af Forretninger, at jeg ikke dertil fandt den behørige Tid. Som min Søn behøvede han ingen Anbefalelse til Dig — Du modtager stedse med Godhed dem, som hører mig til — men han burde ikke træde ind i Dit Huus uden nogle Linier fra min Haand. Han er den anden af mine Sønner og den blandt dem, som er maaske bedst udrustet med Sjælegaver. Nyligen tog han med Hæder den theoretiske og praktiske Deel af juridisk Embeds-Examen.....

Det vil forundre Dig at erfare, at *Jørgen* er kommen til Kjøbenhavn for at underhandle om et nyt Jernværk¹⁾, som om det jeg havde ikke var nok for min Alderdom — men dette er *Jørgens* egen Speculation i Selskab med hans Fætter Møller. Han foretrak den private Stilling for den offentlige, og jeg syntes ikke at burde modsætte mig hans Ønske, saavidt min Evne tillader at understøtte det.

Men vist er det, at han speculerer i en farlig Tid. Aldrig har Norges Stilling i mine Tanker været slettere end nu, og det viser sig ved det ene Huses Fald efter det andet. Tidernes Tryk rammer mig mindre umiddelbart, men det meddeler sig saart gennem min Familie og især i Fjor havde jeg mange Lidelser, fordi jeg maatte understøtte lidende Venner.

Om kort Tid drager jeg igjen til Storthinget. Med tunge Skridt forlader jeg den fremblomstrende Natur og reiser til en Forhandling, som enten intet Udbytte lover, eller og forelægges de vanskeligste Opgaver. Det sidste vil blive Tilfældet dersom de onde Rygter om Kongens Sygdom, hans Stilling til andre Magter o. s. v. er sande. Dette sidste vil jeg ej haabe, men vidst er det, at Kongens Hensigt med Sammenkaldelse af dette Storthing neppe vil vorde opfyldt.

¹⁾ Det jernværk som *Jørgen Aall* var reist til Kjøbenhavn for å forhandle om, må ha vært Holden eller Ulefos Jernverk. Dette ble nemlig i 1828 forpaktet av bergkandidat Nicolai Benjamin Møller, som i 1835 kjøpte det sammen med Diderik v. Cappelen.

Fra faren, jernverkseier Jacob Aall.

Arendal den 29de marts 1834.

Herved anbefaler jeg Dig, kiæreste Jørgen, et Par polske Landflygtninge, Oberst Dumorski med sin Adjutant Yankowsky, som har opholdt sig her i Landet i 8te Maaneder, og modtaget overalt Beviser paa Deeltagelse især i Christiania og her. I Christiania ere de bleven udstyrede med Penge og andre Fornødenheder til Reisen og her subscriberedes for dem 130 Spd.

De tænker at søge Leilighed fra Bergen¹⁾ til Spanien, hvor Obersten har Penge at fordre af Cortez. Dersom Du kan være dem til nogen Tjeneste, veed jeg at Du gjør det gierne, og især indfører dem hos Dine Bekjendte i Bergen for der at skaffe dem et taaleligt Ophold. Obersten har fulgt Napoleon i flere store Slag, hvoraf han bærer dygtige Skrammer og var hans Reisefælle paa Elba. Han er een aaben og ligefrem Krigsmand og Lieutenanten lader til at være en dannet ung Mand.

Fra faren.

Næs Jernværk den 10de Octbr. 1841.

Forrige Post bragte mig Efterretning om Dit Valg til Storthingsmand, og den kom aldeles ikke uventet, da Rygtet allerede længe har været beskjæftiget med Rimeligheden af dette Valg. Jeg kan ikke nægte for, at Valget har glædet mig, baade fordi jeg troer at Fædrelandet er tjent dermed, og fordi Storthingslivet, naar ikke Manden forslides, er en herlig Skole for Statens virksomme, og for dens Vel ivrige Borgere. Dersom vi befinde os vel i Staten, og det tænker jeg baade Du og jeg gjør, saa er det en naturlig Erkjendtlighed mod den at vi bære de Elementer, som ere i vor Hænder, sammen til dens Fred og Gavn.

Du vil vist nok have Dine ubehagelige Timer paa Thinget, endskjønt neppe i den Grad som Du forestiller Dig, men naar Du vender tilbage til Familielivet, og Din sædvanlige Forretnings-kreds, saa vil Du glædes over Dit Storthingsliv, og ingenlunde ansee de der auvendte Timer for spildte.

Saa ofte jeg satte mig paa Storthingsbænken, skede det altid med et roligt og beskedent Sind, fri for enhver Tanke om at spille en Rolle og Miskjendelse og Misgunst faldt sjældent paa min simple Vei.

Mine faderlige Ønsker følge Dig, kjære Jørgen, ogsaa paa denne Din Bane, og jeg seer Dig med inderlig Glæde i en Forsamling i hvis forreste Række Du formedelst Dine Evner og Din Stilling visseligen staaer

¹⁾ Hans Jørgen Christian Aall var 1829-1840 auditør i den bergenske brigade.

Bergen den 7de Mai 1844.

Til faren.

At Du har faaet en egenhændig Fremstilling fra Sverdrup¹⁾ om hans bekjendte Samtale med C: F:²⁾ er jo forsaavidt en Vinding, som Bogen herved bliver beriget med et interessant og autentisk Actstykke; men forøvrigt tænker jeg mig ogsaa, at Constitutionen var et Product af den Tids Charakteer og Begivenheder, og af det særegne Forhold, hvori Regenten stod til Folket, og ikke af en Privatmands tilfældige Samtale med den Første, hvilken i det høieste kunde bidraget til at fremskynde hvad der alligevel vilde skeet.

Du vil dog vist finde en saadan Maade at fremstille dette paa, at Du baade giver Sverdrups frimodige Adfærd den Ret, som den tilkommer, og tillige ytrer Din Taknemlighed, fordi han har været saa beredvillig til at udstyre Din Bog med en Forklaring om denne i alle Tilfælde interessante Samtale.

Jeg har oftere tænkt paa, at denne Deel af Din Bog maa for den danske Konge, især med Hensyn til hans nuværende Stilling og souveraine Forhold, være en underlig Lecture; men dette kan sandelig ikke vedkomme Dig, men ligger i Sagen selv, og visselig kan Du ikke bebreide Dig at have faret ulempeelig med Manden.

S. T.

Herr Amtmand J. C. Aall.

De af Deres Medborgere, som har havt nærmest Anledning til at lære Deres Værd for Bergens Commune at kjende i den Tid, De har virket i den og for den, ønske at Deres Navn maa blive erindret her ogsaa i en længere Fremtid, og derfor have de sammenskudt den Sum, som veedlagt Bankbeviis indeholder, til et

¹⁾ Her sikter Aall til den samtale som professor Sverdrup hadde med Christian Frederik 16. februar 1814 før notabelmøtet. Christian Frederik tenkte den gang på å bestige Norges trone i kraft av sin formentlige arverett. Sverdrup hevdet at prinsen ikke hadde noen arverett til kronen, og synes å ha omstemt ham.

Samtalen er gjengitt i Jacob Aalls Erindringer 1ste utg. 2nen del, side 394 flg.

²⁾ Christian Frederik, norsk konge i 1814, ble som Christian VIII Danmarks konge fra 1839 til sin død 1848.

Legat, som de udbede sig at maatte benævnes «Hans Jørgen Christian Aalls Legat», om hvis Anvendelse de forøvrigt anmode herr Amtmanden, selv at fatte nærmere Bestemmelse.

Bergen den 19de Juli 1846

Paa Sammenskydernes Vegne

? Holmboe. Wiese. J. Brunchorst. ? Konow.
Herman v. Tangen. Dirk V. Blaauw. Franz Arnesen.
tilstedeværende Formænd.

Originalen i arkivet på Næs.

Fra statsminister Fredrik Stang.

Christiania 23 Decbr. 1849.

(Brevet inneholder Stangs bemærkninger til Aalls konsept til Lov om Sjøfarten. Brevet slutter slik:)

For de Ytringer af Venskab og Velvillie for mig, som indeholdes i Dit Brev, takker jeg Dig hjertelig.

Af vort Samvær afvigte Høst baade paa Reise og under Arbeide er det sikkerlig mig, der har høstet det største Udbytte, derfor seer jeg ogsaa baade med Interesse og Taknemmelighed tilbage herpaa.

Din hengivne og forbundne

F. Stang.

Til Nicolai Aall (Næs).

Xania 21 Mai 1860.

Om Politikken har Du seet saa meget i Aviser, at jeg ikke kan sige stort Mere derom.

Vore Kollissioner med Sverige¹⁾ have aldrig ængstet mig synderlig, og jeg har stadig troet, at der deraf vel kunde komme Mistillid og Misstemning, som seent vil forvindes, men ingen alvorlig Ufred. Saadanne Kivagtigheder ere visselig kjedsommelige og forurolige Menneskenes Gemytter. Det er heller ikke muligt bestemt at sige, at de ikke under visse Betingelser kunde bryde ud i Handlinger.

¹⁾ Sikter til statholderstriden, som nettopp da raste.

Jeg har imidlertid det Haab, at Intet saadant er at befrygte efter de Tegn, som endnu have viist sig, og jeg haaber ydermere, at Tingenes egen Magt og den Styrke, som Foreningen faar fra de to Landes Beliggenhed og Forhold, efterhaanden vil overvinde de slette Kræfter, som arbeide i den svenske Adels Tjeneste.

Jeg kan forstaa, at Ueland¹⁾ havde benyttet Anledningen til at politisere med de svenske Bønder og fortælle dem, hvor godt de kunde have det, naar de indrettede sig paa norsk Maneer.

Saa let er en saadan Overgang dog nok ikke, da Forskjellen mellem os og de Svenske vel ikke alene ligger i de politiske men ogsaa i de sociale Forhold og Fordelingen af Eiendommene —

Min egen Andel i denne Røre har ikke været stor, og indskrænkede sig til nogle enkelte Partier i Addressen²⁾ og forøvrigt til at moderere, saavidt jeg har kunnet, de heftige Udtryk, da jeg er af den Mening, at Hidsighed fra den ene Side ikke bedst besvares med Hidsighed fra den anden Side

¹⁾ O. G. Ueland var medlem av stortingsdeputasjonen til kong Carl XV.s kroning i Stockholm 3. mai 1860.

²⁾ Jørgen Aall var Stortingets president i 1860 og medlem av den såkalte adressekomité.

var født på Næs jernverk 1809 og tok juridisk embetseksamen i 1829.

I 1830 foretok han en lengere utenlandsreise, ble fullmektig i Justisdepartementet i 1832, brigadeauditør i 1834, konstituert assessor i Christiania stifts-
overrett 1841 og utnevnt til assessor i samme rett i 1846.

I 1848 ble han assessor i Høyesterett, 1863 statssekretær.

I 1871 ble han av Carl XV. og den Stangske regjering tilbudt statsministerstillingen i Stockholm, men avslø¹⁾ liksom han også avslø oppfordringen til å reise til Wien og Rom for å notifisere Carl XV's dødsfall 1872. Fra 1873 til sin død 1879 var han medlem av regjeringen som konstituert statsråd, idet han selv ikke ønsket fast ansettelse. Fra 1874 var han seremonimester ved St. Olavsordenen.

I 1833 ble han gift med Elise Benedicte Fasting (1810 1880), datter av kommandør i marinen, statsråd Thomas Fasting.

Han døde i Christiania 1879.

¹⁾ Se Aug. Chr. Mantheys Dagbøger 1–41 Christiania 1909 og 1919. Manthey var statsråd 1856–1874.

JACOB AALL

F. 1809 D. 1879. STATSSSEKRETÆR, STATSRÅD

(Maleri på Ulefos av Wilhelm Holter)

Til faren, jernverkseier Jacob Aall.

Kjøbenhavn 2den Sept. 1830.

Vi reiste Fredags Morgen fra Arendal og avancerede indtil Løverdags Morgen lige til Anholt: c. 10 Mile fra Helsingør, her mødte vi en strygende Sydost, der varede til Midnat. Vor Stormast var meget nær ved at knække og da man omsider havde faaet alle Seil bjerget og blot kunde benytte en Stump af Fokseilet, truede Stormen med at drive os paa den svenske Kyst, der var os temmelig nær. Vi maatte derfor af alle Kræfter staa ud af Kattedag igjen og slap helskindet derfra, da Stormen efter Midnat lagde sig, men var om Natten saa stærk at vi ved Daggry befandt os tæt ved Skagen. En lempeligere Nordost blæste derpaa op om Morgenen og vi ankrede omsider Søndag Aften paa Helsingørs Rhed. At mit Dameselskab under alle disse Fatalia og den svære Søegang, hvoraf vi de første Dage plagedes, befandt sig ilde, vil Du begribe, især plagede Angest dem dygtig under Stormen. Jeg kan heller ikke nægte, at jeg følte mig lidt benauet ved at see os stedt udi slig Nød, men Dagen efter var det glemt.

Til faren.

Hamburg d/ 4de Oktober 1830,

Igaar ankom vi i god Behold hertil, og jeg skynder mig, kjæreste Fader, at sende Dig nogle Linier, før jeg reiser videre for at beroelige Dig, hvis Du i nogen Maade skulde være ængstelig for min videre Reise. Af Aviserne vil Du erfare at der for Øieblikket i Nederlandene og in specie i Brüssel, hvorigjennem Veien til Paris gaaer, finder meget alvorlige Uroeligheder Sted; saa at vi klogeligen have besluttet at holde vor Næse derfra. Ogsaa i Hessen, hvorigjennem en anden Hovedvei gaaer til Paris, finder Uroeligheder Sted blandt Landfolket, der i en Strækning af 6 a 8 Mile have ødelagt og plyndret alle Toldhuse og begaaet en Deel flere Excesser. Derimod kunne vi ganske sikkert begive os ad en tredie Vei, der gaaer over Bremen til Düsseldorff, hvorfra vi følge Rhinen, som den sikreste Beskytter mod ethvert Spectakel paa Landjorden, saa længe vi kunne. Enten vi nu gaae gjennem det preussiske Rhinland hvor vi ere sikkest

over Metz, eller til Frankfurt og videre over Strassburg veed jeg ikke, men Du maae i intet Tilfælde være urolig for mig, kjæreste Fader. Jeg skal nok vide at undgaae de revolutionære Deelee af Tydskland, og alle her forsikkre mig desuden, at det for Fremmede aldeles ingen Fare er paa Færde ved saadanne Leiligheder, naar man ikke frivillig blander sig i dem allermindst naar man reiser med Diligencerne

(Urolighetene i Nederland og Belgia i 1830 var en virkning av julirevolusjonen i Frankrike.)

Fra faren.

Næs Jernværk 15/10 1830

Dit Brev fra Hamburg har jeg, min kjæreste Jacob, rigtigen modtaget og glædet mig over Din lykkelige Ankomst dertil..... Iøvrigt nægter jeg ikke, min kjæreste Jacob, at jeg er ængstelig for Din Reise gjennem Tydskland i disse urolige Tider, og at jeg vil blive hjærtglad ved at vide Dig i god Behold i Frankriges Hovedstad.

Det er ikke saa meget de Revolutioner, der gaar ud paa constitutionelle Forandringer, der ere frygtelige — Disse have i Almindelighed en ædlere Tendents, og der ligger i Almindelighed en højere Idee til Grund, endskiønt den ofte kommer i Pøbel-Hænder — Men det er meere disse vilde Folke-Opløb, der ikke have noget andet bestemt Maal end at forstyrre den borgerlige Orden, kuldkastrer og ødelægge Flidens Gjæringer, for at skaffe sig for billig Priis, hvad man ej gider erhverve.

Disse Udbrud af Raserie ere de farligste, thi de kommer fra den vildeste og uforstandigste Hob. Gid Du var vel passeret denne farlige Opløbs-Linie, som udbreder sig alt meer og meer i Tydskland, og var kommen til Paris, hvor jeg haaber, at alt nu er i god Orden. Det vil vist være længe inden disse uheldige Efterligninger faaar Originalens ædle og høje Sving.

Til faren.

Paris d/ 8 November 1830

Her lader Alt til at være rolig, i det mindste indvortes, thi de enkelte Optøier her sker af Skræddersvende og Gadedrenge etc. der aldeles intet bestemt politisk Øiemed have, ere blot Gæringer af det Frihedsraseri, der jo altid bemægtiger sig Folk ved en saadan Anledning som den sidste Revolution, og som hos den værste Pøbel antager denne Karakter. Desuden formindskes de med hver Dag, og de Militaires Mellekomst jage Alle øieblikkelig fra hinanden. Saaledes var jeg igaar Vidne til, at to Nationalgardister arresterede 4 a 5 Personer uden at der blev gjort den mindste Mine fra Pøbelens Side til at befrie dem.

For nogle Dage siden talte man her med megen mere Ængstelse om de udvortes Anliggender, alle Mennesker talte med temmelig Bestemthed om, at Krig med England etc. om Belgien vilde være uundgaaelig, men nu har Piben faaet en ganske anden Lyd, siden man er bleven bekendt med Parliaments Meningen, der efter Tidenderne her næsten enstemmig ønsker Fred.

Af Aviserne vil Du have seet de Ministerforandringer, der har fundet Sted og den Misfornøielse, der herskede mod Ministrene. Man hører nu ret mange med megen Bitterhed ytre sig mod de nye Ministere, der vel heller ikke vil holde sig længe. Alt dette er noget, hvorom der snakkes vidt og bredt, men det giver dog neppe Anledning til nogen tumultuarisk Bevægelse blandt Pøbelen. Kongen¹⁾ er i Almindelighed meget elsket, og han lempet sig jo paa alle mulige Maader efter de mange forskjellige Interesser, der søge at faa Indflydelse paa ham. For en Krig, om den skulde komme paa med England etc. behøver man vel ikke her at frygte, da man er omgivet af gode Volde i de Franskes Tapperhed og uhyre militaire Forraad som man her forsikrer, 3.000.000 nu ret vel diciplinerede Tropper, der alle ere besjælede af den mest rørende Enthusiasme for Belgierne, som man her kalder Brødre og Landsmænd. Det vilde vidstnok være tvivlsomt, om alle Europas Magter tilsammenlagte kunde udrette noget mod en saadan Styrke som den franske for Øieblikket, især naar de endnu bliver bedre inexcercerede. Man ser overalt Nationalgardister blandt Høie og Lave, og overalt bæres Uniformer, som man er stolt af, Tjenere, Skræddere, Skomagere, Banquierer, alle ere militaire. Saaledes traf jeg for et par Dage siden min Kommissionair paa sit Kontor med Nationalgardens Uniform ved sin Skrivepult, og paa Komedien saa jeg igaar et Par Børn paa 4 à 5 Aar, der var iførte hele Nationalgardens Uniform med store Sabler ved siden, som Forældrene maatte hjælpe dem at bære. Dagen efter vor Ankomst var her en uhyre stor Revue over alle de Tropper, som høre til dette District: 80,000 Mand, men desværre gik jeg Glip af den, da vi først fik det at vide, da det var for silde. Jeg beklager dette saa meget mere, som der vilde have været en fortrinlig god Anledning til at faa alle denne Provindses berømteste Mænd, La Fayette etc. at se, og her efter Folks Sigende neppe bliver nogen lignende før ud paa Foraaret, og da er jeg væk. Fahner med de trefarvede Cocarder er derimod væk, og man ser kun meget faae, der hører den, men Flagget vaier overalt, og alle Aviser ere nu fulde af de scandaleuseste og gemeneste Caricaturer af Charles X og hans Consorter, og man hører daglig flere og flere sande og falske Historier om det Uvæsen, der dreves under Bourbonerne. —

¹⁾ *Louis Philippe var blitt konge etter julirevolusjonen.*

Til faren.

Dresden 10de Juni 1842

Jeg maa her afbryde min fragmentariske Dagbog for denne Gang og blot tilføie at jeg har besøgt Dahl¹⁾ og han os — at han viser os al muelig Høflighed. Han venter paa Snorre²⁾, som han vil benytte til et antiquarisk Arbeide, ligesom Steffens og jeg har oprigtigen forklaret ham Grunden til at den ikke kom med mig. Den maa vel ogsaa komme i disse Dage. Han bebudede at ville sende Dig nogle Tegninger af antiquarisk Art og hvad der næsten gjorde mig ondt at høre var at han med Glæde vilde paataget sig at tegne Pladerne til Snorre, dersom Du havde henvendt Dig til ham — Det havde dog været noget andet end Flintoes og han havde gjort det af blot Interesse for Sagen, thi uagtet han har meget at sige paa Norge og Bondeaaenden blandt os er det let at mærke at han nærer en meget varm Interesse for sit Fødeland, hvortil hans Samtaler bestandig vender tilbage. «Mine Landsmænd ere meget indbildske og troe selv at forstaae Alting,» hedder det et Øieblik, og næste Øieblik udbreder han sig vidt og bredt om vore Forfædres Bedrifter, om vore gamle Bygninger, det Originale og kraftige ved det norske Folks Karakter etc. Vi skulle alle til ham imorgen Aften.

Til faren. ¶

Carlsbad 27 Juni 1842.

Vi ser ofte Hartmannsdorffs³⁾, og jeg har strax bestræbt mig for at pumpe ham om Begivenhederne i Sverige før 1814, men han har ikke været med saa langt tilbage i Tiden og veed i Særdeleshed ikke af egen Erfaring nogen Besked om Begivenhederne i 1809. Om hvad der passerede i 1814 veed han derimod nok Adskilligt, men det lader som han ikke gjerne vil ud dermed, og efter det korte Bekjentskab jeg har til ham tør jeg ikke gaae ham nærmere paa Klingen. Saavidt jeg kan mærke er han fremdeles Nordmændenes Ven endskjønt han just ikke elsker Bønderne. Hans hele Tanke er rettet paa Sveriges offentlige Anliggender og han har saaledes fordybet sig i disse, at jeg, sandt at sige, troer, at han ikke saa nøie har fulgt med Broderlandets Anliggender. Svenskerne sige om ham, at han er den eneste af deres høie Herrer som forstaaer at arbeide, men de ville ikke indrømme ham noget lyst Hoved og have meget paa hans

¹⁾ Maleren, professor Johan Christian Dahl.

²⁾ Snorre Sturlesons norske Kongers Sagaer, som Jacob Aall hadde oversatt og utgitt 1838–1839.

³⁾ J. A. v. Hartmannsdorff (1792–1856), svensk riksdagsmann og landsbøvding. Fra 1816 til 1821 var han sekretær hos den svenske statholder i Norge og spilte en stor rolle her.

politiske Troesbekjendelse at sige. Jeg har omtalt for ham, at Du arbeider paa en Fremstilling af Norges Historie fra 1800 til denne Dag og i hvilken Tendents, den er skreven og bliver skreven og det lod til at han med Begjærighed ventede at se *Din* Fremstilling af Sagen.

Af de øvrige Svensker er kun Biskop Agardh og General Möllerhjelm at mærke, og den Første har jeg endnu kun et løseligt Bekjendtskab til. Han hører, saavidt jeg kan mærke, paa en Maade til Malcontenterne. Mon ikke Faye ønskede faae Authografier fra nogen af disse Folk og andre Notabiliteter, som komme hertil. For Øieblikket opholder t. Ex. Laube¹⁾ og Spohr²⁾ sig her, og flere menneskelige Mærkeligheder ventes hertil. Nær havde jeg glemt at fortælle Dig, at der med Hartmannsdorffs er en Frøken Kulberg, hvis Fader (Biskoppen) har været Privat-Secretair hos Christian August³⁾, og efter hvad Datteren fortæller, har han mange Optegnelser om Chr: Aug: men for de gjenlevendes Skyld vil han ikke publicere dem, saa længe han lever eller før 50 Aar ere forløbet. Det lader paa hende, som Faderen ikke deler den almindelige Meening om Prindsens Dødsmaade, men at der dog skal have været Ugler i Mosen ved hans Død. De øvrige historiske Data, man har ere jo ellers saa bestemt i Strid med en saadan Beretning, at jeg formoder den maa grunde sig paa en Feiltagelse.

Grev Ahlefeldt⁴⁾ er en høist elskværdig og underholdende Mand, der vinder ved nøiere Bekjendtskab og som i sine Samtaler udfolder en Mangfoldighed af Kundskaber og megen Læsning. Jeg beundrer hans Hukommelse der jo maaske ogsaa i hans nuværende ulykkelige Forfatning har vundet i Styrke. Om hans Helbredelse er der vistnok kun svagt Haab og selv dette troer jeg undertiden aldeles svigter den stakkels grevinde Ahlefeldt, der med exemplarisk Udholdenhed opfylder sit temmelig besværlige Hværv men at mørke Timer kommer over hende er naturligt.

¹⁾ Heinrich Laube, tysk forfatter og teaterleder.

²⁾ Ludwig Spohr, berømt tysk fiolinist og komponist.

³⁾ Prins Christian August av Augustenborg var blitt valt til svensk tronfølger 18. juli 1809, men han døde plutselig 28. mai 1810 under en feltmanøvre på Qvidinge hede.

Det var et udbredt rykte i datiden at han var blitt forgiftet, det førte til at grev Axel Fersen ble myrdet da han som riksmarskalk deltok i prosesjonen ved Christian Augusts begravelse.

⁴⁾ Frantz Vilhelm Ferdinand, greve av Ahlefeldt-Laurvigien, f. 1790, assessor i den danske Høiesteret 1826, stiftamtmand i Viborg 1831, tok avskjed på grunn av en øyensvakhet 1843, døde samme år.

Til faren.

Carlsbad 27de Juli 1842.

De fleste af vore svenske og danske Bekjendte have allerede forladt os, men vi have faaet en god Erstatning i vor Landsmand Tofte, der skal tilbringe 4 Uger her og som har bragt os Efterretninger fra Hjemmet, endskjønt han kun vidste daarlig Besked om Storthinget. Det glædede mig imidlertid inderlig, at høre den samme Roes af ham om Jørgens Storthingsvirksomhed, som lyder fra andre Kanter.

Blandt de Bekjendtskaber, der er borte, savner jeg mest Grev Ahlefeldt, hos hvem der var mest Aandsføde at hente, og jeg kan visseligen sige, at jeg dagligen savner den mundtlige Underholdning med ham. Han var en Mand af udbredte Kundskaber med en fortræffelig Hukommelse, og han forenede med en klar Forstand den liberaleste Tænkemaade. Jeg har mange Gange undret mig over, at han selv om Detailler af de nyeste Begivenheder i den politiske Verden kunde vide saa fuldstændig Besked og fremstille det saa levende, som om han selv havde seet Alt.

Jeg forelæste ham den første Deel af vor Criminallov, for hvilken han interesserede sig meget, og den Paralel han vidste at opstille mellem den og den nyere danske Lovgivning interesserede igjen mig levende. Det er en stor Skade, at denne Mands Embedsvirksomhed skal gaae tabt for hans Fødeland, thi han er vistnok i Besiddelse af usædvanlige Evner. Hans herværende Landsmænd mene, at den nuværende Konge havde designeret ham til Medlem af Raadet, før denne Ulykke kom paa.

Baade Hartmannsdorff, Möllerhjelm og Agardh ere ogsaa borte. Den sidste begyndte sin Tiltale med at spørge, om jeg var en Søn af «Skriftstallaren» Aall og mente at have seet Dig i Stokholm i 1823. Om C: Augusts Historie og Begivenhederne paa den Tid i Sverrige vidste Ingen af dem videre Besked — Dog bekræftede Agardh, hvad Du har antaget om, at C: Aug: ikke kunde være forgiven, og fortalte mig i den Anledning, at han efter en Reise i Polen traf de 2 Læger, der havde været i Skaane ved Prindsens Obduction, og disse (som han kjendte personligen som paalidelige og ærlige Folk) udtalte for ham den fasteste Overbevisning om, at Prindsen ikke kunde være forgiven efter de Symptomer, som havde ledsaget Døden og efter Obductionen.

Hartmannsdorff vidste adskillig Besked om 1814, men hermed vilde han i Samtale ikke ret ud, og jeg kunde ikke uden Indiscretion gaae ham nærmere paa Klingen. Han mente ellers, at man gjennem Adlercr.'s Papirer maatte kunne faae vigtige Oplysninger om hvad der passerede i 1809, og han troede ikke at Sønnen, der skal være en «mycket bescheedlig Kar» vilde være uvillig til at

aaabne Adgang til at benytte dem. De beroe alle hos ham, og H. vilde endelig bevæge mig til i den Anledning for Dig, at gjøre en Reise til Sverige. Om Kammerhjener Juell har Dicta jo skrevet. Efter hvad jeg hørte, staaer Chr. Aug.'s Familie, og især hans Broderdøtre, som vare her, i den Troe, at Prindsen blev forgivet, men jeg har efter Evne søgt at modarbeide denne Troe ved gjennem Andre at gjøre dem bekendte med de Data, som gjøre det utroeligt.

Prindsesserne længes ellers meget efter at see Dit Skrift, da de hørte, at dette var i Arbeide, og at deres Oncles Skjæbne deri omhandlede.

Christiania 19 Januar 1843.

Til faren.

Indlagt sendes Du, kjære Fader, mine Optegnelser¹⁾ om Grev Wedel i den Hastværks-Form, hvori jeg nødes til at sende dem. Jeg veed ikke om Du af de adspredte Træk kan samle et fuldt Billede, men jeg vilde kun ønske, at jeg kunne supplere mine Optegnelser med en mundtlig Meddelelse, medens jeg endnu har Generalens²⁾ Fremstilling i friskt Minde. Jeg har gjentagende spurgt Generalen, om han har noget mod, at Du benytter den hele Fremstilling og han har hertil svaret «at han hverken for sin eller sin Broders Person har noget mod, at den helt og holdent benyttes saaledes som den er givet». «Jeg overlader aldeles til Deres Fader — tilføiede han — at gjøre Udvalget af, hvad der kan ansees passende at meddele Publicum, thi med hans Tact for slige Ting, vil han i Grunden kunne bedømme dette bedre end mig.»

Du vil forøvrigt see, at de fleste af mine Noter ere bestemte til at træde i Stedet for den mundtlige Meddelelse, som jeg desværre ikke har Anledning til, og jeg veed ikke, om Du kan gjøre videre Brug af dem. Naar Du engang har benyttet mine Optegnelser, vilde jeg nok ønske at faae dem tilbage — især af den Grund at en stor Deel af Noterne ere af confidentiel Karachter. Generalen sender Dig ogsaa det indlagte Brev — af 27 August 1840 — fra Grev Rosen, fordi han troede, at det kunde være Dig af Interesse at gjennemlæse det. Naar Du har benyttet det, beder Generalen det tilbagesendt.

¹⁾ Dette og de følgende brev i 1842 til 44 handler vesentlig om forarbeider til Jacob Aalls «Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800 til 1815», som kom ut i 1844—45.

²⁾ General, baron Ferdinand Wedel Jarlsberg (1781—1856), yngre bror av grev Herman W. J. De omtales i de følgende brev stadig som Generalen og Greven.

Fra faren.

Næs Jernværk 24de Januar 1843.

Statholderen¹⁾ har denne Gang mit Manuscript til 2den Deel af mine Bidrag meget længere end forrige Gang — maaskee har han derved mange Anmærkninger at gjøre. Naar Du faar det tilbage, vilde Du overgive det til Statsraad Motzfeldt, som har lovet at gennemgaa det. Det var rigtignok 3die Deel, som M. fornemmeligen har lovet at gennemsee; men den 2den Deel vil være et Middel til bedre at bedømme den 3die.

Den 3die Deel er nu i Statsraad Holsts Hænder, og naar den kommer derfra skulde den leveres Løvenskiold.

Generalens Bidrag til Grevens Historie haver uendeligen meget interesseret mig, og jeg indser, at deraf kan skabes en vigtig Deel af mine Memoirer.

Maaskee vilde det være passende at udgive Grevens Levnetsløb i en Monographie, og kun benytte Hoved-Momenterne af Generalens Bidrag i min Bog. Dog tænker jeg begge Deele kan forenes, da jeg ingenlunde kan nægte mit Opusculum den Interesse, som det ved disse biografiske Efterretninger vil faae.

Det vilde interessere mig meget at vide noget om Grevens Ophold i Danmark — det forekommer mig som han havde noget med Bornholm²⁾ at gjøre og om han strax blev Amtmand i Norge førend han var i nogen anden Embedsstilling. Tillige ønskede jeg at kjende noget til Oprindelsen til hans Forhold med Grev Platen³⁾.

Det var et almindelig Rygte, at det var Platens og Grevens Rædsel for Følgerne af Sveriges Deling mellem Danmark og Rusland, som var aftalt, og hvoraf Følgen omsider vilde blive at Skandinavien faldt i Ruslands Vold, som bandt disse 2de store Nordens Mænd.

Kan Du ved Leilighed pompe noget ud af Generalen herom, uden at compromittere Papa? Du veed, hvad jeg har nedskrevet om Carl den 13des Brev til Greven.

Alt hvad jeg nedskriver om Greven, skal blive Generalen foreviist, førend det trykkes.

¹⁾ Severin Løvenskiold.

²⁾ Bornholm — Jacob Aall sikter her til at grev Wedel, antagelig tilskyndet av sin sjef grev Schimmelmänn, interesserte seg for kulleiene på Bornholm under sine Danmarksår 1801–1805.

³⁾ Greve Baltzar Bogislaus v. Platen, f. 1766, statholder i Norge fra 1827 til sin død i Christiania 1829. Han var i Christiania i april 1809 for å sondere stemningen og søkte da bl. a. sammen med grev Wedel å overtale prins Christian August til å ta imot valget til svensk tronfølger.

(Se Yngvar Nielsen: Lensgreve Johan Caspar Herman Wedel Jarlsberg 1. side 214 fig., og grev Wedels brev til Jacob Aall av 22. august 1809.)

Fra faren.

Næs Jernværk pr. Brevig 12te Februar 1843.

At udelade den Brevvexling, som jeg førte med Grev Wedel i August Maaned 1809, vilde være at udelade det vigtigste af hvad jeg har at fortælle mine Landsmænd, og at afbryde det vigtigste Led i Forenings-Begivenhedernes Kjæde. Men jeg tænker paany at bearbejde denne Deel af min Fremstilling, ved at vise, hvorlunde Greven, som en sand Ven af sit Fædreland, forenede sig med Platen og flere, for at forebygge den Deling af Sverige mellem Rusland og Danmark, som var aftalt mellem disse Magter 1808, og hvoraf den Skandinaviske Halvøes Undergang og Indlemmelse i det russiske Rige vilde været en Følge. Derfor ønskede jeg at vide noget mere om Grevens Forbindelse med Platen, naar den skeede, og hvor intim den har været, og dette tænker jeg, Du efterhaanden lokker ud af Generalen.

Min hele Fremstilling om Grevens Liv og Færd maa, hvis den ei aldeles er mislykket, give ham en udmærket Plads blandt vore Landsmænd. Han var bekjendt som en Misodan¹⁾ og var som saadan ofte ubesindig, stundom uretfærdig, ja vel tildeels uskjønsom, og han retfærdiggjøres vel bedst, naar hans Adfærd i denne Henseende fremstilles som en Følge af udelukkende Hensyn til Norges Tarv, og rette Oversyn over Nordens Tarv i det Hele.

Overhodet skal min Fremstilling om Wedel ikke være nogen Panegyrik, omendskjønt Vennen glæder sig usigeligen over at have mere at sige til hans Roes end til hans Daddel.

Jeg undrer mig med Dig over, at Løvenskiold beholder den 2den Deel af mit Manuscript saa længe, og jeg tænker med Dig, at Grunden dertil maa være, at ikke Alt tækkes ham, men endskjønt jeg anseer ham i mange Dele for en competent Dommer, saa er det naturligt at ikke alle vore Meninger kunne convergere.

Naar han har læst det, har Statsraad Motzfeldt lovet at gjennemgaa det, meest for den 3die Deels Skyld, der indeholder meget, som M. maa kunne bedømme.

Fra faren.

Næs Jernværk den 26de Februar 1843.

Jeg begynder virkelig nu at længes efter den 2den Deel af mit Manuscript, som er i Løvenskiolds Hænder, da deri maa gjøres store Forandringer, formedelst nye tilkomne Oplysninger, og fordi det i sig selv er mindre elaboreret. Den 3die Deel af Manuscriptet, som Collett allerede i Begyndelsen af Aaret lod sende

¹⁾ «Misodan», dvs. danskhater, det motsatte av «Danoman», skjellsord brukt om de dansk-orienterte.

til Statsraad Holst — jeg erindrer ikke om det skede igjennem Hofman — hører jeg heller ikke det mindste til. Det var min Bestemmelse, at 2den Deel, som er hos L. skulde overgives Motzfeldt til Gjennemsyn; men nu kan dette ikke skee, da jeg behøver det, saa snart det kommer fra L. for at omarbeide det. Det faar saaledes blive ved at overgive Motzfeldt den 3die Deel, naar den kommer fra Holst, og det er ogsaa fornemmelig om denne 3die Deel at Motzfeldt kan fælde en veiledende Dom, da han var en af de virksomste og forstandigste Medlemmer af Eidsvolds-Forsamlingen og af det overordentlige Storting 1814. Men hvorledes skal jeg forsigtigen faa undersøgt, hvorfor Holst har mit Manuscript saa længe?

Jeg har ærgret mig usigeligen over den Cabale, som spilles L.¹⁾, og jeg er fuldkommen enig med Dig, at han baade med Hensyn til Forstand, patriotisk Sindelag og Embedsdygtighed er paa sin rette Plads. Er Manden endog aristokratisk sindet, og i denne Henseende manieret, saa er dog dette aristokratiske Element ikke skadeligt ved Siden af det erkedemokratiske, som raader i Landet, for at derved et Medium appropriari kan blive tilvejebragt.

Skam for dem, der lede disse Traade, hvor hæderlige de end kunde være i andre Henseender. Lykkelig den, som vandrer paa Livets Sletter og ei færdes paa dets svimlende Høider!

Med Begjærlighed venter jeg Resultatet af denne skidne Affaire.

Fra faren.

Næs Jernværk den 18de Marts 1843.

Jeg kan ikke sige Dig, kjæreste Jacob, hvor meget det glædede mig, at General Wedel var saa vel tilfreds med min Skildring over hans Broder, da hans Vidnesbyrd i denne Henseende maa være afgjørende. Det kommer nu an paa, om jeg kan være saa heldig, naar jeg kommer til at skildre hans politiske Liv 1809.

I denne Henseende veed Du, at jeg har adskillige Data; men nogle Led fattes mig med Hensyn til hans Forbindelse med Platen og andre Svenske Dignitarier, og det gjør mig ondt, at Generalen derom veed saa lidet.

Til faren.

Christiania den 21 Mai 1844.

Statholderen talte for nogle Dage siden til mig om hans Erindring om Keiser Pauls Død og paastod fremdeles, at han selve 2den April ledsagede Schimmelmann til et Statsraad, og da S. kom hjem herfra, var han meget mismodig over

¹⁾ Statholder Løvenskiold.

Danmarks Stilling og tilføiede: «Hvad der sætter Hovedet paa Sømmen er den Efterretning, der er kommen om, at Keiser Paul er dræbt — men for Guds Skyld tal ikke herom, thi det skal endnu være en Hemmelighed.»

Saaledes at være passeret, erklærede H. Exc. sig ganske forvisset om og vilde søge at erholde nærmere Oplysning fra «udenlandske Departement» i Danmark, for at kunne meddele Dig paalideligere Oplysning.

Han troede, at den russiske Calender kan have bidraget til at forville den danske Recensent.

Fra kong Carl XV.
(egenhendig)

Min kära Vän.

Idag skrifver jag dig i en ganska allvarlig (sak;) helst hade jag mundtligen önskat med dig derom samspråka men det lämpar sig ej så. Du har kanske hört at Sibbern¹⁾ ej längre kan förmås qvarstanna på sin post i Stockholm. Denna plats kräfver både sakkunskab och urbanité och vet jag ingen mera lämplig än du dertill.

Jag proponerar således dig denna plats. Jag vet väl att du kommer att göra invändningar och sjelf ej tror dig dertil passande, men i allvarliga tider behöfves fosterländske och rättsinnige män och desse få ej undandra sig. Således min kära Aall betänk noga detta. Du kan gerna taga tid för eftertanke men jag ber ej nämna om mitt anbud för någon annan än Stang hvilken skall lemna dig rader.

I det hopp at du antager mitt anbud beder jag dig då som alltid räkna på

din tillgifne vän
Carl.

20 Juli. 1871.

Til kong Carl XV.

Naadigste Konge.

Deres Majestæts naadigste Tilbud kommer mig saa uventet og har sat mit Sind i saa stærk Bevægelse, at jeg neppe veed at finde Ord til at besvare det, som jeg skulde og burde. Min første Følelse er dyb Taknemmelighed for — jeg

¹⁾ Georg Christian Sibbern, statsminister i Stockholm 1858–1871.

maa sige den for mig næsten utrolige og ubegribelige Tillid Deres Majestæt viser mig ved at tiltroe mig de Egenskaber, der udfordres til at beklæde den høie Post hvorom her er Spørgsmaal. Men jeg vilde svigte denne Tillid om jeg ikke ganske uforbeholdent udtalte de Grunde, der bevæge mig til at gjøre Afkald paa Deres Majestæts naadige Tilbud.

For det Første maa jeg, efter at have anstillet den nøiagtigste Selvgranskning af fuld og inderlig Overbeviisning, der ikke kan rokkes ved andres velvillige Bedømmelse, erklære, at jeg ikke magter en saadan Stilling og ikke besidder de Egenskaber, som dertil udfordres. Dette staaer saa klart for mig, at jeg føler mig forvisset om, at det vil være i mit Fædrelands Interesse, at andre og bedre Kræfter end mine her blive anvendte.

Mit Livs Aften er nu i mit 62de Aar allerede begynt, og om mine Aandskræfter endnu omtrent ere, hvad de have været, føler jeg dog, at Alderen begynder at gjøre sin Ret gjældende, og at Helbreden nu svigter mig oftere end i de kraftige Aar. Dersom jeg kunde antage at gavne mit Fædreland ved at indtræde i Stillingen, vilde dog Helbredshensyn ikke have stor Betydning for mig og bør for Personen ved saadan Leilighed heller ikke have stor Vegt. Men Embedet var ikke tjent med en gammel Mand, der ikke længer besidde den Aandselasticitet, som udfordres for at opfylde det vigtige Hvervs Fordringer. I min Alder er Mennesket i Almindelighed i Tilbagegang og den maa efter Naturens Orden ventes med hvert Aar at blive stærkere. Jeg vover ikke at besvære Deres Majestæt med nogen Forklaring om mine private og Familieforholde, men tilføier kun underdanigst, at der ogsaa fra denne Side stiller sig afgjørende Hindringer for mig mod at overtage en Statsministers Post. Min Hustru er og har i mange Aar været saa svagelig, at det endog vilde være forbundet med Livsfare for hende at faae hende til Stockholm og Repræsentationen der være hende en Umulighed.

Den Maade hvorpaa Deres Majestæt har henvendt Dem til mig og Deres Majestæts venlige Ord vil indtil min sidste Stund blive bevaret i min Erindring med al den Taknemmelighed, som et menneskeligt Hjerte kan føle. I det Haab, at jeg ved min uforbeholdne Fremstilling ikke har forspildt Deres Majestæts naadige Velvillie hvorpaa jeg har modtaget saa mange dyrebare Beviser undertegner jeg mig Deres Majestæts

underdanigste og tro Undersaat og Tjener

J. Aall.

Christiania den ... Juli 1871.

Utdrag av dagbok ført av Jacob (Nicolaissøn) Aall,
f. 1833, d. 1902.

1851.

15de Marts:

Jeg gik ud paa Aftenen op i Samfundet, hvorhen ogsaa en heel Deel øvrige Studenter kom, da Forestillingen var forbi og med dem Skuespillerne og Sangforeningen. Man skillerede der sammen til Punsch og medens den blev lavet, kom Underretning om, at Forslaget om en Jernbane for engelsk Regning var gaaet igjennem med 82 Stemmer mod 24. Denne Efterretning vakte deroppe saavel som i Byen stor Glæde, og da Punschen var kommen ind, og man var begyndt at blive lidt lystige, fremkom *Bøgh*¹⁾, som den Aften havde gjort megen Lykke i *Peer Gynts* Rolle, med en heel Deel Taler i Anledning Jernbanen i de forskjellige Dialecter fra Østlandet, Chrsand, Bergen og Tromsøe.....

Medens dette foregik oppe i Samfundet, havde en Skare af Borgere bragt Professor Schweigaard, Aall, Lange, Stabell og Broch et Hurrah. Nogle af Studenterne oppe i Samfundet havde opfordret de øvrige til at forene sig med Borgerne, men man blev enig om at vente og senere alene bringe Schweigaard et Hurrah. Dette blev da ogsaa gjort.

22de April:

Jeg spadserede næsten hele Formiddagen dels alene og dels med Rolsted, med hvem jeg var oppe paa det nye Universitet og besaa mig. Arbeidet er allerede kommet temmelig langt, en Rekke Auditorier ere aldeles færdige og see meget pene og hyggelige ud. Den store Sal er derimod langt fra færdig.

I Eftermiddag har jeg været ude med Tante paa en Kjøretur udover den nye Vei heelt til Ljabro.

Det er en nydelig Vei, meget vild-romantisk paa mange Steder og fuld af smukke Udsigter men der er ogsaa mineret og tumlet, det er morsomt at see Veien alene for Arbeidets Skyld, som virkelig er mærkværdigt.

¹⁾ Wilhelm Frimann Christie Bøgh (1817–1888), stiftsarkivar i Trondheim, hadde et betydelig scenisk talent.

Fra studentermøtet i Christiania 1851.

7de Juni:

Af Sange i Anledning af Toget har Welhaven skrevet en meget pen til de Faldne, Ibsen har skrevet en til Ladegaardssøeturen og desuden en til, som begge ere meget pene, Moe har skrevet et Par, A. Munch et Par og desuden Claus Riis en, som skal synges paa Ringeriksturen, naar man marscherer opaf Jonsrudbakken, som er ganske morsom. I det Hele ere Sangene meget brave, naar de blot bleve sungne godt, men Sangforeningen er ei synderlig rar, dog, her kommer ingen Upsalensere og da er den god nok. Paa Mandag skal *Oncle*¹⁾ have et lille Middagsselskab bestaaende af: Glad med sin Danske hr. Block og sin Svenske hr. Åkermann, Thomas Hesselberg med sin Danske hr. Eckhart og sin Svenske hr. Forselius, og saa ere vi her i Huset 4. Om Aftenen skal være Festen i Logen, som jeg glæder mig meget til. Der faaer man vel høre gode Taler. —

Pintsedag 8de Juni:

Nu er den store Dag forbi. Fra Morgenen af gik jeg og alle med mig i en spendt Forventning, og om Aftenen kl. 6¹/₂ samledes vi i Universitetsgaarden, hvor vi fik den os af Damerne skjænkede Fane, som, da vi i Procession vare komne op paa Fæstningen, udfoldedes efter en Tale af Friis²⁾, hvori han takkede Damerne for den, og efter Hilsenen et Trefolddigt Hurra for Christiania Damerne udbragtes. Den er meget pen, af hvid Silke med et broderet Minervabillede omgivet af en broderet Krands. Kl. omtrent 8 gave 4 Skud Tegn til Studenternes komme, og snart efter landede de ved Bryggen, hvor det medtog en temmelig lang Tid inden de kom iland, da Værterne modtog dem der og de først maatte ordnes. Endelig kom de da iland og under Musik droge de op paa Fæstningspladsen, paa en Indhegning, i hvis Midte Sangforeningen stod og desuden rundt om de øvrige Studenter samt Byens forskjellige Laug med sine Faner. Friis holdt da en Tale, hvori han bød dem velkommen til Norges Land, efterat en Sang var afsungen, og derpaa ordnede man sig til Procession, saa at Værterne med deres Gjæster gik efter Sangforeningen, som gik i Spidsen, derpaa kom de øvrige Studenter og endelig Laugene med sine Faner. Man begav sig da i en fast uoverskuelig Procession opad Kirkegaden til Raadhuusgaden, opad den til Kongens Gade og saa opad den og udover Ruseløkkeveien til Slottet, paa hvis Plads man skildtes ad med Hurra, og hver gik Hjem med sin.

En saadan Masse med Folk har jeg aldrig seet i Gaderne før, der var saavel som paa Fæstningspladsen ganske sort.

1) Statssekretær Aall.

2) Johan Friis, Studentersamfundets formann, senere rektor.

Mandag 9de Juni:

Kl. 8 gik vi da til Sexaen i Logen. Salen var peent decoreret med Faner og grønt. I Baggrunden var et lille Prospect, i hvis Midte stod en stor Bautasteen, hvorpaa mange Skandinavers mere bekjendte Navne stode. Rundtom Salen vare anbragte Büster paa Piedestaler, hvis Fod vare omringede med Blomster og det Hele var peent arrangeret. Man spiste inde i Forhallen og paa Gallerierne. Da de Fleste vare komne, bød Friis dem velkommen og saa kom senere mange Talere frem. Blandt dem var Welhaven, som udbragte en Skaal for Norden i et meget slett og affecteret Foredrag. Dunker udbragte Danmarks Skaal, Linstow Kongens, Moe den nordiske Kunsts. Blandt de fremmede Talere var gamle Grundtvig¹⁾, som i et ganske morsomt Foredrag takkede for Indbydelsen, Magister Lysander fra Lund og Forchhammer som ogsaa taledede godt. Men der blev begaaet den Feil, at man for tidligt fik drikkende Sager og mange, især af de gode Herrer Norske, havde forsynet sig altfor meget dermed, saa at der blev saadan Spectakel, at Festen maatte hæves før end egentlig Bestemmelsen var, og af den Grund var der mange Taler, som ei bleve holdte.

10de Juni:

Idag har vi havt en nydelig Tour. Kl. 9 samledes man nede ved Toldbod-bryggen, hvor Christiania tog alle de fremmede ombord, men Slesvig alle de norske. Det var et mindre hyggeligt Arrangement, da man derved blev saa aldeles skildt fra sine kjære fremmede Venner. Eftersom man kom iland paa Landingsstedet ved Vækkerøebugten gik man henad til Oscarshal i Smaaepartier og besaa den, som de Fremmede meget beundrede for sin skønne Udsigt. Da man var ferdig dermed, gik man hen til Dronningsbjerget, hvor der var plantet Faner og hvor et Musikkorps spillede. Der havde Kongen arrangeret en meget peen Frokost bestaaende af Koldt og Kage samt forskjellige Sorter Vine, hvoriblandt en heel Deel Champagne. Man morede sig aldeles udmerket dernede, og jeg var meget lystig. General Wedel var Vert og hilsede dem med en peen lille Tale velkommen, hvorpaa Professor Abrahams fra Kjøbenhavn udbragte Kongens Skaal. Da vi en Stund havde spadseret om der med sine Bekjendte, drog man ind til Byen, nogle roede, og andre kjørte, og atter andre, blandt hvilke jeg var, gik.

¹⁾ Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783–1872).

11te Juni:

Veiret var desværre regnfuldt, da man om Morgenen Kl. 6 begav sig op ad Østre-Gade, hvor de Vogne holdt, som skulde befordre os. Forch., Nissen og jeg havde Oncles Hester og vare saaledes vel forvarede, men mange maatte finde sig i Arbeidsvogne med Brette paa. Det varede temmelig længe, inden Toget blev ordnet. Til hvert Vogntog hørte 8 Vogne, og paa den forreste af dem sad Merkesmanden med en lille rød Fane, som havde at paasee Orden. Endelig var det istand, og under hyppig Stands begav det store Tog sig udad Landeveien. Da man var kommen udover, gik det raskere. Mine to Gjæster vare trætte og søvnige og toge sig derfor en god Lur paa Veien. Ud paa Formiddagen kom vi, efter en lille Stund at have beseet Bærum, til Jonsrud, hvor hver Vogn fikk en Pakke med Smørbrød og noget Øl, som i Almindelighed blev fortæred under megen Lystighed. Hos os spiste blandt andre Prof. Abrahams og Magister Hammerich, hvoraf jeg havde megen Fornøielse, da de vare vittige og lystige Folk. Efter endt Maaltid, begav jeg og nogle andre os paa Veien til Kleven, de Fleste af de Fremmede kjørte. Efter en varm og kjedelig Tour over Krogskoven, kom vi endelig ud paa Eftermiddagen til Klevstuen. Hele Formiddagen havde det af og til regnet, men nu ophørte Regnen, og den deilige Udsigt laa indhyllet i en let Taage, for vore Øine. Den opvakte almindelig Beundring hos de Fremmede. Her indtoges nu et lille Maaltid bestaaende af Koldt; som kom meget vel tilpas, da Sulden begyndte at indfinde sig. Saa begav man sig syngende og med Musik i Spidsen nedad den store Klev, som for de Danske rigtignok er noget andet, end «Frederiksbergbakke». Paa Sundvolden hviledes lidt under megen Spectacel og Fryd i Anledning af det gode Veir, og derpå blev man i store Baade besørget hen til Hungerholdt hvorfra man maatte gaae en temmelig lang leret og fæl Vei op til Tandbergmoen. Paa denne Vei gave mange af de Fremmede sig stygt, og min gode Ven Eckhart, med hvem jeg spadserede, var slemt træt, da han kom derop. Men man blev ogsaa lønnet for sin Umage. Derfra er en aldeles mageløs Udsigt med det frugtbare Ringerike i Forgrunden og i Baggrunden Fjeldene, som endnu var ganske sneebedækte og som i Solskinnet toge sig brilliant ud. En Deel Sange bleve strax afsungne, og derpaa gaves Tegn til Spisen. Koldt og Kager udgjorde Maden, og deraf vare i rigelig Overflod og Alt var nydelig arrangeret. Da man var ferdig hermed, spadserede man om med sine Venner, hørte paa Sange, og endelig samledes man paa en Høi, nedenfor hvilken var en stor Plan, hvor paa 6 à 7 Par Hallingdandsere med Damer øvede sig i Hallingkast og andre saadanne Kunster til almindelig Fornøielse for de Fremmede. Da de vare gaaede væk, holdtes en Deel Taler. Pastor Bruun udbragte Grundtvigs Skaal, denne

takkede derfor. Friis udbragte Iislands Skaal, paa hvis Vegne Iislænderen Anderson takkede. C. Ploug¹⁾ udbragte Ringerikes Skaal. Thrap takkede Bønderne deroppe paa vore Vegne for deres Beredvillighed til at modtage os, og en af Gaardeierne deroppe, Cand. Hansen, takkede os for vor Nærværelse. Nu skulde man Indqvarteres. Da vi havde beseet vore Natteleier, som bestod af Halm med Lagener over, gik vi op igjen til Tandbergmoen, hvor Studenterne dandsede med Bønderpigerne efter en Fele, og vore Fremmede gave sig strax til at dandse. Blandt Pigerne var især een i fuld Brudestads, som gjorde megen Lykke.

13de Juni:

Havde Veiret paa Ringerike været peent, saa var det Fredag Formiddag saa meget slættere. Senere blev Veiret meget smukt til Festen paa Klingenberg, som i ondt Veir vilde været umaadelig slet. Vi gik ud Kl. 7, efterat Pettersen og jeg havde været oppe i Kirken og hørt Hartman²⁾ spille Orgel, han spillede sin smukke Sørgemarsch over Thorvaldsen, som sandelig var vondt at høre. Paa Klingenberg var Salen meget peent decoreret med Malerier af «Til Sæter, Fjeldeventyret og Huldrenes Hjem»; 4 store Stykker paa Væggene. Der var mange Damer derude, og de Fremmede dandsede lidt. Da man var færdig med dandsen, overrasktes med en Tale af Welhaven to meget smukke Faner til Svenske og Danske fra Damerne her i Byen, og de modtoges med megen Jubel. Magister Schveder og Carl Ploug takkede for dem, og senere holdtes Taler af Hauch³⁾, Grundtvig, en Iislænder Finnsen og nogle andre.

14de Juni:

Afskedstimen slog desværre. Det gjorde mig ondt at skilles fra mine gode Venner, som jeg maaskje aldrig skal see igjen, men alt maatte saa være, og man maatte finde sig deri. Kl. 10 samledes man i Logen, hvor Taler holdtes af Lector Schern, Magister Simonsen, og Friis, denne takked i et meget peent Foredrag for de Fremmedes Nærværelse og sagde dem i de Norske Studenter Navn Farvel. Carl Ploug holdt en meget peen Tale, hvori han bragte Nordmændene sin Tak for de Fremmedes Ophold her, og da den var endt, drog man i Pro-

¹⁾ Parmo Carl Ploug (1813–1894), dansk dikter og politiker.

²⁾ Johan Peter Emil Hartmann (1805–1900), dansk komponist.

³⁾ Johannes Carsten Hauch, f. i Fredrikshald 1790, d. i Rom 1872, dansk dikter.

cession ned til Bryggen ved Toldboden, hvor de gik ombord i Slesvig. Afskeden var virkelig meget peen, fra alle Kanter sendtes dem Blomster, da de var komne ombord. Efter en lille Tale af Ploug, hvori han med Haanden paa Fanen takkede Damerne atter for Presenten, og med levende Hurraraab drog Slesvig ud af Havnen med vore kjære Fremmede Brødre, som vi vel faaer se igjen enten i Upsala, Lund og Kjøbenhavn om nogle Aar. Gud, hvor der var flaut i Byen den Dag, man savnede Synet af alle disse Fremmede, og man længedes efter dem igjen, og det varer vel en Tid, inden man kommer i den gamle Rolighed. Og nu jeg min Stymper som efter al denne Spectacel skal op til Examen, Gud vide, hvordan det gaaer.

Han ble født i Christiania 1838, tok juridisk embetseksamen 1860 og ble ansatt i Indredepartementets konsulatkontor i 1861. 1861–1862 oppholdt han seg i Paris og London med permisjon fra departementet. I 1869 ble han byråsjef i konsulatkontoret og dermed sjef for vårt daværende utenrikskontor. Han ble kansellist ved St. Olavsordenen. 1884–86 var han medlem av en norsk-svensk konsulær jurisdiksjonskomité, som til dels satt sammen i Stockholm.

I 1886 ble han assessor i Christiania Stiftsloverrett, tok så avskjed i 1892 og bosatte seg på Lillehammer, hvor han døde 1915.

Til minne om sine foreldre opprettet han ved sitt testamente et universitetslegat for medisinsk forskning under navnet «Statssekretær Jacob Aall og Hustrus Legat» med en grunnkapital av ca. 350.000 kroner.

THOMAS JACOB AALL
ASSESSOR I CHRISTIANIA STIFTSOVERRETT

(Maleri på Ulefos av Wilhelm Holter)

London den 23 December 1861.

Til faren statssekretær J. Aøll.

Stemningen her i Landet har vel ellers iaar ikke ganske det almindelige glade Julepræg, thi Prinds Alberts¹⁾ Død har virket mere nedslaaende end man skulde troe, deels fordi han virkelig var mere afholdt end man vidste, deels fordi de loyale Englændere af ganske Hjerter deler deres afholdte Dronnings Sorg over Tabet af sin Ægtefælle. Han bliver begravet eller bisat idag uden Pomp paa Windsor Castle, og vi sidde i den Anledning med nedrullede Jalousier. Endnu er der intet Svar kommet fra Amerika, men Enhver er forberedt paa Krig og den ene Ladning Tropper efter den anden afgaaer til Canada — dog derom fortæller Aviserne Dig mere end nok, saa jeg kan gjerne holde mig fra de Historier.

Hvad vore egne politiske Begivenheder angaaer, saa fik jeg da endelig iforgaars Greie paa, hvori Knuderne egentlig havde stukket, thi først da! ankom de norske Aviser fra den 11 og 12 ds. der indeholder de Oplysninger, som Du i Dit Brev forudsatte, at jeg kjendte.

Saa er det da allerede ude med den B-Mske²⁾ Herlighed, det varede kort, og godt var det. Kongen har baaret sig ad som en Mand og vil gjenvinde sin Popularitet, og hvad Sibbern angaaer, da maa jeg sige, jeg havde aldrig tiltroet ham en saadan Kraft, og det glæder mig at se, at Morgenbladet antager det mueligt, at han vil indtage sin Plads igjen. Som jeg ser, har da Onkel Jørgen³⁾ definitivt afslaaet at sætte sig paa Taburetten, og det uagtet det lader til, at baade Kongens og Nationens Ønsker udpegede ham som den rette Mand under disse Omstændigheder. Jeg vidste nok, at Forfængeligheden ikke har den ringeste Indflydelse paa ham, men jeg tænkte mig dog nok, at han under saadanne Omstændigheder kunde komme til at ansee det for Pligt at tilsidesætte alle personlige Hensyn. At Stang kommer op til Roret igjen, er jo ganske i sin Orden, men hvad i al Verden skal «le silence» op i den Commerce? Jeg længes meget efter Aviser og Breve for at se, hvorledes Sagerne udvikler sig til det nye Aar, der ellers ikke gjør sin Entrée under synderlig gunstige Auspicer, hvad den politiske Situation angaar.

1) Albert, Prince Consort of England (1819–1861), gift 1840 med dronning Victoria. I 1861 var en krig mellom England og Amerika nær ved å bryte ut, prins Albert gjorde alt for å avverge krigen, og hans anstrengelser underminerte hans helbred.

2) Birch Reichenwald og Motzfeldt var 12. desember 1861 trådt ut av det Sibbern-Birch-Motzfeldtske ministerium.

3) Amtmann Hans Jørgen Christian Aall var under ministerkrisen 1861 inntrengende anmodet om å tre inn i regjeringen, men avslo.

Fra Jens Døllner.¹⁾

Rosenborg 29/1 1863

Min kjære Ven.

Med mit stakkels lille Fødeland ser det sørgeligt ud igjen, de Breve jeg faar derfra ere alle fulde af Bekymringer.

Prindsessen²⁾ siger: Rustningerne af Søe og Landarmeen drives af al Kraft, da det synes afgjort, at Forbundstropperne vil besætte Holsten. Hun glæder sig over, at jeg er i god Behold her og beder mig bare blive, hvor jeg er.

Begynder Krigen, da vil det blive en uroelig og sørgelig Tid for mig. Lad mig snart høre fra Dig, min kjære Thomas, jeg længes meget derefter.

Rosenborg 20 August 63.

Fra Jens Døllner.

Det var saavidt jeg fik see gamle Prinds Ferdinand, jeg mødte ham og Prindsessen netop som jeg var kommet iland.

Næste Morgen Kl. 9 vilde jeg lige gaa ind til Prindsessen, da der i samme Øieblik farer en Tjener ind af Døren og melder, at Prindsen var bleven syg, 5 Minutter efter var han død.

Det var et haardt Slag for min gamle Prindsesse, hun var saa lykkelig over at have faaet ham frisk og nu saa pludselig at miste ham. Hun sørger dybt og inderlig over ham, skjøndt han visselig ikke fortjente det og hun længes blot efter at forenes med ham igjen.

Jeg var ude i Roskilde og saa paa Begravelsen, alt var meget nydelig arrangeret og Følget meget stort, ligefra tvende Konger og ned til Tjenere og Staldknegte, men jeg tror ikke, at der var andre bedrøvede end de Tjenere og Staldknegte, som herved mistede sin Tjeneste.

¹⁾ Jens Iver Nicolai Døllner 1825–1910 var gartner på Næs fra 1852 til sin død i 1910. Hans far var visstnok slottsgartner ved Rosenborg slottshave i Kjøbenhavn og derav navnet Rosenborg på det idylliske lille hus, hvor sønnen hadde sitt hjem i parken på Næs. Den unge Døllner ble helt fra barnsben av protegert, uvisst av hvilken grunn, av prinsesse Caroline³⁾, eldste datter av Fredrik VI og gift i 1829 med arveprins Frederik Ferdinand. Prinsessen kaller ham selv for sin pleiesønn. Så lenge hun levde, sto hun stadig i brevveksling med Døllner, og da hun døde, arvet han hennes ur.

Under krigen hadde Døllner utmerket seg og ble utnevnt til løytnant.

I de nesten 60 år han var gartner på Næs, ble han behandlet, særlig av den yngre generasjon, som et kjært medlem av familien.

Rosenborg d. 16 Mai 1864.

Fra Jens Døllner.

Det har været et drøit Aar for mig maa Du tro, mangen Kamp har jeg maattet bestaa med mig selv for ikke at opgive min Stilling her og reise ned til Danmark og melde mig til Tjeneste igjen. Tidt og ofte har jeg været temmelig fortvivlet over ikke at kunne dele Skjæbne med mine gamle Kamerater og hjælpe at forsvare det elskede, gamle Danmark, men jeg maatte jo altid tilstaa, at det desværre vidst altid var en ligegyldig Sag, om jeg kom med eller ikke. Inderlig gjerne skulde jeg have offret mit Blod, om det kunde have hjulpet noget. En frygtelig og afskyelig Krig har det været for den lille Armé at kjæmpe mod den uhyre Overmagt.

Min gamle Prindsesse har den hele Tid ført en livlig Correspondance med mig og uafbrudt opfordret mig til at blive, hvor jeg var. Efter Dypbølslaget udbryder hun: «Jeg er inderlig glad over, at Pleiebarnet ikke var med,» hvorpaa jeg maatte svare, at jeg gjerne kunde græde over ikke at have været med.

En Svoger af mig, der var Præst i Husby i Slesvig og blev fordreven derfra, har været saa heldig at blive udnævnt til Præst i Føns paa Fyen. Han havde en net lille Indquartering i sin Gaard 100 Menige og 10 Preuisiske Officerer, det faldt lidt besværlig i Længden at have saa mange ubudne Gjæster, saa han og Familie vare inderlig glade over at slippe nogenlunde helskindede derfra den Dag, der kom Ordre til ham at forlade Kaldet. Han elsker ikke Preuserne, men de ere dog Engle imod de tysksindede Slesvigere. Det vagte megen Fornøielse her, da vi idag læste den tydske Beretning om Træfningen ved Helgoland, «Niels Juel maatte flygte til Hull med et 14 Fods Hul i Skroget.» Det er dog godt, at de tager Munden rigtig fuld, naar de først skal lyve.

Utdrag av
daværende kabinetssekretær C. H. T. A. Lagerheims¹⁾ brev 1871–1885
til byråsjef Thomas Jacob Aall.

1/12 1871.

Under de få dagarne jag varit här tillbaka har jag lifligt känt kontrasten mellan det närvarandes små obehag — oskiljaktiga från afbrutna sysselsättningar, som skola återtagas — och de angenäma minnena från de fjorton dagar, jag tillbragte i Christiania. Bland dessa minnen är det mig kärt att få räkna vår bekantskap, som jag hoppas framtiden må gifva mig tillfälle att ytterligare befästa För hvad som nu skall komma — och det kan icke blifva mera än ett: H. s utnämning — vore det emellertid i så hög grad önskvärdt, att icke I. D.²⁾ uttalade ett ogillande i direkte eller indirekte ordlag af H. s. verksamhet intill denna dag. Jag fäster mig icke vid det ovanliga uti, att en norsk kandidat blifver af svensk myndighet tillstyrkt men af sitt eget land ogillad — jag anser vigten ligga på, att icke den goda harmonien, som nu så lyckligen råder, blifver rubbad för denna fråga om person.

Det skulle se illa ut, om den nya Utr. mins första åtgärd ginge i rak strid mot I. D.s mening. Gör därför allt — derom ber jag — att förekomma sådant.

12/1 1872

Konungen kommer icke till Stor-thingets öppnande, men det talas om en resa i Mars månad. Jag tror dock icke att denna är definitivt bestämd. Vårt sällskapslif börjar nu taga fart; vintern tyckes blifva mycket rik på nöjen af alla slag, folk hafva så godt om penningar, att de måste finna på nya sätt att förstöra dem.

1) *Carl Herman Theodor Alfred Lagerheim* (1843–1924). Han ble sjef for den politiske afdeling i det svenske utenriksdepartement i 1871, i 1876 ble han kabinetssekretær, 1886 gesandt i Berlin, og 1899–1904 var han norsk og svensk utenriksminister. Sterkt interessert som han var i å opprettholde unionen, foreslo han i sammensatt statsråd 1902 nedsatt en unionell komité til å utrede spørsmålet om særskilt konsulatvesen for hvert av rikene, og han ledet selv forhandlingene. Da dette ikke førte til de resultater han hadde ønsket, men spenningen tvertimot tiltok, nærmest som følge av statsminister Boströms personlige inngripen, og tilspisset seg til en siste uavvendelig krise, tok Lagerheim avskjed høsten 1904. Fra 1905 var han generaldirektør og sjef for kommerseskollegiet.

2) I. D. — Indre Departementet, Th. J. Aall var som nevnt sjef for I. D.s konsulatkontor, som var det daværende norske utenrikskontor.

8/3 1872

Jag hoppas att den i Aftenbladet för den 27 Febr. förekommande uppsatsen beror på någon missuppfattning — och det är icke möjligt annat. Gen. konsul *Willerding*¹⁾ har ju sjelf varit med om att skriva konsulatsstadgan. — Jag förmodar Indre Dep. tet fäst hans uppmärksamhet på artikeln, om han icke sjelf berört tilldragelsen i någon rapport. Sådane uppgifter äro emellertid välkomna godbitar för Hedin²⁾, Sverdrup och andra deras kritiskt-destruktiva själsfränder.

Kungen är nu litet bättre och läkarna ämna skicka honom till något bad i Tyskland under sommaren.

6/7 1872.

Stockholm är vackrare än någonsin och jag känner mig just som litet stolt att visa det för främlingar, som anlända i talrika skaror från alla håll.

Det vore nu rätta ögonblicket att se det. Om en månad är grönskan uppbränd och hösten kanske i antågande. Kan det icke fresta Dem?

Resan är ju så kort; och en liten ledighet förmodar jag skulle verka upplifvande på Dem som på andra. Således om det är möjligt, så gör mig den glädjen att aflägga ett litet besök här ju förr desto hellre. Ett rum har jag alltid till Deras disposition.....

Jag kan väl icke sluta dessa rader utan ett par ord politik. —

Ministerkrisen i Norge³⁾ kom som ett eko af vår, men den är dock så olika i betydelse. För oss tror jag icke faran är stor och såvidt jag förstår, kunde oppositionen utan fara hafva fått försöka sina krafter.

Men är det äfven så i Norge? Passionerna äro der starkare och kampen synes mig hota att återkomma med ännu större bitterhet än förut. Då kan månget viktigt fosterländskt intresse få sitta emellan — af partihänsyn. Och så synes mig det betänkligt, att en regering måste rekrytera sig så långt ned, utan att jag därför vill ogilla att den verkliga förmågan drages fram, hvar den än må finnas. Men är det icke just ett bevis på att förmågan saknas inom den krets, der den borde stå att finna?

Men nu lef väl. Välkommen hit ännu en gång och haf i vänligt minne

Deras tilgifna

Alfr. Lagerheim.

¹⁾ Willerding var norsk medlem av Konsulatkomitéén.

²⁾ Sven Adolf Hedin, f. 1834, svensk publisist og riksdagsmann.

³⁾ Ministerkrisen 1872. Stortinget hadde vedtatt forslaget om at statsrådene skulle møte i Stortinget. Carl XV nektet sankajon, med støtte av flertallet i regjeringen. De dissenterende statsråder trådte ut av regjeringen.

10/1 1873.

*Den nya Exc.*¹⁾ synes böjd att förordna en grundlig omarbetning af konsulsstadgan och har till och med låtit falla några ord om nedsättande af en komité för detta ändamål.....

Någon har hviskat i mitt öra, att det vore fråga om att vi möjligen nästa gång skulle träffas såsom kamrater vid hofvet.²⁾

Jag behöfver icke säga, att det skulle göra mig ett mycket stort nöje, om så blefve fallet. För egen del hade jag först på det bestämdaste afböjt förslaget att ingå vid hofvet, men då man andra gången vände sig till min nya chef och han icke ansåg bestämda hinder ligga i vägen därför, ville jag icke längre neka, sedan både konungen och drottningen lofvat mig att min tjenstgöring icke skulle lida af hoftjensten, som egentligen kun inskränker sig till att äta middag på slottet.

30/4 1874.

Jag kan icke underlåta att omtala en sak, som kommer att hafva inflytande på de unionella ärendena i allmänhet och de konsulära i synnerhet. Jag får dock på förhand gifva detta meddelande en fullkomligt konfidentiel natur. —

Efter de strider som i denna riksdag utkämpats om kommerseroll. har Regeringen nu efter hvad jag tror mig veta — kommit till det resultatet, att en komité skall nedsättas för att afgifva förslag till Kollegii indragning. Det är intet tvifvel, att Utrikes Departementet då erhåller på sin del alla de svenska konsulataffärerna. Men i samma stund måste ju konsulsstadgan omarbetas och när man börjar med detta arbete, kan det icke vara rimligt att lemna åsido alla anmärkningar, som ur andra synpunkter kunna göras mot denna en gång för mästerverk (af dess författare) ansedda urkund.

Allt detta kan väl svårligen ske utan en komité äfven för den frågan och således kan man väl inom årets slut motse en unionel komité för afgivande af förslag till ny konsulsstadga.

Man lefver i en viss spänning sedan gårdagens votering i 2dra kammaren, ehuru den genom 1sta kammarens beslut icke leder till någon åtgärd. Högst egendomliga saker hafva tilldragit sig under vår numera kroniska ministerkris. Den är som en frossa, som reguliert återkommer hvarje vår och nu skakar samhällskroppen väldigare för hvarje år. Jag hörer icke till dem, som älska

1) Oskar Magnus Fredrik Björnstjerna, f. 1819, utenriksminister 1872–1880.

2) Carl XV hadde tilbudt Aall stillingen som sin kabinettskammerherre, men Aall avslo.

ombyte för ombytets skull, men jag skulle icke med öfverdrifven saknad se att det fick blåsa en ny vind på samhällets höjder.

I år kan det nu göra det samma men till nästa år hoppas jag att frukten är mogen att plockas. Måtte den blott icke komma att plockas af orena händer

Och nu lef väl; tveka icke att besvära mig med hvad De önskar veta häri-från. Jag griper alltid med nöje tillfället att utbyta tankar med en person, som jag hoppas kunna räkna icke blott till *bekanta*.

Med uppriktig tillgifvenhet
Alfr. L.heim

25/7 1874:

Bästa Aall.

Tillåt mig för framtiden begagna denna förtroligare benämning, hvartill jag finner mig så mycket mera berättigad som vår bekantskap länge för mig betyd mer än vad få och korta sammanträffanden eljest bruka medföra.

Kanske har det kommit till Deras öron, att jag sedan några dagar är för-lofvad med fröken Manderström, en dotter af min fordne chef.....

13/3 1875

Myntkonventionens antagande var en glädjande tilldragelse. Kunna vi nu inom några år få det metriska systemet antaget på båda sidor Kölen, börjar jag sedan hoppas att få upplefva både tullförening och unionsparlament eller delegationer.

6/8 1875.

Min delaktighet i Konsulatkomitéén stötte länge på hinder, emedan mina åsikter om kommerskollegii förhållande till Utrikes Departementet syntes för revolutionära. Jag togs slutligen till nåder därför att det var så svårt att få antalet fullt. Men Exc. B-a¹⁾ ansåg det egentligen orätt att utse en ledamot, som icke i allt delade hans åsikter. Så olika uppfattning kan det finnas om, hvad en komité bör uträtta. Bevakade af Exc. B-a å ena sidan och statsråd Vogt²⁾ å den andra tänker jag mig att vi komma lätt i trångmål. Men lyckligt-vis hafva vi Bergström³⁾. Han skall få stå i breschen.

Hade jag tid skulle jag resa till Christiania på en dag för att tala vid Dem om åtskilliga saker för denna komité, men nu är det tyvärr omöjligt.

1) Exc. B-a — Björnstjerna.

2) Statsråd Nils Vogt, sjef for Indredepartementet 1871-1884.

3) Per Axel Bergström, svensk statsråd, formann i den blendede konsulatkomité.

20/1 1876.

Washington skall snart besättas, men ännu hafva icke kandidaterna trädt fram ur ett visst mystiskt halfdunkel. Göteborgaren var Oscar Dickson, men han kommer säkert icke i fråga. Excellencen har låtit otvetydigt förstå, att någon succession inom diplomatien icke kommer i fråga, utan att någon politisk personlighet från landet hinsidan Kölen skall blifva den lyckliga (eller olyckliga?). Det kan ju heller icke förnekas, att proportionen mellan svenskar och norrmän inom diplomatien i detta ögonblick är olämplig — men man kan det oaktadt hysa tvifvelsmål, huruvida *blott därför* vanliga befordringsgrunder böra åsidosättas.

22/8 1877.

Kan De säga mig hvarför så mycket torsk skall fiskas på Norges kusten? Och finnes det ingen förhoppning, att den skall göra som sillen och försvinna före en eller annan mansålder! Jag förklarar, att om det fortgår på detta sättet, så ämnar jag — när tillfälle erbjuder sig — varmt understödja — de norsk-norska partikularisternas yrkande på särskild utrikesminister och särskilda beskickningar. Dixi.

18/12 1877.

Vous êtes bien curieux måste jag svara, såsom Talleyrand svarade en fordringsägare, som frågade när han skulle få sin fordran godtgjord. Tror De, att en komité — ledamot någonsin kan förklara, huru komitéen kommit till ett visst resultat? Det skall stå i komitéens protokoll, och som vi icke hafva några protokoll, så

Skämt åsido, så måste jag tillstå, att det ser mig högst tvifvelaktigt ut, huruvida komitéen skall kunna försvara denna sifferuppgift, hvilken förmodligen varit menad dubbelt så stor. Allt hvad jag kan säga, är således, att om Indre Dep:tet skulle finna för godt att i en blifvande Indstilling uttala sitt tvifvel om uppgiftens riktighet, ämnar jag tillstyrka Exc. att mera tro Indre D. än komitéen.

Budgeten gick litet raskare än jag trodde och torde nu vara på väg till C.-ia. Den följes af mina varma välönskningar, ehuru jag icke är som många af mina underordnade direkt intresserad af dess framgång.

9/1 1878.

Våra ekonomiska förhållanden i Sverige börja blifva mycket bekymmersamma. Den närmaste tiden kommer säkert att medföra många fall. Men så reusas ju luften deraf och arbetet kan taga fart på nytt — det har man sett mer än en gång förr. Våra banker tyckas dock stå ganska oberörda af hela krisen — och då synes mig ingen egentlig fara vara för handen

Budgeten blef som vanligt hastigt expedierad. Anmärkningen om pensionslistan blef icke af Utrikes Ministeren tagen till följe. Men han skall i en skrifvelse till Indre Departementet motivera denna underlåtenhet. För övrigt finnes ju intet hinder att Indre Dep.tet trycker en lista eller meddelar Storthinget materialerna till en sådan. Möjligen kan jag få Exc. att bilägga en sådan vid vår skrifvelse. För övrigt kunna vi ju vara ense om, att detta årliga upprepande är ett nonsens. Quid vobis videtur? Frågan är således blott: skola vi inleda riksdagen på dåliga vägar, eller skola vi söka inleda Storthinget på den rätta?

26/2 1878.

Tyvänn har jag endast dåliga nyheter om konsulatlagen. Exc. Björnstjerna, som icke haft någon jernväg att öppna, men haft en stor bal och en liten middag, har ännu icke haft tid att studera Indre Departementets instilling. Han har lofvat mig icke en, men fem gånger att börja med den men ännu har jag icke sett den dag randas, då löftet blifvit hållet.

Medgif, att detta är förtviflande. Jag har bedt Exc. Kierulf¹⁾ att stöta på hans Exc. men ännu tror jag icke att han gjort det. Han håller också på med en bal! Saken är ju så enkel, ty vi kunna endast skriva under allt hvad Indre Dep. uttalar med undantag möjligen af frågan om konsulatafgiftens belopp — men Exc. tror icke att en så diger bunta kan innehålla så litet stoff till anmärkningar — och därför skjuter han upp med att läsa den!

3/3 1878.

Vare det långt från mig att vilja säga eller ens tänka, att icke Indre Deptet. utvecklade den största snabbhet i fråga om årsberättelserna. Jag är emellertid mycket tacksam för underrättelsen, ty då jag kl. 2 i natt skildes från Printzsköld (vi kommo till sammans från en lysande bal hos Exc. Kierulf) var han mycket bekymrad.

Schlytter såg jag icke till under hela aftonen, eljest hade jag väl fått veta, att utlåtandet var anländt.

1) Otto Richard Kierulf (1825–1897), norsk statsminister i Stockholm 1871–1884.

Jag försökte under aftonens lopp att förmå Exc. Kierulf till en kraftig demarche i fråga om konsulatlagen, men han menade, att det redan vore för sent. Jag släppte dock icke alldeles mitt tag, och jag fick honom att medgifva möjligheten, att allt ännu kunde ordnas. För Storthingets del medgaf han, att en lättnad låge deri, att konstitutionskomitéen icke hade så mycket arbete under denna session som öfriga komitéer.

Ännu ett försök ämnar jag således göra — det sista. Misslyckas det, så tager jag min hand från konsulatväsendet — hvarpå kanske den grenen af förvaltningen icke kommer att vidare förlora.

Vale et fave.

15/3 1878.

Idag har äntligen konsulatlagen gått af stapeln. Jag skall laga, att den del af protokollet, som rör detta ärende, om få dagar härifrån afgår, och vågar sedan räkna på Deras biträde att få ärendet vidare «fremmet», så att ännu detta Storthing må kunna antaga lofförslaget.

Haf godheten att hitsända 10 ex. af den norska upplagan af konsulatbetänkandet.

25/3 1878.

Utnämningen till London vållar Exc. Björnstjerna stora bekymmer. Jag har idag läst «Dagbladets» artikel, som jag naturligtvis finner allt utom begrundad. Dock erkänner jag konsekvensen deraf, att om nationaliteten icke är likgiltig för konsulat- och diplomatbefattningarnes tillsättande, så måste man bryta med gemensamheten i dessa grenar af förvaltningen. Så långt går kanske icke Dagbladet, men så långt går jag. Jag ser dervid ingen skillnad mellan diplomater och konsulter. Med allt detta finner jag det kanske vara *klokare* att under nuvarande förhållanden faktiskt taga hänsyn till nationaliteten och därför icke nämna Cöster¹⁾ men detta måste dock bero på styrkan af den agitation, som här i landet kan uppstå.

För det första är naturligtvis ingenting att göra utan låta tidningarna skriva sig sjelfva och publiken trötta på saken. Ju mindre man från norsk sida svarar, dess bättre, ty då dör den svenska agitationen bort.

Sakens betänkliga sida är förövrigt icke tvisten om norrman eller svensk, utan den ligger deruti, att vår förnämsta konsulsplats icke besättes med en person, som tjenat sig upp på den banan, men med en person, som endast har politiska meriter att åberopa. Exempla sunt odiosa.

¹⁾ Cöster, svensk diplomat, kandidat til generalkonsulstillingen i London.

2/5 1878.

Jag skulle önska, att R.¹⁾ vore nämnd till London, så att man sluppe se hotet i norska tidningar om ett specielt norskt konsulatväsen. Det är af dessa galenskaperna, som kunna slå rot, om de alltför ofta upprepas. — Ju mer jag tänkt på frågan om London, ju mer har jag funnit, att den enda riktiga lösningen vore att nämna C-sen.²⁾ R.s utnämning kommer att skada i mer än ett afseende.

20/6 1878.

Jag är också mycket nyfiken att få veta, huruvida vi möjligen kunna motse norska Reg.s betänkande om konsulatförordningen under denna sommar eller början af hösten. Icke för att jag tror mig hafva någon chans att förmå exc. Bj.-a. att företaga ett så stort arbete med ens, så att det skulle kunna tillämpas redan den 1 januari 1879, men i förhoppning att kunna få det behandladt under loppet af hösten, så att tryckningsarbete kunde ske under vintern.

27/9 1878.

Statsråd Vogt har övertygat Exc. Björnstjerna, att Indre Dep:et har så mycket att göra, att chefen aldrig hinner läsa igenom någonting(!) Exc. måste därför anse allt, som utgår från Departementet för ofullständigt eller felaktigt behandladt. Jag har sökt övertyga honom, att åtminstone konsulatafdelningen *det oaktadt* vore väl skött, men har icke kunnat riktigt öfvertyga honom.

2/11 1878.

Jag börjar nu blifva mycket nyfiken och nästan litet orolig öfver det stora komitébetänkandets öde. Har det i sista stunden strandat på något hittills icke utprickadt grund, eller har någon motig vind drifvit det ur den rätta kursen och seglar det kanske nu på okända farvatten? Kaptenens och förste styrmanens³⁾ kända skicklighet ingifva mig ännu goda förhoppningar men jag kan likväl icke längre styra min otålighet, utan måste begära att få veta litet nytt om dess öde.

13/12 1878.

Igår bekommo vi det digra betänkandet om konsulatförordningen och jag behöfver väl knappt säga, att mitt öga icke lycktes på natten, förr än jag hunnit åtminstone genomläsa det från början till slut.

¹⁾ R. — Ole Richter, som ble Sverige-Norges generalkonsul i London 1878–84.

²⁾ Den senere utenriksminister Wilhelm Christophersen.

³⁾ Kaptenen — statsråd Vogt, förste styrmannen — byråsjefen for konsulatkontoret, Aall.

Af en sådan naturligtvis flyktig bekantskap kan man blott hafva intryck, men det förefaller mig ibland vara med skrifter som ofta med människor — af det första intryck de gifva beror sedan till stor del den uppfattning man slutligen vinner af dem. Jag kan blott önska, att jag i detta fall får förnya en sådan erfarenhet, ty ehuru det för betänkanhets författare och officiella försvarare kan vara temligen likgiltigt, hvad mitt omdöme derom blifver, så är det derimot för mig af stor betydelse att känna mig i harmoni med personer, hvilka på en fråga, som i högsta grad intresserar mig både personligen och som embetsman, utöfva ett så stort och berättigadt inflytande. Jag behöfver efter detta icke säga mera än att mitt intryck varit öfvervägande godt och gynnsamt. Särskildt är detta fallet med de förändringar Indre Dep. föreslagit i de fem första paragraferna.

Jag vore — om jag hade att afgöra frågan — så långt ifrån att hålla på *«overbestyrelsen»*, att jag nästan skulle finna Indre Dep:ts formulering mera be-tecknande för den nya ställning, komitéen påtagligen velat åt Utrikesministern vindicera

I afseende å behandlingen här, har jag tänkt mig, att vi till en början låta trycka båda texterna jemsides med varianter, för att hafva en fast grundval för föredragningen. Har man icke ständigt båda texterna för ögonen (och såvidt möjligt för öronen) löper man stor fara, att de skiljas åt. Jag skall i sådant fall taga i anspråk Fleischers¹⁾ hjälp för ett korrektur.

Det skulle intressera mig att veta, hur Indr. Dep. tänkt sig utarbetandet af instruktionen? Att Utrikesdepartementet icke kan åstadkomma den utan sakkunnigt biträde är påtagligt. Men jag tror å andra sidan, att det vore än omöjligare att låta den utarbetas helt och hållet i Christiania eller här af kommerskollegium — och allra minst går det att sy ihop den af svenska och norska klutar. Den sillsalaten blefve värre än unionsmärket, som icke är så oäfvat i mina ögon. Alltså lärer väl den enda utvägen vara en liten tvåmanskomité under sommaren i Modum, Marstrand eller hvarför icke på Gausdal? Helst dock i Stockholm, så att jag kan få ett ord med emellanåt. Hvem vill Indre. Dep. i sådant fall akkreditera hos oss?

4/3 1879.

Jag tackar i främsta rummet för vår senaste för mig så angenäma samman-varo och särskildt för Deras tålmod intill sista ögonblicket. Nu är jag åter inne i skrufstället men känner mig betydligt stärkt genom den uppfriskande vinter-

¹⁾ Baltazar Römer *Fleischer* (1838–1910), ansatt i Indre-Dept. 1863, kgl. fullmektig ved I. D. s konsulatkontor 1874–1880. Se hans senere korrespondanse med Thomas Aall.

resan till Christiania. Tyvärr motverkas dess goda inflytande af ett motsatt, som beror på de ständigt hvarandra aflösande nöjena här i Stockholm. Den onda tiden tvingar folk att finna nya former för nöjen men icke att minska deras antal. Excellensen drunknar nu i riksdagsarbetet, så att jag har icke ännu vågat tala om föredragning af konsulatförordningen, men då han frågade, om man i Norge började blifva otålig, underlät jag icke att svara, att man i Indre Dep. var både otålig och skulle förvänas i hög grad, om saken nu ej snart blefve löst. Vi hafva emellertid en större ministerkris i faggorna, hvadan? allt är i hög grad osäkert.

19/12 1879.

Jag väntar mig ett erkännande, som jag icke ännu fått för min idé att påkalla konungens nådiga uppmärksamhet på de utmärkte förtjenster, tvänne komitésekreterare ådagalagt. Jag sade mig sjelf, att hafva väl dektionerna kommit på deras bröst, så kommer nog förordningen ut af trycket! Och se! jag fick rätt. Exc. ämnar med det första föredraga ärendet.

Jag har för att ändtligen nå detta efterlängtade mål äfven använt andra medel, mera ortodoxa medel, gillade af fakulteten — men säkert har det lilla qvacksalveriet med gröna och röda band verkat allra kraftigast. Det är den evinnerliga kommerskollegii frågan, som varit orsaken eller åtminstone den plausibla förevändningen för det förlängda uppskofvet med konsulatförordningen. Nu hafva ändtligen vårt lands fäder kommit på den lysande idéen att först principiellt afgöra nödvändigheten af kollegiets fortfarande existens — och sedan löper konsulatförordningen af stapeln. Tantæ molis erat romanam condere pentem.

17 april 1880.

Åter har en djup sorg träffat Dem, och Deras gamla hem står öde.¹⁾ Jag kan hjertligt deltaga i sådant, om jag dock aldrig rönt det så hårdt som De. Vi voro många, som delade smärtan, och jag hade ju redan haft min egen härd i några år, då min mor gick bort! Nya förhållanden, nya pligter, nya intressen hade sålunda vuxit upp och omärkligt tagit plats bland de gamla. Man skiljer dem icke åt, och om de gamla gå undan, fylles tomrummet snart liksom af sig sjelf. — Men De kan icke känna det så. För Dem måste denna första tid vara mycket tung och bitter. Tro också därför att jag känt och känner ett djupt

¹⁾ Thomas Aalls far, statssekretær Jacob Aall, var död 1879, nå, året etter, var hans mor död.

deltagande. Hur kort och ständigt afbruten vår samvaro än varit, vågar jag dock tro, att den födt en ömsesidig tillgifvenhet, lika varagtig som verklig; och kan man känna en sådan lifligare än vid pröfningar, der man icke kan lindra eller hjälpa?

De vet i hvilken ovisshet vi nu befinna oss. Det är således hvarken för Dem eller för mig ögonblicket att nu tala om våra vanliga meddelanden. Om någon tid skall jag återkomma till dem.

Deras uppriktigt tillgifna

Alfr. Lagerheim

8/5 1880.

Den nya ministären¹⁾ vill lösa frågan om kommerskollegium, och särskildt statsministeren yrkar ivrigt på en öfverflyttning af alla konsulatärenden till utrikesdepartementet. Det är hermed gifvet, att någon föredragning af den nya konsulförordningen icke kan ega rum förr än man sett i hvilken mån riksdagens medverkan till den ifrågasatta lösningen kommer att vinnas. Med andra ord före 1881 års sommar kunna vi icke tänka få en ny konsulförordning!

C'est triste, mais c'est comme ça!

24/9 1880.

Kommerskollegium skulle dö, enligt den nya ministèrens program, men som man satt ett af kommersråden (Sjöberg) till bödel, så tror jag han kommer att vänta mycket länge, innan han slår till.

Emellertid kunna vi i vinter veta, om vi längre skola vänta med konsulförordningen. Blir det uppskof, så sätta vi i verket den norska lagen och delar af förordningen.

10/2 1881.

Derimot har jag någon fundering på att i slutet af maj eller början af juni komma på ett besök till C.ia. för att få öfverlägga om hvad vi kunna göra vid konsulförordningen under loppet af detta år.

Här föregår så mycket på senare tiden, att jag skulle hafva dubbel anledning att vilja resa med kungen för att få tillfälle tala vid Dem. Men utom omöjligheten för mig att resa bort, när Exc. skall till Norge, har jag äfven andra intressen, som taga min tid i anspråk och binda mig här i vinter. Slutligen törs jag knappast komma till C-ia. af fruktan att blifva utstött från mina gamla vänners samqväm. Jag har nämligen i norska angelägenheter öfvergått allt

¹⁾ Det nye svenske ministerium.

mer till oppositionen — och för den finnes, som jag väl vet, i Christiania endast anatema. Jag är nyfiken se, hvilken form Norska Regn. gifvit till Kungl. Prop. om de utrikes angelägenheterna.

28/5 1881.

Jag reser nu ånyo till Karlsruhe för att denna gång formligen avsluta äktenskapskontraktet.¹⁾ Jag hoppas blott att jag icke får underteckna just som Storthinget afslagit apanaget.

Om jag hinner, gör jag på hemvägen en tripp till Kristiania. Det blifver då mellan den 15 och 20 juni. Eljest kan jag icke komma förr än i September; och jag har åtskilligt att tala om.

Jag ber Dem hafva godheten sända mig konstitutionskomitéens betänkande på Karlsruhe poste restante, så snart det kommer. Likaledes vöre jag tacksam få mottaga toldkomitéens betänkande, om något sådant kommer rörande traktatfrågan.

Till den 8 eller 9 stannar jag nog i Karlsruhe.

Här hafva vi för sommaren att arbeta på kommerskollegii indragning — ehuru jag allt mindre tror på ett resultat i den vägen.

22/6 1882.

Vi hafva haft ett herkuliskt arbete sedan 24 timmar med att översätta det norska trontalet, som är en konsekvent utveckling af den bedröfliga politik konungen af Norge fullföljer. Konungen af Sverige lär idag för sina statsråd uppläst detta tal, som mottogs med en höflig men betecknande tystnad. Det är att önska men knappt att hoppas, att konungen af Sverige meddelat sin broder af Norge detta dåliga intryck, som här säkert kommer att allt mer vinna utbredning.

11/4 1883.

Vi börja nu förstå att det verkligen skall gå till riksrett²⁾ i Norge. Man är i allmänhet öfvertygad att regeringen icke *skall* fällas, då väl de allra fleste (utom våra temligen fåtalige radikale) anse att icke regeringen *kan* fällas. Ehuru jag icke funnit det ringaste skäl att frångå mina länge hysta åsigter om

¹⁾ Angående ekteskapet mellan prinsesse Victoria av Baden og daværende kronprins Oscar Gustaf Adolf, den senere kong Gustaf V.

²⁾ Det Selmerske ministerium sattes 23. april 1883 under riksrett for sitt forhold med hensyn til statsrådssaken. Ved riksrettsdommen i april 1884 dømtes 8 av ministeriets medlemmer til embetsfortapelse.

det politiska fel, som begicks 1880 och förnyades 1882 (genom trontalet) erkänner jag villigt, att regeringen *nu* icke kan göra annat än se tiden an. Oppositionens åtgärder under senaste tider och i synnerhet Sverdrups ständiga vacklande hafva dessutom gifvit regeringen en mycket bättre ställning; och dertill kommer, att inom Odelstinget minoriteten ligger så betydligt öfver i argumenteringen, att debattens totalintryck synes icke kunna vara tvifvelaktigt.

Lef väl

Deras tillgifne

Alfr. Lagerheim

Inom Riksdagens venstergrupp har idag berättats, att Exc. Kierulf under senaste tid skulle «bjudit sina tjenster» åt storthingsmajoriteten för att inleda en försonlig politik (under Hans Exc.'s chefskap i Stiftsgården?)

Jag antager att det icke har annan faktisk grund än att Exc. K. varit medlemman vid förhandlingarne med Tit. Ring.

7/11 1883.

Om måndag börjar en Kommerskollegii komité, deruti jag deltagar. Om dess arbete kan avslutas till Riksdagen och vinna bifall, så kunna vi under 1884 möjligen motse en ny konsulsstadga.

28/1 1884.

Jag har länge uppskjutit med att besvara Deras förfrågan om Ibsen¹⁾. Helst skulle jag hafva svarat rent ut: Tänk aldrig derpå!

Att i våra dagar taga in i diplomatien en ung man, som växt upp utom båda de skandinaviska rikena är nästan orimligt.

Man klagar ofta — och någongång med skäl — öfver diplomaters bristande kunskap om eget lands förhållanden och ehuru mindre ofta — men med mera skäl — öfver deras bristande kannedom af personer i hemlandet. Diplomaters arbete, huru ypperligt och samvetsgrannt det än må vara gjordt — kan icke vinna erkännande utom en liten trång krets af embetsmän och enstaka förvaltningsmän. För det stora flertalet blifver diplomaten hvad han är i *umgänget*, under fem minuters samtal en enstaka gång, i den tjenstvillighet och praktiskhet han ådagalägger i lösningen af en ofta i sig sjelf obetydlig, men för «vedkommende» för tillfället vigtig sak.

¹⁾ Sigurd Ibsen.

Tag nu en ung lärd doktor (juris?) med ironiskt eller satiriskt skaplynnne, kanske opraktisk i det dagliga lifvet, som icke vet hvem herr A., herr B., eller herr C. är, utan behandlar dem helt objektivt som storheterna X, Y, eller Z!

Mannen är straxt dömd som omöjlig. — Dertill kommer att stora mäns söner hafva en dubbel svårighet mot andra människor att få vara sig sjelfva. Detta var nu min första tanke — med hvilken följde åtskilliga betänkligheter af annat slag (t. ex. dispens har *aldrig* gifvits åt någon, som studerat utomlands, att låta sådan examen gälla vid inträdet i diplomatién.)

Men å andra sidan kan jag förstå, att man i Norge är angelägen att försona den orättfärdighet, som skedde mot mannen i fråga, då han vägrades att studera i Kristiania. (Hade Ibsen (faderen) då varit så klok, att han sändt sonen till Upsala eller Lund, hade vi förvärfvat honom på det allra bästa sättet. Nu är ju han hvarken svensk eller norrman) och alltså, om han genom tjenstgöring i norskt embetsverk, vistelse i Norge eller Sverige, ådagaläggande af praktiska anlag visar sig lämplig och fortfarande vidhåller sin lust till diplomatiska värf, så antager jag, att de väsentliga betänkligheterna kunna falla — och om de mindre väsentliga skall det helt säkert ej blifva tal. — Ett oumgångligt vilkor är sålunda blott, att han antages till tjenstgöring i ett norskt departement, ty som norsk tjensteman kan han möjligen komma in i diplomatién medan han som endast italiensk doktor måste blifva derifrån för alltid utestängd.

26 april 1884.

Henrik Ibsen har tillskrifvit Exc. Hochschild¹⁾ med förfrågan, om hans son kunde komma i åtnjutande af ett attachéstipendium vid nästa ledighet. Exc. svarar derpå idag, att han ser mycket gerna, att Sigurd Ibsen får ett stipendium, men att Indre Departementet uppsätter förslaget. Såsom vilkor för befördran på den diplomatiska banan fordrar Exc. tjenstgöring i norskt embetsverk under någon tid.

Frågan är sålunda nu å bane och jag tänker mig, att den bästa lösningen — trots alla betänkligheter — är att S. Ibsen får försöka sig. Jag hoppas således, att man från norsk sida gör honom vägen så lätt som möjligt, så att det första intrycket blifver godt, när han åter uppsöker sitt fädernesland.

Om framställningen besvaras nekande, menar Henrik Ibsen, att sonen skulle blifva italiensk undersåte och ingå i den italienska diplomatién.

Igår var den stora afskedsfesten för Exc. Kierulf, der all politik var bannlyst och der också den bästa stämning rådde.

¹⁾ Carl Fredrik Lotharius Hochschild, utenrikaminister.

I Norge lærer man emellertid väl icke kunna tänka sig möjligheten af en fest der olika tänkande — i politisk mening — förenade sig om en gemensam hyllning.

Om någon tid lærer nog också denna ofördragsamhet blifva bofast här i Sverige. Dagligen ser man återverkan af den politiska konflikten i Norge på vårt politiska lif; och in på det sociala området sprider sig då kanske samma smitta.

27/4 1884.

Hedin drifver storpolitik. Han vill ändra hela vår grundlag och tyckes vilja besegla förbundet med norska venstern genom ändringar i ministeriella måls behandling — ändringar, som äro dels opraktiska dels endast halfheter.

Han låtsas tro på ryktet om förhandlingar med främmande makter i inre norska angelägenheter och tror helt naivt, att om man ville göra sådane galenskap, ett hinder skulle kunna läggas i några grundlagsparagrafer. Hans motsägelser sträcka sig så långt, att man väl kunde hafva rätt att fråga sig, om det hela icke är en valmanöver. Stockholm väljer nya riksdagsmän i höst.

När Norge blifver republik, hvilket antagligen inträffar före 1890, torde det icke dröja längre än högst till 1900 med etablerandet af republiken i Sverige. Kanske räknar Hedin på att blifva den första presidenten. Han får då praktiskt genomföra sitt program om en union, som hvilat uteslutande på folkens uppfattning om unionens fördelar — utan former eller formaliteter.

Denna *formlösa* union, uppfunnen af Bjørnson eller Sverdrup och adopterad af Hedlund¹⁾ och Hedin, torde också vara den enda, som republikerna i Sverige och Norge kunna uppbära till en början.

Huru det ginge i framtiden, vill jag icke tillåta mig att förespå.

21/12 1884.

Jag behöfver icke säga huru mycket jag skulle komma att sakna Dem i Indre Departementet, om Deras tanke på en domarebefattning realiseras — men jag är icke nog egoist att därför önska Dem annat än framgång i denna plan.

19/3 1885.

Hjertligaste tack för vår senaste sammanvaro och för all Deras vänlighet mot mig. Jag hoppas att jag icke lemnade ett alltför dåligt intryck qvar genom att på lördagen hålla Dem så länge qvar med tråkiga sifferutredningar

¹⁾ Sven Adolf Hedlund, f. 1821, svensk publisist og riksdagsmann.

Den politiska ställningen börjar blifva ganska allvarlig. De stora frågorna komma att falla ohjelpigt, och fråga är, huruvida icke deras fall skall draga ministèren med sig. En krigsminister lära de vredgade gudamakterna åtminstone kräfvä som offer. Tout comme chez vous. I Maj får Konungen alltså antagligen två ministerkriser på halsen. Triste metier que d'être souverain!

Lefväl, många helsningar till Rustad¹⁾ och andra bekante från

Deras tacksamme
och tillgifvne
sign: *Alfr. Lagerheim.*

Til Baltazar Fleischer²⁾.

Christiania 1/4 1884.

I det gruopvækkende lange Tidsrum, jeg nu har tilbragt i Indredepartementets Konsulatkontor, kan jeg virkelig ikke erindre nogensinde at have været saa uopskjørtet som i den sidste Maanedes Tid eller to. Det er da i denne Tid paafaldende faa større Sager paa Tapetet (og de smaa hvis Tal er legio affeier jeg mere og mere i nonchalant Presto), dels kan der jo heller ikke under denne Midlertidighetstilstand i Regjeringen være tale om at fremme andet end kurante og presserende Sager. *Mathias Rye* svinger for Tiden Sceptret i Indredeptet (kommer De ei til at tænke paa Frieles berømte Ytring om Raadstuskriver Lund(e) som Chef for Justitsdeptet?) og De kan vide, han gjør sig ikke bredere end høist nødvendigt.

Hvem de ulykkelige Individider ere, som skulle bekvemme sig til endelig at gribe Regjeringstøilerne i disse fortvivlede Tider, vides endnu ikke med nogensomhelst Grad af Bestemthed.

Idag falder den sidste Rigsretsdøm og nogle sige, at Kongen saa strax har det nye Ministerium færdigt; andre mene det modsatte og tro, at det endnu har lange Udsigter.

Nogle mene, at *Schweigaard* og *Hertzberg* blive staaende og at den Første isaafald skal gaa som Statsminister til Stockholm, medens da *Emil Stang* skulde

¹⁾ F. F. M. W. Rustad (1852—1930) var fullmektig i kontoret for handels- og konsulatsaker, i 1886 ble han byråsjef og senere hoffmarskalk og hoffsjef.

²⁾ Baltazar Römer Fleischer (1838—1910) sønn av hoffsjef, generaløytnant Hans Kirkgaard F. og Emilie Konow, ansatt i Indredepartementet 1863, kgl. fullmektig 1874—1880, tollinspektør i Christiania 1894, g. m. Emma Bornholdt.

indtage sin Faders mangeaarige Plads i det elegante Palais i Raadstugaden; andre mene noget andet — kort, her er saa mange forskjellige «Forlydender», at det er godt at skjønne, at man denne Gang har forstaaet at holde tæt og at Publikum igrunden slet Ingenting ved.

*Statsraad Vogt*¹⁾ har gjort sin Afskedsrunde i Deptet; men hans Visit hos mig (han underholdt mig væsentlig om Skipper Herman Vogt) blev forkortet ved en i Grunden nok saa velkommen Afbrydelse, der hindrede mig i at aftappe en Del Afskedsfraser, som jeg under hans Passiar stod og bryggede sammen i min Interiør. Jeg hader Hykleri og nogen sær Grund til at elske den Mand har jeg virkelig ikke, snarere det Modsatte — men stop, lad mig ikke komme ind paa det Thema, for det Første er det høist kjedsommeligt og for det Andet: De mortuis nihil nise bene!

Om de folkedømte Ministres Anbringelse i nye Stillinger tales der ogsaa saa meget frem og tilbage, at jeg hverken ved op eller ned. Selmer General-auditor, Holmbo Auktionsforvalter i Chra.(!) eller Amtmand i Nordre Trondhjem, Kierulf Hofchef, for Helliesen tænker man paa Toldkassererposten i Arendal m. m. for Vogt Stiftamtmandsposten i Trondhjem, hvis Indehaver skal være moden til at rystes af Træet. Nogle mene, at Vogt og Jensen ikke vil have nye Embeder, Bachke kan ikke gaa ind i Høiesteret, fordi han bliver inhabil i næste Rigsret o. s. v. o. s. v. in infinitum.

Usandsynligt er det vel heller ikke, at Kongen, naar han har faaet sit nye Statsraad, pensionerer det guillotinerede, saa at disse ialfald indtil næste Storting kan opholde Livet uden at tage nye Stillinger. Og hvad skal saa Enden blive paa al denne politiske Uhumskhed?

Muligt er det, at et nyt Ministerium²⁾ kan holde det gaende med eller uden Kompromis indtil næste Valg; muligt, skjønt lidet sandsynligt, er det, at disse kunne give et noget bedre Udfald og ialfald en noget stærkere Høireminoritet af skikkelige Mennesker end den nuværende; muligt er det saaledes, at Stats-skuden, naar man blot tager Forholdene indenbords til Udgangspunkt, indtil videre kan saavidt holdes klar af Grund og Skjær under sin Omtumlen i vore Tidens oprørte Farvande. Men — hvad det er vanskeligt at tænke sig Muligheden af, det er, at man efter den Stilling, hvori Sagen nu er bragt, skulde kunne i Længden — jeg bruger nu den lidt større historiske Linie — undgaa Sammenstød med den anden Skude, som vi seiler i Kompagni med. Med andre Ord — jeg finder det urimeligt, for ikke at sige umuligt, at der ikke, efter hvad der

¹⁾ Statsråd Nils Vogt var en av de 8 medlemmer av det Selmerske ministerium som ble dømt til embets fortapelse ved riksretten i 1884.

²⁾ Det Schweigaardske, som bare ble sittende fra 3. april til 26. juni 1884.

nu er passeret, tidligere eller senere vil fra svensk Side blive reist Spørgsmaal om — ja lad os kalde det Revision af den nugjældende «Pappersunion», og sker dette, saa er vel Ingen i Tvivl om, at en vis Mand er løs.

Til Baltazar Fleischer.

Christiania 26. Febr 1886.

Medens Uveirsskyer fra flere Hold synes at samle sig om de unionelle Forholde, er Samarbeidet paa det Felt af disse, som angaar de udenrigske Anliggender, livligere end nogensinde.

Som De ved, er den nye Udenrigsminister¹⁾ nu i Chra., og i Formiddag havde jeg i mit Kontor ikke mindre end to Afdelingschefer fra Udenrigsdepet, medens Rustad i Værelset ved Siden af underholdt sig med en af dets Sekretærer. Og kan De gjætte, hvad jeg i de sidste 14 Dage har anvendt 2 Timer hver Formiddag paa? Jo, Hr. Milde og jeg har i Fællesskab gennemgaaet det nu over 8 Aar gamle Udkast til «Forordning ang. Konsulatvæsenet,» som det virkelig lader til at være Grev Ehrensvärds Alvor at lade se Dagens Lys.

Det er ikke mange eller store Forandringer, vi har fundet det fornødent at foretage i selve Forordningen; men hvad der vil kræve en grundigere Omarbeidelse, er naturligvis Instruktionerne. Disse kan imidlertid komme senere; Hovedsagen er, at Forordningen kommer ud og Loven træder i Kraft. Og hertil vil jeg gjerne bidrage mit, forinden jeg forlader den konsulære Skueplads.

Til Baltazar Fleischer.

Tretten 16 Oktbr. 1902.

Atter bragte De mine Tanker tilbage til en ikke altid ublandt behagelig Fortid ved Deres Beretning om spansk Vintold, Gude²⁾, Lagerheim³⁾ etc. Den sidste synes at være den samme ivrige, skal vi sige lidt naive Mand, som ikke tager behørigt Hensyn til Skyggesiderne i den politiske Verden, naar han gjør op sine Beregninger.

Han mener det godt; men han har været lidt rask med at stikke Haanden ned i Hvepseredet, og det er et Spørgsmaal, om det ikke kommer til at gaa som saa ofte: Hvepserne stikker værre end nogensinde og det gaar først og fremst ud over den, som har ovovet at irritere dem.—

¹⁾ Grev Albert Ehrensvärd, svensk utenriksminister 1885–89.

²⁾ Ove Gude, sønn av professor Hans Gude, siden 1897 svensk-norsk minister i Madrid.

³⁾ Utenriksminister Lagerheim tok i 1902 initiativet til å få nedøtt en unionell komité til å behandle konsultspørsmålet.

Tretten Station, Gudbrandsdalen 16/5 1904.

Til Baltazar Fleischer.

Og nu ser det jo virkelig ud til, at Folkets Kaarne skal blive færdig til Pintse — det er enda et Fremskridt.

Ikke for det, det er visselig paa høi Tid, at de gjør en Pause i sin kostbare Snakkesalighed — den har denne Gang været værre end nogensinde. Og Udbyttet? For Finantsernes vedkommende er der rigtignok gjort nogle svage, meget svage Forsøg paa at bringe lidt Orden i de fortvivlede Affærer; men i Unionsanliggenderne ser det i mine Øine mer broget ud end nogensinde. Debatter om disse velsignede Decemberprotokoller, Communiquéet og hvad det altsammen hedder, var gode til at faa Forstand af, navnlig da Regjeringens Optræden. For ikke at tale om den Tilslutning, de mest udeskende af dem senere har fundet i Høirepressen.

Hvad mener de egentlig disse Mennesker? forstaaer de da ikke eller vil de ikke forstaa, at de ved at arbeide for dette Nonsens, som kaldes eget Konsulatvæsen, i Virkeligheden ikke gjør andet end hjælpe og støtte alle de Smaamus, som gnaver og slider paa det sidste tynde Unionsbaand. Hvorfor findes der ikke paa den ene Side Mænd, som tør vedkjenne sig, at de anser Unionen skadelig og vil have den væk — det er jo en ærlig Sag? og paa den anden Side Mænd, som kan og vil se og sige, at Unionen skal og maa bevares og at det eneste Middel hertil er at faa et fuldt Opgjør af det hele Mellemværende, navnlig da de udenr. Anl.?

For dette er jo i Virkeligheden Alternativerne og saa havde man en aaben og grei Platform at kjæmpe paa, slap for alle disse Bagveie, alt dette underjordiske Arbeide, som gjør saa megen Skade og sætter saa meget ondt Blod paa begge Sider af Kjølen. Men sligt er jo bare pia desideria — vi har nu engang ikke nogen Bismarck, eller for denne Sags Skyld, lad os hellere sige, en Grev Wedel.

Jeg har netop læst nogle meget intime Breve fra min Bedstefader til hans nærmeste, skrevne fra Eidsvold for akkurat 90 aar siden, og man forstaaer af disse, at han dengang har følt sig nok saa trykket dels af Bekymringer for Situationen, saaledes som den udviklede sig under de nationale Chauvinisters Ledelse, dels af den Følelse af Miskjendelse, som han og hans Meningsfæller, navnlig da Hovedmanden W.¹⁾ var Gjenstand for fra Majoritetens Side. Dengang slap vi til syvende og sidst godt fra det, takket være Forholdene ude i Europa, men kan vi, som nu er bekymrede og som ikke har nogen W., stole paa, at det vil gaa ligesaa næste Gang?

¹⁾ Grev Wedel.

Til Baltazar Fleischer.

Tretten 6 Juli 1904.

Apropos om Politik, i Deres livlige Beretning om Holmenkoldineren citerer De en Udtalelse af Deres Borddame, som er yderst karakteristisk og som skaffer mig mere Vand paa mit lystigt rullende Møllehjul: «Norge og Sverige passer ikke sammen» — og det fra et Medlem af et Ministerium, som skulde være og af naive Mennesker betragtes som vor Redningsplanke — sat sapienti!

Bemærkningen om vor gamle Bekjendt L.¹⁾ undrer mig mindre; der er en Kjerne af Sandhed i den. Og med al sin Interesse for Unionen har L. neppe gavnet Sagen i den Stilling, han nu indehaver — det vil Tiden snart vise. Bedre gjorde han sine Sager i hine Tider, da han ikke var saa høit tilveirs og maatte overlade øverste Plads ved Middagsbordet til Bergström²⁾. Denne Skikkelse, tyggende og bred og bondsk, danner Centralpunktet i min Erindringer fra Christiansens elegante Dinérs i Victoria, og fra Kaffescenen husker jeg nok Titzs Deklamation, men endnu bedre det Moment, da en svær Næve lagdes paa min Skulder og et halvt truende, halvt sarkastisk Spørgsmaal lød i mine Øren: «Hur ä det, Hr. Byråchef, vill Ni verkligen vara Generalkonsul i Köpenhamn? —»

Til Baltazar Fleischer.

Tretten 27 Dcbr. 1904.

Apropos om Aviser — har vi eller har vi ikke længere nogen solid konservativ Presse? Og hvor skal man i saa Fald hen for at finde den? neppe der, hvor vi før har været vant til at søge den. Ialfald er Morgenbladets Skriverier nu i denne spændte Tid ikke skikkede til at forbedre Situationen — tvertimod. Forresten — det er kanske ligesaa godt, at det nu brister. Saa bliver vel alle de mere eller mindre radikale Unionsopløsere nødt til at kaste Masken, og saa kan vel paa den anden Side Unionsvennerne ikke længere undlade at slutte sig sammen om aabent Arbeide for det Maal, som dog tilsidst maa søges opnaet, en ærlig og gennemgribende Ordning af samtlige mellemrigske Anliggender. Og saa har man da ialfald en grei og klar Platform at arbeide for, om ikke før, saa til næste Valg. At man nu skulde turde sætte Sagen rent paa Spidsen, har jeg ikke rigtig Tro paa. Det har før vist sig, at de gode Herrer er tilbøielige til at stikke Halen mellem Benene, naar de for Alvor stilles ligeoverfor Spørgsmaalet om definitivt Brud med Sverige.

¹⁾ Lagerheim.

²⁾ Per Axel Bergström, svensk statsråd.

Hvor vor gamle Bekjendt Lagerheim har været henne i hele denne Affære, er mig ganske ubegribelig. Han har altid været lidt impulsiv og kanske lidt vel meget pavirket af sine ærgjærrige Instinkter. Men efter min Opfatning har han denne Gang optraadt med en, jeg havde nær sagt, naiv Mangel paa Klogskab og Forudseenhed, og dette ligner dog ikke den Mand, som jeg engang kjendte og arbeidede sammen med.

Til Baltazar Fleischer.

Tretten 10 Mai 1905.

Saa nu skal vi da igjen have en «historisk» Fremstilling af dette velsignede Konsulatvæsen. Som om der ikke var talt og skrevet nok om dette Væsen, som nu er udartet til et rent Uvæsen, og som om «Præbensens»¹⁾ og Konsorter Skulde kunne gjøre det bedre end De og andre Fagmænd!

Hu — ha — jeg bliver hed i Hovedet, hvergang jeg kommer ind paa dette Stof, og er meget glad over at maatte brænde inde med mine Tanker, saasom jeg, navnlig nu, ingen har at tale med, og saaledes undgaar at sige Ting, som jeg vilde komme til at angre paa.

Mine Diskusioner med Gram²⁾ var forsaavidt ikke risikable, som vi var enige i alt det Væsentlige, saa det ikke kunde ryge op til nogen Disput. Men hvis ikke Morgenbladets Redaktør³⁾ ved et rent Tilfælde var blevet forhindret i sit (forøvrigt meget venlige) Forsæt om at aflægge mig et Besøg, havde jeg vistnok kommet til at forløbe mig stygt og skaffet mig selv søvnløse Nætter, men forøvrigt naturligvis intet udrettet. Overhovedet gjør det paa mig her i min Afkrog nærmest Indtrykket af at en overveiende Procent af mine Landsmænd er besat af en ren Rabies — og saa ved vi jo, hvad der kommer — quem Jupiter vult perdere, prius dementat.

1) Minister Prebensen.

2) Stiftamtmand Gram, tidl. statsminister.

3) Nils Vogt.

PERSONREGISTER

- Aall, Amborg, f. Wesseltoft (1741–1815), 28, 36, 37.
- Aall, Christine Johanne, f. Blom (1782–1868), 38, 67, 70, 71, 145–154, 157–162, 281.
- Aall, Diderik Maria (1842–1889), 297–299.
- Aall, Frances f. Beckett (1673–1746?), 15.
- Aall, Hans (1805–1863), kammerherre, eier av Ulefos, 159, 264–299.
- Aall, Hans Jørgen Christian (1806–1894), amtmann, stortingspresident, 242, 250, 251, 293, 300–307, 322, 330.
- Aall, Jacob (1667–1717), i London, 15.
- Aall, Jacob (1754–1826), eier av Borgestad, 8, 25, 26, 28.
- Aall, Jacob (1773–1844), eier av Næs jernverk, eidsvollsmann, stortingsmann, 8–12, 35, 36, 38, 46, 66, 67, 72, 73, 76, 77, 136, 145, 163,–263, 303, 304, 310–319.
- Aall, Jacob (1809–1879), statssekretær, statsråd, 308–321, 330, 342.
- Aall, Jacob (Nicolaissøn) (1833–1902), 322–327.
- Aall, Jørgen (1771–1833), eidsvollsmann, stortingsmann, 8, 10, 180, 209.
- Aall, Lovise Andŕea, f. Stephansen (1779–1825), 164, 174, 186–188, 197, 199–203, 208–214, 222–242.
- Aall, Mariane Didrikke, f. v. Cappelen (1804–1867), 264.
- Aall, Nicolai Benjamin (1739–1798), eier av Ulefos, 7, 8, 28–37, 41–48, 166–169.
- Aall, Nicolai Benjamin (1776–1811), eier av Bjerntvedt, 8, 36, 163, 172.
- Aall, Nicolai Benjamin (1805–1888), eier av Næs jernverk, 306.
- Aall, Niels d. e. (1702–1784), 7, 15–27.
- Aall, Niels (1769–1854), statsråd, eier av Ulefos, 8–12, 34, 36, 37, 38–162, 163, 180, 192, 194, 202, 203, 209, 211, 222, 229, 232, 241, 252–262, 266–273, 275–282.
- Aall, Thomas Jacob (1838–1915), byråsjef, stiftsoverrettsassessor, 328–353.
- Abel, S. G. A., prest, stortingsmann, 222.
- Abrahams, dansk professor, 324, 325.
- Adeler, baron, 77.
- Adlercreutz, C. J., friherre, svensk general, 68.
- Adlersparre, G., greve, svensk general, 76.
- Agardh, G. A., svensk biskop, 314, 315.
- Ahlefeldt-Laurvigen, F. V. F., greve av, dansk stiftamtmann, 314, 315.
- Alexander, keiser av Russland, 61, 62, 89, 95, 98, 216.
- Altenburg, skipskaptein, 78.
- Ancher, Anne Cathrine, f. Tank, 24.
- Ancher, Christian, kommerseråd, 24.
- Ancher, Erik, justisråd, 24.
- Anker, Bernt, kammerherre, 28.
- Anker, Carsten Tank, statsråd, 84, 85, 89, 92, 95, 98, 108, 109, 115, 116, 117, 119, 127–144, 209, 224.
- Anker, Morten, 270.
- Anker, Niels, 46.
- Anker, Nils Christopher, hoffmarskalk, 284, 294, 296.
- Anker, Peder, generalkrigskommissær, statsminister i Stockholm, 28, 32, 75, 136, 143, 146, 149, 150, 157, 180, 181, 194, 195, 214, 217, 218, 226, 234.
- Anker, Peter, guvernør, tit. generalmajor, 84, 90, 91, 98, 101, 108, 134, 208.
- Arenfeldt, C. D. A., general, 259, 260, 261.
- Armfeldt, G. M., greve, svensk general, 79.
- Arnold, H. J., general, 23.
- Aschenberg, S., prost, stortingsmann, 223, 224.
- Aubert, B., general, 268.
- August, prins av Preussen, 276.

PERSONREGISTER:

- Bachke, O. A., statsråd, 349.
 Bang, oberst, 180.
 Bech, F. J., biskop, 77, 136, 148.
 Bech-Friis, friherre, 296.
 Benevent, prins av, 90.
 Benningse, L. A. T., greve, russisk feltherre, 88, 216.
 Berg, J. C., justitiarius, 269.
 Berg, kammerherre, 126.
 Bergh, Nicolas, lagmann, overhoffretts-assessor, 16.
 Bergström, P. A., svensk statsråd, 336, 352.
 Bernhoft, H. L., byråsjef, 155, 240.
 Bernstorff, Andreas Peter, greve, dansk utenriksminister 47.
 Bernstorff, C. G., greve, dansk utenriksminister, 90, 96, 276.
 Bierregaard, informator, 25.
 Bille, Michael J. P., dansk sjøoffiser, 179.
 Bille, Steen, dansk admiral, 65, 216.
 Bjørnsen, Ole, stortingsmann, 151.
 Bjørnson, Bjørnstjerne, 347.
 Bjørnstjerna, M. F. F., greve, svensk general og minister, 121, 122, 123, 251, 252, 259, 260, 277.
 Bjørnstjerna, O. M. F., greve, utenriksminister, 335-347.
 Blom, H. Chr., 38.
 Blom, Chr., 159.
 Blom, G. P., amtmann, 246.
 Blom, J., 159.
 Bloomfield, lord, britisk minister. 280.
 Blücher, G. L., prøyssisk generalfeltmarskalk, 109, 120.
 Bonnevie, A., prest, stortingsmann, 147, 229, 235.
 Borch, København, 25.
 Borthig, 190.
 Bortwich Patr., forretningsmann i Leith, 117, 118, 129, 138.
 Brahe, Magnus, greve, svensk riksmarskalk, 250, 262, 283.
 Broch, O. J., professor, statsråd, 322.
 Brock, L. F., major, 83, 192, 252.
 Broe, N., stortingsmann, 147.
 Bruckdorff, kammerherre, Kiel, 36, 167.
 Brunet, J., russisk generalkonsul, etatsråd, 216, 247.
 Bryn, stortingsmann, 227.
 Brynie, løytnant, 113.
 Bugge, P. O., biskop, stortingsmann, 149, 228.
 Busch, løytnant, 268.
 Butenschøn, P. H., oberst, generaladjutant, 239.
 Bøckman, stortingsmann, 231.
 Bøgh, fogd, 126.
 Bøgh, W. F. C., stiftsarkivar, 322.
 Calmeyer, J. M., landskapsmaler, 284.
 Cambell, engelsk gesandt, 88.
 Cappelen, D. v. eier av Gimsø kloster, eidsvollsmann, 31, 159, 264.
 Cappelen, Hans, 279.
 Cappelen, Peder, eidsvollsmann, 200.
 Cappelen, 69.
 Carl, prins av Preussen, 274.
 Carl XIII, konge av Norge, Sverige, 9, 10, 39, 70, 75, 99, 142, 146, 149, 150, 181, 229, 253, 254, 255, 317.
 Carl XIV, Johan, konge av Norge, Sverige, (Bernadotte, fyrste av Pontecorvo), 66, 78, 83, 89, 94, 95, 98, 120, 123, 124, 136, 141, 146, 149-154, 157-162, 218, 219, 222, 226-238, 240-245, 249-251, 262-264, 270, 271, 280-282, 285-292.
 Carl XV, konge av Norge, Sverige, 295-299, 303, 308, 320, 321, 330, 333, 334.
 Caroline, prinsesse av Danmark, 331, 332.
 Carstensen, H., 190.
 Castlereagh, lord, britisk utenriksminister, 93, 119.
 Catharina, storfyrstinne av Russland, 98.
 Cederstrøm, Excell., 271.
 Charles X av Frankrike, 312.
 Charlotte Frederikke, Christian Frederiks gemalinne, 73, 74.
 Christian VII, konge av Danmark, 46, 47, 54, 58.
 Christian August, prins av Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg, stattholder i

PERSONREGISTER

- Norge, 63, 66, 67, 69, 72, 73, 76, 77, 79, 173, 181–186, 253–257, 314–316.
- Christian Frederik, konge av Norge i 1814 (konge av Danmark som Christian VIII, 1839–1848), 10, 11, 38, 74, 82, 83, 86–116, 118–123, 128–135, 138, 140, 163, 189–194, 198, 200–217, 252, 257, 259–262, 305.
- Christie, Wilhelm Frimann Koren, eidsvollsmann, stortingspresident, 39, 86, 96, 99, 100, 103, 105, 125, 135, 147, 149, 235.
- Christoffersen, W. Chr., utenriksminister, 340.
- Chrystie, D., 81.
- Clairfeldt, oberst, 230.
- Cloumann, P. C., foged, eidsvollsmann, 207.
- Collett, Johan, i London, 21, 22.
- Collett, John, eier av Ullevold, 70, 76, 81, 185, 255.
- Collett, Jonas, statsråd, 39, 121, 122, 123, 126, 147, 148, 149, 160, 161, 239, 242, 251, 252, 257, 259, 260, 261, 271, 318.
- Collett, Otto, 270.
- Constantin, storfyrste, 274.
- Corbett, Bortwick & Co., 134.
- Cres, N. le, forretningsmann på Jersey, 22.
- Cruise, koffardikaptein, 100.
- Cudrio, Th., 20.
- Daae, 92.
- Dahl, J. C. C., maler, 277, 3f3.
- Damm, skipskaptein, 55, 56.
- Daidsen, etatsråd, 89.
- Deichmann, B., biskop, 16.
- Deichmann, C. og W., sønner av forestående, 21.
- Deinboll, stortingsmann, 231.
- Désirée, dronning av Norge, Sverige, 146, 150, 158, 270, 271.
- Didrichson, kaptein, 104, 113.
- Diriks, Christian Adolf, professor, statsråd, 136, 259, 268.
- Donner, Conrad Heinrich, bankier i Hamburg, 271.
- Doran, løytnant, 104, 106, 109, 113.
- Due, Alette Wilhelmine, f. Sibbern, 293–294.
- Due, Frederik Gottschalk Haxthausen, statsminister i Stockholm, 282–297.
- Due, major, 240.
- Dumorski, polsk oberst, 304.
- Dunker, C. C. H. Bernhard, 324.
- Dupuis (Du Puy) fransk musiker og operasanger, 73, 74.
- Düben, Andreas Gustaf, friherre, svensk major, 280.
- Døllner, Jens Iver Nicolai, 331, 332.
- Ehrensward, Albert, greve, utenriksminister, 350.
- Eimtke, dr., 167.
- Elieson, assessor, stortingsmann, 234.
- Elieson, rittmester, stortingsmann, 234.
- Engeström, Lars von, greve, svensk utenriksminister, 142, 143.
- Erichsen, Ole Wilhelm, statsråd, 283.
- Essen, Hans Henrik von, greve, stattholder, 136, 140, 145, 146, 147, 152, 225, 228.
- Essen v. grevinne, 146.
- Fabricius, Jens Schou, admiral, eidsvollsmann, 65, 136, 217.
- Falbe, Hans Hagerup, statsråd, 271, 297.
- Falkenberg, 187.
- Falsen, Enevold de, justitiarius, 67.
- Falsen, Christian Magnus, 130, 147, 148, 259, 268.
- Fasting, Thomas, kommandør, statsråd, 136, 283, 308.
- Faye, Andreas, prest, historiker, 314.
- Finne, 234.
- Fleischer, Baltazar Rømer, 341, 348–353.
- Fleischer, Palle Rømer, general, statsråd, 283, 284.
- Flintoe, Johannes, maler, 313.
- Flor, stortingsmann, 231, 236.
- Foster, engelsk utsending, 216.
- Francis, sir Philip, 120.
- Frederik II av Prøyssen, 274.
- Frederik Wilhelm III av Prøyssen, 168, 274.
- Frederik VI, konge av Danmark, Norge, 47, 72, 77, 78, 173, 196, 197, 201, 204, 208, 210, 216, 253.

PERSONREGISTER.

- Frederik, Ferdinand, prins av Danmark, 331.**
Friis, Johan, rektor, 323, 324, 326.
Fürst, Johan Ditlef, 190.
Gad, Christen, 20.
Gartner, doktor i Arendal, 100, 109.
Garland, kaptein, 126.
Geijer, Erik Gustav, svensk professor og dikter, 248, 258.
Gielstrup, 117.
Glückstad, 147.
Gram, sorenskriver, stortingsmann, 234.
Gram, stiftamtmand, statsminister i Stockholm, 353.
Grey, lord Charles, engelsk politiker, 108, 120.
Grodtschilling, Frederik, dansk kontreadmiral, 33.
Gros, prest, 41.
Grundtvig, N. F. S., 324.
Grøgaard, Hans Jacob, prest, eidsvollsmann, 213.
Gude, Ove, minister, 350.
Gustaf V, konge av Sverige, 344.
Gustaf IV, Adolf, konge av Sverige, 54, 68, 278.
Gustaf, prins av Vasa, foregåendes sønn, 94, 278, 280.
Gørbitz, Johan, maler, 251.
Haffner, oberstløytnant, 192.
Hagerup, statssekretær, 240.
Hage, 66.
Hall, John, 71.
Hals, H. M., kaptein, 50.
Hals, N. C. F., oberstløytnant, 253, 254.
Hambro, 237.
Hammelef, cand. jur., 172.
Hammerich, magister, 325.
Hansteen, Christopher, 223.
Harbitz, G. P., stortingspresident, 300.
Hardenberg, Carl August, fyrste av, prøyssisk utenriksminister og statskansler, 88, 90, 95.
Hardenberg-Reventlow, Christian Henrik August, baron, sønn av foregående, 88, 90, 95, 96, 98.
Hartmann, prest, 230.
Hartmann, 326.
Hartmannsdorff, Jacob August v., svensk embetsmann og politiker, sekretær hos den svenske stattholder i Chra. 1816–1821, 153, 313, 314, 315.
Harvey Brothers, London, 266.
Hauch, Johannes Carsten, dansk dikter, 326.
Haxthausen, Frederik Gottschalk, general-løytnant, statsråd, 94, 100, 132, 148, 252, 253, 262, 269, 270.
Hedevig Elisabeth Charlotte, dronning av Norge, Sverige, 146, 149, 150.
Hedin, Sven Adolf, svensk politiker, 334, 347.
Hedlund, Sven Adolf, svensk politiker, 347.
Hegermann, Didrik, generalmajor, statsråd, 136, 214, 217, 255.
Heiberg, Peter Andreas, dansk forfatter, 234, 236, 279.
Herlofson, Constance, f. Aall, 173.
Herlofson, Peter, D. S. S., 190.
Hertzberg, Nils Christian Egede, skolemann, statsråd, 348.
Helliesen, Henrik Laurentius, statsråd, 349.
Hielm, Jonas Anton, 236.
Hochschild, C. F. L. Svensk utenriksminister, 346.
Hofman Bang, Niels, dansk stamhusbesitter, 163, 172, 174, 177, 188, 189, 205, 208, 219.
Hoel, Halvor Nielsen, gårdbruker, politiker, 147.
Hoel, Jacob, eier av Hovinsholm, stortingsmann, 231, 236.
Holbye, løytnant, 102, 239.
Holmboe, Jens, statsråd, 349.
Holst, Paul Christian, statsråd, 282, 283, 284, 317.
Holsten, Christian, prins av, 173.
Holsten, baron, 175.
Holten, C. H., etatsråd, 94, 96, 192, 206.
Hope, engelsk admiral, 114, 115, 118.
Hornemann, forretningsmann i London, 109, 117, 130.
Hount, prost, stortingsmann, 146, 149.

PERSONREGISTER

- Humbolt, F. H. Alexander v., 273.
 Huvestad, Tallef, eidsvollsmann, 207.
 Högquist, Sophia Emilia, svensk skuespillerinne, 285.
 Ibsen, Henrik, 323, 346.
 Ibsen, Sigurd, 345, 346.
 Ingstad, rådmann, 58.
 Jacobsen, løytnant, 100.
 Jensen, Christian, statsråd, 349.
 Josefine, dronning av Norge, Sverige, 266, 267, 268.
 Jouanne, præyssisk godseier, 272.
 Joubert, B. C., fransk general, 170.
 Juliane Marie, dronning av Norge, Danmark, 46.
 Jørgensen, Jochum (Wesseltoft), 31, 46.
 Jørgensen, Jørgen, øhertug, 207.
 Jørgensen Malte (Wesseltoft), 46.
 Jørgensen, Simon (Wesseltoft), 34.
 Kaas, Frederik Julius, n.d. embetsmann, medlem av den norske regjeringskommissionen, 57, 70, 73, 74, 76, 186, 187, 253, 255, 256, 257.
 Kaltenborn, C. F. F. W. A., v. general, kabinettskammerherre, 237, 241, 269.
 Kant, Emanuel, 167.
 Keilhau, lektor, 246.
 Kierulf, Otto Richard, general, statsminister i Stockholm, 338, 339, 345, 346, 349.
 Kjellerup, 101.
 Konow, August, konsul, kjøpmann i Bergen, 89, 90, 98, 152.
 Knudtzon, H. C. F., kammerherre, 296.
 Krabbe, dansk sjøoffiser, 49.
 Krag, kaptein, 268.
 Krebs, løytnant, 66.
 Krog, Nicolai Johan Lohmann, statsråd, 226, 268, 269, 294, 297.
 Krogh, Christian, prof. jur. statsråd, 101, 136.
 Krogh, v., kammerjunker, 180.
 Kucheritz, major, stattholder, grev Sandels adjutant, 235.
 Kullberg, Andreas Carlson, svensk biskop og dikter, 314.
 Lafayette, marquis de, 312.
 Lagerheim, Carl Herman Theodor Alfred, n.s.v. utenriksminister, 333-347, 350, 352, 353.
 Lammers, 246.
 Lange, prof. jur., stortingsmann, 229.
 Lange, Otto Vincent, statsråd, stortingsmann, 246, 322.
 Laube, Heinrich, tysk forfatter og teaterleder, 314.
 Lesschly, kaptein, 167.
 Leuch, Anne Cathrine, f. Hellesen, 22.
 Leuch, Niels, 24.
 Leuch, Peder, 22.
 Lichtenau, Wilhelmine, grevinne, 168.
 Liegnitz, Augusta v. Harrach, fyrstinne av L., 273, 274.
 Lilljehorn, 201.
 Linaae, 167.
 Linstow, Hans Ditlef Frantz, arkitekt, 324.
 Louis Philip, konge av Frankrike, 312.
 Louise, dronning av Norge, Sverige, 298.
 Louise, dronning av Preussen, 169.
 Lowzow, amtmann, 192, 226, 227.
 Luccas, engelsk kaptein, 104, 106, 115.
 Löwenhielm, Gustaf Carl Frederik, svensk general, minister i Paris, 277, 278.
 Lövenskiöld (Leopoldus), Herman, 15, 16, 21, 22, 23, 24.
 Lövenskiöld, Otto, høyesterettsassessor, 156, 159, 293.
 Lövenskiöld, Severin, til Fossum og Bolvig, kammerherre, 34.
 Lövenskiöld, Severin, til Fossum, statsminister i Stockholm, stattholder, 65, 137, 155, 157, 203, 206, 218, 221, 242, 245, 250, 251, 282, 283, 287, 288, 292, 317-320.
 Lövenskiöld, Sophie Hedevig, f. Knuth, 156.
 Læssø, Olle, 19.
 Mackenzie, britisk eskadresjef, 111, 112, 113.
 Malling, Ove, dansk forfatter, 79.
 Manderstrøm, frøken, 336.
 Mansbach, Carl von und zu, norsk general og minister, 149, 152, 259, 261, 283, 284.
 Mansbach, Anna Sophie Maria f. Anker, foregåendes hustru, 270.
 Mansbach, Eleonore, 293.

PERSONREGISTER ,

- Martini, major, 216.
 Mathiesen, Haagen, generalkrigskommisær, 236.
 Meidell, generaladjutant, 255.
 Meinertz, norsk offiser, 268.
 Metternich, fyrst, 90.
 Moe, Jørgen, 164, 323, 324.
 Moltke, Otto Joachim, greve, stiftamtman, 65, 77.
 Moltke, Gebhard, greve, stiftamtman, 67.
 Monrad, Johan Frederik, ekspedisjonssekretær ved statsrådsavdelingen i Stockholm, kammerherre, 282-297.
 Monrad (Porsgrunn), 78.
 Morgensterne, Bredo Henrik von Munthe af, dansk, senere norsk jurist, 253, 261.
 Morier, John Philip, britisk utsending til Norge i 1814, 91, 92, 93, 96, 97, 99, 100, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 115, 214, 215.
 Mortensen, kaptein, 117.
 Motzfeldt, Peter M., offiser, eidsvollsmann, statsråd 1814-37, 136, 146, 147, 226, 317.
 Motzfeldt, Ketil M. J., sønn av foregående, statsråd 1860-61, generalpostdirektør, 318, 330.
 Munch, Andreas, 323.
 Munch, Jacob, maler, 265.
 Munk, doktor, 146, 255.
 Muusgrave, 1. secretary of the Alien office, 119, 127.
 Myhre, Christian, 159.
 Müller, Peter Erasmus, dansk prof. theol. biskop, 169, 172, 242, 243, 303.
 Møller, Alexander, Chr., doktor, eidsvollsmann, 211, 222.
 Møller, Hans, dr. med. landfysikus, 38.
 Møller, Hans E., 73, 240, 300.
 Møller, Nicolai Benjamin, 172, 303.
 Møller, London, 43.
 Möllerhjelm, svensk general, 314, 315.
 Mørner, Axel Otto (1774-1852), greve, svensk general, 66, 68, 180, 181, 254, 256, 278.
 Mørner, Carl Carlsson (1755-1821), greve, stattholder i Norge 1816, 153.
 Nansen, Hans Leierdahl, sorenskriver, stortingsmann, 228.
 Nansen, løytnant, 239.
 Napoleon, keiser av Frankrike, 53, 62, 148, 221, 237, 304.
 Nersten, stortingsmann, 227.
 Nesselrode, greve, 90.
 Nelson, Horatio, admiral, 59.
 Nielsen, Jacob, agent, 150.
 Niemann, professor i Kiel, 167.
 Ohme, generalmajor, 121.
 Oranien, prins av, 90, 95.
 Orloff, greve, russisk utsending i 1814, 216, 217.
 Oscar I (1799-1859), konge av Norge, Sverige, 89, 229, 264, 267-269, 285, 289.
 Oscar II, konge av Norge, Sverige, 299, 300, 344, 348, 349.
 Oxholm, kjøpmann i Trondheim, stortingsmann, 147, 149, 150, 152.
 Parker, britisk admiral, 59, 62.
 Pasch, Lorentz, maler, 29.
 Paul I, keiser av Russland (1796-1801), 48, 53, 54, 55, 58, 61, 319, 320.
 Petersen, Hans Christian, regjeringsadvokat, statsråd, 1839-61, 245, 286, 287, 289, 292, 295.
 Pettersen, oberst, 121.
 Pitt, sir William, britisk statsmann, 47, 58.
 Platen, Baltzar v., greve, stattholder i Norge, 1827-29, 162, 317, 318.
 Ploug, Parmo Carl, dansk dikter og politiker, 326, 327.
 Pløen, stortingsmann, 231, 236.
 Platou, professor, 233.
 Posse, 79.
 Prøbensen, minister, 353.
 Prætorius, Jeppe, Kjøbenhavn, 58, 60, 61, 62.
 Quam, lensmann, stortingsmann, 234.
 Rasch, Chr., losoldermann, etatsråd, 33.
 Rehausen, Gotthard Mauritz von, svensk minister i London, 139, 140, 142, 143.
 Rehbinder, Frederik Christian, norsk offiser, 283.

PERSONREGISTER

- Rehbinder, fru, 283, 284.
 Reicher, dr. i Kiel, 167.
 Reiersen, Jens v., dansk kaptein, 48–63.
 Reinholdt, professor i Kiel, 167.
 Richter, Ole, statsminister i Stockholm 1884–1888, 340.
 Riis, Claus Pavels, 323.
 Riisbrigh, Børge, dansk professor, 26.
 Rock (el. Rooke) & Hornemann, London, 130.
 Rolfsen, 109.
 Romberg, Andreas Jacob, tysk fiolinist, 161.
 Rosen, v., greve, 201, 278.
 Rosen, v., greve, 316.
 Rosenblad, svensk kommissær i Norge i 1814, 218.
 Rosenblad, C. E., kammerherre, legasjonssekretær i Berlin, 275.
 Rosenkilde, Peter V., 39, 86, 103, 107.
 Rosenkrantz, Marcus Gjøe, statsråd, 39, 67, 78, 79, 81, 84, 125, 126, 146.
 Rosenkrantz, Niels, dansk utenriksminister, 74.
 Rustad, F. F. M. W., hoffsjef, 350.
 Rye, Mathias, i indredepartementet, 348.
 Sandels, Johan August, greve, stattholder i Norge 1818–27, 158, 232, 233, 234, 235, 270.
 Saunders, London, 266.
 Schaaning, forvalter på Fossum, 155.
 Schimmelmann, Heinrich Carl, greve, dansk finansminister, 275.
 Schimmelmann, Ernst Heinrich, greve, sønn av foregående, dansk finans- og utenriksminister, 319.
 Schlytter, ekspedisjonssjef, 338.
 Schmaltz, professor i Berlin, 274.
 Schmidt, statsråd, 288.
 Schouboe, Oluf Broch, stiftamtmand, statsråd, 1836–44, 209, 219, 287, 288.
 Schulzenheim, David v., friherre, 284.
 Schwarck, Peter, organist i Porsgrunn, 43.
 Schwartz, løytnant, 192.
 Schweder, J. S., 81.
 Schweigaard, Anton Martin, professor, 322.
 Schweigaard, Christian Homann, statsråd, 1880–84, statsminister, 293, 348, 349.
 Sejersløv, 227.
 Sejersted, J. K., oberst, 167, 192.
 Selmer, Kristian August, statsminister, 1880–84, 344, 349.
 Sewell & Neck, firma i London, 139, 266, 280.
 Sibbern, Valentin Christian Wilhelm, statsråd, 1830–50, 268, 292, 293.
 Sibbern, Georg Christian, statsminister i Stockholm 1858–71, 320, 330.
 Sigvardt, sogneprest, 270.
 Simonsen Cederfeldt de, stiftamtmand, 78.
 Skjöldebrand, Anders Fredrik, greve, svensk general, 39, 121, 123, 251, 259, 260.
 Skjöldebrand, baron (den samme som foregående?), 201.
 Skjöldebrand, oberstløytnant, 121.
 Sommerhjelm, Mathias Otto Leth, statsminister i Stockholm, 39, 125, 126, 145, 154, 161, 234, 240.
 Spohr, Ludvig, tysk musiker, 314.
 Spontini, Gasparo Luigi, ital. komponist, 273.
 Stabell, Adolf Bredo, redaktør, politiker, 322.
 Stabell, F. W. B., general, 270.
 Staffeldt, Bernhard Ditlef, general, 253, 261.
 Stang, Fredrik, statsminister, 306, 330.
 Stang, Emil, statsminister, 348.
 Steffens, Heinrich, 167.
 Stibolt, kaptein, 99, 101.
 Stierneld, 296.
 Stolberg, graf, 168.
 Struve, Philip Gustav Christopf, ansatt 1813 i riksbanken, 89, 90, 96, 100, 102, 107.
 Suchtelen, russisk minister, 158.
 Sundt, Ulrik, prest, 152.
 Sverdrup, Georg, professor, eidsvollmann, 169–172, 217, 259, 268, 305.
 Sverdrup, Johan, statsminister, 334, 345, 347.
 Sömmering, Samuel Thomas, tysk anatom, 170.
 Sørensen, Christian, biskop, 227, 269.
 Tank, Carsten, statsråd, eier av Rød, 46, 67, 109, 151, 229.

PERSONREGISTER:

- Thompson, Th., 25.
Thomsen, 212.
Thorner, mr. London, 41, 44.
Thygeson, Nicolai Emanuel de, stiftamtmand, 77, 82, 83, 84, 175, 192, 194.
Thyrholm, 145.
Tieck, Ludvig, tysk dikter, 277.
Treschow, Niels, professor, statsråd, 136, 147.
Tvede, prest, 230.
Tønder, stortingsmann, 234.
Ueland, Ole Gabriel, stortingsmann, 307.
Vegesack, J. F. E., svensk major, 280.
Vogt, Jørgen Herman, statsråd (med enkelte avbrytelser), 1825-58, 288.
Vogt, Nils V., statsråd, 1871-84, 336, 340, 349.
Vogt, Nils, redaktør av Morgenbladet, 353.
Vosgrav, oberst, 255, 269.
Wales, prince of, 42.
Weddick & Wendel, bankierfirma i Amsterdam, 45, 90.
Wedel Jarlsberg, Johan Caspar Herman, lensgreve, stattholder, 9, 67-79, 136, 141, 152, 153, 160, 177-181, 186, 194-197, 204, 207-209, 211, 213, 215-218, 222, 232, 234, 244, 245, 246, 247, 248, 253, 254, 255, 289, 316, 317, 318, 319, 351.
Wedel Jarlsberg, Ferdinand Carl Maria, baron, generaløytnant, hoffsjef, foregåendes bror, 270, 316, 317, 319, 324.
Weidemann, Conrad Ferdinand, major, 290.
Weidemann, David, prokurator, stortingsmann, 70, 227.
Welhaven, J. S. C., 323, 324.
Wergeland, Harald Nicolai Storm, general, 299.
Wergeland, Henrik, 256.
Wergeland, Nicolai, 80, 247.
Wessel, Jonas, sorenskriver, 207.
Westgaard, 187.
Wetterstedt, Gustav av, greve, svensk utenriksminister, 162, 290.
Wetterstedt, kanselliråd, foregåendes bror, 290.
Willerding, generalkonsul, 334.
Wolff & Dorville, firma i London, 41, 43, 44, 49, 52, 55, 56, 59, 62, 64.
Young, stortingsmann, 231.
York, duke of, 43.
Zeiner, løytnant, 99, 101, 113.
Ørn, Knud R., rektor i Skien, 159.
Øvre, Mathias, regimentskvartermester, 80, 83, 84, 85.

OVERSIKTSTAVLE
over Ulefos- og Næsgrenen
av slekten Aall.

Søffren Nielsen,
f. ca. 1500, d. før 1582,
nevnes som fester av en krongård i Aal sogn i Ribe amt i Jylland. Han ble til straff for sin deltagelse i opprøret under skipper Clement 1534 tvunget til å ta feste på sin gård av kronen.

Willadtz Søffrensen,
nevnes 1582—1611 som fester av gården, d. før 1612.

Niels Willadtzen,
f. ca. 1580, d. før 1645,
fester av gården (som lagdes øde 1634 av en stormflod fra Vesterhavet), g. m. Marie, datter av sognepresten i Aal hr. Niels Phillipsen, hvis sønn Jacob Aall 1620 ble rektor i Ringkjøping.

Niels Aall,
f. før 1633, borger i Kjøbenhavn, d. der 1707, g. m. Susanne Nielsdatter, d. 1711.

Jacob Aall,
f. i Kjøbenhavn 1667, forretningsmann i London, d. der 1717, g. 1695 med Frances Beckett.

Benjamin Aall,
f. i London 1697, d. der 1729,
g. m. Hannah Hamnett, mulig etterslekt i England.

Anthony Aall,
f. i London 1699, d. der 1737,
g. m. 1) Mary Beeson, 2) Hannah James, mulig etterslekt i England.

Niels Aall,
f. i London 1702, innvandret til Norge 1712, d. 1784, eier av flere privilegerte sagbruk og større eiendommer, hvorav noen nå har tilhørt slekten i 200 år, g. m. 1) Margaretha Josten, 2) Benedicta Henrikka Bergh, 3) Frederikke Sophie Raach.

Nicolai Benjamin Aall,
f. 1739, d. 1798,
eier av Ulefos 1775/82—1798, g. m. Amborg Wesseltoft. Bl. deres barn var:

Jacob Aall,
f. 1754, d. 1826, eier av Borgestad, g. 1) Edel Margrethe Løvenskiold, 2) Christiane Elisabeth v. Cap-pelen f. Boyesen (Ording). Ingen mannlig etterslekt.

Benedicta Henrikka Aall,
f. 1756, d. 1813, g. m. kammerherre Severin Løvenskiold til Fossum og Bolvig. Statholder Severin Løvenskiold var deres eldste sønn.

Niels Aall,
f. 1769, d. 1854, eier av Ulefos, statsråd i 1814, vise-president i stortinget og lagtingspresident 1815/16.

Jørgen Aall,
f. 1771, d. 1833, eidsvollsmann, stortingsmann, hans etterslekt utdødd på mannsiden 1897.

Jacob Aall,
f. 1773, d. 1844, eier av Næs jernverk fra 1799, eidsvollsmann, stortingsmann 1815—1830. Bl. hans barn var:

Nicolai Benjamin Aall
f. 1776, d. 1811, eier av Bjørntvedt, etterslekt Bjørntvedt-grenen, hvorav 12 embetsmenn, 7 leger og jurister, i nyere tid konsul Cato Aall, professor A. Aall, ambassadør N. Aall og doktor Cato Aall.

Hans Aall,
f. 1805, d. 1863, eier av Ulefos, kammerherre.

Niels Weier Aall,
f. 1797, d. 1846, stadskaptein.

Anne Noline Aall,
f. 1800, d. 1886,
g. m. statsråd Otto Vincent Lange.

Nicolai Benjamin Aall,
f. 1805, d. 1888,
eier av Næs jernverk. Bl. hans barn var:

Hans Jørgen Christian Aall, f. 1806, d. 1894, amtmann, stortingspresident.

Jacob Aall,
f. 1809, d. 1879,
statssekretær, statsråd.

Nils Hofman Aall,
f. 1812, d. 1902,
justissekretær.

Nils Aall,
f. 1831, d. 1901,
eier av Ulefos.

Diderik Maria Aall,
f. 1842, d. 1889,
direktør for skulpturmuseet.

Jørgen Aall,
f. 1838, d. 1897. ugift.

Jacob Aall,
f. 1833, d. 1902.

Jørgen Engelhart Aall,
f. 1846, d. 1923,
fabrikkeier.

Nicolai Benjamin Aall,
f. 1853, d. 1919,
eier av Næs jernverk.

Thomas Jacob Aall,
f. 1838, d. 1915,
stiftsoverrettsassessor.

Hans Aall,
f. 1865,
d. 1907,
eier av gården Søve.

Cato Aall,
f. 1871,
eier av Ulefos,
kammerherre.

Hans Jacob Aall,
f. 1869, d. 1946,
direktør for Norsk Folkemuseum.

Jacob Aall,
f. 1868,
d. 1904.

Hans Jørgen Christian Aall,
f. 1876, d. 1947,
postdirektør.

Nicolai Benjamin Aall,
f. 1874,
diplomingeniør, Seattle.

Knud Benjamin Aall,
f. 1884, d. 1936,
eier av Næs jernverk.

Nils Hofman Aall,
f. 1892,
eier av Næs jernverk.

Nils Fredrik Nicolai Aall,
f. 1911,
eier av Ulefos bruk.

Hans Cato Aall,
f. 1917,
dipl. N. H. H.

Nicolai Benjamin Aall,
f. 1915, d. 1945.

Jacob Aall,
f. 1922.

FRA LINDERUD TIL EIDSVOLD VÆRK

BIND I: GRUNNLEGGELSEN AV LINDERUDGODSET

TIDEN INNTIL 1742. ILL.

Av

ANDREAS HOLMSEN

Dette er første bind av en stor bedriftshistorisk monografi. Stoffet er lagt slik an at boken er blitt et verdifullt bidrag til norsk økonomisk historie. Forfatteren, som er en av våre fremste yngre historikere, gir oss et verk som rekker langt utover det rent lokalhistoriske.

«Grunnleggelsen av Linderudgodset», er gitt et førsterangs utstyr. Av bokens interessante illustrasjonsstoff må en nevne en serie morsomme tegninger av Sverre Pettersen etter glassraderinger fra 1700-årene og en rekke kart, trykt i flere farger etter akvareller av Erling Merton, som gir et konkret bilde av eiendommene og virksomheten i de forskjellige distrikter Linderudgodset spente over.

Verket vil når det engang foreligger ferdig, hevde sin plass innen norsk rikshistorisk forskning.

Prof. dr. Johan Schreiner i «Dagbladet».

I virkeligheten er denne publikasjon noe helt enestående i vår lokalhistoriske litteratur. Andreas Holmsen har skrevet en bok som er en gullgruve for lokalhistorikerne på Romerike, ja over alt i landet.

Helge Refsum, i «Akers-Posten».

Det er et veldig arbeid som er nedlagt i dette verket. Det brokete materialet er utnyttet på en allsidig måte. Den faste komposisjonen har ikke hindret at de forskjellige sider ved emnet får komme til sin rett. Hele fremstillingen virker derfor objektiv og dokumentarisk, materialet får i stor utstrekning tale for seg selv.

Svale Solheim i «Friheten».

DREYERS FORLAG

DIS-Danmark

